พระครูพรหมสมาจาร

294.308
อ232พ

วันเสาร์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๘

922.4
W42

9535

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ
พระครูพรหมสมาจาร
(สาลี ธมฺมสโร)

ณ เมรุวัดเขาวังราชบุรี
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
วันเสาร์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๘



คำนำ

ท่านพระครูพรหมสมาจาร (อาจารย์สาลี ธมฺมสโร) อดีตปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี ได้อาพาธเป็นเม็ดสีแดงขึ้นตามร่างกาย แลมีอาการไข้ ในเบื้องต้นได้เชิญนายแพทย์บรรจง ชัยสิทธิ์ นายแพทย์สุขศาลา มารักษาที่วัดเขาวัง โรคก็ทุเลาลง และก็คิดว่าหายแล้ว ต่อมาโรคได้กำเริบขึ้นอีก จึงได้เข้ารักษาที่โรงพยาบาล สมเด็จพระปิ่นเกล้า พลเรือโท สนิท โปษกฤษณะ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ พลเรือตรีประกอบ จักษุรักษ์ รองนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ และพลเรือตรีพิริยะ โหตระภวานนท์ ได้ช่วยให้การรักษา พอโรคได้บันเทาลงจึงได้ออกจากโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า มาพักที่วัดเขาวัง ต่อมาเวลาใกล้เข้าพรรษา จึงได้ปรึกษากันว่าควรจะไปอยู่จำพรรษาที่โรงพยาบาลราชบุรีเสียเลยดีกว่า เพราะไม่น่าไว้ใจ เกรงว่าโรคจะกำเริบขึ้นอีกในระหว่างพรรษา จึงตกลงย้ายท่านไปอยู่จำพรรษาที่โรงพยาบาลราชบุรี ในปี ๒๕๐๘ ในระยะกลางพรรษา โรคได้กำเริบขึ้นอีกดังที่คิดไว้ ก็ได้นายแพทย์สมนึก วิทิตวรการ นายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลราชบุรี และนายแพทย์สุเทพ ชูใจ แห่งโรงพยาบาลราชบุรี ให้การรักษา โรงพยาบาลทั้งสองแห่งที่กล่าวมานี้ ทั้งนายแพทย์และพยาบาลทุกคนได้เอาใจใส่ให้การรักษาพยาบาลเป็นอย่างดี จนที่สุดก็ฝืนธรรมชาติไม่ได้ ท่านก็ได้มรณภาพลงในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๘ ฝ่ายบรรพชิตที่เป็นศานุศิษย์ของเขา

294.308
ธ 232 พ
008561

วังก็มีอยู่พร้อมหน้ากันหลายท่านในขณะนั้น โดยเฉพาะ ท่านเจ้าคุณเทพวิสุทธิโมลี รองเจ้าคณะภาค ๑๕ แห่งวัดมหาธาตุวรวิหาร ท่านได้กรุณาไปเยี่ยมดูอาการท่านพระครูพรหมสมาจาร ที่โรงพยาบาลเป็นประจำทุกๆวัน ติดๆกันมาหลายคืน จนวาระคืนที่ท่านพระครูพรหมสมาจาร มรณภาพนั้น ท่านเจ้าคุณก็ได้กรุณาเป็นภาระช่วยจัดการนำศพกลับไปวัดเขาวัง และในคืนนั้นกว่าจะเสร็จเรียบร้อย ท่านเจ้าคุณจะได้กลับวัดมหาธาตุก็ถึงเวลาตีสาม รุ่งขึ้นวันใหม่ท่านก็ได้มาช่วยจัดการตั้งศพบำเพ็ญกุศลตลอดมา ตลอดจนการที่จัดการพระราชทานเพลิงคราวนี้ ก็ได้ท่านเป็นผู้อุมถัมภ์มาจนทุกวันนี้ และงานคราวนี้ ก็ยังได้พึ่งกำลังทหาร มีท่านพลโทประเสริฐ รอดวรรณะ ปลัดบัญชีกระทรวงกลาโหม พลตรีเทียบ บูรณสิงห์ เจ้ากรมการทหารช่างราชบุรี พ.อ. สำราญ กมลรัตน์ ผู้ช่วยเจ้ากรม และ พ.ท. ยุทธ วาศนะตระกูล สถาปนิก เป็นกำลังใหญ่

อนึ่งงานคราวนี้ เป็นงานใหญ่ เข้าใจว่า จะมีคนมากันพอสมควร อาตมาเกรงว่าเจ้าภาพหรือเจ้าหน้าที่ คงจะให้ความสะดวกหรือต้อนรับไม่ทั่วถึง ถ้าหากเป็นดังว่านั้น ขอท่านทั้งหลายที่มาในงานนี้จงกรุณาให้อภัยแก่อาตมาด้วย เพราะตามเจตนาแล้ว ใครทุกคนคงไม่อยากให้บกพร่องเผย แต่เมื่อเป็นการพ้นวิสัยมันก็มีการบกพร่องเกิดขึ้นได้ ด้วยการสุดความสามารถของเจ้าภาพและเจ้าหน้าที่ จึงขออภัยด้วยๆ

พระครูภาวนาภิเษก

เจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี

สารบาญ

สารบาญ



หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร (สาลี่ ธมฺมสโร)

ชาตภาพ ๑๕ พ.ย. ๒๔๒๖

มรณภาพ ๑๒ พ.ย. ๒๕๐๘

รวมอายุ ๘๒ ปี

ที่ /๒๕๑๘ วัดเขาวังราชบุรี

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

เรื่อง ขอรับพระราชทานเพลิงศพพระสมณศักดิ์

เจริญพร อธิบดีกรมการศาสนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ ๑ ฉบับ

ด้วยพระครูพรหมสมาจาร (นามเดิม สา สุวรรณรังษี) ฉายา ธมฺมสโร อายุ ๘๒-พรรษา ๖๒ วิทยฐานะ อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี อำเภอเมืองราชบุรี ถึงมรณภาพด้วยโรคชราภาพ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๘

บัดนี้ คณะศิษยานุศิษย์กำหนดจัดงานพระราชทานเพลิงศพพระครูพรหมสมาจาร ในวันเสาร์ที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ เวลา ๑๖.๓๐ น. ณ วัดเขาวังราชบุรี ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี ดังความละเอียดแจ้งตามกำหนดการที่ส่งมาพร้อมหนังสือนี้แล้ว

ฉะนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อได้พิจารณาดำเนินการขอรับพระราชทานเพลิงศพตามระเบียบต่อไป

เจริญพร

พระครูภาวนานิเทศก์

(พระครูภาวนานิเทศก์)

เจ้าอาวาส



ที่ ศธ ๐๔๐๖/๔๒๕ กรมการศาสนา

๓๑ มกราคม ๒๕๑๘

เรื่อง ขอพระราชทานเพลิงศพพระสมณศักดิ์

นมัสการ พระครูภาวนานิเทศก์ เจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี

อ้างถึง หนังสือที่ ๓๔/๒๕๑๗ ลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๑๗

ตามหนังสือที่อ้างถึง รายงานขอรับพระราชทานเพลิงศพพระครูพรหมสมาจาร อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี กำหนดวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๘ นั้น

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเพลิงศพพระครูพรหมสมาจาร แล้ว และได้ส่งหีบเพลิงพระราชทานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรีรับไปดำเนินการแล้ว จึงนมัสการมาเพื่อโปรดทราบ.

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(นายประสารทองภักดี)

รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน

อธิบดีกรมการศาสนา

อารัมภบท

ท่านพระครูพรหมสมาจาร (อาจารย์สาลี ธมฺมสโร) อดีตและปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี ท่านมีปฏิปทาชอบป่า ในระหว่างท่านยังมีชีวิตอยู่ ได้เคยพูดปรารภให้ข้าพเจ้าฟังว่า (พระหุ่นจำได้ไหม) เขาบางแกรก มีพระผู้ใหญ่ไปจากกรุงเทพฯ ได้ไปตั้งสำนักขึ้นที่เชิงเขา ท่านเป็นผู้รู้ธรรมวินัย แลสอนบาลีได้ด้วย บางคราวฉันได้ลาจากวัด อุปัชฌาย์ที่หนองสรวง ได้มาพักอยู่กับท่านด้วย เพื่อท่องแบบ แลเรียนบาลีกับท่าน แลท่านเคยพูดกับโยมผู้ชาย เวลาโยมมาเยี่ยมฉันว่า ลูกชายของโยมนี้ ต่อไปอาจเป็นช้างเผือกก็ได้ ฉันเคยสังเกตมาหลายคนแล้ว คนผู้มีความเพียรอย่างนี้มักเรียนสำเร็จดังนี้ แลท่านได้กล่าวต่อไปว่า แต่นิสัยเรา มันชอบป่า หรือจะเป็นเพราะเรามันเกิดที่บ้านป่า มันจึงชอบป่า เพราะการอยู่ป่าเป็นการสะดวกหลายอย่าง เช่นจะท่องหนังสือจะดูหนังสือ หรือจะเจริญพระกัมมัฏฐานเวลาไหนเราก็ทำได้ตามใจชอบของเรา แม้จะ

รักษาศีลตามสิกขาบทของเรามันก็เป็นการสะดวก เพราะฉะนั้น จึงอยากจะหาเพื่อนภิกษุผู้มีจิตยินดีในป่าไว้เป็นกัลยาณมิตรหลายรูป เพื่อเป็นการสะดวกและประโยชน์ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานแต่ก็ยังหาไม่ค่อยจะได้ดังนี้ หรือจะเป็นเพราะความชอบป่าของท่านนี้บ้างกระมัง? ที่ทำให้สถานที่เป็นป่าอยู่ก่อนแล้วเกิดเป็นวัดมีพระสงฆ์ขึ้น ก็มีหลายแห่ง เช่นวัดเขาวัง เดิมทีก็เป็นพระราชวังร้างมีสภาพเป็นป่าอยู่ก่อน ซึ่งเป็นเหตุหนึ่ง ที่ท่านมาเห็นแล้วชอบใจ และพักอยู่นานหลายปีก็เลยเป็นวัดขึ้น ต่อจากนั้น บางครั้งบางคราว ท่านก็ได้จาริกเที่ยวไปพักทางอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเวลานี้ที่นั้นก็ได้เป็นวัดมีพระสงฆ์อยู่โดยสมบูรณ์อีก แลทางจังหวัดชลบุรี ท่านก็เคยไปพักที่หาดหัวแหลม ตำบลอ่างศิลา เวลานี้ก็เป็นวัดขึ้นโดยสมบูรณ์เช่นเดียวกัน และที่อื่นอีกมากแห่งที่ท่านไปพักแล้วเป็นสำนักสงฆ์ขึ้น รวมใจความแล้ว การปฏิบัติของท่านยึดหลักคัมภีร์พระวิสุทธิมัคแลบุพพสิกขาวรรณาเป็นหลักปฏิบัติมาตลอด ปฏิปทานของท่านนี้ ในระหว่างหรือสมัยท่านยังมีชีวิตอยู่ มีพระเถระผู้ใหญ่ ให้ความสนับสนุน กล่าวส่งเสริม เห็นดีเห็นชอบด้วยก็มี เช่น หลวงพ่อเภา หลวงพ่อคง วัดถ้ำตะโก จังหวัดลพบุรี แลหลวงพ่อดี คือพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณเทพวิสุทธิรังษี อดีตเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี แลหลวงพ่อสุข พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณราชธรรมเสนานี อดีตเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี ท่านทั้งหลายที่กล่าวนามมา เวลานี้ ท่านก็ได้มรณภาพละพวกเราไปหมดแล้ว และยังมีพระเถระในวงการคณะสงฆ์ในปัจจุบันบางท่านที่ให้ความสนับสนุนปฏิปทานี้อยู่ก็ยังมี (แต่เราของดจะไม่กล่าวนามของท่าน ณ ที่นี้) แต่ที่ไม่ชอบ ไม่เห็นดีด้วยก็มีแลเขากล่าวโจมตีต่างๆบางพวกก็มีบัตรสนเท่ห์มาว่า และกล่าววาจาอย่างหยาบคายก็มี สรุปความแล้ว ที่ชอบเขาก็ว่าดี ที่ไม่ชอบเขาก็ว่าไม่ดี ดังนั้นท่านผู้รู้ทั้งหลายจึงกล่าวบอกไว้ว่า เรื่องของคนมันเป็นอย่างนี้มานานแล้ว ดังนี้ ส่วนเราผู้อ่านหรือผู้ฟัง อ่านแล้วฟังแล้วจะเลือกเอาอย่างไหนก็แล้วแต่ใจสมัครของท่าน.

พระครูภาวนานิเทศก์

ชีวประวัติ

ของ

หลวงพ่อ พระครูพรหมสมาจาร

อดีตปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวัง จังหวัดราชบุรี

๐

ชาติกาล

หลวงพ่อ พระครูพรหมสมาจาร ธมฺมสโร มีนามเดิมว่า สาลี นามสกุล สุวรรณรังษี เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี ที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๖ ตรงกับทางจันทรคติ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ จ.ศ. ๑๒๔๕ ปีมะแม ๕ ๑ ๑๒ บิดาชื่อ คำ สุวรรณรังษี มีอาชีพทำราชการในตำแหน่งนายอากรและอาชีพอื่นในทางทำนาทำสวน มารดาชื่อ วัณณา สุวรรณรังษี มีพี่น้องร่วมบิดามารดา รวม ๗ คน

๑. นายบุญตา สุวรรณรังษี (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๒. นางประทุม ชินพงษ์ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๓. นางสีดา บัวงาม (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๔. นายบุญมี สุวรรณรังษี (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๕. เด็กชายไม่ปรากฏนาม (ถึงแก่กรรมแต่เล็กๆ)
๖. หลวงพ่อ พระครูพรหมสมาจาร (มรณภาพแล้ว)
๗. นายน้อย สุวรรณรังษี (ถึงแก่กรรมแล้ว)

ชาติภูมิ

ท่านเกิดในตระกูลพุทธศาสนิกชน สืบสายกันมาจากบรรพบุรุษ ณ หมู่บ้านเกาะปม ตำบลห้วยคต อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

การศึกษา

เมื่อเยาว์วัย ได้เรียนหนังสือกับบิดาที่บ้าน จนพออ่านออกและเขียนหนังสือไทยได้ บิดาจึงนำไปฝากให้เรียนหนังสือต่อที่สำนักสงฆ์ใกล้บ้านท่าน ปรากฏว่าท่านเรียนหนังสือได้ดีมาก เป็นที่รักใคร่ของอาจารย์ผู้สอนเป็นอันมาก ในบางคราวอาจารย์ผู้สอนก็มอบหมายให้ท่านช่วยต่อหนังสือไทยให้กับศิษย์คนอื่นๆที่เรียนอยู่ในสำนักเดียวกันด้วย และเล่าเรียนคัมภีร์พระมาลัยด้วย

อุปสมบท

เมื่อท่านมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้อุปสมบทเป็นภิกษุ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ ณ วัดหนองขุนชาติ อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี โดยพระครูอุทานธรรมนิเทศก์ (สุข) เจ้าอาวาสวัดหนองขุนชาติ เจ้าคณะอำเภอหนองฉาง เป็นพระอุปัชฌายะ พระครูอุทิศธรรมวินัย (สือ) วัดทุ่งทอง อำเภอหนองฉาง เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระปลัดเสือ วัดหนองขุนชาติ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

คันถธุระ

เมื่อท่านได้อุปสมบทเป็นภิกษุภาวะในพระพุทธศาสนาโดยถูกต้องแล้ว ท่านได้อยู่จำพรรษา ณ วัดหนองขุนชาติ ในสำนักพระอุปัชฌายะ เฝ้าปฏิบัติอุปัชฌายวัตรอยู่จนถึงพรรษาที่๘ ในระยะตั้งแต่พรรษาที่๑ ถึงพรรษาที่ ๘ ที่ท่านอยู่กับพระอุปัชฌายะนั้น นอกจากจะอุปัฏฐากพระอุปัชฌายะแล้ว ท่านได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรม และศึกษาภาษาบาลีควบคู่กันไปด้วย เพราะในสำนักของพระอุปัชฌายะนั้นมีทั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม และมีสำนักเรียนบาลีด้วย โดยท่านได้ท่องสูตรมูลกัจจายน์ซึ่งเป็นอักษรขอม และในบางโอกาส บางคราวพระอุปัชฌายะก็ให้ไปเทศน์แทน นัยว่าท่านเทศน์ได้ไพเราะ กอปรด้วยเหตุ ผล อุปมาอุปมัย เป็นที่สนใจของผู้สดับเป็นอันมาก

เมื่อพระอุปัชฌายะเห็นว่า การศึกษาภาษาบาลีท่านพอจะเข้าแปลในสนามหลวง ณ วัดพระศรีรัตนศาสดารามได้ จึงเมตตาพามาฝากให้ซ้อมแปล เพื่อเตรียมตัวเข้าสอบโดย

ฝากให้ท่านเจ้าคุณศรีวิสุทธิวงศ์ (เฮง เขมจารี) เป็นผู้ฝึกซ้อม ณ สำนักเรียนบาลีวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์ กรุงเทพฯ ในสมัยที่เจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (ฑิต อุทยมหาเถระ)เป็นอธิบดีสงฆ์

ท่านมาฝึกซ้อมหลักการแปลบาลี พร้อมทั้งจังหวะในการทำเสียง ลีลาการแปล เพื่อเข้าแปลต่อหน้าพระที่นั่งอยู่ที่สำนักวัดมหาธาตุฯ ได้เพียง ๔ เดือนเศษ ก็ได้รับโทรเลขด่วนจากทางบ้านของท่านแจ้งว่า "โยมบิดาป่วย ขอให้กลับด่วน" จึงต้องอำลาจากวัดมหาธาตุฯ เดินทางกลับไปด้วยตั้งใจจะไปเฝ้าปฏิบัติพยาบาล (คิลานปัจจุปัฏฐาก) แต่การเดินทางจากกรุงเทพฯไปจังหวัดอุทัยธานีในสมัยนั้น การคมนาคมไม่สะดวกเหมือนสมัยนี้ กว่าท่านจะไปถึง โยมบิดาก็ถึงแก่กรรมไปเสียแล้ว จึงเป็นธุระจัดการศพให้จนเสร็จเรียบร้อยตามประเพณีนิยมทางพระพุทธศาสนา

เมื่อโยมบิดาสิ้นแล้ว โยมมารดาของท่านซึ่งไม่สู้จะแข็งแรง เพราะอายุมากทั้งมีโรคเบียดเบียนไม่ประสงค์จะให้ท่านไปอยู่ห่างไกล ทั้งพระน้อยน้องชายก็ป่วย ท่านจึงตกลงไม่กลับไปกรุงเทพฯ นับแต่โยมบิดาของท่านถึงแก่กรรมล่วงลับไปแล้วได้ ๓ ปีเศษ โยมมารดาของท่านก็ถึงแก่กรรมจากไปอีก หลังจากจัดการทำศพโยมมารดาแล้วไม่นาน ท่านก็ลาสิกขาออกไปครองชีวิตในเพศคฤหัสถ์อยู่ระยะหนึ่ง เหตุที่ต้องลาสิกขานั้น นัยว่า เพราะทนความรบเร้าจากพี่ๆ ซึ่งมีความต้องการให้ท่านออกไปช่วยดูแลเรือกสวนไร่นา และทรัพย์สมบัติที่ขาดผู้ดูแลไม่ได้ รวมเวลาที่ออกไปครองเพศคฤหัสถ์อยู่ได้ ๑๑ เดือน

อุปสมบท (ต่อ)

เมื่อท่านปลดเปลื้องจัดแจงเกี่ยวกับทรัพย์สมบัติได้เรียบร้อยแล้ว ก็ไปปรึกษาพระอุปัชฌายะองค์เดิม ขออุปสมบทเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ณ วัดหนองขุนชาติ อำเภอหนองฉาง โดยพระครูอุทานธรรมนิเทศก์ เป็นพระอุปัชฌายะ พระครูอุทิศธรรมวินัย วัดทุ่งทอง เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์จำรัส วัดหนองขุนชาติ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ธุดงคจาริกธุระ

เมื่อท่านได้อุปสมบทดำรงเพศเป็นสมณะแล้วไม่นาน ก็กราบลาพระอุปัชฌายะ จาริก

ออกแสวงหาสถานที่วิเวก (ออกแบบพระธุดงค์) พบสถานที่แห่งใดที่เป็นสัปปายะ ก็พักทำความเพียรเจริญกรรมฐานอยู่ในสถานที่นั้นๆนานบ้างไม่นานบ้าง จนใกล้จะถึงฤดูกาลเข้าอยู่จำพรรษา จึงจะกลับมาขออยู่จำพรรษาอยู่ในสำนักที่มีปฏิปทาและข้อปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยเท่านั้น ครั้นออกพรรษาปวารณาต่อสงฆ์ในสำนักนั้นแล้ว หลวงพ่อก็มักปลีกตนออกจากหมู่คณะหาความสงบชั่วระยะหนึ่ง ท่านทำอยู่อย่างนี้เสมอๆ ในการจาริกแสวงหาที่วิเวกของหลวงพ่อนั้น บางคราวก็พบสถานที่ๆเงียบสงบดีแต่มากไปด้วยสัตว์ร้าย เช่นเสือร้ายบ้าง งูที่มีพิษร้ายบ้าง บางครั้งก็เป็นโจรผู้ร้าย แต่หลวงพ่อก็สามารถนำตนและคณะที่ไปด้วยกันรอดพ้นจากภัยเหล่านั้นมาได้ เช่นคราวหนึ่ง

ท่านพระครูภาวนานิเทศก์เล่าว่า หลวงพ่อกับพระรูปหนึ่ง ชื่อแหยม และอุบาสกน้อย ออกธุดงค์มุ่งจะไปทำความเพียรในถ้ำบนเขากวางทอง จังหวัดอุทัยธานี ต้องเดินทางผ่านป่าดิบตามที่มีผู้บอกทางให้ เกิดเดินหลงทางอยู่กลางป่าจนค่ำมืด ก็ยังไม่พบหมู่บ้าน หรือทางจะขึ้นเขา จึงตกลงใจพักแรมคืนในบริเวณป่าดงดิบนั้น หลังจากจัดแจงที่พัก ให้อุบาสกก่อไฟแล้ว ท่านสวดมนต์ และทำความเพียรอยู่จนดึก ด้วยความอ่อนเพลียที่เดินหลงป่ามาทั้งวัน จึงเคลิ้มหลับไปหน่อยหนึ่ง ต่อมาเหมือนได้ยินเสียงใครมาบอกว่า "ท่านๆเสือมา" จึงปลุกอุบาสกขึ้นให้เอาใบไม้แห้งใส่กองไฟเพื่อแสงสว่าง จากนั้นท่านก็กราดสายตาดูในบริเวณรอบๆนั้น ท่านก็แลเห็นห่างออกไปข้างหน้าไม่ไกลนัก มีลักษณะเหมือนมีสัตว์ใหญ่มายืนอยู่ เพราะต้นไม้เล็กๆและต้นหญ้าสูงๆแหวกเอนออก ท่านก็ไม่รู้ว่าเป็นเสือ หลวงพ่อจึงบอกให้พระและอุบาสกทราบว่าเสือเข้ามาใกล้แล้ว ให้พากันเจริญกรรมฐานไว้ให้มั่น แล้วท่านลุกยืนชี้มือตรงไปที่เสือยืนอยู่ ส่วนตาก็จ้องตรงไปที่เสือที่อยู่ห่างจากท่านประมาณ ๕-๖ วา โดยไม่กระพริบ ทำอย่างนั้นประมาณ ๒-๓ นาที เสือตัวนั้นก็กระโดดหายไปในความมืด ท่านก็ยังคงยืนจ้องมองดูอยู่ในอิริยาบถเดิมไม่เปลี่ยนแปลง สักครู่พอสว่างแล้ว เดินไปดูตรงนั้น ก็เห็นรอยเสือใหญ่ และคณะท่านก็เก็บบริขารเดินทางต่อไป พบหมู่บ้านในป่าพออาศัยโคจรบิณฑบาตร ท่านบอกความประสงค์แก่ชาวบ้านป่าว่า จะขึ้นไปทำความเพียรบนเขากวางทอง ชาวบ้านตกใจขอร้องไม่ให้ท่านขึ้นไปพักบนเขานั้น เพราะมีงูใหญ่อาศัยอยู่ หลวงพ่อขึ้นไปทำความเพียร

อยู่บนนั้นไม่นาน ก็ย้ายไปที่อื่น เพราะไม่สะดวกเรื่องน้ำใช้น้ำฉัน ท่านไม่ได้พบงูใหญ่นั้น พบแต่รอยมันเลื้อยไปใหญ่มาก

พัฒนาธุระ

ในพรรษาที่ ๘ ปี พ.ศ. ๒๔๖๗ หลวงพ่อจาริกมาจังหวัดราชบุรี กับพระฉาย และอุบาสกทองย้อย พักที่เขาวัง ซึ่งเป็นพระราชวังร้าง ในตอนนั้นเขาวังเป็นป่ารกรุงรังด้วยเถาวัลย์หนามขึ้นปกคลุมมาก สภาพของท้องพระโรง และพระตำหนักที่บรรทมก็ชำรุดทรุดโทรมมากไม่เป็นที่น่ารื่นรมย์สำหรับชาวบ้านเลย แต่เป็นที่ๆเหมาะสำหรับนักบวชผู้ต้องการทำความสงบมาก เพราะไม่ค่อยมีผู้คนสนใจขึ้นไปบนเขานี้

หลวงพ่อเคยเล่าว่า "เมื่อฉันกับพระฉายและอุบาสกทองย้อยพากันมาพักที่เขาวังนี้ ไม่ได้มีความประสงค์จะมาสร้างวัดที่นี่ มุ่งแต่จะหาสถานที่วิเวกเท่านั้น ขณะนั้นรอบๆเขาวังนี้ก็มีหมู่บ้านดอนกระต่ายอยู่หน้าเขา กับหมู่บ้านทุ่งตาลอยู่หลังเขา แต่ละหมู่บ้านก็อยู่ด้วยกันไม่กี่หลังคาเรือน ได้อาศัยอาหารบิณฑบาตรจากหมู่บ้านเกาะป่าเปล้า ต่อมาโยมๆจากในเมืองราชบุรี ได้ข่าวก็มาทำบุญกันและมาฟังฉันแสดงธรรมกันมากขึ้น ถ้าวันไหนเป็นวันพระวันอุโบสถ โยมๆก็จะอยู่ค้างคืนหัดทำกรรมฐานและสมาทานธุดงค์กัน รุ่งขึ้นจึงพากันกลับ หมู่โยมเขาอ้อนวอนนิมนต์ฉันให้อยู่จำพรรษาเสียที่เขาวังนี้ ถ้าฉันรับว่าจะอยู่พวกเขาก็จะพากันทำหนังสือขอพระราชทานเขาวังให้เป็นวัด ฉันเห็นศรัทธาของหมู่โยมแข็งแรงมากจึงอยู่ ณ ที่เขาวังนี้ หลวงพ่อได้อธิษฐานใจว่า ขอให้ศรัทธาของหมู่โยมผู้ประสงค์จะฝังขุมทรัพย์ ด้วยการสร้างวัดบนเขาวังนี้ จงเป็นผลสำเร็จ อย่าได้มีอุปสรรคใดๆมาขัดขวางกุศลเจตนาอันยิ่งใหญ่ครั้งนี้เลย ขอภิกษุสงฆ์ สามเณร และอุบาสกอุบาสิกา ผู้ใคร่ในการปฏิบัติธรรมวินัย จากจตุรทิศจงมาสู่สำนักนี้ เมื่อมาแล้วก็ขอให้อยู่กันให้เป็นสุข มีความเจริญในสมณะธรรม และข้อปฏิบัติยิ่งๆขึ้น อนึ่ง บุคคลใดไม่ยินดีในการปฏิบัติธรรม ไม่เคารพเอื้อเฟื้อในพระวินัย ขอจงห่างไกล อย่าได้เข้ามาอยู่ใกล้ ขอเหล่าเทพยดาอารักษ์ที่สิงสถิตย์อยู่บนเขาวังนี้ก็ดี อยู่รอบๆเขาวังนี้ก็ดี จงยินดีอนุโมทนาในส่วนกุศลนี้ด้วย และจงช่วยอภิบาลคุ้มครองผู้ปฏิบัติประพฤติตามธรรมวินัย ที่อาศัยอยู่บนเขาวังนี้ด้วยเถิด

ในระหว่างพระตำหนักกับท้องพระโรง ที่ตรงนั้นเดี๋ยวนี้เป็นที่ตั้งองค์พระเจดีย์ใหญ่ที่

เห็นอยู่ในขณะนี้ ตอนกลางคืนก็เอากลดออกมาแขวนในบริเวณตามชอบใจ ใต้ร่มไม้บ้างกลางแจ้งบ้าง ถ้าเห็นว่าฝนจะตกก็เข้าที่พัก ที่ทำเอาไว้นั้น

บ่ายวันหนึ่ง ขณะที่หลวงพ่อกำลังนั่งอยู่ มีชายแปลกหน้าผู้หนึ่งเดินตรงเข้ามา ท่านก็ถามว่า "เธอเป็นใคร"

เขาผู้นั้นตอบท่านว่า "เขาเป็นเสือ ชื่อตัด"

หลวงพ่อถามอีกว่า "มีความประสงค์อะไร"

เสือตัดตอบว่า "ประสงค์จะหลบมาพักนอนบนเขาวังนี้"

หลวงพ่อถามต่อไปอีกว่า "ที่ขึ้นมาหลบซ่อนนอนตามป่าอย่างนี้ เพราะกลัวเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะมาจับกุมตัวไปลงโทษ และกลัวเจ้าของทรัพย์ที่ไปปล้นมา จะตามมาทำร้ายเอาอย่างนั้น ใช่ไหม"

เสือตัดรับว่า "ใช่"

หลวงพ่อจึงกล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น เป็นเสือ จะดีอย่างไร ไม่ได้รับความสุขอย่างเปิดเผยเหมือนชาวบ้านเขา ต้องหลบซ่อนตัว จะไปที่ไหนก็ให้ระแวงภัยไปเสียทั้งนั้น ตัวเราเองก็เป็นทุกข์เดือดร้อน ญาติพี่น้อง บิดามารดา ก็พลอยเป็นทุกข์ไปด้วย ใครๆเขาก็ไม่ปรารถนาจะเป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นพี่ เป็นน้อง กับคนที่เบียดเบียนผู้อื่นเลี้ยงชีวิต ถึงชาตินี้จะสามารถหลบหลีกเงื้อมมือของกฎหมายบ้านเมืองไปได้ แต่นรกนั้นจะหนีอย่างไรก็ไม่พ้น จะไปหลบ ไปซ่อนที่ไหนไม่ได้ทั้งนั้น ขอให้เลิกเบียดเบียนชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นเสีย"

เสือตัดรับว่า "จะพยายามเลิกเป็นเสือ แต่จะเลิกทันทีไม่ได้ เพราะยังมีบริวารอีก"

หลวงพ่อเล่าต่อว่า เสือตัด เมื่อเข้ามาหาฉันครั้งใด จะต้องขออนุญาตยกเท้าฉันขึ้นวางไว้บนศีรษะของเขาครู่ใหญ่ๆเสมอ และขอปวารณาตัวเป็นศิษย์รับใช้

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯพระราชทานอุทิศเขาวังให้เป็นธรณีสงฆ์ และโปรดเกล้าฯให้กรมการปักเขตวิสุงคามสีมา ในปีเดียวกันนั้น เจ้าคณะแขวงเมืองราชบุรี มีประกาศแต่งตั้งให้หลวงพ่อเป็นเจ้าอาวาส วัดเขาวัง ราชบุรี

เมื่อเขาวังได้รับพระบรมราชานุญาตให้เป็นวัดใหม่ๆท่านเจ้าอาวาสวัดห้วยหมู ซึ่งเป็นเจ้าคณะตำบล ปกครองวัดเขาวังอยู่ในขณะนั้น

ได้มาช่วยเป็นธุระในการจัดทำรายงานต่างๆ ของวัดเขาวังให้ เพื่อให้โอกาสแก่ หลวงพ่อ ซึ่งมุ่งหนักไปในทางปฏิบัติกรรมฐาน และอบรมหมู่คณะให้เข้าใจในแนวทางปฏิบัติธรรมวินัย ในทางที่ถูก ที่ควร เท่านั้น ต่อมา ท่านอาจารย์ (พระครูภาวนานิเทศก์) ซึ่งเป็นพระหลานชายของหลวงพ่อ ได้ย้ายมาอยู่ที่เขาวัง งานรายงานทางคณะสงฆ์ก็ดี การอบรมพระภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ก็ดี ตกเป็นภาระของท่านมาโดยตลอด

งานการก่อสร้างของวัดเขาวังในระยะแรกๆเป็นการปฏิสังขรณ์ และดัดแปลงของเก่าซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว เช่นท้องพระโรง พระที่นั่งที่ทรุดโทรมมากให้กลับเป็นประโยชน์ต่อไป เช่นท้องพระโรงได้ปฏิสังขรณ์ขึ้น เพิ่มเติมในที่ๆชำรุดให้สมบูรณ์ขึ้น ใช้เป็นที่ประชุมสวดมนต์บ้าง เป็นที่ประชุมฟังธรรมบ้าง เป็นที่นั่งกรรมฐานบ้าง เป็นที่บำเพ็ญกุศลบ้าง เป็นที่ประชุมทำการบูชาในวันมาฆะ ในวันวิสาขะบ้าง และเป็นที่พักอาศัยของผู้รักษาอุโบสถบ้าง เพราะรอบๆระเบียงได้กั้นเป็นห้องไว้ ในการนี้ได้อาศัยทรัพย์ที่ชาวเมืองราชบุรีผู้มีใจเป็นธรรมบริจาคช่วยเหลือ

สำหรับพระที่นั่ง ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯซึ่งแต่เดิมที่เหลืออยู่นั้น มีลักษณะคล้ายกับท้องพระโรง แต่มีความยาวน้อยกว่าหลังคามุงด้วยกระเบื้องลูกฟูกดิน ซึ่งก็เหลืออยู่อย่างไม่สมบูรณ์ ได้รื้อหลังคาลง แล้วเทคอนกรีตเสริมเหล็กต่อกำแพงเก่าซึ่งต่ำให้สูงขึ้น (รอยต่อยังปรากฏอยู่กระทั่งทุกวันนี้) หล่อเพดานคอนกรีต ดัดแปลงให้เป็นโรงอุโบสถ เป็นเขตพัทธสีมา ดังที่ปรากฏอยู่เดี๋ยวนี้ ค่าใช้จ่ายในการนี้ ได้อาศัยคุณนายเง๊ก คุณเสถียร ซึ่งเป็นคฤหบดีใหญ่ใจบุญชาวกรุงเทพฯ ได้มีความคุ้นเคยกับหลวงพ่อมาแต่ก่อน ทั้งเคยออกปากปวารณาปัจจัยกับท่านไว้ ได้รับเป็นธุระบริจาคทรัพย์เป็นค่าเครื่องอุปกรณ์ก่อสร้างทั้งหมด แม้พระเจดีย์องค์ซึ่งอยู่ในระหว่างโรงอุโบสถ กับท้องพระโรงก็ดี ศาลาลอยที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของโรงอุโบสถก็ดี หอฉันที่อยู่ทางทิศตะวันออกของท้องพระโรงก็ดี ก็ได้อาศัยคุณนายเง๊ก เป็นผู้บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือในค่าก่อสร้าง

สำหรับการก่อสร้างเสนาสนะสงฆ์นั้น ท่านก็ให้ก่อสร้างตามความเหมาะสม คือเหมาะสมกับสถานที่อย่างหนึ่ง เหมาะสมกับจำนวนภิกษุ สามเณรผู้อยู่อาศัยอย่างหนึ่ง และให้สร้าง



เป็นกุฎีที่อยู่เฉพาะองค์ในที่ๆวิเวก เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยได้รับความสงบ ฉะนั้นเสนาสนะสงฆ์ของวัดเขาวังจึงเป็นระเบียบ ดังที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้

สำหรับแผ่นหินอ่อน ทราบว่าเป็นของประเทศอิตาลี่ ที่สั่งมาสร้างวังนั้น เหลืออยู่ไม่กี่แผ่นหลวงพ่อได้ให้นำมาเรียงเป็นม้านั่ง ตามใต้ต้นไม้ ส่วนแผ่นหินเขียวแผ่นหนา ทราบว่าเป็นของที่สั่งมาจากประเทศจีน ท่านให้นำมาทำเป็นขั้นบรรได จากถนนไปสู่ยอดเขา ตามที่ปรากฏอยู่เดี๋ยวนี้

งานก่อสร้างของวัดเขาวัง ได้วิวัฒนาการสืบมาเป็นลำดับๆจนลุถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ถาวรวัตถุที่เป็นหลักใหญ่ของวัด เป็นต้นว่าพระอุโบสถ ศาลาบำเพ็ญกุศล ตลอดจนเสนาสนะที่เป็นส่วนใหญ่ นับว่าสมบูรณ์ ที่บกพร่องมีอยู่เป็นส่วนน้อย ส่วนปฏิปทาข้อปฏิบัติ ตลอดจนการปลีกออกจากหมู่คณะ เพื่อเจริญสมณ-ธรรมของหลวงพ่อนั้น ก็ดำเนินไปตามที่เคยปฏิบัติมา การให้โอวาท เตือนสติ แก่ภิกษุสามเณรและผู้สนใจในธรรม ท่านก็กล่าวสอนตามกาลเวลาอันสมควร เลือกธรรมให้เป็นทานตามสมควรแก่ผู้ใคร่ธรรม โดยมากแล้วท่านแนะนำให้ตั้งอยู่ในศีลเบื้องต้น จากนั้นจึงจะแนะแนวทางเจริญกรรมฐานเพราะท่านถือว่าศีล เป็นฐานรองรับกุศลธรรมทุกอย่าง

คำเตือนของหลวงพ่อเกี่ยวกับเรื่องศีลนั้นมีมาก อาทิเช่นท่านเตือนว่า ชาวบ้านที่ยังไม่เคยพบเห็นพระภิกษุเลย เมื่อเขาเห็นพวกเราเข้า อาจสงสัยแล้วพากันถามพวกเราว่า การแต่งตัวอย่างพวกท่านนี้ เขาเรียกว่าอะไร พวกเราคงจะพากันตอบว่า เราเป็นบรรพชิต เป็นภิกษุ เป็นสมณะ การที่เราตอบแก่เขาไปอย่างนั้น เราได้ทำตนให้สมที่ให้คำตอบแก่เขาแล้วหรือ ศีลเป็นข้อปฏิบัติที่ทำบุคคลให้เป็นบรรพชิต เป็นภิกษุ เป็นสมณะ มีสมบูรณ์แล้วหรือ ถ้าข้อปฏิบัติคือ ศีลของตนๆยังบก-พร่องอยู่ การให้คำตอบแก่เขาว่า ตนเป็นอย่างนั้นๆก็นับว่าเป็นการพูดเท็จไม่ตรงตามความเป็นจริง ทั้งเป็นการหลอกลวงเขาด้วย และที่สำคัญที่สุดเป็นการเท็จต่อพระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าของศาสนาอีกด้วย ฉะนั้นพวกเราที่ปฏิญาณตนว่า เป็นบรรพชิต เป็นภิกษุ เป็นสมณะต้องทำข้อปฏิบัติคือศีลของตนๆให้สมบูรณ์ให้สมกับที่ให้คำตอบไปแก่เขานั้น

คำแนะนำของหลวงพ่อเกี่ยวกับการอุปโภค บริโภค ปัจจัย ๔ คือ จีวร อาหารบิณฑบาตร เสนาสนะ และเภสัช ก่อนจะ

บริโภคใช้สอย ท่านแนะนำว่า ต้องพิจารณาเสียก่อนจึงควรบริโภคใช้สอยหาไม่แล้วจะร้ายยิ่งกว่าการบริโภคใช้สอยถ่านไฟแดง หลักการพิจาณานั้น ขอยกแต่เฉพาะอาหารบิณฑบาตรมาแนะอย่างเดียวก่อน คือ เบื้องต้นให้พิจารณาถึงการแสวงหาว่า ได้อาหารบิณฑบาตรมาอย่างไร ถ้าได้มาโดยความบริสุทธิ์ ไม่ได้หลอกลวงเขาได้มา หากแต่ว่าได้มาด้วยอำนาจคุณของพระรัตนตรัยนี้เรียกว่า เป็นการบริสุทธิ์แห่งอาหารบิณฑบาตรในการแสวงหา อย่างหนึ่งจากนั้นให้พิจารณาถึงความเป็นจริงของอาหารบิณฑบาตรนั้นว่า เป็นธาตุอย่างหนึ่งๆเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เขา ทั้งเป็นธาตุที่มีความปฏิกูลอยู่แล้ว เมื่อเราบริโภคเข้าไปเกลือกกลั้วกับธาตุภายในมีน้ำลายเป็นต้น ก็จะปฏิกูลมากขึ้นกว่าเดิม นี้เรียกว่า เป็นการพิจารณาถึงความเป็นจริงของอาหาร จากนั้น ให้พิจารณาถึงความมุ่งหมายในการบริโภคอาหารบิณฑบาตรว่า เพื่อให้กายอันประชุมด้วยธาตุทั้งสี่อันเป็นภายในคือเรานี้ดำรงอยู่จะได้สืบต่อพระศาสนะพรหมจรรย์ อันได้แก่การศึกษาเล่าเรียนพระ-พุทธพจน์ ประการหนึ่ง เพื่อทำมรรคพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น หาได้บริโภคเพื่อเหตุอื่นไม่ นี้เรียกว่า เป็นการพิจารณาถึงความมุ่งหมายในการบริโภคอาหารบิณฑบาตร อีกประการหนึ่งทั้งสามประการนี้ ประการแรกจะทำให้เกิดปีติความอิ่มใจเพราะได้มาโดยความบริสุทธิ์ ประการที่สอง จะขจัดตัณหาความอยากลง และจะทำให้ธาตุไม่พิการเพราะน้ำย่อยอาหารเป็นปกติ ประการสุดท้าย จะทำให้พรหมจรรย์เจริญยิ่งขึ้น เพราะดำเนินไปตามองค์มรรค

อุปมรณกาล

ตามปกติ หลวงพ่อท่านมีโรคเบียดเบียนน้อย ทราบว่าตั้งแต่ท่านเกิดมาจนอายุจะ ๘๐ ปี ยังไม่เคยเข้าพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเป็นเวลาแรมคืนเลย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ซึ่งเป็นฤดูแล้ง ท่านได้มาพักที่วัดปาลิไลยวัน (หุบเขาฉลาก) ใกล้ๆกับอ่างเก็บน้ำ บางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งท่านมักจะมาพักเสมอๆโรคเริ่มเบียดเบียนท่าน อาการของโรคที่ปรากฏเริ่มแรก มีไข้ปรากฏเล็กน้อยก่อน จากนั้นอีกสักวันสองวัน ก็ผื่นปรากฏขึ้นตามตัวตามแขน เมื่อโรคปรากฏอย่างนี้แล้ว ทำให้ท่านเบื่ออาหาร ฉันอาหารลดลงกว่าปกติมาก ท่านเจ้าอาวาสวัดปาลิไลยวัน ได้นำท่านไปให้หมอที่โรงพยาบาลสมเด็จศรีราชา อำเภอศรี-

ราชา ตรวจ หมอได้ตรวจดูแล้ว ขอให้พักรักษาตัวที่โรงพยาบาลนี้ ท่านก็อนุโลมตามที่หมอแนะนำ นับว่าท่านเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นครั้งแรก หมอที่โรงพยาบาลนั้น ได้ถวายการรักษาพยาบาลท่านเป็นอย่างดี ไม่นานนัก โรคก็สงบไป ท่านก็ลาหมอกลับมาพักที่วัดปาลิไลยวันนั้นอีก

พอใกล้จะถึงวันเข้าพรรษา ปี ๒๕๑๖ ท่านจึงเดินกลับวัดเขาวัง เพื่อเตรียมตัวจะไปจำพรรษาที่วัดนัมทาวราราม (แหลมกุ่ม) ตามคำอาราธนาของๆเจ้าของและผู้อุปถัมภ์วัดนั้น แต่บรรดาศิษยานุศิษย์ของหลวงพ่อ ต่างพากันทราบดีว่า การที่หลวงพ่อตกลงใจไปจำพรรษาที่วัดนัมทาวรารามในพรรษานี้ ท่านคงจะไปเร่งทำความเพียรด้วย เพราะพยามัจจุราชให้เสนา คือความเจ็บไข้ให้มาเตือนท่าน ซึ่งต่อมาก็ปรากฏเป็นความจริงตามที่ทราบกัน เพราะว่าในพรรษานั้น ท่านได้ทำความเพียรที่นับว่าอย่างเข้มงวดทีเดียว ศิษย์ผู้อยู่ใกล้ชิดเล่าว่า "ท่านนั่งกรรมฐานเป็นเวลานานๆแล้วก็ออกเดินจงกรม การพักผ่อนก็มีเฉพาะในกลางวันไม่มากนัก ส่วนตอนกลางคืนแล้วมักไม่ค่อยจำวัตร ท่านจะถือเอาเวลากลางคืนเป็นเวลาทำความเพียร โดยเฉพาะวันไหน อากาศปลอดโปร่ง สังเกตดูว่าฝนจะไม่ตก ท่านก็จะใช้ให้นำกลดออกไปกางในกลางแจ้ง ท่านบอกว่า ชื่อว่าเป็นการอยู่อัพโพกาศ เป็นธุดงค์ข้อหนึ่ง เมื่อท่านแสดงธรรมโปรดแก่ผู้สนใจในการสดับตรับฟังธรรมแล้ว ท่านก็ออกเดินจงกรมพอสมควรแล้ว ก็เข้ากลด พวกเราที่ไปปฏิบัติธรรมรวมกับท่าน เมื่อฟังธรรมของท่านแล้วก็พากันออกเดินจงกรมอย่างท่านบ้าง แต่พวกเราเมื่อเข้าไปนั่งกรรมฐานในกลดนานๆก็ถูกความง่วงครอบงำ ต้องออกมาเดินจงกรมอีก ในบางครั้งพวกเราบางองค์ก็ย่องเงียบเข้าไปใกล้ๆกลดหลวงพ่อ เพื่อสังเกตว่า ท่านกำลังอยู่ในอิริยาบถไหนหรือมีโรคอะไรเบียดเบียนท่านบ้าง องค์นั้นกลับออกมาบอกว่า "ได้ยินเสียงเหมือนคนบ่น แต่เสียงถี่มากฟังไม่ชัด เพราะเป็นเสียงในลำคอของท่าน ภายหลัง เมื่อได้โอกาส จึงเรียนถามท่านว่า "ตอนดึกๆหลวงพ่อสาธยายธรรมอะไร อยู่ภายในกลด" ท่านบอกว่า "ทวนปาฏิโมกข์ เพื่อแก้ความง่วงนอน" พวกเราลองเอาวิธีที่ท่านบอกมาใช้บ้าง ก็ได้ผลดีมาก

ในระหว่างที่หลวงพ่ออยู่จำพรรษาที่วัดนัมทาวรารามในปีนั้น โรคก็เบียดเบียนท่านอีก อาการก็คล้ายคลึงกับที่เคยเป็นมาแล้ว ที่มี

อาการปรากฏเพิ่มมาอีก ก็มีอาการอักเสบที่ข้อศอก ปวดที่เข่าและมีไข้สูงกว่าที่เคยเป็นมา พระที่เฝ้าอุปฐากท่านอยู่ได้ถวายยาให้ท่านฉัน โรคสงบลงอีก เป็นแต่ว่ามีแผลที่เกิดเนื่องมาจากตุ่มพิษแตก ต้องรักษาอยู่นานวัน ทั้งมีน้ำหนองด้วย ถึงโรคจะปรากฏอย่างไร เป็นอย่างไร ท่านก็ปรารภความเพียรอยู่เสมอ หาได้ท้อถอยไม่

ครั้นออกพรรษานั้นแล้ว ท่านก็กลับมาพักที่วัดเขาวัง เพื่อให้หมอทำการพยาบาลรักษาอาการของท่านตอนนี้ นับว่าอยู่ในระยะที่ปลอดจากโรค เกือบจะเป็นปกติเดิม หลังจากทำมาฆะบูชาที่วัดเขาวังแล้ว ท่านไปพักทำความเพียรและอยู่ปริวาส ณ ที่สวนกล้วย ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีเป็นเวลาถึง ๓ เดือนเศษ สถานที่แห่งนั้นนับว่าเป็นสถานที่สงบวิเวกพอสมควร เพราะอยู่ไม่ไกลนักจากหมู่บ้านทุ่งหลวง โคจรบิณฑบาตรก็สะดวก โดยเดินตามทุ่งนา มุ่งตรงไปสู่หมู่บ้านได้โดยง่าย เพราะเป็นฤดูแล้ง มีพระที่ติดตามไปปฏิบัติธรรมรวมกับท่านหลายรูป เป็นเวลา ๓ เดือนเศษที่ท่านอยู่ที่สวนกล้วยนั้น โรคดังกล่าวนั้นปรากฏแก่ท่านอีก คราวนี้ปรากฏมากกว่าที่เคยเป็นมา ผู้อุปฐากท่านได้ให้คนไปตามหมอที่สุขศาลา (นายแพทย์บรรจง ชัยสิทธิ์ ซึ่งเป็นหมอที่เคยถวายการรักษามาแต่เดิมมาตรวจและถวายการรักษาท่านที่สวนกล้วยนั้น หมอได้ตรวจและถวายยาให้ฉัน พร้อมทั้งให้คำแนะนำว่า ควรนำท่านกลับไปที่วัดเขาวังดีกว่า เพราะสะดวกในการไปตรวจ และถวายการรักษาได้โดยง่าย ซึ่งท่านก็เห็นด้วยและอนุวัตรตาม จึงได้พาท่านมาพักรักษาที่วัดเขาวังอีก เมื่อท่านมาอยู่ที่วัดเขาวังแล้วหมอก็ได้มาตรวจอาการไข้ของท่านเป็นประจำทุกวัน สิ่งใดที่หมอจะทำ หรือสั่งให้ทำแก่ท่าน ถ้าไม่ขัดกับพระวินัยแล้ว ท่านก็อนุโลมตามทุกประการ ตามปกติ หมอจะมาตรวจอาการของหลวงพ่อในตอนบ่ายเสมอ แต่โรคนั้นก็ไม่สงบเหมือนคราวก่อนๆมีแต่ทรงอยู่และกำเริบขึ้น

บรรดาผู้เคารพในหลวงพ่อ ทั้งฝ่ายพระและฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา อันมีท่านอาจารย์(พระครูภาวนานิเทศก์)เป็นประธาน ได้ปรึกษากันจนเป็นที่พร้อมใจกันว่า ควรนำหลวงพ่อเข้าโรงพยาบาล เพื่อท่านได้รับการรักษาพยาบาลอย่างจริงจัง เพราะโรคที่ปรากฏแก่ท่านนั้นเป็นๆหายๆทิ้งระยะกัน ๒ เดือนบ้าง เดือนกว่าบ้าง สามอาทิตย์บ้าง กระทั่งบางครั้งเว้นกันเพียงอาทิตย์ก็เป็นขึ้นมาอีก ทั้งในระยะหลังๆนี้

มีโรคอย่างอื่นปรากฏแทรกเข้ามาอีก คืออาเจียนด้วย และมีท้องผูกเข้าผสม จังหันก็ฉันได้น้อยลงๆในที่สุด วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๗ เป็นวันพุธแรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ ได้นำหลวงพ่อเข้าโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ โดยการแนะนำและการติดต่อทางโรงพยาบาลของแม่ชีประชุมจักษุรักษ์ ตอนออกเดินทาง พวกเราได้ไปพร้อมกันต่อหน้าท่าน เพื่อรับโอวาทจากท่านตามที่เคยปฏิบัติมา และเพื่อให้ท่านเลือกพวกเราองค์ใดองค์หนึ่งไปกับท่าน หลังจากท่านให้โอวาทแล้ว ท่านก็เลือกเอาพระขาว[๑] กับพระขุนดุษฎีวิศวิไจยไปด้วย โดยรถของนายกิตติศริยานนท์ ซึ่งมาจากกรุงเทพฯ ในระหว่างทางอาการของหลวงพ่อ ท่านมีอาการเหนื่อยอ่อนเพลียมาก ต้องแวะพักที่จังหวัดนครปฐมฯ ทางด้านหน้าองค์พระปฐมเจดีย์ ประมาณ ๓๐ นาทีก็เดินทางต่อถึงโรงพยาบาลตอนบ่ายมากแล้ว เมื่อไปถึงบุรุษพยาบาลได้นำรถเข็นคนไข้มารับหลวงพ่อ นำไปสู่ที่ห้องเตรียมไว้ ห้องพิเศษนั้น นับว่าเป็นห้องที่ใหญ่กว่าห้องอื่นในตึกนั้นและชั้นสองของตึกนั้นก็พิเศษ หลังจากตรวจดูว่าเตียงที่เขาเตรียมไว้นั้น ที่นอนไม่ได้ยัดนุ่นและสำลี อันเป็นที่นอนอย่างไม่ผิดต่อพระพุทธบัญญัติแล้ว ก็นำท่านขึ้นพักผ่อนบนเตียงชั่วระยะเวลาไม่นาน พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ และพลเรือตรีประกอบ จักษุรักษ์ ก็มาตรวจอาการของหลวงพ่อโดยละเอียดแล้วกลับไป เมื่อท่านได้มาพักรักษาอยู่ใกล้หมอ ณ โรงพยาบาลแห่งนี้ อาการของท่านก็ทุเลาลงได้เกือบเดือน ก็กำเริบขึ้นอีก แต่ไม่ถึงกับบีบคั้นให้ท่านทรุดหนักมากนัก อาการของโรคในช่วงระยะต่อจากนั้นมา นับว่าคลายลงมาก

คณะศิษย์ยานุศิษย์ อันมีท่านอาจารย์ (พระครูภาวนานิเทศก์) ได้ปรึกษาตกลงพร้อมใจกันจัดงานทำบุญอายุถวายหลวงพ่อ โดยกำหนดเอาวันที่ ๒๐–๒๑ มิถุนายน ๒๕๐๗ เป็นวันจัดงาน ณ วัดเขาวังราชบุรี จึงได้ขออนุญาตจากนายแพทย์ใหญ่ขอนำหลวงพ่อกลับมาที่เขาวังประมาณ ๕–๖ วัน ซึ่งท่านก็อนุญาตตามความประสงค์ของศิษย์ ในงานนี้ได้นิมนต์เจ้าพระคุณสมเด็จพระวันรัต (สมเด็จป๋า) วัดพระเชตุพนฯ มาแสดงพระธรรมเทศนาในเวลา ๑๙.๓๐ น. ของวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๐๗ รุ่งขึ้นถวายสังฆทานภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ๑๐๐ รูป ตอนบ่ายถวายเครื่องสักการะ และสรงน้ำแด่ท่านก็เสร็จพิธี

---

๑ พระมหาขาว รกฺขิตฺโต ป. ๔

หลังจากทำบุญให้ท่านแล้ว ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๐๗ ได้นำท่านกลับไป ณ ที่โรงพยาบาลนั้นอีก อาการของท่านในช่วงระยะนี้ดีขึ้นมาก เดินไปมาได้ จำวัตรได้มาก จังหันฉันได้พอสมควรแต่ไม่เป็นที่ไว้ใจของหมอ เพราะว่าถึงเวลาจะเป็นก็ปรากฏขึ้นอย่างรวดเร็ว หมอจึงให้พักรักษาต่อไปตกกว่าปีนั้น ท่านก็จำพรรษา ณ ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ พร้อมกับพระที่เฝ้าอุปฐากอีก ๒ รูป ในระหว่างพรรษาอาการของโรคก็เป็นๆหายๆ เหมือนอย่างที่เคยปรากฏมา

ครั้นออกพรรษาแล้ว คณะศิษย์พร้อมทั้งท่านผู้เคารพนับถือในหลวงพ่อทั้งทางราชบุรี ทั้งทางกรุงเทพฯ ได้ร่วมความสามัคคีกันจัดงานทอดกฐิน ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ โดยกำหนดวันอาทิตย์ที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๗ เป็นวันทอดกฐิน ณ ที่หอประชุมของโรงพยาบาล ได้เวลาก็นิมนต์หลวงพ่อพร้อมทั้งพระจำพรรษาร่วมกับท่าน และนิมนต์พระจากวัดเขาวังมาร่วมเป็นคณะปูรกะจนครบองค์ในการรับกฐิน เมื่อเสร็จพิธีแล้วได้ไปขออนุญาตใช้โรงอุโบสถวัดสุทธาวาส หลังตลาดสำเหร่กับท่านเจ้าอาวาสวัดนั้น ท่านอนุญาตแล้วกระทำพิธีกรานกฐินตามพระบรมพุทธานุญาตไว้ ในการทอดกฐินของศิษย์และท่านที่นับถือในครั้งนั้นได้เงิน ๔๕,๘๑๕.– บาท หลวงพ่อสั่งให้เข้าบำรุงโรงพยาบาลทั้งหมด อาการป่วยของท่านตอนก่อนหน้าจะรับผ้ากฐินก็ดี ในระหว่างรับกฐินก็ดี รับแล้วก็ดี ไม่สู้จะดีนักเพราะมีไข้สูงทั้งเม็ดผื่นก็เริ่มขึ้นอีก แต่ท่านก็ไม่สู้จะมีทุกขเวทนามากนัก ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๗ อาการป่วยของท่านค่อยดีขึ้นจวนจะหายเป็นปกติ เดินไปมาภายในห้องได้ นั่งรถเข็นตามเฉลียงตึกเพื่อเปลี่ยนอิริยาบท และในวันที่ ๑๔ เดือนเดียวกันนี้ ท่านได้เดินทางมาร่วมในงานทอดกฐินของคณะศิษย์ ณ วัดโกมุทรัตนาราม วันรุ่งขึ้นที่ ๑๕ เป็นวันทอด และได้พักอยู่ที่วัดโกมุทรัตนาราม ต่อมาจนถึงปลายเดือนธันวาคม ๒๕๐๗ อาการป่วยกำเริบขึ้นอีก คณะศิษย์ทางวัดโกมุทฯอันมีพระพานทอง กนฺตวีโร (ปัจจุบันเป็นพระครูพรหมสมาจาร) เจ้าอาวาสวัดโกมุทรัตนาราม เป็นอาทิ ได้นำท่านไปให้หมอตรวจที่โรงพยาบาลสมเด็จฯศรีราชา มีคุณสุทินเทพยสุวรรณ เภสัชกรประจำโรงพยาบาลได้ให้ความสะดวกโดยแนะนำให้ได้ให้พักรักษา ณ ที่โรงพยาบาลนั้น ท่านได้พักให้หมอรักษาอยู่ไม่นานก็กลับมาพักที่วัดโกมุทฯอีก ไม่นานประมาณ ๒ อาทิตย์อาการป่วยกำเริบอีก คราวนี้มี

อาการยอกที่กระดูกสันหลัง ตรงกระเบนเหน็บ ปวดมากเดินไม่ได้ บางครั้งท่านเจ็บเหลือเกินในขณะเคลื่อนตัวเป็นขณะที่เจ็บมาก ได้ไปเชิญหมอจากชลบุรีมาตรวจหมอบอกว่า ขอให้ท่านไปหาหมอที่โรงพยาบาลโดยด่วน เพราะอาการไม่เป็นที่ไว้วางใจ จึงได้นำท่านมารักษาที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯอีก เป็นครั้งที่สอง

ณ ที่โรงพยาบาลแห่งนั้น ก็ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือถวายการรักษาเป็นอย่างดีอีกเช่นเคย แต่บรรดานายแพทย์ และพยาบาล ต่างก็ทำงานหนัก เพราะอาการของท่านหลวงพ่อในช่วงระยะนี้ กำเริบมาก มีไข้สูง มีอาการกระสับกระส่าย ความทรงจำเลือนลางลง สัมผัสที่ผิวกายท่าน ร้อนมาก ถึงกระนั้นก็ไม่เกินความสามารถในการรักษาพยาบาลของหมอ ในที่สุดด้วยการเช็คตรวจอย่างละเอียดถี่ถ้วน และถวายยาโดยถูกต้อง อาการของหลวงพ่อก็สงบลงเกือบจะเป็นปกติอีกระยะหนึ่ง

ในการที่หลวงพ่อไปพักรักษาตัว ณ ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯเป็นเวลาหลายเดือนนั้น ได้มีท่านผู้มีเกียรติไปเยี่ยมท่านเป็นจำนวนมาก ทั้งบรรพชิต ทั้งคฤหัสถ์ หลวงพ่อก็สนทนาธรรมกล่าวธรรมกถาแก่ท่านผู้มีเกียรติเหล่านั้นตามสมควร โดยมากมักยกเอาความเจ็บไข้ของท่านเองเป็นเหตุกล่าวธรรม ในบางโอกาสก็แนะแนวทางการทำกรรมฐานแก่หมอ บุรุษพยาบาล และนางพยาบาล บรรดาศิษย์ที่เคยปฏิบัติร่วมกับท่านบางคนก็มาบำเพ็ญกรรมฐานร่วมกับท่าน ณ ที่โรงพยาบาล นั้นก็มี

เมื่อเห็นว่าอาการของท่านเป็นที่น่าไว้วางใจแล้ว ครั้นจวนจะถึงวันเข้าพรรษา ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ก็ขออนุญาตท่านนายแพทย์ใหญ่กลับมาวัดเขาวังราชบุรี เพื่ออยู่จำพรรษา

เมื่อท่านอธิษฐานอยู่จำพรรษา ณ วัดเขาวังราชบุรี สมควรตามความประสงค์ของท่านตามที่ตั้งใจแล้ว กาลเวลาล่วงเลยมาเป็นลำดับๆอาการป่วยของหลวงพ่อก็สงบมาเป็นลำดับๆเช่นกัน พอประมาณสองอาทิตย์ อาการป่วยของท่านก็เริ่มปรากฏอีก ได้อาศัยการแนะนำของนายแพทย์สุเทพ แห่งสุเทพการแพทย์ราชบุรี จึงได้แนะนำท่านเข้ารักษา ณ โรงพยาบาลราชบุรี ซึ่งได้รับความสดวกเป็นอย่างดีทุกประการ จากนายแพทย์ผู้อำนวยการ (นายแพทย์สมนึก วิทิตวรการ) พร้อมทั้งนายแพทย์และพยาบาล ได้ถวายการรักษาเป็นอย่างดี แต่หลวงพ่อก็ต้องไปๆมาๆเพราะเป็นกาล

ภายในพรรษา ไม่แรมคืนในที่อื่นจากอาวาสที่จำพรรษาได้เพียง ๗ วันเท่านั้น จวนออกพรรษา อาการป่วยของท่านก็ไม่ดีขึ้นเลย มีแต่ทรุดหนักลง อิริยาบถก็มีการนอนเป็นส่วนใหญ่ มีนั่งบนเตียงบ้างเป็นบางโอกาส แต่ได้ไม่นาน ถึงกระนั้นเมื่อมีผู้เยี่ยมท่าน ท่านก็กล่าวธรรมกถาเป็นธรรมปฏิสันฐานเสมอ เช่นวันหนึ่ง ท่านพระครูอภัยพิริยกิจ (วัดอภัยทายาราม กรุงเทพฯ) มาเยี่ยมท่านก่อน ต่อมาท่านเจ้าคุณศรีธีรพงษ์ (ปัจจุบันเป็นพระเทพวิสุทธิโมลี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ราชบุรี) เข้ามาเยี่ยมท่าน ก็พูดธรรมตอนหนึ่งว่า "ชีวิตของเราไม่แน่นอน เหมือนสายฟ้าแลบ แป๊ปเดียวก็หายไป แล้วและเหมือนกับหยาดน้ำค้าง พอถูกต้องแสงอาทิตย์ก็แห้งไป ฉันใด ชีวิตของคนเราก็ไม่เที่ยงฉันนั้นเหมือนกัน" อีกตอนหนึ่งว่า พระยามัจจุราช รวยมาก เพราะกินสัตว์ทั้งโลก ล่วงมาในวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ท่านมีอาการดีขึ้นเล็กน้อย ท่านจึงถาม "พระขุนดุษฎีวิศวิไจยว่า" ขุน กับเบี้ยะภัณฑ์มีเท่าไร ได้เรียนท่านว่า "เกล้ากระผมไม่ทราบ" แล้วท่านออกเสียงว่า "อื้อ" แล้วท่านพูดออกไปอีกว่า "ครึ่งหนึ่ง ถวายเข้ามูลนิธิเขาวัง อีกครึ่งหนึ่ง ไว้ทำศพ" ระหว่างนั้น พระเฉลิมสิริวณฺโณ อยู่ที่นั่นด้วยได้พูดเตือนว่า ท่านขุนต้องเรียนหลวงพ่อว่า "เอาไว้เป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าโรงพยาบาลแล้ว เหลือเท่าไรจึงแบ่งตามที่ท่านสั่ง ก็ได้กราบเรียนท่านทันที แล้วท่านก็นิ่ง

ปัจฉิมกาล

จากวันที่ท่านปลงบริขารแล้ว อาการป่วยของท่านก็เริ่มดีบ้างเล็กน้อย แต่ไม่เป็นที่ไว้วางใจของนายแพทย์ ได้ถวายการรักษาพยาบาลตลอดกาลออกพรรษาแล้ว จนถึง

๑ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้อาการยังทรงๆอยู่ ฉันจังหันได้บ้าง แต่เป็นอาหารอ่อนๆที่โยมจัดมาถวาย เมื่อท่านฉันเสร็จแล้ว ได้พักหลับไปบ้าง

๒ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้อาการคล้ายวันก่อน ตอนบ่ายได้พยุงท่านลงจากเตียงให้ท่านนั่งรถเข็นตามเฉลียงของโรงพยาบาล อยู่ประมาณ ๓๐ นาที

๓ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้อาการก็เหมือนวันก่อนๆ มีอาการสะอึกเข้าแทรกบ้าง จังหันฉันได้ ๑๓ คำ หลังจากนั้นท่านก็พักจำวัตร

๔ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้อาการร้อน ให้เอาผ้าห่มออกจากตัว และให้ถอดผ้าอังสะด้วย

นอนพลิกตัวไปมาหลายครั้ง เดี๋ยวร้อน เดี๋ยวหนาว และเรียกให้นวดตามขาตามแข้ง

๕ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้ท่านอาการดีขึ้น ท่านพูดว่าจะลองออกเดิน ให้พระช่วยประคองลงจากเตียง แต่พอเท้าหย่อนลงถึงพื้นก็ปรากฏว่า กำลังขาทั้งสองอ่อนลง ทรงน้ำหนักไม่ไหว ได้ประคองตัวท่านขึ้นเตียงตามเดิม จังหันฉันต้องถวายป้อนด้วยช้อน

๖ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้หลังจากฉันแล้ว อยู่ในอิริยาบถนอนทำความสงบ

๗ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้ หลังจากฉันแล้ว อยู่ในความสงบด้วยอิริยาบถนอน จากนั้นท่านพูดถึงพระบางองค์ คฤหัสถ์บางคน ต่อมามีอาการคันศีรษะ ได้ทายาแก้คันถวาย

๘ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้ มีอาการสะอึก คันศีรษะ แขน ขา สะโพก ต้องเกาแรงๆใช้วิคทาถวายและยาทาแก้คัน

๙ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้มีไข้ นอนพลิกตัวบ่อย การสะอึกแรงกว่าวันก่อน หมอให้น้ำเกลือ เพราะฉันอาหารน้อย

๑๐ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้ ยังมีไข้อยู่อีก นอนพลิกตัวบ่อย พร้อมทั้งหายใจแรง

๑๑ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้ อาการหายใจยังแรงเหมือนวันก่อน นอนพลิกตัวบ่อย

๑๒ พ.ย. ๒๕๐๘ วันนี้ มีอาการไอเข้าผสมเล็กน้อย ความดันต่ำ หายใจเบาลงๆ และหมดสติแน่นิ่งไปเป็นครั้งสุดท้าย ในที่สุดเมื่อเวลา ๒๑.๕๑ น. หลวงพ่อก็หมดลมอย่างสงบ ณ โรงพยาบาลประจำจังหวัดราชบุรี เพราะโรคชรา ยังความสลดใจแก่บรรดาศานุศิษย์และท่านที่เคารพนับถือในหลวงพ่อ เหลือที่จะนำมากล่าวได้ จึงอัญเชิญศพท่านมาเขาวัง โดยรถพยาบาลของโรงพยาบาลราชบุรี มาพัก ณ ตึกพรหมนิมิตร รุ่งขึ้นวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ เวลา ๑๖.๐๐ น. จัดพิธีสรงน้ำศพด้วยน้ำหอมเสร็จแล้ว ถวายไตรจีวรใหม่ ครองเสร็จแล้วเชิญลงหีบทอง นำไปประดิษฐาน ณ ท้องพระโรงวัดเขาวัง ตั้งเครื่องสักการะบูชาและจัดงานบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายเป็นลำดับไปทุกวัน

เมื่อถึงวันสัตตมวาร(ครบ๗วัน)บรรดาศิษยานุศิษย์จัดบำเพ็ญกุศลถวายเป็นพิเศษฯลฯ ได้อาราธนา เจ้าพระคุณสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯมาแสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ เป็นเสร็จพิธี

ถึงวันปัญญาสมวาร(ครบ๕๐วัน)ได้จัดงานบำเพ็ญกุศลถวายเป็นพิเศษฯลฯได้อาราธนาพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณธรรมปัญญาบดี วัดสามพระยา มาแสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ เป็นเสร็จพิธี

เมื่อครบวันสตมวาร (๑๐๐ วัน) ได้จัดงานบำเพ็ญกุศลถวายเป็นพิเศษฯลฯได้อาราธนาพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณธรรมวโรดม เมื่อครั้งท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ เป็นเสร็จพิธี

หลังจากบำเพ็ญกุศลถวายครบ ๑๐๐ วันแล้ว วาระต่อมา ซึ่งตรงกับวันพระ ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำบรรดาศิษยานุศิษย์ได้อาราธนาพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมถวาย และเมื่อถึงวันครบรอบปีที่หลวงพ่อท่านล่วงลับไป ก็ได้จัดบำเพ็ญกุศลถวายเป็นพิเศษทุกปีตลอดมา นับแต่มรณภาพวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ จนถึงกาลจัดงานขอพระราชทานเพลิงศพ

ปกิณกะธรรมของหลวงพ่อ สาลี ธมฺมสโร
ท่านเขียนเมื่อเริ่มอาพาธ ระหว่างพักอยู่ ณ วัดนัมทาววราราม (แหลมกุ่ม) พ.ศ. ๒๕๐๖

สังขารทั้งหลายในทิศตะวันออก แม้สังขาร
เหล่านั้นก็หวั่นไหว สะเทือนสะท้านเอนเอียง
เพราะเป็นสภาพไม่เที่ยง จึงเป็นสภาพ
อันชาติติดตาม ชราห้อมล้อม พยาธิครอบ
งำ ถูกมรณะกำจัด ตั้งอยู่ในกองทุกข์
ไม่มีที่ต้านทาน ไม่มีที่ซ่อนเร้น ไม่มี
ที่พึ่ง เป็นสภาพไม่ มีที่พึ่ง
สังขารทั้งหลายในทิศตะวันตก (ฯลฯ)
ทิศทั้งสิบ ก็หวั่นไหว

ชนใดไม่มีเคารพขาม ย่อมบอกศีลและ
วัตรของตนแก่ชนเหล่าอื่น ผู้ฉลาด
ทั้งหลาย กล่าวชนนั้นว่าไม่มีอริย-
ธรรม, อนึ่ง ชนใดย่อมบอกตน
เอง ผู้ฉลาดทั้งหลายก็กล่าว
ว่าผู้นั้นไม่มีอริยธรรม ฯ

อนุสรณ์

พิธีพระราชทานเพลิงศพ

พระครูพรหมสมาจาร

อดีตปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวัง จังหวัดราชบุรี

๐

ชีวิตเรา เค้าน้ำค้าง พร่างยอดหญ้า
สุริยา กล้าแสง ก็แห้งหาย
เช้าเห็นหน้า คราเที่ยง เลี่ยงไปตาย
หรือยามบ่าย พูดเล่น เย็นม้วยมรณ์

เด็กผู้ใหญ่ เข็ญใจ ไพร่เศรษฐี
ล้วนแต่มี ความตาย คอยไล่ต้อน
ดังหินแท่ง หมุนทับ ขยับคลอน
ใครอยู่ใกล้ ทับก่อน มิผ่อนปรน.

จะต่อสู้ กู้ตาย ให้ทรัพย์สิน
พร่ำมนต์บิน หลบซ่อน จรเวหน
ออกสมุทร สุดล้ำ ดำดินดล
ก็มิพ้น มัจจุราช อำนาจกรรม

ฉะนั้นควร ด่วนสร้าง ตั้งชีวิต
สิงสถิต ประโยชน์คุณ บุญกระหน่ำ
อย่าประมาท หมายหลง ทะนงช้ำ
จะถูกคำ นินทา ฆ่าชีวิต

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๗

อนุสรณียพจน์

ท่านพระครูพรหมสมาจาร (สาลี ธมฺมสโร) ปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวัง ราชบุรี เป็นพระเถระที่เป็นที่เคารพนับถือของศิษยานุศิษย์ และประชาชนผู้รู้จักคุ้นเคยทั่วไปทั้งใกล้และไกล เป็นผู้ปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัย และเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในบรรดาผู้รู้จักใกล้ชิดว่าท่านเป็นพระนักปฏิบัติ คือ ปฏิบัติอบรมทางจิตใจมาตลอดอายุขัยของท่านอย่างสม่ำเสมอมิได้ขาด ทั้งยังได้แนะนำสั่งสอนศิษยานุศิษย์ และผู้รู้จักใกล้ชิดในธรรมปฏิบัติตามสามารถด้วยเมตตาดังเป็นที่ปรากฏแล้ว

จิตใจเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติอบรมทุกอย่าง และเมื่อได้อบรมจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ก็ย่อมให้เกิดผลเป็นสุคติ คือ คติการไปหรือทางไปที่ดี แต่ถ้าไม่อบรมจิตเศร้าหมอง ก็ให้บังเกิดผลเป็นทุคคติคือการไปหรือทางไปที่ชั่ว ไม่ดี สุคติ หรือทุคคตินี้ มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่จะต้องไปมีในภพหน้า ชาติหน้า การไปหรือทางไปที่ดีนั้นก็มีขึ้นตั้งแต่เมื่อจิตใจมีความบริสุทธิ์สะอาด ไม่เศร้าหมอง เพราะจะทำให้คิดดี พูดดี ทำดี การคิด การทำ การพูด ดีนี้ เป็นตัวสุคติโดยตรง แต่ถ้าจิตใจไม่บริสุทธิ์สะอาดเศร้าหมอง ก็ทำให้คิดไม่ดี ทำไม่ดี พูดไม่ดี การคิด การทำ การพูด ไม่ดีนี้ ก็เป็นทุคคติโดยตรง บุคคลเมื่อใช้ความคิดอย่างสามัญ ก็ย่อมจะมีข้อแย้งว่า ถ้ามัวทำดีอยู่อย่างเดียวก็จะอยู่ในหมู่คนไม่ได้ จะต้องหลีกไปอยู่คนเดียว เพราะว่าเมื่อเขาทำกันไม่ดี จะมัวไปทำดีก็จะเป็นการขัดขวางกัน เมื่อโดยมากเขาทำไม่ดีกัน ใครไปทำดีเข้า ก็จะเป็นที่รังเกียจ และถูกเกียจกันหรือกำจัดออกไป และเมื่อมุ่งผลให้ได้มากก็จะต้องใช้วิธีที่ไม่ถูกไม่ตรงเหมือนดังที่ทำกันในกิจการโดยมาก และคนในโลกนี้มักจะนับถือกันด้วยผลที่ได้ เมื่อมั่งมีทรัพย์มาก มียศอำนาจมาก ก็เป็นที่ยกย่องนับถือ ไม่ได้ไปคิดว่า จะได้ทรัพย์มาด้วยวิธีใดหรือได้ยศอำนาจมาด้วยวิธีใด ถ้ามัวรักษาความดี ก็จะเป็นผู้ยากจนขัดสน หรือเป็นผู้มีอำนาจน้อย ก็จะต้องอยู่ข้างหลังเขา เป็นผู้ด้อย ไม่มีใครที่จะเหลียวแล มักจะคิดกันดั่งนี้เป็นต้น จึงได้สรุปว่า เมื่อจะรักษาความดีก็ต้องปลีกตนออกไปดั่งนี้ ความเห็นเช่นนี้ย่อมมีอยู่มาก เพราะเหตุฉะนั้น ทุคคติจึงมีอยู่มากในหมู่คนและมีอยู่ในปัจจุบันนี้เอง แต่ผู้ที่พินิจพิจารณาก็ย่อมจะมีความเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่งว่าความดีนั้นเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีทั้งที่อยู่ในหมู่คนและทั้งเมื่อปลีกตนไปอยู่ผู้เดียว โดยเฉพาะที่อยู่ในหมู่ชนจะประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ก็ต้องมีความดีเป็นเครื่องรักษาให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง เพราะว่าความเจริญทุกอย่างนั้นหากได้ลองแบ่งดูแล้ว ว่าอันใดเกิดความดี อันใดเกิดความชั่ว และพิจารณาดูให้ยืดยาวพอสมควรแปลว่าดูปัจจุบันและดูภายหน้า ซึ่ง

ภายหน้านั้นแม้จะเป็นภายหน้าระยะไม่ยาวนักก็จะเห็นได้ว่าความดีเป็นหลักสำคัญในอันที่จะรักษาส่งเสริมความเจริญให้มีความยั่งยืนแน่นอน

การที่จะลงความเห็นว่า อะไรดี อะไรชั่ว จึงไม่ใช่มองแค่ปัจจุบัน ในขณะประเดียวนี้เท่านั้นแต่ว่าจะต้องมองออกไปให้ห่างไกล ผู้ที่มีการมองไกล หรือว่ามีสายตายาวย่อมจะได้ปฏิบัติกิจการที่จะอำนวยผลเป็นความยั่งยืนตลอดไปถึงภายหน้าได้ไกล และเมื่อถึงเวลานั้นเข้าแล้ว ผลก็จะปรากฏเป็นผลดีเต็มที่ พระพุทธเจ้าได้ทรงทอดพระเนตรเห็นการไกลทั้งในอดีต และทั้งในอนาคต เพราะฉะนั้น ธรรมะที่ทรงแสดงไว้ จึงอำนวยประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและทั้งในภายหน้า เมื่อได้พิจารณาตามโดยรอบคอบก็ย่อมจะมองเห็น

และความดีนี้ เมื่อได้ขยายออกไปให้กว้าง ความเจริญและความสุขก็ย่อมจะบังเกิดขึ้นได้กว้าง ความเห็นดังกล่าวนี้เป็นเรื่องของจิตใจ ถ้าจิตใจได้รับอบรมไม่ดี เป็นจิตใจที่เศร้าหมอง ก็ย่อมจะมีความเห็นผิด หากจิตใจถูกอบรมดี เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ ไม่เศร้าหมอง ก็ย่อมจะมีความเห็นถูกต้อง เพราะฉะนั้น การอบรมจิตใจจึงเป็นสิ่งจำปรารถนา และเมื่อได้ดำเนินการอบรมจิตใจของตนให้บริสุทธิ์มีความเห็นชอบถูกต้องแล้ว สุคติก็มีในปัจจุบันนี้ และเมื่อมีภพหน้า ชาติหน้า ก็ย่อมมีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า หากมีจิตใจที่เศร้าหมองไม่บริสุทธิ์ก็เป็นทุคติในปัจจุบัน เมื่อมีภพหน้า ชาติหน้า ก็มีหวังที่จะไปทุคติต่อไป การอบรมจิตใจ ให้บริสุทธิ์ผ่องใสไม่เศร้าหมองนี้ ต้องทำเอาในปัจจุบันนี้ ไม่ใช่ไปรอเอาเมื่อใกล้จะตาย แล้วก็ไปบอก อรหํ เอาในระยะนั้น คนที่ทำความชั่วไว้มากก็จิตใจไม่บริสุทธิ์ เก็บเอาทุคติอยู่ในจิตใจมากมาย ใกล้จะตาย จะบอก อรหํ ให้สำเร็จประโยชน์ได้อย่างไร เพราะว่า จิตใจมีความมัวหมอง และเมื่อมีนิมิตแห่งความชั่วปรากฏอยู่ก็ยิ่งจะจมลงในคติของความชั่ว ยากที่จะชี้ทางให้มองเห็นแสงของทางที่ดีได้ แต่ถ้าหากอบรมจิตใจให้บริสุทธิ์เสียแต่ในปัจจุบันนี้เก็บสุคติไว้ในใจอยู่อย่างเพียงพอแล้ว นิมิตที่ดีก็ย่อมจะปรากฏขึ้นเอง เพราะมีสุคติเป็นพื้นของจิตใจอยู่แล้ว

ท่านพระครูพรหมสมาจารนั้นตามที่ปรากฏก็กล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติอบรมจิตใจมุ่งความบริสุทธิ์สะอาดแห่งจิตใจเป็นที่ตั้ง จึงชื่อได้ว่าคติของท่านก็ย่อมเป็นคติที่ดี ตามควรแก่ความดี คือ ความบริสุทธิ์สะอาดแห่งจิตใจที่ได้อบรมแล้วของท่าน ซึ่งเรียกว่าเป็นผู้มี สุคติ คือ ไปดี.

ขออำนาจบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญแล้วทั้งปวง จงสัมฤทธิ์อิฐวิบุลมนุญผลแก่ท่านพระครูพรหมสมาจาร (สาลี ธมฺมสโร) ผู้ล่วงลับไปแล้วตามควรแก่ฐานนิยม เทอญ.

วัดบวรนิเวศวิหาร
ธันวาคม ๒๕๑๗

สมเด็จพระญาณสังวร
(สุวฑฺฒโน)

คำไว้อาลัย

ปรากฏว่า ท่านพระครูพรหมสมาจาร ได้เป็นเจ้าอาวาสองค์ปฐม จึงเป็นเจ้าอาวาสที่มีความสำคัญมาก ถึงกับทางการคณะสงฆ์ได้ขอพระราชทานสมณศักดิ์พระครูสัญญาบัตรซึ่งมีราชทินนามว่า "พรหมสมาจาร"

คำว่า พรหม นั้น ในปัญจสูทนี อรรถกถาแห่งมัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ภาค ๑ หน้า ๔๗ แก้บทว่า พฺรหฺมํ พฺรหฺมโต ในมูลปริยายสูตร ดังนี้:-

พฺรหฺมํ พฺรหฺมโตติ เอตฺถ พฺรูหิโต เตหิ เตหิ คุณวิเสเสหีติ พฺรหฺมา

คำแปล

ในคำว่า พฺรหฺมํ พฺรหฺมโต ดังนี้นั้น ผู้ที่เจริญด้วยคุณวิเศษนั้นๆชื่อว่า พรหมอปิจ พฺรหฺมาติ มหาพฺรหฺมาปิ วุจฺจติ ตถาคโตปิ พฺราหฺมโณปิ มาตาปิตโรปิ เสฏฺฐมฺปิ

คำแปล

อีกอย่างหนึ่ง ท้าวมหาพรหม บัณฑิตก็เรียกว่า พรหม, พระตถาคตก็เรียกว่า พรหม, พราหมณ์ก็เรียกว่า พรหม, มารดาบิดา ก็เรียกว่า พรหม, สิ่งที่ประเสริฐก็เรียกว่า พรหมฯ ดังมีคำอธิบายเป็นข้อๆต่อไปนี้

๑. สหสฺโส พฺรหฺมา ทฺวิสหสฺโส พฺรหฺมาติ อาทีสุ หิ มหาพฺรหฺมา พฺรหฺมาติ วุจฺจติ ท้าวมหาพรหม บัณฑิตเรียกว่า พรหม ดังในคำว่า สหสฺโส พฺรหฺมา ทฺวิสหสฺโส พฺรหฺมา ดังนี้เป็นต้น

๒. พฺรหฺมาติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตํ อธิวจนนฺติ เอตฺถ ตถาคโต พระตถาคตเจ้าท่านเรียกว่า พรหฺม ดังในบาลีว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำว่า พรหม ดังนี้นั้น เป็นชื่อแห่งตถาคต ดังนี้

๓. ตโมนุโท พุทฺโธ สมนฺตจกฺขุ
โลกนฺตคู สพฺพภวาติวตฺโต
อนาสโว สพฺพทุกฺขปฺปหิโน
สจฺจวหโย พฺรหฺมุนา อุปาสิโตติ เอตฺถ พฺราหฺมโณ

พระพุทธเจ้าผู้ทรงกำจัดมืด คือ โมหะอวิชชา ทรงมีพระนัยนาเห็นโดยรอบ ทรงบรรลุถึงขอบเขตที่สุดแห่งโลก คือ พระนิพพาน ทรงล่วงพ้นสงสารสรรพภพ

ถึงซึ่งเกลสอาสพกษัย ทรงมละผองทุกข์ภัยได้เสร็จ จึงทรงพระนามว่าพระสรรเพชญผู้ตรัสรู้สัจจะธรรม อันพรหม (คือพราหมณ์) บูชาแล้วดังนี้ฯ คำว่า พรหม ในพระคาถาดังกล่าวนี้ หมายถึง พราหมณ์

๔. พฺรหฺมาติ มาตาปีโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเรติ เอตฺถ มาตาปิตโร–มารดาบิดาก็เรียกว่า พรหม ดังในพระคาถานี้ มารดาบิดา ท่านเรียกว่า พรหม, มารดาบิดา ท่านเรียกว่าบูรพาจารย์ ดังนี้ เป็นต้น

๕. พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตตีติ เอตฺถ เสฏฺฐํ–สิ่งที่ประเสริฐ ก็เรียกว่า พรหม ดังในพระบาลีว่า พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ ยังธรรมจักรอันประเสริฐให้เป็นไป

โดยนัยที่ได้อธิบายมานี้ เป็นการอธิบายถึงความหมายของคำว่า "พรหม" ซึ่งเป็นคำที่ประกอบขึ้นเป็นราชทินนามของท่านพระครูอดีตเจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี คือ พระครูพรหมสมาจาร

ส่วนคำหลัง คือ สมาจาร อาจจะแปลว่า ความประพฤติดี หรือ ความประพฤติสม่ำเสมอ รวมทั้ง ๒ ศัพท์ คือ พรหมสมาจาร แปลว่า พระภิกษุผู้มีความประพฤติดีเหมือนพรหม คือ มีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หรือจะแปลว่า ภิกษุผู้มีความประพฤติประเสริฐ

โดยที่มีคุณธรรมทั้งสี่เป็นอัตตสมบัติ ความดีภายในส่วนตัวของท่าน มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น และมีปรหิตปฏิบัติ เกื้อกูลแก่ผู้อื่นเป็นต้น จึงสามารถสร้างวัดเขาวังให้เจริญรุ่งเรือง เป็นที่เคารพนับถือของทั้งบรรพชิตและทั้งคฤหัสถ์ จนทำให้ผู้อยู่ในภายหลัง ต้องขวนขวายพยายามเชิดชูคุณความดีของท่าน ในคราวพระราชทานเพลิงศพของท่านครั้งนี้

ตามที่พรรณนามา เป็นอันว่า ท่านพระครูพรหมสมาจาร ทรงคุณธรรมสมกับราชทินนานของท่าน จึงควรเป็นเนตติแบบอย่างแก่ภิกษุสามเณรทั้งหลาย อันควรยึดถือและดำเนินตาม

ในที่สุดขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงประสบสุขในสัมปรายภพ เทอญ.

สมเด็จพระธีรญาณมุนี

วัดจักรวรรดิราชาวาส

๔ ธันวาคม ๒๕๑๗

(สมเด็จพระธีรญาณมุนี)



คติธรรม

ของ

สมเด็จพระวันรัต

วัดสังเวชวิศยรม กรุงเทพมหนคร

๐

คนที่มีทรัพย์สมบัติมหาศาล หรือว่าเกิดในตระกูลสูง ใช่ว่าจะเป็นผู้เจริญเสมอไป แต่ต้องประกอบการงานเป็นหลักฐาน ใฝ่หาวิชาความรู้ใส่ตัวอยู่เสมอ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ชีวิตจึงจะประสบความเจริญ ดังเช่น

พระครูพรหมสมาจาร (สาลี ธมฺมสโร) เป็นตัวอย่าง

มหาเถรานุสรณ์



คำว่า "วัด" บางทีก็เรียกว่า "อาวาส" บางทีก็เรียกว่า "อาราม" บางวัดตั้งชื่อมีคำว่า "อาวาส" ต่อท้ายบ้าง มีคำว่า "อาราม" ต่อท้ายบ้าง

คำว่า "อาวาส" หมายความว่าเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ คำว่า "อาราม" หมายความว่าเป็นที่รื่นรมย์ใจ(ทำใจให้สบาย)

วัดบางวัดเป็นอาวาส คือ เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ แต่ไม่เป็นอาราม คือ ไม่เป็นที่รื่นรมย์ คือ เมื่อใดเข้าไปแล้วไม่ทำให้ใจสบาย วัดบางวัดเป็นอาราม คือ เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ด้วย เป็นที่รื่นรมย์ใจด้วย คือผู้ใดเข้าไปแล้วทำให้ใจสบาย

วัดเขาวัง ราชบุรี หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร(สาลี)เป็นมหาเถรองค์แรกที่สร้างขึ้น ท่านสร้างให้เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ คือ เป็นอาวาสด้วย และสร้างให้เป็นอาราม คือ เป็นที่รื่นรมย์ใจ เมื่อผู้ใดเข้าไปแล้วทำให้ใจสบายด้วย ผู้ที่มีโอกาสได้ไปที่วัดเขาวัง คงจะรู้ด้วยตนเองว่าวัดเขาวังเป็นที่รื่นรมย์ใจ คือทำให้ใจสบาย เพราะภูมิประเทศชักนำใจให้เป็นเช่นนั้น

ผู้ที่มีโอกาสได้สำนักอยู่ที่วัดเขาวังก็ดี มีโอกาสได้ไปที่วัดเขาวังแล้วได้รับความสบายใจก็ดี คงจะต้องระลึกถึงคุณความดีของหลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร(สาลี)พระมหาเถรผู้ให้กำเนิดวัดเขาวัง

บัดนี้ หลวงพ่อยังคงเหลืออยู่แต่คุณความดีที่ได้บำเพ็ญ ส่วนร่างกายของท่านพวกเราก็จะพระราชทานเพลิงแล้ว เราจะเผาได้แต่ร่างกายของท่านเท่านั้น ส่วนความดีของท่านจะไม่มีใครเผาของท่านได้ และจะไม่มีอะไรมาลบล้างของท่านได้ จะต้องเป็นความดีอยู่เสมอตลอดชั่วกาลนาน

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

เกิดต้องตายหมื่นตั้ง | ตนดี
สูญชีพชื่อยังมี | มอบไว้
เถลิงเกียรติตระการศรี | สกลเด่น โลกแฮ
เดชกุศลส่งให้ | สู่ห้องสรวงสวรรค์ สราญเฮย.

วัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๗

พระธรรมวโรดม

ที่ ๑๖๗/๒๕๑๘ วัดราชบพิธ

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

เรื่อง ขอคำไว้อลัย

กราบเรียน ท่านพระครูภาวนานิเทศก์ เจ้าอาวาสวัดเขาวัง

หนังสือของท่านใต้เท้าที่ ๒๘ ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ศกที่ล่วงมา ถึงกระผมเรื่องขอคำไว้อาลัย หลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจาร อดีตปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวัง จ. ราชบุรี เพื่อรวบรวมพิมพ์ในหนังสือแจกงานศพของหลวงพ่อนั้น กระผมได้รับทราบแล้ว และยินดีถวายคำไว้อาลัย ดังต่อไปนี้

๑. กระผมมีศิษย์คนหนึ่งชื่อนายรัชต์ ตั้งสวัสดิ์ เป็นลูกผู้น้องพระปริยัติกวีหรือพระมหาอัมพรอมฺพโร วัดราชบพิธ ต่อมาเธอลาออกไปอุปสมบทอยู่ปฏิบัติกัมฐานในสำนักหลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจารย์ หรือชาวบ้านเรียกตามนามเดิมของท่านว่า "หลวงพ่อสาลี ธมฺมสโร" หลายพรรษา และมีแม่ชีบ้าง อุบาสิกาบ้างไปพักวัดเขาไกรลาศหัวหิน มีหลายคนคุ้นเคยกับผมที่วัดราชบพิธ กระผมจึงได้ทราบกัลยาณเกียรติ กัลยาณธรรม ความปฏิบัติดีเคร่งครัดในทางธรรมวินัย ประวัติย่อๆของท่าน เช่น บรรพชาเป็นสามเณรจนถึงอุปสมบท แล้วเคยลาสิกขาเป็นคฤหัสถ์ ๑๑ เดือน ภายหลังกลับมาอุปสมบทอีก แล้วประพฤติปฏิบัติ เอาใจใส่ในสมถภาวนา วิปัสสนาภาวนา สมาทานธุดงค์วัตร เช่นถือผ้าบังสุกุล ถือผ้า ๓ ผืน ฉันหนเดียว และฉันฉะเพาะในบาตรเป็นต้น ภายหลังได้เริ่มสร้างเขาวังเป็นวัดสวยงามมั่นคงมีเสนาสนะสงฆ์สมบูรณ์แบบ เจริญมาโดยลำดับ อย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบันและมีสาขาแยกไปอีกหลายวัดหลายแห่ง

๒. ระยะต่อมา กระผมได้พบและเคยไปนมัสการสนทนากับท่าน รู้สึกเคารพนับถือในปฏิปทาของท่าน นอกจากความมั่นคงยั่งยืนในพรหมจรรย์แล้ว ท่านเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนภิกษุสามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา คฤหัสถ์ชน ให้สนใจและใฝ่ใจในสมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อเข้าถึงพระธรรมวินัย หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา เต็มตามไตรสิกขา อย่างได้ผล นับว่าหลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจาร เป็นผู้นำหมู่นำคณะอย่างดีเด่น หรือล้ำหน้าในฝ่ายอรัญญวาสี ฝ่ายวิปัสสนาธุระองค์หนึ่งในคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย นับว่าเป็นกัลยาณเกียรติกัลยาณคุณ ของหลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจารตลอดกาลนาน

๓. วัดมี ๒ อย่าง คือวัด "คามวาสีหรือวัดบ้าน" คืออยู่ใกล้บ้าน ในหมู่บ้านและวัด "อรัญญวาสี หรือวัดป่า" คืออยู่ห่างไกลหมู่บ้าน ธุระของภิกษุสามเณรก็มี ๒ อย่าง คือคันถะธุระ เล่าเรียน ศึกษาตามคัมภีร์ หรือตามตำราที่เรียกปริยัติ ๑ และวิปัสสนาธุระ" ได้แก่ลงมือปฏิบัติเอาจริงเอาจัง ใน ศีล สมาธิ ปัญญา เต็มตามไตรสิกขา ที่เรียกว่า "ปฏิบัติ ๑" ถ้าจะถามว่า เรียนหรือศึกษาตามคัมภีร์หรือตามตำรา "เพื่ออะไร" ขอตอบว่า "เพื่อรู้" ถ้าจะถามต่อไปว่า "รู้ไปทำไม" ขอตอบว่า รู้เพื่อละส่วนที่ไม่เป็นธรรมวินัย และเพื่อทำดีทำถูกทำชอบที่เป็นธรรมเป็นวินัย ถ้าจะถามว่า "ปฏิบัติไปทำไม" ขอตอบว่า เพื่อปฏิเวธหรือเพื่อประสบผลที่จะพึงรู้แจ้งประจักษ์ด้วยตนเอง ไม่ต้องเชื่อแต่ผู้อื่นดายไป ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ-ธรรม หรือพระธรรมวินัย จึงเป็นพุทธศาสนา คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้สัจจธรรมตามความเป็นจริง เป็นพระองค์แรก และทรงเป็นผู้ตื่นจากหลับ คือกิเลส ที่เรียกว่า "กิเลส-นิทรา" เป็นพระองค์แรก และทรงปลุกผู้อื่นให้ตื่นตามไปด้วย ทรงเบิกบานอยู่ด้วยพระคุณทั้งหลาย ทรงมีพระคุณสูงสุดแก่นรชนทั้งปวง

๔. กระผมมีความเห็นว่า จะเป็นวัดป่าหรือวัดบ้านก็มีโอกาสเล่าเรียนศึกษาปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา สมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้เช่นเดียวกัน ต่างกันเพียงสะดวกสบายง่ายหรือยากแตกต่างกันบ้างเท่านั้น มิใช่ว่า อยู่วัดป่าแล้วเล่าเรียนศึกษาไม่ได้ หรืออยู่วัดบ้านแล้วจะปฏิบัติไม่ได้หาใช่เช่นนั้นไม่ แต่ลางท่านเรียนมากปฏิบัติน้อย ลางท่านปฏิบัติมากแต่เรียนน้อย (ไม่มีดีกรีประกาศณียบัตรนักธรรมตรี–โท–เอก– หรือเปรียญตรี–โท–เอก)

สมาจารอดีตปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวังอยู่ในประเภท "เรียนน้อยแต่ปฏิบัติมาก" ท่านทั้งหลายจะนิยมชอบข้างไหน ฝ่ายไหน ส่วนกระผมขอยกย่องฝ่ายปฏิบัติมากเรียนน้อย เช่นหลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจาร เพราะจะเรียนมากหรือเรียนน้อย ถ้าปฏิบัติมากก็ดีทั้งนั้น อยู่ในประเภทสุปฏิปันโน อุชุปฏิปันโน ญายปฏิปันโน สามีจิปฏิปันโน ควรไหว้ ควรกราบ ควรแก่การเคารพบูชานับถือ เป็นเนื้อนาบุญของโลก เยี่ยงหลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร

๕. ถ้าจะมีคำถามว่า "บวชทำไม" พระพุทธเจ้าผู้ประกาศพระพุทธศาสนาท่านตรัสรู้ว่า "เราบวช (ประพฤติพรหมจรรย์) เพื่อสังวรความสำรวมระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพื่อปหานะ ละสิ่งที่เป็นทุกข์เป็นโทษ เพื่อวิราคะ คลายจากกามราคะ รูปราคะ อรูปราคะ เพื่อนิโรธะ ดับจากทุกข์ดับจากกิเลส เพื่อนิพพานะ ออกจากทุกข์ออกจากกิเลส" "ไม่ใช่บวช (ประพฤติพรหมจรรย์) เพื่อหลอกลวงคน เพื่อเรียกร้องคนให้มานับถือ เพื่ออานิสงค์ให้เกิดลาภเกิดสักการะ เพื่อประกาศตนเป็นเจ้าลัทธิหรือแก่ลัทธิ และมิใช่เพื่อให้คนทั้งหลายรู้ว่าตนวิเศษอย่างนั้นอย่างนี้" หลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจารอยู่ในประเภทบวชเพื่อสังวระ ปหานะ วิราคะ นิโรธะ นิพพานะ ข้างต้น ไม่ใช่บวชเพื่อหลอกลวงคน เป็นต้น ความนัยข้างหลังหรือข้างท้ายนี้ นับว่าเป็นกัลยาณเกียรติ กัลยาณธรรม ของหลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจารที่ไม่ตายหรือไม่สูญหายไปตามรูปกาย แต่ยังคงยั่งยืนอยู่ด้วยคุณธรรมทั้งหลายตลอดกาลนาน

๖. สำหรับกระผมแรกบวชก็สนใจเพียงเรียนที่เรียกว่า ปริยัติ ระยะหลังจึงเริ่มสนใจในสมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่เรียกว่าปฏิบัติบ้าง เมื่อคุ้นเคยกับหลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจาร จึงเคารพนับถือท่านอย่างดื่มด่ำจริงใจ เห็นว่าหลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจารเป็นปูชนียบุคคลที่หาได้ยากองค์หนึ่งในปัจจุบัน จึงใคร่เชิญชวนเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายให้หันมาสนใจในการปฏิบัติกัมมัฏฐานบ้าง เพื่อนำหมู่นำคณะด้วยการปฏิบัติตนเป็นบุคคลตัวอย่าง และเอาใจใส่ในการอบรมแนะนำสั่งสอนอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยเช่นหลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจาร เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ลุ่มๆดอนๆจนมีอายุ ๘๒ ปี จึงมรณะภาพจากเราทั้งหลายไป

๗. หลวงพ่อท่านพระครูพรหมสมาจาร (สาลี ธมฺมสโร) อดีตปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวัง จ. ราชบุรี เป็นผู้รับผึกหรือเป็นผู้ตื่น ตามที่พระพุทธเจ้าทรงปลุกให้ตื่นจากหลับคือกิเลสที่เรียกว่า "กิเลสนิทรา" เป็นบุคคลตัวอย่าง ไม่มัวหลับอยู่ด้วยอำนาจกิเลสเยี่ยงปุถุชนทั้งหลายจึงขอสดุดีกัลยาณเกียรติ กัลยาณคุณ ของหลวงพ่อท่านไว้ด้วยความจริงใจ ณ ที่นี้

ตามที่กระผมได้กราบเรียนมายืดยาวนี้ หากมีถ้อยคำอันใดระคายหูกระทบใจใต้เท้าหรือเพื่อนสพรหมจารีรูปใด กระผมขอกราบขออภัยด้วยทุกท่าน

กราบมาด้วยความเคารพนับถือ

พระพุทธพจนวราภรณ์

พรหมสมาจารเถรานุสสติ

หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร (สาลี ธมฺมสโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาวัง เป็นพระเถระที่สร้างสมคุณความดีไว้มาก สุดที่จะประมาณได้ แต่เมื่อจะประมวลพอเป็นอนุสสติเครื่องระลึกถึงโดยสังเขปได้ ดังนี้

๑. หลวงพ่อเป็นพระที่ถือพระธรรมวินัยเป็นชีวิตจิตใจ บวชอุทิศชีวิตต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยไม่กลับใจ

๒. หลวงพ่อเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ในพระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวางจนเกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และทรงความรู้ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

๓. หลวงพ่อเป็นนักปฏิบัติด้านวิปัสสนาธุระที่มีศิษยานุศิษย์ยกย่องและเคารพนับถืออย่างสนิทใจมาก แต่ไม่เคยดูถูกดูหมิ่นนักศึกษาปริยัติแต่ประการใด มีแต่ยกย่องและสนับสนุนผิดกับนักปฏิบัติบางท่าน

๔. หลวงพ่อเป็นผู้ฉลาดในเชิงเทศนาอบรมสั่งสอนพุทธบริษัท สามารถแสดงธรรมได้จับอกจับใจของผู้ฟัง นำทางที่ดีงามให้แก่ผู้หลงผิดได้กลับใจ แนะนำสั่งสอนด้วยเมตตาธรรม มิได้หวังสักการะวรามิสแต่ประการใด มุ่งแนะนำสั่งสอนให้บุคคลประพฤติดีรักษาความสงบเป็นที่ตั้ง

๕. หลวงพ่อเป็นพระเถระที่เคร่งครัดในพระวินัยและสามารถปกครองผู้อยู่ในปกครองให้ปฏิบัติเคร่งครัดเช่นเดียวกับท่านได้ ซึ่งคุณลักษณะอย่างนี้จะหาได้ยากในบุคคลทั่วไป

๖. หลวงพ่อเป็นผู้ประกอบด้วยเมตตาธรรม มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสตลอดเวลา ผู้ใดได้เข้าใกล้ชิดท่าน ผู้นั้นจะรู้สึกร่มเย็นสบายใจ เหมือนได้น้ำเย็นลูบหน้าเมื่อเวลาอากาศร้อนจัด

๗. หลวงพ่อเป็นผู้รักใคร่ห่วงใยศิษยานุศิษย์ ไม่ทอดทิ้ง มุ่งหวังความสุขความเจริญแก่ศิษย์ยานุศิษย์เป็นประการสำคัญ คอยสอดส่องไต่ถามถึงสุขทุกข์ของศิษยานุศิษย์ที่อยู่ห่างไกลจากผู้มาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ

๘. หลวงพ่อเป็นนักปฏิบัติที่อดทนทั้งในด้านความเป็นอยู่ ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความทุกข์ยากลำบากนานาประการ ต่อสู้กับอุปสรรคด้วยจิตใจที่มั่นคงไม่ผันแปร จนสามารถนำผลสำเร็จอันน่าชื่นชมให้เกิดแก่ศิษยานุศิษย์ทั่วไป

๙. หลวงพ่อเป็นผู้เจริญด้วยวิริยธรรม มีความขยันหมั่นเพียรทั้งด้านบำเพ็ญสมณธรรม ทั้งด้านแนะนำสั่งสอน และประกอบศาสนกิจอื่นๆ ได้ทำให้เป็นตัวอย่างแก่ศิษยานุศิษย์โดยไม่เกียจคร้าน

๑๐. หลวงพ่อเป็นนักพัฒนาจิตใจ ที่สามารถพัฒนาจิตใจของศิษยานุศิษย์ให้รักดีละชั่ว มั่นคงต่อธรรมปฏิบัติในพระพุทธศาสนา มีศรัทธาเลื่อมใสเคารพในพระรัตนตรัยอย่างแน่นแฟ้น

๑๑. หลวงพ่อเป็นนักพัฒนาด้านวัตถุ สามารถริเริ่มดำเนินการจัดการก่อสร้างวัดเขาวัง ตั้งแต่ยังมิได้เป็นวัด จนกระทั่งเป็นวัดที่ใหญ่สำคัญมั่นคงเรียบร้อยสวยงามสะอาด มีสิ่งก่อสร้างเป็นถาวรวัตถุที่มีระเบียบ

๑๒. หลวงพ่อเป็นนักพัฒนาบุคคล ด้วยการส่งเสริมศิษยานุศิษย์ให้เป็นผู้รักการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางธรรมและทางโลก รู้จักประกอบสัมมาอาชีพให้เป็นหลักฐานเป็นที่พึ่งแก่ตนเอง

คุณสมบัติทั้ง ๑๒ ข้อนี้ เป็นคุณสมบัติเล็กน้อยในคุณสมบัติมากหลายที่หลวงพ่อมีอยู่ ซึ่งไม่อาจจะพรรณนาให้หมดสิ้น แต่แม้เพียงเท่านี้ ก็พอจะเป็นอนุสสติธรรมให้ศิษยานุศิษย์ได้ระลึกถึง พอเป็นเครื่องชื่นชมยินดี เนื่องในวันพระราชทานเพลิงศพของหลวงพ่อครั้งนี้

ขอคุณความดีที่หลวงพ่อได้สร้างมาเป็นอมรสมบัติ ได้เป็นพลวปัจจัยส่งเสริมดวงวิญญาณของหลวงพ่อซึ่งสถิตอยู่ ณ ภพใดก็ตาม ได้เสวยสุขวิบากสมบัติตามปรารถนาเทอญฯ

พระเทพวิสุทธิโมลี

พระเทพวิสุทธิโมลี
วัดมหาธาตุ จังหวัดยาชบุรี

คำไว้อาลัย

๐

หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาวัง เป็นผู้มีปฏิปทาเสมอด้วยพรหม เหมือนชื่อของท่านที่ได้รับพระราชทาน เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ได้เป็นเสมือนดวงประทีปส่องทางให้ประชาชนดำเนินไปสู่ทางแห่งความสุข ท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติของพระสงฆ์ประจำตัวครบบริบูรณ์ คุณสมบัติของพระสงฆ์นั้นคือ

๑.	สุปฏิปนฺโน	เป็นผู้ปฏิบัติดี
๒.	อุชุปฏิปนฺโน	เป็นผู้ปฏิบัติตรง
๓.	ญายปฏิปนฺโน	เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม
๔.	สามีจิปฏิปนฺโน	เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง

ผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้ สมควรเป็นผู้รับความเคารพ บูชา จากเทวดาและมนุษย์ เป็นผู้ควรแก่อามิส เป็นผู้นำอามิสของผู้นำมาบูชาให้มีผลมาก หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร ได้ชื่อว่าเป็นเนื้อนาบุญของมหาชน เมื่อท่านมาถึงมรณภาพเสีย ได้ชื่อว่าทำนานั้นให้หมดไปด้วย แต่คุณสมบัติความดีทั้งหลายของท่านยังปรากฏอยู่ ยังเป็นตัวแทนให้เราได้คำนึง นึกถึง น้อมมาเป็นอารมณ์ ให้เกิดความสุขความสงบ

ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลที่ข้าพเจ้าบำเพ็ญมา ถวายแด่หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจารผู้เป็นเสมือนดวงประทีปส่องทางให้พวกเราได้ดำเนินไปสู่ความสุขและความสงบ

พระนิเทศธรรมวาที
เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี
วัดช่องลม ราชบุรี

คำไว้อาลัยแด่หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร



หลวงพ่อที่กระผมบูชาอย่างสูง ดวงวิญญาณของหลวงพ่อประดิษฐานอยู่ ณ คติใด ภพใด และภูมิใด ขอได้โปรดทราบ กระผมมิได้ลืมพระคุณของหลวงพ่อเลย ยังนึกได้อยู่เสมอ โดยเฉพาะกระผมได้มานมัสการหลวงพ่อที่วัดเขาวังนี้ เพื่อขอพึ่งใบบุญในการบำเพ็ญสมณะธรรม ณ สำนักนี้เป็นครั้งแรกนั้น หลวงพ่อได้ประทานโอวาทเป็นที่ซาบซึ้งจิตใจของกระผมมาก ในโอวาทนั้นมีว่า "ท่านพระครู วัดที่ท่านอยู่นั้นถึงท่านพระครูจะตายไป ประชาชนญาติโยมและคณะสงฆ์ เขาคงไม่ปล่อยให้วัดนั้นร้างดอก เขาจะต้องจัดหาพระภิกษุอื่นมาเป็นเจ้าอาวาสต่อไป แต่เขาจะห้ามไม่ให้ท่านพระครูตายไม่ได้ดอก ถ้าเราตายผิด จะขอตายแก้ตัวใหม่ไม่ได้เลย ควรคิดให้มากๆ ก่อนตายควรทำความดีให้อุ่นใจพอสมควร" โอวาทนี้ยังก้องอยู่ในหู เตือนใจกระผมอยู่มิรู้ลืม

อีกเรื่องหนึ่ง กระผมได้มานมัสการและเยี่ยมหลวงพ่อที่โรงพยาบาลราชบุรี ซึ่งหลวงพ่อมีอาการอาพาธหนักอยู่แล้ว ยังอุตส่าห์ให้เขาพยุงลุกขึ้นประทานโอวาท อันเกี่ยวกับสภาวะธรรมซึ่งเป็นความจริงว่า "นี่แหละท่านพระครู ดูเถอะร่างกายอันเป็นธรรมชาติ คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย นี้มันไม่อยู่ในอำนาจของเราเลย ในไม่ช้าร่างกายนี้ก็จะแตกสลายตามสภาวะของมัน" โอวาทนี้จารึกประจำใจกระผมและเป็นเหตุให้กระผมมองสภาวะโดยความเป็นจริงเสมอๆพระคุณของหลวงพ่ออยู่เหนือจิตใจของกระผมอันจะหาวันลืมเลือนมิได้

อนึ่ง คุณความดีอันใดที่กระผมได้ปฏิบัติมาแล้ว กระผมขอมอบถวายแด่ดวงวิญญาณของหลวงพ่อทุกประการ ขอได้โปรดอนุโมทนา ด้วยเจตนาอันกระผมถวายนี้เทอญ.

วัดสหมิตรมงคล สระบุรี
๙ ธันวาคม ๒๕๑๗

(พระครูวิบูลคณานุสรณ์)

คำไว้อาลัย
แด่หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร

ข้าพเจ้าในฐานะเป็นศิษย์ของหลวงพ่อ ได้อุปสมบทก่อนหลวงพ่อมรณภาพ และหลวงพ่อก็เป็นกรรมวาจาจารย์ด้วย ข้าพเจ้ามีความซาบซึ้งตรึงใจในปฏิปทา และจริยาวัตรของหลวงพ่อหลายประการ หลวงพ่อประกอบด้วยเมตตาจิตแก่ศิษยานุศิษย์อย่างแรงกล้า แนะทั้งในข้อปฏิบัติและมีทั้งนำทำให้เป็นตัวอย่างด้วย หลวงพ่อแสดงธรรมแนะแนวทางชีวิตให้มีสติสัมปชัญญะ สมัยเมื่อข้าพเจ้าเป็นสามเณร พ.ศ. ๒๔๙๑ เวลาค่ำหลวงพ่อจะแสดงธรรมแก่พุทธบริษัทเป็นประจำ หลวงพ่อแสดงธรรมเรื่องทุกข์พร้อมทั้งเหตุผล ข้าพเจ้าฟังแล้วพาให้เกิดฉันทะ วิริยะ ในการประพฤติพรหมจรรย์ เทศนาครั้งนั้นจำได้จนถึงทุกวันนี้ ธรรม วินัย มีในตำราพร้อมบริบูรณ์ก็จริงอยู่ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์แนะนำชี้แจงแสดงไขอัตถาธิบายแล้วก็ไม่สามารถจะเข้าใจ และตั้งเข็มชีวิตได้อย่างไร

หมู่ญาติโยมที่มีจิตศรัทธาถวายสำนักสงฆ์ตามจังหวัดต่างๆ ที่เป็นสาขาของวัดเขาวัง หลวงพ่อก็รับไว้เพื่อเป็นอุบายคลายอารมณ์ของศิษยานุศิษย์เป็นอย่างดี ภิกษุสามเณรตลอดถึงอุบาสกอุบาสิกาที่เป็นศิษยานุศิษย์จะอยู่ในสำนักไหนก็มีความสบายเรียกว่า สัปปายะ เพราะบุญบารมีของหลวง

พ่อคุ้มครองทุกประการ เพราะเหตุนี้ หลวงพ่อจึงมีพระคุณอย่างสูงแก่ศิษยานุศิษย์ตลอดถึงหมู่ญาติโยมทุกสารทิศ

สุดท้ายนี้ ขออุทิศส่วนกุศลที่เกิดจากข้อปฏิบัติประพฤติพรหมจรรย์บูชาคุณแด่หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร ผู้เป็นที่เคารพอย่างสูงสูง

อันพระคุณความดีที่หลวงพ่อ ได้เผ้าก่อกอปร์ไว้ไม่เสื่อมสูญ
ศิษยาอภิวาทแทบบาทมูล ขอเทิดทูนไว้ทุกคนจนตัวตาย
แม้วิญญาณหลวงพ่อพอจะทราบ คำพิลาปรำพันขานขยาย
จงโปรดเห็นใจจริงของหญิงชาย ศิษย์ทั้งหลายว่าซึ้งถึงพระคุณ
มาพร้อมพรักชักนำทำกุศล เพิ่มพูนผลทักษิณามหาสุนทร์
สมาทานศีลขันธ์ทั้งทานบุญ บังสุกุลฟังธรรมเทศนา
เผ้าสร้างสมกุสลาอานิสงส์ ใจประจงมุ่งมาตรปรารถนา
น้อมถวายอาจารย์ด้วยฉันทา หลั่งธาราเย็นสนิทอุทิศลง

พระกิมฮก อภิสมาจาโร
(พระกิมฮก อภิสมาจาโร)

วัดรักตีศีรีวัน ประจวบคีรีขันธ์

พรหมสมาจารานุสรณ์

๐

เมื่อพูดถึงหลวงพ่อ ที่ท่านจากไปแต่สรีระร่างกายเท่านั้นแล้ว ท่านมีศิษย์มาก ผมก็เป็นศิษย์ของท่านในจำนวนศิษย์ทั้งหลายของท่านด้วยองค์หนึ่ง เหตุที่ผมมาเป็นศิษย์ของท่านนั้น เริ่มแรกผมมากับท่านอาจารย์ใช่ วัดเขาฉลาก ท่านพาผมมาพบหลวงพ่อ ที่สวนมะม่วงของอุบาสิกากิ่ง ตัณฑวิรัตน์ ที่อ่างศิลา ได้เห็นอากัปปกิริยาของท่าน ตลอดถึงได้ฟังคำพูดของท่าน ซึ่งท่านพูดด้วยความเมตตา เป็นเหตุทำให้ผมเกิดความเลื่อมใสในท่าน จากนั้นก็ลาท่านกลับวัดเขาฉลาก ต่อมา ท่านไปพักที่วัดเขาฉลาก ผมได้มีโอกาสทำวัตรปฏิบัติท่าน ได้ฟังคำแนะนำ และธรรมแนวปฏิบัติจากท่านมาก เพราะท่านพักอยู่ที่เขาฉลากนั้นเป็นเวลานาน หลังจากท่านกลับวัดเขาวังราชบุรีแล้วผมได้ขอร้องให้ท่านอาจารย์ใช่ นำผมไปฝากอยู่กับท่านที่เขาวัง ท่านอาจารย์ที่เขาฉลาก ก็ได้นำผมไปฝากท่านหลวงพ่อที่เขาวังตามที่ผมขอร้อง ผมได้อยู่รวมกับหลวงพ่อเป็นเวลานาน ท่านได้เมตตาต่อผมมาก ท่านมักจะถามผมเสมอว่าขาดของใช้อะไรบ้าง ถ้าขาดของใช้อะไรให้มาเอาได้ ต่อมาผมได้กราบลาท่านมาศึกษาบาลีพักเรียนที่วัดอภัยทายาราม กรุงเทพฯ ถึงแม้นผมจะมาเรียนบาลีอยู่ไกลท่าน แต่เมื่อมีโอกาสก็ไปเฝ้าปฏิบัติท่าน ไปฟังธรรมท่านเสมอ บางโอกาสท่านมาพักที่กรุงเทพฯก็เป็นโอกาสของผมเป็นความสุขของผม เมื่ออยู่ใกล้ท่าน ต่อมา ท่านใช้ให้ผมมาเป็นเจ้าอาวาสวัดโกมุทรัตนาราม ชลบุรี และให้ดำเนินการก่อสร้างพระอุโบสถด้วย ซึ่งผมก็ได้กราบเรียนท่านว่า ออกจะเป็นงานที่ใหญ่สำหรับกระผม ท่านก็เตือนว่า ให้ค่อยทำไป และให้มีสติระวังให้มาก ในการทำของใหญ่ ถึงกระนั้นผมเองก็ยังไม่ไว้ใจตัวเอง แต่ด้วยความเชื่อมั่นในบุญบารมีของหลวงพ่อเป็นแท้ที่ช่วยดลบันดาลให้กิจการทุกอย่างที่ผมทำสำเร็จลุล่วงไปเป็นลำดับ

บุญกุศลที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างถาวรวัตถุไว้ในพระพุทธศาสนาก็ดี บุญกุศลที่ผมบำเพ็ญเพียรเจริญกรรมฐานวิปัสสนาก็ดี พร้อมทั้งบุญกุศลอื่นที่ผมทำแล้วก็ดี ขอรวบรวมประมวลมาน้อมอุทิศถวายแด่หลวงพ่อ ทุกประการ

(ลายมือชื่อ)

(พระครูพรหมสมาจาร)
(พานทอง กนฺตวีโร)

เจ้าอาวาส วัดโกมุทรัตนาราม
ต. อ่างศิลา อ. เมือง จ. ชลบุรี

คติธรรมของพระครูพรหมสมาจาร
(พานทอง กนฺตวีโร)
กำไรชีวิตในศาสนา



๑. เราเกิดมาได้กำเนิดเป็นชาวพุทธ เป็นกำไร ชั้น ๑

๒. การรู้จักปฏิบัติธรรมตามประเพณี พิธีกรรมของชาวพุทธ เป็นกำไร ชั้นที่ ๒

๓. การรู้จักธรรมคำสอน ในศาสนาที่เคารพนับถือ โดยถูกต้อง เป็นกำไร ชั้นที่ ๓

๔. การรู้จักนำคำสอนนั้นๆมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตในปัจจุบันได้ เป็นกำไร ชั้นพิเศษ

๕. การสามารถปฏิบัติตามธรรมคำสอนในศาสนาอย่างแท้จริง โดยไม่เท็จ ไม่หลอก ไม่ลวง จักเป็นทางนำตนให้พ้นทุกข์ได้ นี้เป็นกำไร ชั้นสุดยอด

คติธรรม

เตรียมตัวก่อนตาย

เตรียม	สร้างทางชอบไว้	หวังกุศล
ตัว	สุขส่งเสริมผล	เพิ่มให้
ก่อน	แต่มฤตยูดล	เผด็จชีพ เที่ยวนา
ตาย	พรากจากโลกได้	สถิตด้าวแดนเกษม

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าเป็นศิษย์ที่อยู่ใกล้ชิดหลวงพ่อผู้หนึ่ง และได้เคยอุปัฏฐากรับใช้คอยปฏิบัติอาจาริยวัตรทั้งในเวลาปกติ และในเวลาที่หลวงพ่อท่านอาพาธ ในยามปกติ หลวงพ่อเป็นผู้ที่ทำให้ศิษยานุศิษย์ได้รับความอบอุ่นใจเป็นอย่างดี และคอยแนะนำตักเตือนให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในธรรมวินัย คอยพูดแนะนำให้เกิดศรัทธาปสาทะ ทำให้ผู้ที่ได้ยินได้ฟังคำสั่งสอนของท่านหลวงพ่อแล้วนั้นเกิดความร่าเริงและอาจหาญในข้อวัตรปฏิบัติอยู่เสมอ ท่านหลวงพ่อให้ความสนใจและสนับสนุนทั้งในด้านการศึกษาและข้อวัตรปฏิบัติตลอดถึงการเน้นหนักไปในการถือธุดงค์วัตร ท่านได้แนะนำให้ทำและนำให้เป็นตัวอย่างด้วย จะเห็นได้ว่า แม้ในเวลาท่านมีอาพาธหนักเพียงใด ท่านหลวงพ่อก็ไม่เคยลดละข้อปฏิบัติธุดงค์วัตรบางอย่างของท่านเลย เช่นในคราวหนึ่ง ข้าพเจ้าได้รู้เห็นมาด้วยตนเองตอนที่ท่านป่วยหนักนั้นมีนายแพทย์ท่านหนึ่งที่คอยรักษาท่านหลวงพ่อ ได้อ้อนวอนให้ท่าน

หลวงพ่อฉันอาหารสองมื้อ เพื่อที่จะได้มีกำลังแข็งแรงต้านทานกับโรคภัยที่เกิดขึ้นนั้น พอนายแพทย์อ้อนวอนอย่างนั้น ท่านหลวงพ่อรับพึ่งนิ่งอยู่สักครู่หนึ่งแล้วก็ตอบกับนายแพทย์ไปว่า "มื้อเดียวเขายังไม่อยากจะรับ สองมื้อจะให้เขารับอย่างไร" ข้อนี้ข้าพเจ้าพูดได้เต็มปากว่า ท่านหลวงพ่อเป็นผู้มั่นคงต่อปฏิฑาเกี่ยวกับการฉันมื้อเดียวเป็นวัตรดังที่ท่านหลวงพ่อได้เคยปฏิบัติมาตลอด แม้แต่ในเวลาอาพาธดังกล่าวแล้วท่านหลวงพ่อก็ยังไม่ยอมให้เสียความปฏิบัติที่ได้ตั้งใจไว้จนถึงแก่มรณภาพลง

และมีอีกอย่างหนึ่ง เมื่อเวลาที่ออกพรรษารับกฐินแล้วของทุกๆปี ก็จะมีพระใหม่ที่จะลาสิกขาก็ได้เข้าไปลากับท่านหลวงพ่อ ท่านมักจะพูดกับผู้นั้นให้ได้สติว่า "ให้เสือโคร่งขบกัดหรือให้เพชฌฆาตตัดคอตายลงไปเดี๋ยวนั้นดีกว่าที่จะไปทรมานตนอยู่ในชีวิตของการครองเรือน" ในข้อนี้ก็แสดงให้เห็นว่าท่านหลวงพ่อนั้นปรารถนาดีต่อลูกศิษย์ทุกๆคน และพยายามให้เห็นถึงคุณค่าของการออกบวชว่าประเสริฐกว่าอะไรๆอื่นทั้งนั้น

ฉะนั้น ขอให้บุญกุศลและคุณงามความดีที่ท่านหลวงพ่อสาลี ธมฺมสโร ได้บำเพ็ญไว้ในชีวิตของท่าน จงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ท่านหลวงพ่อจงไปสู่สุคติภูมิในสัมปรายภพ สมดังพุทธภาษิตที่ว่า

ปุญฺญํ สุขํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ
บุญให้เกิดสุขในเวลาสิ้นชีวิต.

พระมหาประภัสสร์ ภทฺทิโย

วัดบัวทอง (แสงเม) จังหวัดจันทบุรี

คำไว้อาลัย

แด่พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร

ทุกสิ่งทุกอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ ชีวิตและร่างกายของพระเดชพระคุณหลวงพ่อสาลี่ต้องแตกสลายไปตามกาลเวลา แต่คุณงามความดีและความมีเมตตาธรรมที่ท่านได้อบรมไว้ให้มวลศิษย์และแก่ข้าพเจ้านั้น จะไม่มีวันเปลี่ยนแปลง จะไม่มีวันแตกสลาย เพราะคุณงามความดีและความมีเมตตาธรรม มิใช่เริ่มต้นและจบลงเพียงความแตกดับของชีวิตเท่านั้น แต่คุณงามความดีความมีเมตตาธรรมของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระครูพรหมสมาจารที่มีอยู่ ที่ท่านได้กระทำไว้ จะต้องจารึกและซาบซึ้งอยู่ในความทรงจำของศิษยานุศิษย์และข้าพเจ้าไปอีกนานแสนนาน ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะมิได้ใกล้ชิดท่านเหมือนกับศิษย์คนอื่นๆ ก็ตาม แต่ข้าพเจ้าก็เคยได้ฟังธรรมจากท่านเมื่อข้าพเจ้ายังไม่ได้อุปสมบท และธรรมะของท่านที่ข้าพเจ้าได้ฟังนั้นยังจารึกอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้ามาจนกระทั่งบัดนี้

เมื่อพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระครูพรหมสมาจารยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้ปฏิบัติอยู่ในทางสว่าง สะอาด สงบ และเมื่อท่านได้ละโลกนี้ไปแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านจะต้องพบกับทางสว่าง สะอาด และทางสงบเช่นเดียวกัน

เวลาร้อยปีอาจจะเป็นกาลนานเกินไปสำหรับชีวิตของท่านที่จะทรงอยู่ได้ เพราะร่างกายอันประกอบด้วยธาตุทั้งสี่จำต้องแตกสลายไปตามลักษณะของธาตุ แต่คุณงามความดีและความมีเมตตาธรรมของพระเดชพระคุณหลวงพ่อสาลี่ที่มีแก่ศิษย์และข้าพเจ้านั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีธาตุ ไม่ได้ประกอบขึ้นด้วยของที่จะแตกดับ จึงยังเป็นสิ่งที่มั่นคงเป็นที่เคารพนับถือและนิยมสรรเสริญของบุคคลทั่วไป แก่ศิษยานุศิษย์และข้าพเจ้าไปอีกนานแสนนาน

โอ้ร่มไทร	ใบหนา	เคยอาศัย
บัดนี้ได้	ล่วงลับ	มาดับสูญ
ในดวงใจ	ศิษยา	แสนอาดูร
ศิษย์เทิดทูน	พระคุณท่าน	นิรันดร

วัดสิทธิสังฆาราม (หนองคราม) ประจวบคีรีขันธ์

๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๗

(พระอธิการพันธ์ เขมวิโร)

คำไว้อาลัย

๐

ชีวิตที่เศร้าสลดที่สุด คือ ชีวิตที่ได้รับข่าวมรณภาพของท่านพระครูพรหมสมาจาร (สาลี) สิ่งที่ผมจะลืมไม่ได้ คือโอวาทของท่าน ว่าครั้งหนึ่งผมได้เข้าลาท่านไปธุดงค์ ท่านให้โอวาทไว้ว่า ใสเราผู้ๆเดียวมาผู้เดียว เราผู้ๆเดียวอยู่ผู้เดียว เราผู้ๆเดียวเที่ยวไปในโลก คือโลกมนุษย์ โลกสวรรค์ และโลกุตรโลก ดังนี้ โอวาทคำนี้ ถึงแม้ท่านละโลกนี้ไป ก็เสมือนท่านยังทรงชีวิตอยู่ ทุกวันคืนที่ผมไหว้พระภาวนา ผมขอน้อมบูชาพระคุณท่านๆได้โปรดรับ และเข้าสู่สุคติภพอันเกษมเทอญ

พระใส กตปญฺโญ

เจ้าอาวาส วัดสุขุมพิทักษ์
อำเภอบางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์

คำไว้อาลัย

ท่านพระครูพรหมฯ นักสร้างสรรค์

๐

ผมเองไม่เคยรู้จักกับท่านพระครูพรหมสมาจาร เพราะผมมาอยู่ที่ราชบุรีเมื่อท่านได้มรณภาพแล้ว แต่เมื่อได้มาเยี่ยมวัดเขาวัง ได้อ่านหนังสืออนุสรณ์วัดเขาวัง ราชบุรี (พ.ศ. ๒๕๑๔) ได้ทราบว่าท่านพระครูพรหมสมาจารเป็นนักสร้างสรรค์สมกับสมณศักดิ์ที่เอามาจากนามพระพรหมผู้สร้างโลกในศาสนาพราหมณ์ สิ่งที่ท่านสร้างสรรค์มีทั้งวัตถุธรรม ปริยัติธรรม และคุณธรรมพร้อมมูลอย่างหาได้ยาก การสร้างทางวัตถุนั้นพูดได้ว่า ถ้ามีเงินเสียอย่างก็ไม่ใช่เรื่องยากเย็นอะไร แต่การสร้างปัญญา สร้างคนให้มีคุณธรรมนี่สิเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ก่อนที่เขาวังจะเป็นวัดเขาวัง หมู่บ้านรอบๆบริเวณเขาวังมีน้อย และมีสภาพเป็นบ้านแบบชนบทที่ไม่ค่อยทันสมัย ครั้นเมื่อท่านพระครูพรหมฯ มาทำเขาวังให้เป็นวัดเขาวัง แต่ พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นต้นมาจนปัจจุบัน หมู่บ้านรอบๆบริเวณเขาวังก็เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับดังที่เห็นในปัจจุบัน จึงนับได้ว่าท่านเป็นผู้มาก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ท้องถิ่นนี้เป็นบุคคลแรกที่คนทั้งหลายจะลืมเสียมิได้ ผมมาทีหลังได้เห็นผลงานและเกียรติคุณของท่าน แม้มิได้เคยรู้จักคุ้นเคยกับท่านมาก่อนก็มีความเคารพเทอดทูนท่านด้วยความจริงใจ ท่านพระครูพรหมสมาจารเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปฏิบัติตนสมกับพระพุทธพจนที่ว่า "รูป ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ สังขาร นั้น ย่อมเสื่อมสลายไป แต่ชื่อเสียงและสกุลนั้นหาได้เสื่อมสลายไปด้วยไม่" และผมเชื่อว่าดวงวิญญาณของท่านพระครูพรหมสมาจารึคงไปสถิตอยู่ ณ สุคติภพอย่างไม่ต้องสงสัยอย่างใดเลย

ทรงชัย เจตบุตร
ศึกษาธิการเขต ๕ ราชบุรี

คำอุทิศ



ผมมารับราชการที่จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๑๒ พอมาถึงก็ได้ทราบว่า ที่วัดเขาวังราชบุรี มีปูชนียสถานคือ มีพระตำหนัก ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จมาประทับแรม ผมได้รีบหาโอกาสขึ้นไปบนเขาวังเพื่อชมและนมัสการปูชนียสถานแห่งนี้ ในโอกาสแรก เมื่อขึ้นไปถึงยอดเขาและเข้าไปนมัสการพระพุทธรูปในท้องพระโรงนั้น ก็ได้ทราบจากการบอกเล่าของแม่ชีที่เฝ้ารักษา ณ สถานที่นั้นว่า หีบศพที่ตั้งอยู่อีกด้านหนึ่งของพระพุทธรูปและมีเครื่องสักการะบูชาอย่างดีอยู่ด้วยนั้น คือ หีบศพของพระคุณเจ้า พระครูพรหมสมาจาร อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาวัง ผู้ซึ่งได้มาทำการปรับปรุงสิ่งรกร้างว่างเปล่า และบูรณะถาวรวัตถุให้เป็นวัดอันมั่นคงขึ้น และได้ทราบอีกว่าพระครูพรหมสมาจารมีศิษยานุศิษย์มากมาย เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป เมื่อท่านได้ถึงแก่มรณภาพลงตามธรรมดาของสังขาร ทุกคนจึงพร้อมใจกันเก็บศพของท่านไว้ให้นานเท่าที่จะนานได้ เพื่อให้สมกับความเคารพรักและเสียดายที่มีต่อพระคุณท่าน ทั้งนี้ จะเป็นด้วยเหตุอื่นใดมิได้เลย นอกจากเพราะพระคุณท่านเป็นคนดีที่หาได้ยากนั่นเอง

ขอกุศลผลบุญราศรี ที่พระครูพรหมสมาจาร ได้สร้างสมไว้นี้ จงเป็นพลวะปัจจัยบันดาลให้ดวงวิญญาณของพระคุณเจ้าจงได้สถิตอยู่สถานทิพยวิมานนั้นเถิด.

(นายภัทร ภู่งาม)
ศึกษาธิการ จังหวัดราชบุรี

บันทึกความทรงจำ
ของ
แม่ชีปทุมวดี บำหมติลก

ในสมัยเมื่อ ๓๘ ปีมาแล้ว ที่ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เวลาเช้าวันนั้น คุณแม่คอยรอใส่บาตรอยู่ที่หน้าบ้าน ภาพที่คุณแม่ตรึงอยู่ขณะหนึ่ง ก็คือเห็นภิกษุที่แปลกหน้า ๒ รูปเดินมาด้วยอาการที่สงบ ทั้งหยุดและยืนรับบาตร ปิดบาตร ตลอดจนเวลาออกเดินดูเป็นระเบียบทุกองค์ ทั้งสีจีวรของท่านก็เหลืองหม่นและเป็นสีเดียวกันทุกท่าน เป็นภาพที่ยังศรัทธาและความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นยิ่งนัก ทำให้เกิดอาการขนลุกชูชันขึ้น อากัปกิริยาของสมณะนั้น มิได้เคยเห็นมาแต่ก่อนเลย เมื่อคุณแม่กลับเข้าบ้านแล้ว จึงเล่าให้หลายคนในบ้านฟังด้วยอาการปีติยินดี

ตอนเย็นของวันนั้น คุณแม่ได้ออกไปนอกบ้าน ก็ได้พบกับพระสมณะองค์นี้อีก เมื่อคุณแม่ทำความเคารพท่านแล้ว จึงเรียนถามว่าท่านจะไปไหนเจ้าคะ ท่านตอบว่า ท่านต้องการที่พักเพื่อทำกิจพระศาสนาในชนบทนี้ คุณแม่ถือโอกาสนิมนต์ท่านเข้าไปในบ้านก่อน แล้วนิมนต์ให้ท่านนั่งในที่อันควร แล้วเรียนคุณพ่อว่า คุณพระคะดิฉันนิมนต์พระมา (ดี๊ดี) คุณพ่อก็เข้าไปทำความเคารพ เรียนถามถึงกิจและความประสงค์ เมื่อสนทนาธรรมเป็นเวลานานพอสมควร คุณพ่อรู้สึกเลื่อมใสในตัวท่านมาก ตามปกติคุณพ่อเป็นผู้ที่เลือกพระอยู่แล้ว จะเคารพพระที่มีวินัยเท่านั้น เมื่อมาพบพระเถระผู้มีวินัยเคร่งครัดเช่นท่านรูปนี้ ก็ทำให้คุณพ่อเกิดความเคารพและเลื่อมใสมาก ในวันนั้นดิฉันไม่มีโอกาสได้ฟังการสนทนาธรรมของท่าน จึงเป็นที่น่าเสียดายมาก

หลังจากนั้น คุณพ่อ คุณแม่ และพวกผู้ใหญ่ในตำบลนี้ก็ได้พากันนิมนต์ให้ท่านอยู่พักสั่งสอนธรรม โดยจัดหาที่พักซึ่งอยู่ในป่าเหมาะสำหรับภิกษุผู้ถือธุดงค์ไว้เป็นจำนวน ๔ แห่ง คือ ที่สวนมะม่วงของแม่ชีกิงแห่งหนึ่ง ที่ตึกมหาราชแห่งหนึ่ง ตึกราชินีแห่งหนึ่ง ตึกพระยาวิสูตรแห่งหนึ่ง เฉพาะตึกทั้งสามแห่งนี้ ในเวลานั้นเป็นตึกเหมือนเรือนร้างว่างเปล่าตั้งอยู่ชายป่าเงียบสงัดใกล้หาดทรายอยู่ในตำบลอ่างศิลา โดยท่านมาพักสั่งสอนพวกญาติโยมที่นี้ปีละครั้งๆหนึ่งๆนับเป็นเดือนๆก็มี

เวลาที่ท่านพักอยู่ พวกญาติโยมก็พากันไปทำบุญในเวลาเช้า เมื่อท่านฉันแล้ว พวกญาติโยมก็จะเข้าเรียนถามข้ออรรถธรรมที่ข้องใจ ท่านก็ตอบจนเป็นที่พอใจ ยังความชื่นชมโสมนัสให้เกิดขึ้นแก่ญาติโยมโดยทั่วกัน เสร็จแล้วก็พากันกลับบ้าน ในตอนเย็นเสร็จกิจการงานแล้วก็จะพากันไปสวดมนต์ฟังธรรม เจริญภาวนาอยู่จนครึ่งคืนจึงกลับบ้าน ถ้าเป็นวันอุโบสถก็จะพากันภาวนาตลอดทั้งคืน บางครั้งท่านก็พาไปเยี่ยมป่าช้าเจริญภาวนาในที่นั้นบ้าง แต่นั้นมาพวกเราจึงรู้จักแก่นของพระศาสนา และคำว่าสมถ วิปัสสนากัมมัฏฐาน ด้วยความเมตตากรุณาของท่านองค์นี้

พระอาจารย์องค์นี้เป็นผู้แนะนำสั่งสอนให้หลายตระกูลในตำบลนี้ ได้เข้าถึงและรู้ซึ้งในพระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างแท้จริง นับแต่นั้นมา ตระกูลเหล่านี้ก็ได้เคารพและนับถือ หลวงพ่อพระอาจารย์องค์นี้มาจนทุกวันนี้

การจาริกเพื่อกิจของพระศาสนาของท่าน นับว่ามีผลเกิดขึ้นเป็นที่น่าชื่นชมยินดี ณ ที่ชายหาดหัวแหลม ต. อ่างศิลา ได้มีวัดเกิดขึ้นด้วยบารมีของท่านหนึ่งวัด ชื่อวัดโกมุทรัตนาราม อยู่ในปัจจุบันนี้

ส่วนตระกูลของดิฉัน หลังจากได้ถวายตัวเป็นศิษย์ของท่านแล้วก็ได้ปฏิบัติธรรมคำสอนของท่านสืบมา คุณแม่ก็ได้เป็นอุบาสิกาถวายพรหมจรรย์ตลอดชีวิต ในเวลาเข้าพรรษาคุณแม่ไปอยู่เจริญภาวนา ที่วัดป่าบ้าง ที่สวนแม่ชีกิ่งบ้าง ที่เขาวังบ้าง คุณแม่ได้เจริญภาวนาอย่างยอมตาย ซึ่งได้ผลโดยควรแก่การปฏิบัติ ยังความอุ่นใจเกิดขึ้น (รู้ได้เฉพาะตน)

ส่วนคุณพ่อนั้น ท่านก็ปฏิบัติอยู่ในบ้าน ในวันอุโบสถ จึงจะไปวัด ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ คุณพ่อได้ละตระกูลออกอุปสมบท ณ วัดเขาวัง จ. ราชบุรี เป็นอารามที่พระอาจารย์องค์นี้เป็นเจ้าอาวาสโดยมีคุณแม่ตามไปเป็นอุบาสิกาอยู่ปฏิบัติประจำด้วย ส่วนดิฉันยังไปๆมาๆ ในระหว่างวัดแลบ้านอยู่อีก ๕ ปีเศษ จึงได้ออกถือเนกขัมมะเป็นชีอยู่ที่วัดเขาวังนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ ออกพรรษาแล้ว คุณพ่อก็ป่วยหนัก เสียชีวิตที่ ร.พ. จุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ นั้นเอง ในระยะที่คุณพ่อบวชอยู่ ๖ พรรษา ท่านได้ปฏิบัติธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดบริบูรณ์จนหมดอายุขัย

ในระหว่างที่ปฏิบัติธรรมอยู่ที่วัดเขาวังนี้ คุณแม่เคยเล่าให้ฟังว่า หลวงพ่อเคยพูดให้คุณแม่ปรารถนาเป็นมหาอุบาสิกาวิสาขา (คุณแม่ตอบว่า ดิฉันมากับพระพุทธเจ้าองค์ไหนก็จะไปกับพระพุทธเจ้าองค์นั้น) หลวงพ่อยังพูดว่า ผู้มีความปรารถนาสูง ไม่ลำบากอะไรหรอก มีที่พักเหมือนคนหลับแล้วตื่นขึ้นบนเตียงนอน ภายหลังคุณจอมทรัพย์ (ในรัชกาลที่ ๕) ซึ่งเป็นประธานอยู่ที่วัดประชุมนารี ได้สนทนากับคุณแม่ว่า หลวงพ่อก็ได้เคยชวนให้คุณจอมปรารถนาเป็นพุทธมารดาเหมือนกัน คุณจอมก็ตอบนัยเดียวเช่นกับคุณแม่ ที่ดิฉันเล่ามานี้ก็เพื่อให้เหล่าศิษย์จะได้คิดดูถึงปฏิปทาของหลวงพ่อว่าเป็นเช่นไร

กิจวัตรที่วัดเขาวังนี้ ในเวลาเช้าพวกศิษย์จะนำอาหารไปถวายที่โคนต้นแก้วข้างอุโบสถ บรรดาศิษย์จะนำอาหารรวมลงในภาชนะอันเดียวที่ใช้แทนบาตร (ระยะหลังนี้ท่านชรา การขึ้นเขาลงเขาไม่สะดวก) ญาติโยมก็นิมนต์ให้งดการบิณฑบาตร ท่านฉันครั้งเดียวใน

ภาชนะอันเดียวอย่างง่ายๆสมกับสมณะเพศของท่าน ระหว่างฉันมีอุบาสกคอยปฏิบัติอยู่ด้วย เมื่อฉันแล้ว อุบาสก อุบาสิกาจะเรียนถามข้อข้องใจในอรรถธรรม หลังจากนั้นท่านจะพักผ่อนอิริยาบถ

เท่าที่ศิษย์ทราบกัน ในเวลากลางคืนท่านจะทำกิจของท่านมากกว่าการพักผ่อน เมื่อตอนบ่ายหลังจากท่านพักผ่อนแล้ว อุบาสิกาจะนำน้ำปานะขึ้นถวาย และจะออกรับอุบาสก อุบาสิกาหรือผู้ที่มีกิจธุระกับท่าน เช้า เย็น ในเวลาว่าง ท่านมักจะถือไม้กวาดออกเดินตรวจหรือกวาดตามบริเวณวัด โดยมีพระและเณรติดตามไปด้วย กลางคืนท่านแสดงธรรมที่ศาลาลอยให้ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาฟัง ทุกคืน ท่านเป็นผู้ให้ธรรมและพลังทางจิตอย่างยิ่ง พวกศิษย์จะถูกท่านพัฒนาทางจิตอยู่ตลอดเวลา ปฏิปทาที่น่าทึ่งของท่านอีกอย่างหนึ่งก็คือ ในคืนนั้นยังจำภาพได้ท่านไม่ค่อยจะสบายอยู่ แต่ท่านมิได้ขาดในการแสดงธรรม ในเวลาที่ท่านกำลังแสดงอยู่ไข้ก็เกิดเป็นขึ้น โดยเราเห็นว่าหน้าแดงด้วยพิษไข้และมีอาการหนาวสั่นขึ้นด้วย ท่านก็แสดงธรรมเฉยโดยมิได้ตัดลัดให้ขาดความแต่ต้นจนจบ มิได้เอื้อเฟื้อต่อพิษไข้เลย นับว่าท่านอดทนต่อทุกขเวทนาทางกายได้เป็นเลิศ

สิ่งที่ประทับใจเป็นอย่างยิ่ง คือที่สำนักปฏิบัติธรรมที่ ต. แหลมกุ่ม อ. ทับสะแก จ. ประจวบ ซึ่งขณะนี้คือวัดนัมทาวราราม ซึ่งเกิดขึ้นด้วยบารมีของท่านมีเนื้อที่หลายสิบไร่ ท่านชอบที่นี้มากและชอบพาศิษย์ของท่านไปเจริญสมณะธรรมที่นั้นเสมอทุกปี ยังให้ศิษย์ที่ไม่มีธุดงค์ให้เกิดขึ้น ที่มีแล้วให้เจริญมากขึ้น ณ ที่นั้น พระภิกษุ สามเณร อุบาสก จะอยู่ซีกหนึ่ง ชีและอุบาสิกาจะอยู่ซีกหนึ่ง พวกเราจะจองโคนไม้โดยมีแคร่ไม้ไผ่บ้าง อยู่ตามพื้นดินบ้างในเวลากลางคืน ในเวลากลางวันจะขึ้นพักบนเรือนเล็กๆที่บังด้วยจาก

ในเวลาเช้า ชีที่ถือบิณฑบาตรก็จะเดินตามท่านไปห่างๆ เมื่อกลับกันมาแล้วก็จะแยกกันฉันตามโคนไม้ เมื่อทำกิจส่วนตัวเรียบร้อยแล้วก็พักผ่อนอิริยาบถในเวลากลางวัน บ่ายพวกเราจะนำน้ำปานะไปถวายและรับโอวาทจากหลวงพ่อเป็นการเติมพลังจิตอยู่เสมอ บางคนคิดท้อถอยอยากจะลาออกจากการถือเนสัจชิกธุดงค์เสียทีเพราะเป็นเวลานานร่วมเดือนแล้ว แต่เมื่อไปถึงท่านเหมือนท่านทราบท่านก็แสดงอานิสงค์ธุดงค์ ว่าเนสัจชิกธุดงค์นี้เป็นยอดของธุดงค์

ทั้งหลาย เมื่อได้ยินดังนั้นก็มีพลังจิตขึ้นอยู่ไปได้อีก อันนี้เป็นคุณสมบัติพิเศษของหลวงพ่ออีกอย่างหนึ่ง

ในเวลากลางคืนหลวงพ่อขึ้นแสดงธรรมบนเก้าอี้ไม้ที่ทำเป็นรูปธรรมมาสน์ตั้งอยู่บนพื้นทรายขาวสะอาด นั่งอยู่อย่างมีระเบียบ โดยมีผ้าหรือกระดาษใบไม้บ้างรองนั่งกันตามธรรมชาติ ด้านข้างด้านหลังหลวงพ่อจะมีภิกษุสามเณร อุบาสกนั่งกันอยู่เรียงรายแลดูเหลืองอร่ามเป็นทิวแถวตามโคนไม้ บ้างก็เดินมาจากโคนไม้ด้วยอาการที่สงบ มองดูซึ้งมาก ทำให้หวนระลึกไปถึงครั้งพุทธกาล เป็นภาพที่ทำให้เกิดความเลื่อมใสและปีติอย่างน่าประหลาด ทั้งอรรถธรรมที่หลวงพ่อท่านแสดงล้วนแต่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา และยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม หลังจากฟังธรรมแล้วพวกเราก็จะประกอบความเพียรกันตามโคนไม้บ้าง ตามป่าช้าบ้าง เดินจงกรมไปตามชายหาดที่เงียบสงบปราศจากสิ่งรบกวนใดๆทั้งสิ้น พวกเราประกอบความเพียรเพื่อให้พ้นทุกข์กันอย่างจริงจัง ทั้งนี้ก็เพราะมีหลวงพ่อเป็นผู้นำและให้พลังจิตอยู่ตลอดเวลา พวกเราเหล่าศิษย์จึงระลึกถึงพระคุณของท่านยิ่งนัก

คืนวันหนึ่งที่ศาลาลอยหน้าพระอุโบสถวัดเขาวัง ท่านได้แสดงธรรมเรื่องขันธ์ห้าและญาณโดยลำดับจนถึงโคตรภูญาณโดยมี อุปมาด้วยนกค้างคาวตัวหนึ่งบินมาเกาะที่ต้นไม้ต้นหนึ่งซึ่งมีห้ากิ่งด้วยหมายใจว่าในเวลากลางคืนเมื่อตาเห็นแล้ว จะบินต่ายไปตามกิ่งไม้ทั้งห้านี้เพื่อหาดอกผลกิน ครั้นถึงเวลาก็ได้เที่ยวไปตามกิ่งไม้ทั้งห้านั้น แต่กิ่งหนึ่งจนถึงห้าโดยลำดับก็หาดอกและผลในกิ่งไม้ทั้งห้านั้นไม่ได้ จึงละความหวังในต้นไม้นั้นแล้วบินขึ้นสู่อากาศ

หลวงพ่อแสดงว่า อุปมาด้วยนกค้างคาวฉันใด อุปมัยเหมือนพระโยคาจร ผู้ที่เจริญญาณ พิจารณาขันธ์ห้า โดยลำดับ แต่รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ ด้วยอนุโลม ปฏิโลม เนืองๆบ่อยๆโดยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็จะหาสาระแก่นสารใน รูป นาม นี้มิได้ จึงเกิดความเบื่อหน่ายในรูปนามนี้ เมื่อเบื่อหน่ายจิตต์ก็คลายความยึดถือ ในรูปนามทั้งห้า จึงมีญาณหยั่งรู้ขึ้น ไม่มีตนในขันธ์ห้า ขันธ์ห้านั้นก็ไม่ใช่ตน จึงพิจารณาเป็นความว่างจากตัวตน เหมือนนกค้างคาวที่หมดหวังแล้วละจากกิ่งไม้ทั้งห้าบินขึ้นสู่อากาศฉะนั้น

เมื่อจบเทศนาลง ก็ยังความปีติยินดี เบากาย เบาจิตต์แก่ผู้ฟังยิ่งนัก หลวงพ่อท่านเป็นผู้ที่มีองค์ของพระธรรมถึกครบถ้วน ทั้งมีลีลาในการแสดงธรรมยากที่จะมีผู้เสมอเหมือน พร้อมทั้งอรรถรสของธรรมก็ซึ้ง ซึ่งเป็นที่ประจักษ์กันดี ในบรรดาผู้ที่ได้สดับธรรมของท่านแล้วและมักจะปรารภเสมอว่า หลวงพ่อเป็นผู้ที่ปรุงธรรมได้เป็นเลิศ อุปมาเหมือนพ่อครัวที่มีฝีมือแม้จะปรุงอาหารที่ง่ายๆเช่นแกงส้ม แต่ก็สามารถทำให้ผู้รับทานได้รับโอชารสยิ่งนัก

กล่าวโดยสรุปแล้ว คุณสมบัติแห่งการเป็นพุทธสาวกของท่าน เท่าที่ดิฉันได้พรรณนามานี้ เป็นส่วนน้อยเท่านั้น ดิฉันอยากจะพรรณนาคุณสมบัติส่วนอื่นๆอีก แต่โอกาสเวลา สติปัญญาไม่อำนวย เท่าที่ดิฉันได้เขียนมานี้ บรรดาศิษย์ทั้งหลายก็คงจะทราบได้แล้วว่า พระอาจารย์หลวงพ่อองค์นี้คือ พระคุณเจ้าหลวงพ่อสาลี อดีตปฐมเจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี

อนึ่ง เนื่องด้วยคณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อได้จัดทำหนังสืออนุสรณ์สำหรับแจกในงาน และมีมติให้บรรดาศิษย์บันทึกความทรงจำนี้เกี่ยวกับหลวงพ่อ ดิฉันรู้สึกหนักใจ เนื่องจากดิฉันเป็นศิษย์ที่มีการศึกษาน้อย ทั้งทางโลกและธรรม แต่ด้วยความเคารพและเทิดทูนในหลวงพ่อ จึงได้เขียนความทรงจำแต่หนหลังเท่าที่สติปัญญาจะอำนวยผิดพลาดประการใดได้โปรดอภัยแก่ดิฉันด้วย

ปทุมวดี ปัทมดิลก

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

หมายเหตุ แม่ชีปทุมวดี ปัทมดิลก เป็นธิดาของอำมาตย์เอก พระสัตยานุกูล (เจิม ปัทมดิลก) และนางสัตยานุกูล (วอน ปัทมดิลก) เป็นตระกูลคฤหบดีซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

อารามิกสัมพันธ์

วัดที่จัดว่าเป็นเครือสาขาของวัดเขาวังราชบุรี

การเดินทางเที่ยวจาริกไปในที่ต่างๆเพื่อแสวงหาที่วิเวกบำเพ็ญสมณธรรมเป็นเหตุให้ประชาชนชาวบ้านในสถานที่ๆท่านไปพักนั้นเกิดความเลื่อมใส ชักชวนกันถวายที่สร้างวัดบ้าง หรือได้ยินกิติศัพท์การปฏิบัติของท่าน เกิดศรัทธา นิมนต์ให้ท่านไปพักบ้าง ขอพระในปกครองของท่านไปอยู่จำพรรษาในวัดร้างที่ขาดพระภิกษุบ้าง มีจำนวนหลายวัด ทั้งที่เป็นปึกแผ่นเป็นวัดมีโบสถ์บวชพระได้สมบูรณ์ และที่ยังไม่เป็นปึกแผ่น บางแห่งจัดเป็นสาขาของวัดเขาวังโดยตรง คือต้องส่งพระไปจำพรรษาฉลองศรัทธาชาวบ้านในถิ่นนั้นๆทุกปี เมื่อถึงเวลาเข้าพรรษา บรรดาวัดเหล่านั้น วัดที่เป็นหลักฐานพอจะยกมากล่าวมีดังนี้.—

ภาคตะวันออก ๓ วัด

๑. วัดปาลิไลยวัน (หุบเขาฉลาก) บางพระ จังหวัด ชลบุรี
๒. วัดโกมุทรัตนาราม (อ่างศิลา) จังหวัด ชลบุรี
๓. วัดแตงเม อำเภอมะขาม จังหวัด จันทบุรี

ภาคเหนือ ๔ วัด

๑. วัดสุวรรณบรรพต (เขารวม) จังหวัด อุทัยธานี
๒. วัดทุ่งนา จังหวัด อุทัยธานี
๓. วัดวารีศรีสุวรรณบรรพต จังหวัด อุทัยธานี
๔. วัดน้อยป่ามะม่วง จังหวัด กำแพงเพชร

ภาคใต้ ๕ วัด

๑. วัดธรรมวารีศรีรัตนาราม ค่ายธนะรัชน์ ปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๒. วัดสิทธิสังฆาราม (หนองคราม) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๓. วัดนัมทาวราราม (แหลมกุ่ม) อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๔. วัดรักดีคีรีวัน (หนองหญ้าปล้อง) อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๕. สำนักสงฆ์เขาสุขุมพิทักษ์ (สามขุม) อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วัดป่าลิไลยวัน

๐

วัดป่าลิไลยวัน ตั้งอยู่ที่หุบเขาฉลาก ตำบล บางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัด ชลบุรี ห่างจากถนนสุขุมวิท ประมาณ ๒ ก.ม. โดยมีถนนแยกตัดเข้าไปบ่อน้ำร้อน และอ่างน้ำบางพระ ลึกเข้าไปทางถนนประมาณ ๑ ก.ม. จะมีทางขึ้นไปวัด เป็นทางชันทีละน้อยๆจนถึงวัด เดิมเป็นที่ของ อุบาสิกาชั้น ยอดพยนต์ กับญาติถวายให้สร้างเป็นวัด ต่อมาได้รับการสนับสนุนจาก อุบาสิกา ทองเย็น (กิมเลี้ยง) พร้อมด้วยญาติมิตร ตระกูล อูนากูล มุตตามระ และบัทมดิลก ได้ช่วยเหลือ ร่วมกันสร้างโบสถ์ขึ้นจนสำเร็จเป็นวัดสมบูรณ์ โดยไม่ต้องพึ่งพระภิกษุจากวัดเขาวังส่งไปอีก และยังคงมีความสัมพันธ์ ไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ

พระอาจารย์ใช่ สุชีโว เป็นประธานในวัดนี้ ตั้งแต่แรกเริ่มที่สร้างเป็นสำนักสงฆ์ ท่านเป็นศิษย์ของท่านเจ้าคุณหลวงพ่อวัดอ่างศิลามาก่อน เมื่อได้มาพบปะฟังธรรมของหลวงพ่อสาลี และได้เห็นจริยาของท่าน ก็เกิดความเลื่อมใสเคารพเป็นเสมือนอาจารย์ทีเดียว ได้นิมนต์หลวงพ่อไปพักทำกัมมัฏฐานที่นั่นเสมอทุกครั้งที่ท่านไปอ่างศิลา หรือชายทะเลแถวเมืองชล จนเป็นที่รู้กันในหมู่พวกเรา วัดนี้มีสภาพเป็นป่าน่าทำความเพียร หลวงพ่อจึงชอบมาพักเสมอ และท่านอาจารย์ใช่ผู้นี้ก็เป็นพระที่น่าเลื่อมใสน่ากราบน่าไหว้รูปหนึ่งในฝ่ายตะวันออก ท่านได้สมบัติของหลวงพ่อไปมาก ปฏิบัติธุดงค์เข้มแข็งมาก ถือ เอกา ฉันหนเดียว ฉันสำรวมในบาตรตลอดชีพ และถือผ้าสามผืน เท่าที่ทราบดูเหมือนจะเป็นปกติ อีกทั้งพระภิกษุสามเณรของท่านก็ปฏิบัติเช่นนั้นทุกรูป แม้แต่เข้าไปในบ้านด้วยกิจนิมนต์ ท่านก็ฉันกันแต่ในบาตร น่าสรรเสริญจริงๆส่วนในด้านการปฏิบัติกัมมัฏฐานนั้น เชิญท่านไปชมเอาเองเถิด.

(คัดตัดตอนมาจากบันทึก
ของพระมหาเหลี่ยม ญาณวีโร)



อุโบสถ วัดปาลิไลยวัน หุบเขาฉลาก บางพระ



ศาลาโถง วัดปาลิไลยวัน หุบเขาฉลาก บางพระ

วัดโกมุทรัตนาราม

๐

วัดโกมุทรัตนาราม ตั้งอยู่ที่แหลมชายทะเล ต.อ่างศิลา อ.เมือง จ.ชลบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๙ ไร่เศษ อาศัยเหตุที่หลวงพ่อ มาพักปฏิบัติธรรม และสั่งสอนโปรดญาติโยมชาวตำบลอ่างศิลามานาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ บางครั้งพักอยู่ที่ไร่โยมกึง ตัณฑวิรัต ซึ่งมีศาลาหลังเล็กๆ อยู่ บางคราวพักอยู่ที่ตึกมหาราชหลังเก่า บางทีก็เข้าไปพักในเรือนร้างแถวหัวแหลม ตรงที่สร้างวัดนี่แหละ ท่านมาทุกปี เว้นบ้างเป็นบางปี จนทำให้ญาติโยมที่นี้ มีใจปรารถนาอยากจะให้มีสำนักเป็นของหลวงพ่อสักแห่ง

กาลล่วงมา จึงญาติโยมทั้งปวง มีโยมวาท และ น.ส.ยู่เอี่ยม นันทกิจ (เราเรียกกันว่าโยมเอี้ยม) ได้บอกบุญคุณโยมจมื่น มหาสนิธ (บัว โกมุท) ขออนุญาตสร้างที่พักสงฆ์ ในที่ของโยมจมื่น โยมจมื่นก็ว่า....สร้างได้ก็เอาซี จึงได้มีการสร้างกุฏิขึ้น ๓ หลัง หลังแรกโยมวาทกับโยมเล้งสร้าง หลังที่ ๒ โยมเบ้าสร้าง หลังที่ ๓ โยมเอี้ยมกับคณะสร้าง ศาลาหนึ่งหลัง โยมบุ๊นสร้าง (รื้อไปแล้ว) การสร้างได้ทำในปีพ.ศ. ๒๔๙๙ คณะญาติโยมได้นิมนต์หลวงพ่อจากเขาฉลากมาพักที่สำนักหัวแหลมเป็นครั้งแรก ราวเดือน ๓และได้นิมนต์พระพักจำพรรษาเป็นครั้งแรกในปีนั้น โดยมีพระพาน กนฺตวีโร(พระครูพรหมสมาจารองค์ใหม่) มาอยู่ฉลองศัทธาเป็นครั้งแรก

ครั้นท่านจมื่นมหาสนิธ ทราบข่าวว่ามีการสร้างที่พักสงฆ์ขึ้นในที่ของท่านเป็นการจริงจังขึ้นแล้ว ท่านจมื่นเป็นผู้ฉลาดพิถีพิถันในการคบพระ จึงเดินทางมาพบกับหลวงพ่อ ได้มาเห็นความประพฤติของท่าน และได้ฟังธรรมของท่าน เกิดความพอใจใคร่จะถวายที่ดินแปลงนี้สร้างเป็นวัด แต่เพราะจมื่นเป็นคนละเอียดรอบคอบ เพื่อความมั่นใจ ท่านจมื่นจึงเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปที่วัดเขาวัง ราชบุรี สืบชีวะประวัติของท่านหลวงพ่อ เมื่อขึ้นมาบนเขาแล้วก็ตรวจดูที่อยู่ของท่าน ดูที่นั่ง ที่นอน ที่ฉัน ตรวจดูทุกอย่างเท่าที่จะดูได้ เมื่อตรวจดูจนพอใจแล้ว ก็ดีใจว่า เราได้อาจารย์ที่ดี ปฏิบัติน่าเลื่อมใส สมเป็นนาบุญแท้ ท่านจมื่นมีใจเบิก

บาน ได้ความปีติมาก ท่านจมื่นเล่าให้ท่านอาจารย์พานทองพึ่งว่า เห็นความเรียบร้อยในวัดของท่านหลวงพ่อแล้ว ได้กราบลงที่ใกล้ที่นอนของหลวงพ่อ (อยู่ในโบสถ์) ด้วยความเคารพอย่างสุดซึ้ง (หลวงพ่อไม่ได้อยู่วัด ขณะนั้นอยู่ที่อ่างศิลา) เลยตัดสินใจแบ่งที่ดินถวายสร้างวัดในทันใดนั้นเอง ท่านจมื่นกลับบ้านสละเวลาเดินทางลงไปที่พักสงฆ์ เข้าไปนมัสการหลวงพ่อด้วยความเคารพ เอ่ยวาจาถวายที่ดิน แก่หลวงพ่อเพื่อสร้างวัดต่อหน้าพระสงฆ์ที่อยู่พร้อมหน้ากันทันที ท่านจมื่นยินดีรับเป็นธุระในการขอสร้างวัด เพราะอาศัยท่านเป็นผู้คุ้นเคยกับพระมหาเถระ และคุ้นเคยกับสมเด็จพระวันรัตกิตติโสภโณ(ต่อมาได้เป็นสมเด็จพระสังฆราช) วัดเบญจมบพิตร จึงทำให้การขอสร้างวัดให้ถูกระเบียบสำเร็จได้โดยรวดเร็วถูกต้องตามพระราชบัญญัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ และได้ผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒

วัดโกมุท ฯ ในปัจจุบันเป็นวัดที่มีความสำคัญหลายประการ มีตำหนักเป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระสังฆราช ๔ พระองค์ เคยเสด็จมาเยี่ยม และมาพัก คือ

๑. สมเด็จพระสังฆราช (ปลด) วัดเบญจมบพิตร

๒. สมเด็จพระสังฆราช (จวน) วัดมกุฏกษัตริยาราม

๓. สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น) วัดพระเชตุพน

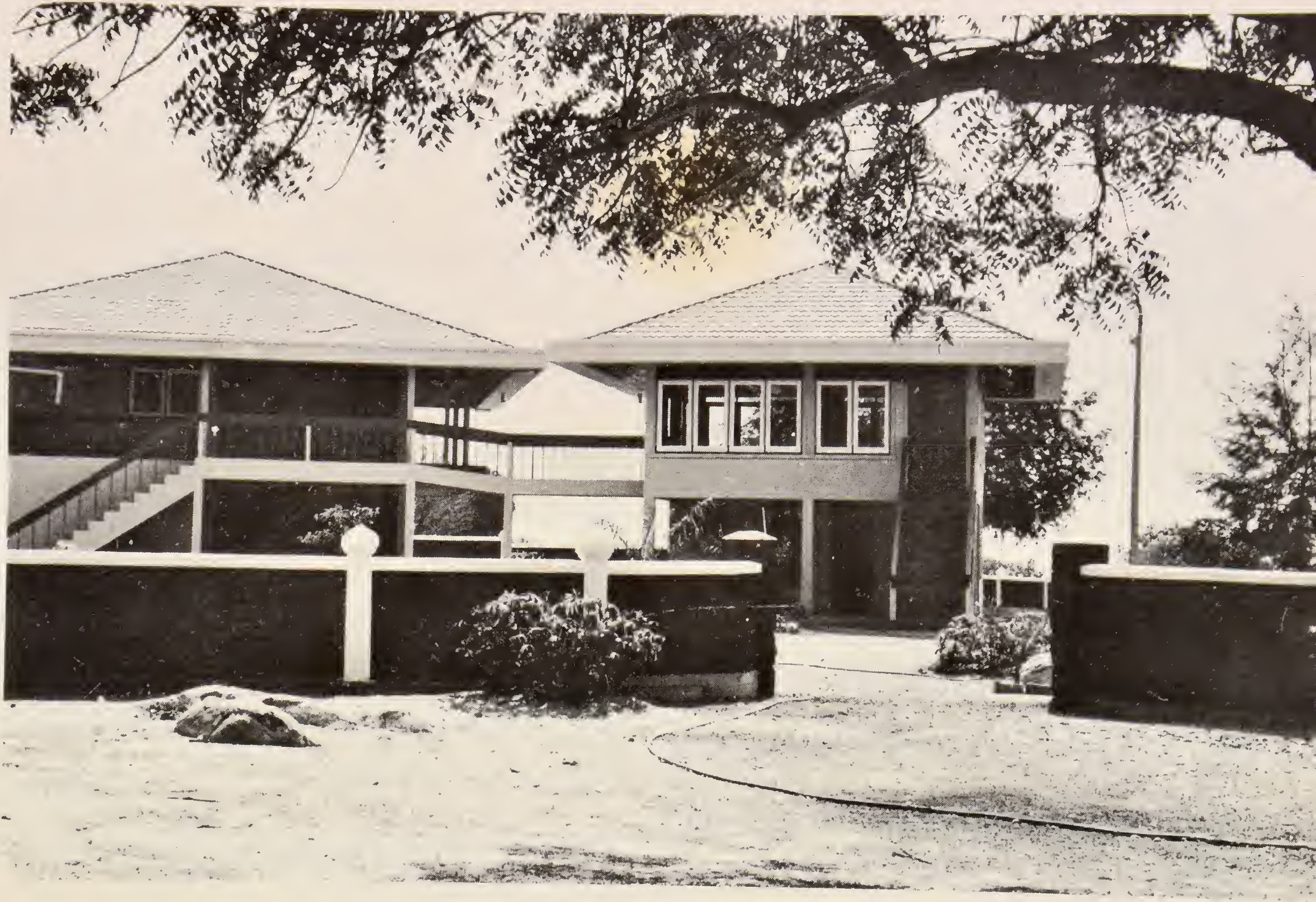
๔. สมเด็จพระสังฆราช ประเทศลาว

โดยฉะเพาะสมเด็จพระสังฆราช (จวน) ได้เสด็จมาประทับพักแรม และเสด็จออกบิณฑบาตรในตลาดอ่างศิลา แม้องค์ดาไลลามะ ประมุขสงฆ์แห่งชาวธิเบต ก็เคยมาพักออกบิณฑบาตรในตลาดอ่างศิลาด้วย



อุโบสถวัดโกมุทรัตนาราม ต. อ่างศิลา จ. ชลบุรี



หอเถราภิรม (ตำหนักพระสังฆราช) วัดโกมุทรัตนาราม

ประวัติวัดแตงเม

๐

วัดแตงเม ตั้งอยู่ที่ตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีเนื้อที่เป็นที่ตั้งวัดนี้ ๑๗ ไร่เศษ อยู่ติดกับแม่น้ำจันทบุรี ทางด้านทิศเหนือของแม่น้ำจันทบุรี ห่างจากอำเภอมะขาม ๑๐ กิโลเมตร คมนาคมสะดวกจากอำเภอมะขามไปตามถนนสายโปร่งน้ำร้อน ๓ กิโลเมตร จะเห็นป้ายทางเข้าวัดแตงเม อยู่ทางซ้ายมือไป จากทางแยกวัดถึงนับได้ ๗ กิโลเมตร

วัดนี้ ทราบว่าแต่เดิมชื่อว่า วัดอ่างทอง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดแตงเม ซึ่งเป็นชื่อของหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ๆวัดนี้ เหตุที่เปลี่ยนชื่อเป็นวัดแตงเมนั้น ยังหาหลักฐานไม่ได้ว่าเปลี่ยนกันแต่ในครั้งไหน และใครเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยน ถามผู้เฒ่าในถิ่นนั้น ก็ได้รับบอกเล่าว่าตั้งแต่ผมจำความได้ก็ได้ยินชื่อว่าวัดแตงเมอยู่ก่อนแล้ว แม้ถามท่านผู้เฒ่าอื่นๆก็ได้รับคำตอบเหมือนๆกันทั้งนั้น

วัดแตงเมนี้ นับว่าเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในถิ่นนั้น ตามหนังสือพระบรมราชานุญาตประกาศอนุญาตให้เป็นวัดโดยถูกต้องตามกฎหมาย ลงวันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๑๗ ยังมีถาวรวัตถุอีกอย่างหนึ่งที่ส่อแสดงว่าเป็นถาวรวัตถุที่เก่าแก่มาก คือโรงอุโบสถ ซึ่งเป็นโรงอุโบสถที่ไม่ใหญ่มากนัก สร้างเป็นแบบทรงไทยโบราณ จากการสังเกตดูแบบทรงและพัสดุเครื่องก่อสร้างอุโบสถหลังนี้ ตกประมาณ ๕๐ ปีเศษ และจากหลักฐานอื่นๆอีกก็เป็นหลักฐานยืนยันว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยนั้นเป็นแน่

วัดนี้ มีเจ้าอาวาสปกครองวัดสืบต่อกันเป็นลำดับมา จนถึงองค์ปัจจุบันนี้ นับเป็นองค์ที่ ๑๑ แต่ละองค์ที่เป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดนี้ส่วนมากเป็นพระเถระที่มิใช่ทายาทของวัดนี้ไปอาราธนามาจากอารามอื่นแทบทั้งนั้น แม้องค์ที่ปกครองวัดแตงเมอยู่ในปัจจุบันนี้ก็เป็นพระเถระที่มาจากอารามอื่นเช่นกัน

ชาวบ้านที่ให้ความอุปถัมภ์บำรุงวัดแตงเมนี้ มีประมาณ ๑๐๐ ครอบครัว ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ดินที่ของตนๆซึ่งก็ไม่ห่างกันมาก

นัก บางแห่งก็มีการรวมกันอยู่เป็นกลุ่มเล็กๆ ๔–๕ หลังคาเรือน มีอาชีพในทางทำสวนทุเรียน เงาะ มังคุด และมีทำสวนยางบ้างแต่เป็นส่วนน้อย อัธยาศัยของเขาเหล่านั้น เป็นผู้ใฝ่ใจในทางสงบ และใฝ่ใจในทางบุญทางกุศล ถึงฤดูที่มีผลไม้ก็มักรวบรวมกันเป็นกองไปทอดผ้าป่าบ้าง แจกจ่ายแก่ผู้มาบำเพ็ญกุศลที่วัดแตงเมบ้าง ได้พยายามอุปถัมภ์บำรุงวัดแตงเมมาโดยตลอด ไม่เคยปล่อยให้วัดนี้ขาดพระเป็นเวลาแรมปีเลย แม้บางครั้งบางคราวจะมีการขาดบ้างก็เป็นเวลาเป็นเดือนเท่านั้น ในการบำรุงอุปถัมภ์พระที่อาศัยอยู่ในวัดแตงเมนี้ นอกจากจะพากันใส่บาตรเป็นประจำแล้ว ยังผลัดเปลี่ยนกันทำอาหารหวานคาวมาถวายพระที่วัดกันคนละวัน หมุนเวียนกันไปด้วย (แกงเวียน)

ตกมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ท่านเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นศิษย์ของหลวงพ่อ (สาลี ธมฺมสโร) วัดเขาวังราชบุรี จังหวัดราชบุรี ได้รับความอุปัฏถัมภ์จากท่านพระครูพรหมสมาจาร (พานทอง กนฺตวีโร) เจ้าอาวาสวัดโกมุทรัตนารามได้ทำการเปลี่ยนแปลงเสนาสนะเป็นการใหญ่ โดยรื้อเอากุฏิของเก่า ซึ่งชำรุดทรุดโทรมมาก ทั้งปลูกไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน อันไม่เหมาะแก่การทำความเพียรทางจิต เมื่อรื้อแล้วได้คัดเลือกเอาไม้ที่พอจะใช้การได้ ร่วมกับไม้ที่จัดหามาใหม่ ปลูกสร้างเป็นกุฏิต่อไป หากแต่ว่า ได้ปลูกสร้างเป็นเอกเทศละหลังๆ ให้พระภิกษุ สามเณรได้อยู่อาศัยได้เฉพาะองค์เท่านั้น เพื่อสะดวกในการบำเพ็ญสมณกิจ ส่วนหอฉันหลังใหญ่ ซึ่งเดิมปลูกไว้ตรงกลางของกุฏิที่รื้อออกไปแล้วนั้น ได้ดัดแปลงเป็นศาลาบำเพ็ญกุศลไปชั่วคราวก่อน ในการปฏิสังขรครั้งนี้ ได้รับความช่วยเหลือในทางการเงินจากท่านผู้ใจบุญในถิ่นนั้นบ้าง ทางกรุงเทพฯบ้าง การปฏิสังขรดัดแปลงเสนาสนะของวัดแตงเมจึงสำเร็จลุล่วงมา

ในการอบรมพระภิกษุ สามเณร ตลอดชาวบ้าน ที่ให้ความอุปถัมภ์วัดแตงเมนั้น ท่านเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันนี้ ได้ให้การอบรมแนะนำตามธรรมวินัย อาศัยที่ท่านได้รับการอบรมมาจากวัดเขาวังราชบุรีซึ่งเป็นสำนักที่มีการปฏิบัติดีมาแต่เดิม ท่านจึงให้การอบรมแก่ผู้อยู่ในปกครองไปตามที่ได้รับการอบรมมา สิ่งใดที่เป็นการผิดต่อธรรมวินัยแล้ว ท่านจะไม่ให้ผู้อยู่ในปกครองทำเป็นอันขาด ช่วยสนับสนุนให้พุทธบริษัทของท่านได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมกันโดยสะดวกทุกประการ



ศาลาหลังเดิมของวัดแตงเม อ. มะขาม จ. จันทร์บุรี



กุฏิสงฆ์รวมทั้งหลังใหญ่เป็น ๑๐ หลัง วัดแตงเม จ. จันทร์บุรี

วัดสุวรรณบรรพต

๐

วัดสุวรรณบรรพต ตั้งอยู่ที่เชิงเขารวม ต.ห้วยคต อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ห่างจากตัวจังหวัดอุทัย ประมาณ ๔๐ ก.ม. ปัจจุบันมีถนนไปถึงวัดนี้ได้สะดวกดีกว่าเมื่อ ๑๐ ปีก่อน มีทางแยกเข้าวัดอยู่ที่ ต.เขาบางแกรก (เขาถ้ำตะพาน) เลยวัดทุ่งนาไปไม่ไกลนัก ซึ่งเป็นระยะกึ่งกลางระหว่างถนนที่เชื่อมตัวจังหวัดอุทัยธานี ไป อ.บ้านไร่ จากทางแยกเข้าไปประมาณ ๕ ก.ม. ก็จะถึงวัด วัดอยู่ระหว่างกึ่งกลางหมู่บ้าน ๒ หมู่ คือ หมู่บ้านวังบ่าง กับหมู่บ้านต้นงิ้ว เป็นวัดที่ได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมาแล้ว แต่โบส์ถยังไม่สำเร็จสมบูรณ์ มีแต่เพียงโปสถ์จำลองพอใช้ในการบวชกุลบุตรได้

แรกเริ่มเดิมที วัดนี้ ท่านอาจารย์ใส เป็นประธานริเริ่มในการก่อสร้างขึ้น โดยมีชาวบ้านทั้ง ๒ หมู่ เป็นผู้อุปถัมภ์ โดยกาลล่วงไปต่อมาขาดพระภิกษุอยู่จำพรรษา ทั้งขาดหัวหน้าผู้รับภาระธุระในการดูแลรักษาปกครองพระเณรจึงไม่ได้รับความเจริญเท่าที่ควร ทายกทายิกาอันมีกำนัล ทองใบ คำศรีจันทร์ เป็นหัวหน้าได้พากันขึ้นมาวัดเขาวัง เข้าพบกับหลวงพ่อ ขอพระภิกษุผู้สามารถที่จะเป็นหัวหน้าไปดูแลรักษาปกครองพระเณรได้ หลวงพ่อจึงได้ส่ง พระอาจารย์พันธ์ อหิงสโก ผู้เป็นทั้งลูกหลานและลูกศิษย์ ประกอบกับเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่นั่นจึงเหมาะที่จะรับหน้าที่เป็นหัวหน้า ดูแลรักษาวัด และบำรุงศัทธาของญาติโยมที่นั่นได้ ปัจจุบันนี้ ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าวาวาสมีอำนาจในการบริหารเต็มในวัดนั้น จนมีกุลบุตรบวชกันมาก ถึงกับส่งไปรับการอบรมและศึกษาที่วัดเขาวัง และขอพระเก่าๆทางเขาวังไปช่วยสอนหนังสือก็มี บางครั้งสาขาอื่นขาดพระร่วมคณะในการจำพรรษา ต้องไปขอพระจากท่านก็มี นับว่าท่านทำประโยชน์ให้แก่สหธรรมิกหมู่คณะมากโข ภูมิฐานของวัดก็นับว่าใหญ่ เพราะมีพระบวชปีละมากๆไม่ต่ำกว่า ๑๐ องค์ บางปีมีกว่า ๒๐ องค์ขึ้นไปก็มี มีศาลาใหญ่โต จุคนทำบุญได้ถึง ๔-๕๐๐ คน จนศาลาไม่พอรับคนทำบุญ พูดถึงคนรักษาศีลในวันอุโบสถ (วันพระในเทศกาลเข้าพรรษา) เรียกว่าอยู่ค้างคืนฟังเทศน์ และบำเพ็ญภาวนากันละก็วัดอื่นอาจแพ้คือมีจำนวน ๑๐๐ กว่าคนขึ้นไป จึงน่าสนับสนุนอนุโมทนายิ่งนัก.



ศาลาบำเพ็ญกุศลวัดสุวรรณบรรพต จ. อุทัยธานี



กุฏิสงฆ์วัดสุวรรณบรรพต จ. อุทัยธานี

วัดทุ่งนา

๐

วัดทุ่งนา มีชื่ออย่างนี้ตามหมู่บ้านที่วัดตั้งอยู่ คือวัดตั้งอยู่หมู่บ้านทุ่งนา ต. เขาบางแกรก อ. หนองฉาง จ. อุทัยธานี เป็นวัดที่สร้างมานานพอกับวัดสุวรรณบรรพต (วัดเขารวม) และไม่เคยเป็นเครือของวัดเขาวังมาก่อนเลย วัดนี้มีกุฏิที่ถาวรพอสมควรแก่พระที่จะอยู่จำพรรษาเล่าเรียนธรรมวินัยได้สะดวก มีศาลาใหญ่พอที่ชาวบ้านจะมาทำบุญ มีฐานะเป็นวัดโดยสมบูรณ์ทุกประการ คือได้ผูกพันธสีมาเรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อดูสภาพของโบสถ์แล้ว ยังจะต้องอาศัยการสนับสนุนช่วยกันทะนุบำรุงอีกมาก กล่าวกันว่า เมื่อผูกพันธสีมาเสร็จแล้ว สมภารเก่าท่านหมดบุญจึงทำให้วัดนี้ร้างสมภารไปพักหนึ่ง

ท่านอาจารย์ สุรพล สนฺตวาโจ ผู้ซึ่งเคยเป็นหัวหน้าอยู่ที่วัดค่ายธนะรัตช์ ต่อมาขอลาออกจากตำแหน่งที่วัดนั้น มาศึกษาต่อ ท่านมาเรียนบาลีอยู่ที่วัดอภัยทายาราม (วัดมะกอก) ประมาณ ๒--๓ ปี คราวหนึ่งท่านเดินทางกลับมาเยี่ยมญาติโยมที่บ้านของท่าน ซึ่งอยู่ที่บ้านทุ่งนา เขาบางแกรก อันเป็นภูมิลำเนาเดิม เมื่อมาถึงบ้านก็ประสบกับเหตุที่จะต้องจำยอม เพราะทนต่อคำอ้อนวอนจากญาติโยมและทายกทายิกาที่วัดทุ่งนามิได้ ด้วยการนิมนต์ให้อยู่ช่วยเหลือปรับปรุงพระธรรมวินัย บำรุงพระพุทธศาสนาในที่นั้น ท่านพิจารณาเห็นว่า ขัดอะไรก็ขัดได้ แต่ถ้าขัดน้ำใจศัทธาของญาติโยมทายกทายิกาดูจะไม่เป็นการ จึงรับปากไว้ทีว่าเรื่องนี้ต้องขอกราบเรียนปรึกษากับครูบาอาจารย์เสียก่อน ท่านจึงเดินทางกลับไปหาอาจารย์แล้วแจ้งเรื่องที่ญาติโยมประสงค์ให้ท่านทราบกราบขออนุมัติในเรื่องนี้ ท่านอาจารย์กล่าวโอวาทว่า ถ้าเห็นเป็นการสมควร อาจสามารถจะบำรุงศัทธาทายกทายิกาได้ กับทั้งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนา และเป็นหิตสุขปลูกฝังกุลบุตรให้รู้ธรรมวินัยได้มั่นคงแพร่หลายต่อไป ก็ควรรับฉลองศัทธา

ด้วยเหตุผลดังได้กล่าวมาแล้ว และท่านพระสุรพล จึงต้องย้ายสำมะโนภิกขุ จากวัดอภัยทายาราม กลับไปสู่วัดทุ่งนาของท่าน วัดทุ่งนาที่ท่านปกครองจึงได้เป็นเครือโดยธรรมโดยวินัยกับวัดเขาวังตั้งแต่นั้นมา.



อุโบสถ วัดทุ่งนา (ยังไม่สมบูรณ์) จ. อุทัยธานี



กุฏีสงฆ์ วัดทุ่งนา จ. อุทัยธานี

วัดธรรมวารีศรีสุวรรณ

วัดธรรมวารีศรีสุวรรณ (ป่าเลา) จังหวัดอุทัยธานี

○

วัดนี้เป็นวัดเก่ามานาน ขึ้นอยู่ในตำบลเขาบางแกรก, อำเภอหนองฉาง, จังหวัดอุทัยธานี, ซึ่งแต่เดิมกำนันจันทร์ดี (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นกำนันประจำหมู่บ้านป่าเลามาก่อน เป็นผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ถวายที่ดินสร้างวัดนี้ ๑๑ ไร่ และที่ดินของวัดนี้มี น.ส. ๓ (หนังสือสำรวจที่ดินครั้งสามแล้ว

แต่เดิมมาสร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์จำพรรษามาแล้ว แต่ภายหลังได้ร้างไป ระยะต่อมากำนันหลี (ไม่ทราบนามสกุล) ได้มีศรัทธาร่วมกับชาวบ้านชวนกันมาทำการบูรณะให้พระสงฆ์พออยู่อาศัยได้ชั่วคราวแล้ววัดนี้ก็ร้างไปอีกพักหนึ่ง ภายหลังกำนันบุญธรรม (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นผู้มีศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา ได้ชักชวนประชาชนผู้มีศรัทธา มาทำการบูรณะขึ้นอีก มีคณะกรรมการของวัดนี้เป็นทายกของวัดหลายท่านด้วยกันและบรรดาคณะกรรมการมีความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ ได้มาอาราธนาท่านอาจารย์อ้อม กตปุญฺโญ ซึ่งท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดเขาวังราชบุรี ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้วท่านไปพักอยู่ที่วัดสุวรรณบรรพต (เขารวม) จึงขออาราธนาท่านไปเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นต้นมาจนบัดนี้ มีเสนาสนะที่เป็นหลักฐานให้พระสงฆ์สามเณรอยู่อาศัยเป็นศาลาใหญ่กว้าง ๘ วา ยาว ๑๒ วา หลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ใต้ถุนสูง ๑ หลัง (ยังไม่สมบูรณ์) มีกุฏิสำหรับพระสงฆ์พักอาศัยสร้างด้วยไม้ มุงสังกะสี เสาไม้แก่น ๔ หลัง มีแท็งเหล็กสำหรับเก็บน้ำฝนไว้ใช้และฉัน ๑ ถัง ขุดบ่อน้ำถาวร ๑ บ่อที่ในวัดมีน้ำใสไม่ขาดตลอดปีนับว่าท่านพระอาจารย์อ้อม กตปุญฺโญ เป็นผู้มีความสามารถตั้งแต่ท่านเข้าไปเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสเป็นต้นมา เพราะท่านเป็นผู้หนักแน่นอยู่ในหลักธรรมแห่งไตรสิกขาและเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมในพระไตรลักษณ์ ซึ่งท่านได้ศึกษาปริยัติธรรมแล้วท่านปฏิบัติสัทธรรมเพื่อผลปฏิเวธสัทธรรม อันเป็นที่สุดแห่งพรหม

จรรย์ด้วยความมั่นคง จึงเป็นเหตุให้ประชาชนในระแวกนั้น เลื่อมใสในปฏิทาของท่านเป็นอันมาก มีกุลบุตรได้เข้ามาบรรพชา และอุปสมบทแล้วเข้ามาอยู่ที่วัดเป็นศิษย์ของท่านตลอดมา เริ่มแต่ปีแรกที่ท่านอยู่จำพรรษาคือ

๒๕๑๑	มีพระ	๓ รูป	สามเณร	๑	รูป
๒๕๑๒	,,	๑๒ ,,	,,	๓	,,
๒๕๑๓	,,	๖ ,,	,,	๐	,,
๒๕๑๔	,,	๓ ,,	,,	๑	,,
๒๕๑๕	,,	๘ ,,	,,	๕	,,
๒๕๑๖	,,	๓ ,,	,,	๑	,,
๒๕๑๗	,,	๓ ,,	,,	๑	,,

ตั้งแต่ปีแรกมาจนบัดนี้ ๗ ปีล่วงมาแล้ว ท่านได้มาบริหารงานในพระพุทธศาสนาตลอดมาด้วยดี นับว่าท่านเป็นผู้มุ่งหวังในด้านความเจริญ และมองเห็นแนวทางในหลักธรรมพร้อมทั้งความหนักแน่นในธรรมของท่านแล้ว ในปีต่อๆไปก็ต้องเจริญงอกงามอีกมากมายเป็นที่พึ่งอาศัยในธรรมของท่านสาธุชนผู้ใคร่ธรรมเป็นแน่

ขออนุโมธนาแด่ท่านผู้มุ่งผลในบุญเขตที่ได้ช่วยกันบูรณะวัดนี้ให้เจริญขึ้น เกิดผลบุญแด่ท่านผู้ได้บำเพ็ญแล้วนั้นทุกประการเทอญ

(ตามคำให้สัมภาษณ์ ของท่านผู้รักษาการเจ้าอาวาส)



บริเวณวัดธรรมวารีศรีสุวรรณ (ป่าเลา) จังหวัดอุทัยธานี



ศาลาบำเพ็ญกุศลวัดธรรมวารีศรีสุวรรณ จังหวัดอุทัยธานี

วัดน้อยป่ามะม่วง

วัดน้อยป่ามะม่วง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

○

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ พระมหาประชุม ปภทฺโท ได้ไปแสวงหาที่วิเวกจำพรรษาเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม ได้ไปพบสวนมะม่วงร้างเจ้าของไม่อยู่ เห็นเป็นที่สงบสงัดพอจะใช้เป็นที่จำพรรษาเพื่อบำเพ็ญธรรมได้ จึงได้สอบถามชาวบ้านข้างเคียง เพื่อขอใช้สถานที่แห่งนี้จำพรรษา ชาวบ้านยินดีไม่ขัดข้อง จึงได้ขอแรงชาวบ้านช่วยปลูกกระท่อมมุงแฝกขึ้น ๑ หลัง กับศาลาโรงดินมุงแฝกอีกหลังหนึ่งเพื่อให้พระใช้เป็นที่จำพรรษา และศาลาใช้เป็นที่บำเพ็ญกุศลของญาติโยม ในปีนี้ได้มีญาติโยมติดตามมาอยู่ด้วย ๒–๓ คน

เมื่อเจ้าของที่เห็นมีพระมีคนมาอยู่ในสวนของตนก็มาเสนอขายให้จัดสร้างวัด ได้ปรึกษากับญาติโยมที่อยู่ใกล้เคียงแล้วเห็นดีเห็นชอบ จึงได้ชักชวนกันออกทรัพย์ซื้อที่ดินไว้ ในราคา ๒๕๐๐ บาท มีที่ดินประมาณ ๑๒ ไร่

ต่อมาเจ้าของที่ดินข้างเคียงได้มาเสนอขายที่ให้อีก จึงได้ตกลงซื้อไว้อีก ๑ แปลง มีที่ดินประมาณ ๒๒ ไร่ แต่เมื่อทำ น.ส. ๓ แล้ว ที่ถูกตัดออกเป็นที่สาธารณะคงเหลือ ๑๖ ไร่ ที่แปลงนี้ พระมหาประชุมได้เงินไปจากญาติโยมทางกรุงเทพฯบ้าง นายดำรงสิทธิออกบ้าง และพระมหาประชุมได้นำเงินที่ได้จากกรุงเทพฯซื้อที่ข้างเคียงอีก ๑ แปลง มีที่ดินประมาณ ๘ ไร่ นางจวง ซึ่งได้ติดตามไปบำเพ็ญธรรมด้วย ซื้อให้อีก ๑ ไร่ รวมเป็นที่ดินทั้งหมดประมาณ ๓๖ ไร่

ที่ทั้งหมดนี้ ได้ทำหลักฐานเป็น น.ส. ๓ ใช้ชื่อของนายดำรงสิทธิ อากาศเมฆ ๑ แปลง ที่ดิน ๑๖ ไร่เศษ ปัจจุบันได้ถวายเป็นที่กัลปนาไว้แล้ว และได้ทำ น.ส. ๓ เป็นที่วัด ๒ แปลง ที่ติดต่อกัน

ในปี ๒๕๑๑ นายเฉย นางชมภู เอี่ยมแย้ม ได้สร้างกุฏิถวายให้ ๑ หลัง ต่อมาได้ร่วมกันสร้างกุฏิอีก ๒ หลัง และ ศาลา ๑ หลัง

พระมหาประชุม ได้จำพรรษาตลอดมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๐ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ปี ๒๕๑๕

พระเม่งซุ้ย ชยฺยกิจฺโจ ได้ไปจำพรรษาอยู่ ๑ พรรษาในปี ๒๕๑๖ ว่างไม่มีพระอยู่เลย ปล่อยให้เป็นวัดร้างอยู่ ๑ ปี นายดำรงสิทธิและนางเกี่ยงคำ อากาศเมฆ นายคำ มณีใส ได้ตกลงมาขอความอนุเคราะห์พระเดชพระคุณพระครูภาวนานิเทศก์ ให้รับสำนักนี้ไว้ในอุปการะ ซึ่งท่านก็ได้กรุณาส่งพระมหานิ่ม ยสวฑฺฒโน ไปจำพรรษาอยู่ในปี ๒๕๑๗ จนถึงทุกวันนี้

สำนักเดิมอยู่ตำบลไตรตรึงษ์ ต่อมาได้มีการตั้งตำบลเพิ่มใหม่ ขณะนี้สำนักนี้ได้ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ ตำบลอ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ติดอยู่กับลำน้ำปิง อยู่ใต้ตัวจังหวัดกำแพงเพชรตามทางสายเอเซีย ๑๔ กิโลเมตร



กุฎี ๒ หลัง วัดน้อยป่ามะม่วง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร



วัดธรรมวารีศรีรัตนาราม

วัดธรรมวารีศรีรัตนาราม (วัดค่ายธนะรัชต์)

○

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปราณบุรี ตรงข้ามกับค่ายธนะรัชต์ วัดนี้เดิมทีมิได้เป็นสาขาของวัดเขาวังโดยตรง พ.ต.ไฉน กับคุณนายสุจิตรา เขียวสลับ เป็นผู้ริเริ่มสร้างขึ้นโดยมี หลวงพ่อคำ วัดช้างเผือก ต.บางช้าง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม เป็นผู้สนับสนุน เหตุที่ พ.ต.ไฉน กับคุณนายสุจิตราจะไปขอพระกับหลวงพ่อ ก็เพราะอุบาสิกาเชยเป็นผู้แนะนำให้ไปขอ ทั้งๆที่วัดนี้มีพระอยู่แล้ว แต่ด้วยความอยากจะได้พระจากสำนักเขาวัง ท่านทั้งสองคนจึงเดินทางไปหาหลวงพ่อที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ซึ่งขณะนั้นท่านกำลังป่วยพักรักษาตัวอยู่ก่อน หลวงพ่อรับฟัง แต่ยังไม่ได้รับปาก ที่จะให้พระไปอยู่วัดนั้น ท่านขอพิจารณาก่อน แล้วท่านก็ส่งท่านมหาเหลี่ยมกับมหาบุญช่วย ๒ องค์ด้วยกันไปดูสภาพ และความเป็นไปของวัด ท่านทั้งสองไปตรวจดูแล้วก็กลับมาเรียนให้หลวงพ่อทราบโดยตลอดว่า

วัดนี้ร่มรื่นสงบเงียบพอสมควร มีน้ำใช้สะดวก เพราะอยู่ติดลำน้ำปราณ มีอาหารบริโภคเพียงพอ เพราะอยู่ใกล้กองทหาร มีครอบครัวทหารหลายร้อยครอบครัว การไปมาเข้าออกถึงวัดก็มีรถเข้าออกได้สะดวกพอสมควร จะมีเสียงรบกวนอยู่บ้างก็บางคราว ในคราวที่พวกทหารซ้อมยิงปืน เมื่อทหารเลิกยิงปืนกลับไปสู่หน่วยเขาที่ตั้งของตนๆความสงบเงียบก็จะกลับคืนมาเป็นปกติ ข้อเสียมีอยู่อย่างเดียววัดนี้มีพระอื่นมาอยู่ประจำแล้ว ถ้าพวกเราจะเข้าไปอยู่รู้สึกว่าจะเป็นการเบียดเบียนทำความอึดอัดใจให้เขาหรือถ้าฝ่ายเขามองเป็นว่าพวกเราจะไปแย่งวัดอยู่ ดูจะน่าเกลียดไม่บังควร ขอให้หลวงพ่องดไว้ก่อนอย่ารับปากกับผู้พันไฉนเลย เรื่องส่งพระตามคำขอของ พ.ต.ไฉน จึงเป็นอันงดไป

ลุล่วงมาจนถึง พ.ศ.๒๕๐๗ พ.ต.ไฉน กับคุณนายสุจิตรา ก็หวนกลับมา นมัสการเรียนขอความกรุณา ขอพระกับหลวงพ่ออีกครั้ง

หลวงพ่อ ถามว่า เมื่อฉันส่งพระไปให้ พวกฉันจะไม่เดือดร้อนและถูกตำหนินะ ผู้กองพันกับภริยารีบรับรองยืนยันแข็งขันว่า จะไม่ให้พระต้องเดือดร้อน และจะไม่มีใครมาตำหนิหลวงพ่อได้ เพราะขณะนี้ไม่มีพระอยู่ในวัดแล้ว ผมมีอิสระสิทธิ ที่จะนิมนต์พระที่ไหนๆไปอยู่ก็ได้ ขอหลวงพ่อจงวางใจเถิดครับ

นั่นเองหลวงพ่อจึงได้ส่งพระสุรพล เป็นหัวหน้า นำพระไปอยู่ที่วัดค่าย ตามเจตนาของ พ.ต.ไฉนกับภริยา และ พ.ต.ไฉน ได้จัดการขอสร้างวัดให้ถูกต้องตามระเบียบ จนได้รับอนุมัติให้เป็นวัดชื่อว่า วัดธรรมวารีศรีรัตนาราม ถูกต้องตามกฎหมาย เพียงแต่ยังไม่ได้ของวิสุงคามสีมาเท่านั้น ปัจจุบัน ท่านพระมหาเหลี่ยม ญาณวีโร เป็นเจ้าอาวาส ต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ บริษัททั้งฝ่ายทหารและชาวบ้านก็ได้ช่วยกันสร้างความเจริญ ให้แก่วัดจนมีกุฏิที่เป็นหลักฐานมั่นคงถึง ๕-๖ หลัง สะดวกพอแก่การที่ภิกษุจะพักอยู่จำพรรษา มีศาลาหลังโตซึ่งสร้างมาแต่เดิม มีเครื่องไฟ และเครื่องปั๊มน้ำพอสะดวกแก่ความเป็นอยู่ ขลุกขลัก เป็นภาระหนักอยู่ก็แต่เพียงสร้างโบสถ์เท่านั้น แต่ท่านก็อุตสาหะบากบั่นทำเป็นขั้นๆเทคอนกรีต ฐานโบสถ์ จนกระทั่งถึงเทคอนกรีตพื้นโบสถ์ได้สำเร็จ ยังจะทำเสาและก่อผนังต่อไป สถานบริเวณวัดร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นไม้มีผลทั้งของเก่าและปลูกขึ้นใหม่ จึงไม่อดอยากได้บริโภคขบฉันตามฤดูกาล



โบสถ์วัดธรรมวารีศรีรัตนาราม



กุฎีสงฆ์ วัดธรรมวารีศรีรัตนาราม ค่ายธนะรัชต์

วัดสิทธิสังฆาราม

๐

วัดสิทธิสังฆาราม

การให้ธรรมทานของหลวงพ่อ ด้วยชี้ประโยชน์ในปัจจุบันโลกนี้ และประโยชน์ในโลกหน้า ชี้อานิสงฆ์ของทาน ศีล ให้บริษัทฟังจนเข้าใจ ให้เกิดอุสาหะขวนขวายในการบำเพ็ญกุศล ให้เป็นเสบียงติดตามตนไปในภายภาคหน้า หลวงพ่อแสดงว่า เมื่อตนของตนยังต้องท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏฏ์ คือยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในภพต่างๆถ้าทำดีก็เกิดในภพที่ดี ได้อัตภาพที่ดี มีความเป็นมนุษย์ ได้เสวยสมบัติอันเป็นของมนุษย์ ความเป็นผู้มีผิวพรรณงามทรวดทรงงาม มีทรัพย์เป็นเครื่องบริโภคพอเพียงไม่ขัดแค้น มีสติปัญญาดี เหล่านี้ เรียกว่าเป็นสมบัติของมนุษย์ อันมนุษย์จะได้สมบัติอย่างนี้ก็ได้ด้วย กุศลทาน และการรักษาศีลและกัลยาณธรรมอันดีงาม

สัตบุรุษผู้เป็นบัณฑิต มีพระพุทธเจ้าก็ดี พระอริยสาวกก็ดี ท่านเหล่านั้นขวนขวายสร้างบารมีมาด้วยการบำเพ็ญทาน รักษาศีลทั้งนั้น จึงได้สุขในปัจจุบัน มีท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี จิตตคฤหบดี นางวิสาขาเป็นต้น ได้ประสบสุขในอัตตภาพปัจจุบัน ได้ฟังธรรมบรรลุโลกุตตระภูมิ ในฝ่ายภิกษุ มีพระมหากัสสปก็ดี พระอนุรุทธก็ดี ล้วนบำเพ็ญกุศลทานบารมี ศีลบารมีมาทั้งนั้น

บรรดา อุบาสกและอุบาสิกาบริษัท มีอุบาสิกาทองหยิบ สิทธิสงค์ ผู้เข้ามาสู่วัดต่อกาลไม่นานนัก พิจารณาเห็นประโยชน์ในการทำกุศลให้เกิดขึ้นแก่ตน จะได้มีกำไรเป็นสะเบียงติดตัวไปในภพภาคหน้าเกิดศรัทธา ได้สละที่ ๑๘ ไร่เศษ ถวายเป็นธรณีสงฆ์ สร้างวัดโดยมีหลวงพ่อเป็นประธาน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ต่อมาจึงไดร่วมมือกับชาวบ้านหนองคราม สร้างกุฏิมุงหลังคาด้วยจาก ๒–๓ หลัง มีศาลามุงด้วยจาก ๑ หลัง จากนั้นก็ขอพระภิกษุ สามเณร มีพระจุ่น ปภสฺสโร เป็นหัวหน้ากับพระอีก ๒ องค์ ไปจำพรรษารุ่นแรก ณ ที่นั้น และมีการสับเปลี่ยนอีกหลายรุ่น

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ คณะญาติโยมหนองคาม มี ร.ต.อ. ท่านขุนชิตจบค้าว (แม้น

วงษ์ทองแท้) ได้ทำหนังสือเสนอเรื่องขอสร้างวัดต่อทางอำเภอ โดยการสนับสนุนของนายอำเภอเป็นอย่างดี แล้ววัดนี้ก็ได้รับอนุญาตให้สร้างวัดได้ตามพระราชบัญญัติ ได้รับอนุมัติตั้งชื่อวัดนี้ว่า วัดสิทธิสังฆารามตั้งอยู่ที่หมู่บ้านหนองคราม ต. หนองคราม อ. ปราณบุรี จ. ประจวบคีรีขันธ์ อยู่ห่างตัวตลาดปราณบุรีประ ๑ ก.ม. ทางด้านทิศใต้ของตลาดปราณและทางทิศตะวันตกของทางรถไฟ การไปมาระหว่างเขาวังสดวกดี บัดนี้มีความเจริญก้าวหน้าไปกว่าเดิมมากอยู่ มีพระอาจารย์พันธ์ เขมวีโร เจ้าอธิการตามกฎหมาย เป็นผู้บริหารวัดอยู่ มีกุฎเป็นหลักฐานขึ้น ๓ หลัง และกุฎเล็กมุงจากอีกหลายหลัง มีศาลาใหญ่กว้างขวางกว่าเดิมมุงด้วยสังกะสี และกำลังสร้างพระอุโบสถเป็นหลักของวัดต่อไป

(อาศัยเค้าโครงบันทึกของ
พระมหาเหลี่ยมญาณวีโร)



อุโบสถวัดสิทธิสังฆาราม (เริ่มสร้าง) ปราณบุรี





ศาลาบำเพ็ญกุศลวัดสิทธิสังฆาราม ปราณบุรี

วัดนัมทาวราราม

๑

วัดนัมทาวราราม ตั้งอยู่ทางใต้ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต.อ่างทอง อ.ทับสะแก ห่างจากกรุงเทพฯประมาณ ๓๕๐ กิโลเมตร วัดอยู่ชิดติดทะเล ใต้แหลมกุ่มเล็กน้อย พวกเราจึงเรียกกันว่า วัดแหลมกุ่ม เนื้อที่วัดมีประมาณ ๗๐ ไร่ เป็นที่ของอุบาสก เผื่อน เณรตาก้อง ได้ถวายให้กับหลวงพ่อ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ (จากบันทึกของท่านมหาเหลี่ยม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗)

บริเวณวัด กว้างขวาง ทางด้านทิศตะวันตกเป็นป่าไม้เบญจพรรณ เหมาะเป็นสถานที่หลีกเร้นปฏิบัติธรรม ด้านตะวันออกเป็นที่โปร่งจนจดหาดทรายชายทะเล มีลมพัดเย็นสบายตลอดทุกฤดูกาล จัดว่าเป็นวัดที่มีอากาศดีมาก ชาวบ้านแหลมกุ่มก็มีอัธยาสัยงาม มีศัทธาเอาใจใส่พระเณรที่ไปพักเป็นอย่างดี มีโยมบุญช่วย และโยมเง็กกี ผ่องลักษณ์ เป็นหัวหน้าผู้อุปถัมภ์ เอาเป็นธุระมาแต่แรกไม่กลัวหมดกลัวเปลือง พวกพระเณร ตลอดจนอุบาสกและคนอื่นๆที่ไปพักได้รับความสะดวกสบายในเรื่องการเดินทางเข้าไปและออกมาจากวัด ได้รับความสงเคราะห์ในเรื่องเครื่องใช้ และเครื่องบริโภคเสบียงอาหารทุกอย่าง

ในสมัยที่หลวงพ่อยังมีชีวิตอยู่ ชาวบ้านสนใจในการฟังธรรมกันมาก ในเวลาค่ำหลังจากพระสวดมนต์จบแล้ว อุบาสกเผื่อน จะเคาะระฆังใหญ่เป็นการบอกเวลาย่ำค่ำ และเป็นเวลาทำกิจของชาวบ้าน พวกเขาจะพากันเดินเข้ามาในวัดเป็นแถวๆ เป็นหมู่ ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ เด็กหนุ่มๆสาวๆก็พากันมา แม้แต่เด็กเล็กๆก็พากันติดตามมาด้วย พอมาถึงก็ขึ้นบนศาลา (ขณะนั้นมุงด้วยจาก) หัวหน้าจุดธูปเทียนบูชาพระ เริ่มสวดมนต์ไหว้พระพร้อมกันหมด พอสวดมนต์จบก็ยังไม่รีบลุกกลับไป บางพวกนั่งสงบใจอยู่บางพวกก็นั่งคุยกันอยู่เงียบๆรอเวลาให้พระมาแสดงธรรม ถ้าหลวงพ่อท่านมาพักอยู่ท่านก็จะมาแสดงให้ฟังเอง ถ้าท่านไม่อยู่พระอื่นผู้เป็นอาวุโสก็จะแสดงให้ฟัง พอจบก็นั่งกัมมัฏฐานสงบใจอยู่พักหนึ่งแล้วก็ต่างคนต่างกราบพระลากลับบ้านกันหมด อยู่แต่คนวัดเท่านั้น แต่ถ้าเป็นวันพระ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ มักจะอยู่วัดกันเป็นส่วนมาก บางพวกมีศัทธาแรงกล้าถือเนสัชชิกธุดงค์ ถือไม่นอน ตามพระไปด้วย ทำกัมมัฏฐาน

กันตลอดคืน นั่งอยู่ในป่า ง่วงก็ออกมาเดินที่สนามด้านหน้าชายทะเล หรือไม่ก็เดินตามชายหาด เมื่อเมื่อยก็นั่งที่ชายหาดทรายริมทะเลนั้นเอง เป็นอยู่อย่างนี้

ข้อที่วัดนี้มีสภาพเป็นป่า พ้นชายป่าออกมาก็เป็นสถานที่โปร่งมีอากาศดี มีชายหาดยาวเหยียดชาวบ้านมีศัทธาสนใจในการปฏิบัติธรรม และเอาใจใส่ภิกษุสามเณร และอุบาสกอุบาสิกาดี ทั้งมีอาหารขบฉันพอสมควร สถานที่ถึงพร้อมด้วยสปายะ ๔ ประการนี้แล หลวงพ่อจึงพอใจวัดนี้มากกว่าสถานที่อื่นทุกๆแห่งที่เคยผ่านมา

ปัจจุบัน ท่านพระครู ประสาธสังวรกิจ (สังข์ คุณสาโร) ผู้เป็นลูกศิษย์ อาวุโส ที่สุดในบรรดาพวกลูกศิษย์ของหลวงพ่อ (เว้นหลวงพ่อพระครูภาวนานิเทศก์) ท่านได้รับมอบหมายจากหลวงพ่อให้เป็นผู้บริหารดูแลรักษา ปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัด ตั้งแต่แรกมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ สมัยที่ท่านยังไม่ได้เป็นพระครู และท่านก็ได้เป็นประธานในการก่อสร้างวัดเรื่อยมาจนสำเร็จ เป็นวัดที่มีโบสถ์สำหรับบวชกุลบุตร ซึ่งได้ทำการผูกพัทธสีมาเรียบร้อยเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๗ นับว่าเป็นศิษย์ที่มีความสามารถรูปหนึ่ง.

(อาศัยเค้าโครงบันทึกของพระมหาเหลี่ยม ญาณวีโร)



บริเวณวัดนัมทาวราราม อุโบสถ กุฏิสงฆ์



ชายหาดหน้าวัดนัมทาวราราม, ด้านเหนือ แลเห็นแหลมกุ่ม

○

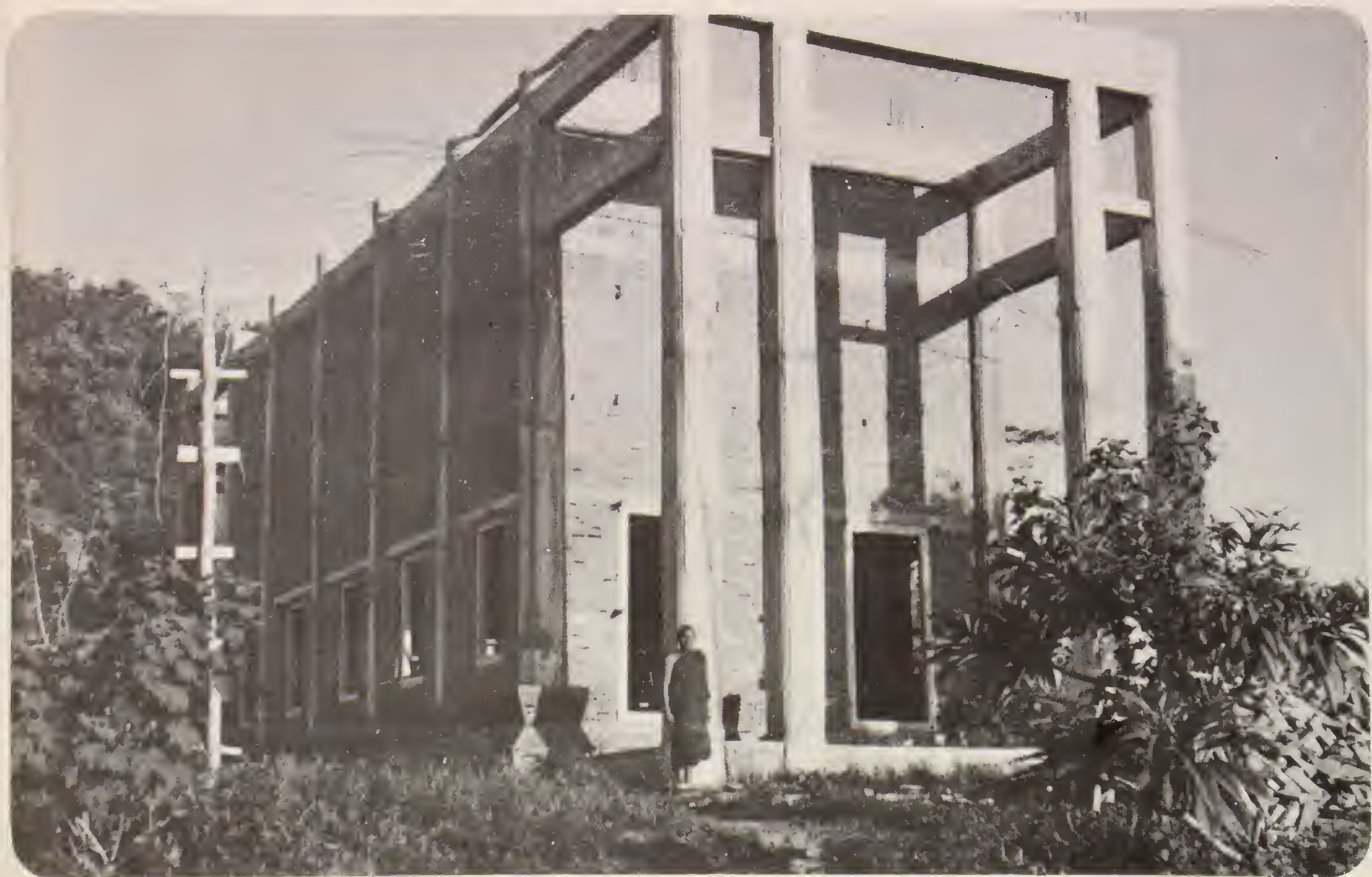
วัดรักดีคีรีวัน (หนองหญ้าปล้อง)

สถิตอยู่ ต. ธงชัย อ. บางสะพาน จ. ประจวบคีรีขันธ์ เดิมทีมิได้เกี่ยวข้องกับวัดเขาวังแต่ประการใด ที่ได้มาเป็นเครือสาขาของวัดเขาวังก็เนื่องจากสมภารวัดเกิดขัดใจกับชาวบ้าน ปลีกตัวไปอยู่ที่สำนักวัดอื่นซึ่งสร้างใหม่ วัดนี้ก็ร้างไม่มีพระจะทำบุญ ชาวบ้านหนองหญ้าปล้องพากันคิดแสวงหาพระมาอยู่ประจำวัด จึงปรึกษาหารือกัน ตกลงให้ทายกล้วน คนสำคัญของวัดไปติดต่อปรึกษากับอุบาสกเหรียญ (ขณะนั้นบวชเป็นพระอยู่วัดนัมทาวราราม) (แหลมกุ่ม) ซึ่งเป็นเพื่อนเกลอสนิทกัน ทายกล้วนนำเรื่องไปบอกเล่ากะอุบาสกเหรียญว่า ที่วัดไม่มีพระทำบุญ จะได้พระที่ไหนมาทำบุญ อุบาสกเหรียญยิ้มด้วยความปิติที่จะได้กุศลเพิ่มขึ้นอีก จึงแนะนำทายกล้วนให้ไปหาหลวงพ่อ ทายกล้วนเห็นดีด้วยจึงนำเรื่องไปปรึกษากับชาวบ้าน ชาวบ้านลงมติเป็นเอกฉันท์ ตกลงให้ทายกล้วนเป็นตัวแทนไปหาหลวงพ่อที่เขาวัง โดยมีอุบาสกเหรียญเป็นผู้พาไป กราบเรียนถวายวัดหนองหญ้าปล้องให้กับหลวงพ่อ พร้อมกับกราบเรียนขอความกรุณาให้หลวงพ่อจัดส่งพระไปอยู่ประจำวัด พอจวนใกล้เข้าพรรษา หลวงพ่อได้ส่งพระรุ่นแรกไป ๕ องค์ คือ พระมหาเหลี่ยม, พระสะเมิน, พระทองอยู่ พระเผื่อน, พระประวิตช์ เณร ๒ องค์ คือ ส.ณ. อำนวย ส.ณ. ทิ้ง รวมทั้งหมดเป็น ๗ องค์ด้วยกัน

ต่อมาได้ส่งพระไปอยู่สับเปลี่ยนกันอีกหลายรุ่น จนถึงรุ่นที่อยู่เป็นหัวหน้าถาวร คือ พระอาจารย์ กิมฮก อภิสมาจาโร ท่านผู้นี้มีปฏิปทามั่นคงในพระศาสนา มิโลเล ได้อยู่ฉลองศัทธาญาติโยมชาวบ้านหนองหญ้าปล้องเรื่อยมาโดยไม่ต้องเปลี่ยนตัว จนสร้างความเจริญเป็นปึกแผ่นพอสมควร แม้วัดจะอยู่ห่างจากวัดเขาวังต้นสังกัดของท่านถึง ๓๗๙ .กม. ก็ยังไปมาสะดวกเพราะวัดตั้งอยู่ติดกับถนนเพ็ชรเกษม ท่านพัฒนาวัดน่าอยู่ มีกุฏิตั้งอยู่บนไหล่เขาเป็นระดับ มีน้ำใช้สะอาด เพราะกรมทรัพย์

พยากรธรณี มาเจาะน้ำบาดาลให้ได้ใช้สะดวก ทั้งชาวบ้านและชาววัดได้อนุโมทนาสาธุให้ท่านในเรื่องบ่อน้ำบาดาลนี้มาก มีศาลาใหญ่เป็นที่ทำบุญพอสมควร มีเศาสำหรับฌาปนกิจอย่างดี ไม่มีวัดไหนเหมือนในละแวกนั้น วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาโดยถูกต้อง และกำลังสร้างพระอุโบสถอยู่ จึงควรน่าอนุโมทนาร่วมด้วย.

(เรียบเรียงตัดตอนจากบันทึกของ
ท่านมหาเหลี่ยม ญาณวีโร)



อุโบสถวัดรักดีคีรีวัน (ระหว่างก่อสร้าง) อ. บางสะพาน



เนินเขาบริเวณวัดรักดีคีรีวัน อ. บางสะพาน

วัดสุขุมพิทักษ์

๐

วัดสุขุมพิทักษ์ อยู่กิโลเมตรที่ ๓๘๖ ของถนนเพชรเกษม ห่างจากวัดหนองหญ้าปล้องไปประมาณ ๘ ก.ม. เดิมทีวัดนี้จะสร้างมานานเท่าไรไม่ทราบ ดูเหมือนจะสร้างที่หลังวัดหนองหญ้าปล้อง เป็นวัดยังไม่สมบูรณ์เต็มขั้นเท่าวัดหนองคราม ตั้งอยู่ติดกับถนนเพชรเกษมใกล้ๆกับโรงเรียนประชาบาล ตำบลธงชัย ก่อร่างสร้างกันมาไม่ทันไร ก็เกิดความขลุกขลักไม่พร้อมเพรียงเป็นเอกฉันท์ วัดกับบ้านมาขัดกัน จึงทำให้วัดร้างพระ ขาดบุญ ได้อาศัยพระอาจารณ์เหรียญ วัดแหลมกุ่ม ท่านอุดหนุนเป็นภาระแนะนำชาวบ้านสามขุม ท่านจึงขวนขวายนำเรื่องราวไปกราบเรียนให้พระครูภาวนานิเทศก์ผู้เป็นอาจารย์ทราบ จึงได้รับความเมตตาจากพระคุณท่าน ได้ส่งพระเมี่ยงเซี้ยง พระ (อาจารย์) ใส กับพระผู้น้อยอีก ๓ องค์ไปบำรุงศรัทธาชาวบ้านสามขุม สืบพระศาสนาต่อไป เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖

ต่อมาทั้งฝ่ายพระฝ่ายทายกทายิกา มาปรึกษาหารือ พิเคราะห์ดูว่า สถานที่ปลูกสร้างวัดตรงนั้นยังไม่เหมาะสม ขอย้ายขึ้นไปอยู่บนเชิงเขา ด้านทิศตะวันออกจะดีไหม เมื่อฝ่ายพระว่าเหมาะ ฝ่ายโยมว่าดี จึงได้ย้ายขึ้นไปอยู่บนเชิงเขา ด้านทิศตะวันออก ช่วยกันบอกบุญ พากันไปปลูกศาลามุงจาก และกุฏิมุงจากพออยู่ได้ในพรรษาแรก ถึงกระนั้นก็ยังไม่เหมาะแท้ อาจารย์ใสท่านแน่ใจในศรัทธาของญาติโยมและทายกทายิกา จึงย้ายขึ้นไปอยู่ให้สูงสุด จนแลเด่นเป็นสง่าน่าเลื่อมใส ได้มีการพัฒนาปลูกสร้างกันใหม่กลับได้ศาลาหลังคามุงกระเบื้องอัดจัดการเทคอนกรีตพื้น ทำเป็นลายขัดจัดว่าสวยงาม มองยังกะปูด้วยเสื่อน้ำมัน ใหญ่ใช้เป็นที่พักสงฆ์ และทำบุญได้สะดวกในวันพระ หน้าศาลาบนไหล่เขาตรงกันข้ามทำการสร้างกุฏิชี และครัวสงฆ์ไว้เป็นอย่างดี มีผนังก่อด้วยอิฐบล๊อกโดยรอบ ครัวสงฆ์ตั้งโอ่งน้ำไว้เป็นขอบบอกบ่งให้ทราบว่าไม่อดน้ำ น่าชมนัก ทั้งเบื้องบนเขาสูงขึ้นไปอีกชั้น จัดเป็นชั้นยอด ราบเรียบเตียนเสมอด้วยแรงรถแทร็กเตอร์ แลดูเด่นอยู่ทางทิศใต้ คือกุฏอาจารย์ใส เป็นกุฏตึกน่าทึ่งไม่เคยมีในถิ่นนั้น จัดว่าทำได้เร็วน่าอัศจรรย์ เพียงชั่วระยะไม่ทันถึงสองปี มีถังน้ำอยู่ข้างใต้ ทำให้อุ่นใจ ใครๆไปถึงพอได้แก้กระหาย

อันวัดนี้มีนามว่าสามชุม ฟังไม่นุ่มนวลหูดูน่าเกรง
ยังกระดิ่นนักเลงน่ากลัวหนา ประสบหน้าวางท่า ย่างสามขุม
เป็นที่ชุมนุมกลุ่มอันธพาล อาจารย์ใสได้ยลรู้สึกกลุ้ม
หานามใหม่ให้ชื่อว่า สุขุม เป็นสถานที่ประชุมของนักปราชญ์
ท่านฉลาดคาดกาลอนาคต จะสหรคตลือชา ปรากฏ
เป็นเกียรติยศรุ่งเรืองสืบไปฯ





บริเวณที่สร้างวัดเขาสุขุม อ. บางสะพาน



ทางขึ้นไปวัดเขาสุขุม อ. บางสะพาน

การปฏิบัติธรรม
ของ
ท่านพระครูพรหมสมาจาร
(สาลี ธมฺมสโร)

ท่านพระครูพรหมสมาจาร ท่านปฏิบัติตามหลักคัมภีร์ พระวิสุทธิมัคค์ แลบุพพสิกขาวรรณนา เบื้องต้นสำรวมในศีล คือ พระวินัยทุกประการ ทั้งที่มีมาในพระปาฏิโมกข์แลนอกพระปาฏิโมกข์ อาบัติที่เป็นสจิตกะ คือ มีเจตนาประพฤติล่วงสิกขาบทแล้ว ยังมิเคยเห็นท่านประพฤติล่วงเลย ทั้งในส่วนที่มาสู่พระปาฏิโมกข์และนอกพระปาฏิโมกข์ ส่วนอาบัติที่เป็นสจิตกะ คือ ไม่มีเจตนาท่านก็เอาใจใส่ คือ ระวังมิให้เกิดขึ้นได้ หากพลั้งเผลอมีเกิดขึ้นก็มิประมาทหาวิธีปลดเปลื้องด้วยการแสดงกับเพื่อนพระภิกษุ มิยอมปกปิดเอาไว้ เช่น ตัวอย่าง (ท่านเล่าให้ฟัง)

ครั้งหนึ่ง ในระหว่างก่อสร้างวัดเขาวัง มีผู้ศรัทธานิมนต์ท่านไปแสดงธรรมที่สำนักประชุมนารี เวลากลับได้แวะบ้านทายก (ขุนช่วง) เพื่อหารือกิจบางอย่าง ท่านเห็นเก้าอี้พับทำด้วยไม้ชิงชัน ท่านเผลอไปในเรื่องวจีวิญญัติ เลยถามขึ้นว่า ท่านขุนได้มาจากไหน ทำที่ไหน ทายกคือท่านขุนช่วงก็บอกถวายเก้าอี้ตัวนั้น ท่านก็ตอบไปว่า ไม่ต้องๆ ท่านขุนเอาไว้ใช้ก่อน ที่อาตมาถามดูนี้ก็เผื่อต่อไปข้างหน้าจะได้หามาไว้ใช้บ้างเท่านั้น แต่ทายกคือเจ้าของเก้าอี้เขาก็ไม่ยอม เลยนำมาถวายไว้ที่วัด ท่านบอกว่า ถ้าเราไม่รับเอาไว้จะเสียเจตนา ก็เลยต้องรับเอาไว้ดังนี้ เราได้ถามท่านว่า เขาเคยอนุญาตปวารณาหรือเปล่า ท่านบอกว่าเคยอนุญาตทั้งสองคน คือ บิดาท่านขุนด้วย ดังนี้

เราจึงถามท่านต่อไปว่า คงไม่เป็นไรดอก เพราะเขาได้อนุญาตปวารณาไว้และเราก็พูดไป โดยไม่ได้ตั้งใจจะขอสิ่งของนั้น เราสังเกตดูท่านก็จะเห็นด้วยตามที่เราเรียนไป เมื่อกล่าว โดยสรุปแล้ว ท่านมั่นในปฏิปทาสำรวมตามหลักพระวินัย ต่อนั้นก็ยึดหลักธุดงควัตร ในธุดงค์ ๑๓ เห็นเป็นโอกาสตามที่จะปฏิบัติตามข้อใดได้ ท่านต้องรีบสมาทานธุดงค์ข้อนั้นทันที เช่น

เอกาสนิกังคะ	ถือฉันอาหารในที่นั่งอันเดียว
เตจีวริกังคะ	ถือผ้าสามผืน
โสสานิกังค	ถืออยู่เขตป่าช้า
รุกขมูลิกังค	ถืออยู่ร่มโคนต้นไม้
อัพโพกาสนิกังค	ถืออยู่กลางแจ้ง
อารัญญิกังค	ถืออยู่ป่า ห่างจากหมู่บ้านคน อย่างน้อย ๒๕ เส้น
ปัตตปิณฑิกังค	ถือฉันอาหารในภาชนะเดียว

และเนสัชชิกังค ถือไม่นอน (เว้นแต่กลางวัน ท่านไม่นอนกลางคืนกลางวันนอน) ข้อธุดงค์ที่กล่าวนี้ เคยเห็นท่านสมาทานหลายคราว แต่ข้อเอกาสนิกังคะ ท่านสมาทานถือจนตลอดชีวิต

ที่ท่านสมาทานธุดงค์ดังที่กล่าวมา ก็โดยมุ่งจุดต่อพระกรรมฐาน ตามปกติท่านพักผ่อนนอนน้อยโดยระยะกาล ๒๕ ชั่วโมง คือ รุ่งเช้าไปบิณฑบาต ก็มาทำกิจบางอย่างที่เกี่ยวกับรักษาความสะอาด ในเขตเสนาสนะหรือบริเวณเครื่องใช้ พอควรแก่เวลาก็ฉันบิณฑบาต เสร็จจากฉันแล้วท่านก็มักหางานทำจนถึง ๑๒ น. (เที่ยง) จึงพัก ทำกัมมัฏฐานก่อนจึงนอนถึงเวลา ๑๔ น. หรือเกินบ้าง ที่ออกจากที่พักมาแล้วนี้ ถ้ามีแขกมาหาก็สนทนากันกับแขก ถ้าไม่มีแขกมาหาก็มักหางานทำเป็นประจำ เช่น ตกแต่งสถานที่ ทำความสะอาดในเสนาสนะต่อไปจนถึงเวลาสรงน้ำประมาณ ๑๗–๑๘ น. หลังจากนั้นก็สนทนาธรรม หรือกล่าวธรรมถ้าอยู่ตามลำพัง ไม่มีผู้สนทนาหรือผู้ฟัง ก็สาธยายธรรม จนถึงเวลา ๒๒.๐๐ น. หลังจากนั้นก็เดินจงกรมเป็นเวลา ๑ ชั่วโมง จึงนั่งทำกัมมัฏฐานจนถึงเวลา ๒๔ นาฬิกา นอนไปถึง ๔.๐๐น.

(ตี ๔) จึงลุกนั่งทำกิจ คือ พระกัมมัฏฐานต่อไปจนถึงเวลา ๖.๐๐ น. (รุ่งเช้า) จึงออกจากที่พัก จัดการบริขารไปบิณฑบาตต่อไป กลับจากบิณฑบาตแล้ว ก็ปฏิบัติดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น กล่าวตามปกติที่ท่านพักอยู่กับวัด ถ้าในระหว่างจาริกเดินทางก็ต้องเสียเวลาเคลื่อนคลาดจากกิจบางอย่างที่กล่าวไว้ข้างต้น หรือมีกิจบางอย่างที่เกิดขึ้นในกาลบางคราว ก็คลาดเคลื่อนจากเวลาที่กล่าวไว้ข้างต้นเหมือนกัน เช่นกิจไปแสดงธรรมหรือสวดมนต์ฉันเช้า เป็นต้น ฉะนั้น งานบางอย่างถ้าไม่จำเป็น ท่านมักไม่รับทำ เช่นมีคนเขานิมนต์ให้ไปเจริญพระพุทธมนต์ฉันเช้าหรือฉันเพล ดังนี้ ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ท่านไม่ค่อยรับไป เราเคยได้เรียนถามหรือกล่าวกับท่านว่า ก็เขามีเจตนามุ่งอยากจะให้ไปทำกิจอย่างนั้นให้กับเขาก็นิมนต์ไปสมเจตนาของเขาหน่อยไม่ดีหรือ ท่านตอบว่า กิจอย่างนั้นพระอื่นก็ทำได้เท่ากัน ดังนี้ ถ้าเป็นกิจไปแสดงธรรมโดยมาก ท่านมักไปแสดงให้ ถ้าไม่ขัดข้องจริงๆ แล้ว ท่านจะต้องรับไปแสดงให้ ถ้าสถานที่หรือถิ่นใด ที่ท่านเคยไปเห็นมาและมีคนผู้สนใจในการฟังธรรมแล้ว ท่านก็ยิ่งยินดีไปแสดงให้ทุกราย ถ้าถิ่นใด ที่ท่านเคยไปแสดงแต่ถิ่นนั้นมีผู้สนใจในการฟังธรรมน้อย ท่านไม่สู้จะยินดีไปแสดง ดังมีตัวอย่าง คือ ท่านเจ้าอาวาสวัดหนึ่ง ที่คุ้นเคยชอบพอกันกับพระครูพรหมสมาจาร เวลามีงานในวัดท่าน เจ้าอาวาสมักให้คนมานิมนต์ให้ท่านพระครูพรหมสมาจารไปแสดงธรรมที่วัดของท่าน แต่เวลาแสดงธรรมมักมีหนังตลุง บางทีก็มีลิเก พร้อมกับเวลาแสดงธรรม ทั้งสถานที่เล่นหนังตลุงหรือลิเกก็เป็นที่ใกล้กันกับที่แสดงธรรม เป็นอย่างนี้ถึงสองสามครั้ง ครั้งที่สามนี้ ท่านพระครูพรหมสมาจารเลยบอกกับท่านเจ้าอาวาสนั้นว่า ถ้าเป็นอย่างนี้ท่านสมภารไม่ต้องให้คนไปนิมนต์ผมมาเทศน์ที่นี่ดอก เพราะประโยชน์ของการแสดงธรรมที่ท่านสมภารมุ่งหมาย แลของผมผู้แสดงมันน้อย หรือจะไม่มีประโยชน์เลย ทั้งเป็นการยุ่งยากด้วยกันทั้งสองฝ่าย ดังนี้ เรื่องนี้ (เรา) เคยเรียนถามท่านว่า ก็คิดไปเชื่อมหรือปลูกศรัทธาในเบื้องต้นจะมิดีหรือ ท่านบอกว่า ก็มีประโยชน์ของท่านสมภารเพียงว่า เราไปให้สมเจตนาของท่าน เพราะท่านสมภารมีจิตใจมั่นคงในพระธรรมวินัยดี บุคคลนอกนั้นไม่สู้จะได้พบสนทนากัน ตลอดพระภิกษุสามเณรวัดนั้นก็ไม่มีเวลาจะได้สนทนากันเพราะกำลังมีงานยุ่งยาก ทั้งเราก็ต้องไปค้างคืนเป็นการยุ่งยากในการ

ต้อนรับเรา ทั้งทำให้เสียเวลาทำกิจส่วนตัวเราด้วย ดังนี้ การแสดงธรรมหรืออบรมธรรม ท่านมักใช้หรือกล่าวเป็นภาษาพื้นๆของคนชาวบ้านเขาพูดกัน เช่น ครั้งหนึ่งท่านพระครูพรหมสมาจารท่านพักอยู่กุฏิเล็กๆ ข้างถนนทางทิศตะวันตกของวัดเขาวัง มีคนแสดงตนเป็นอุบาสกสอนธรรมในที่ต่างๆ มาจากจังหวัดพระนคร ขึ้นไปบนวัดเขาวังเวลาท่านฉันอาหารเช้าแล้ว ได้สนทนาอยู่กับท่าน เราฉันอาหารแล้วได้ลงไปหาท่านเพื่อปฏิบัติกิจวัตรตามที่เราเคยทำมาเป็นประจำ เราได้ยินคน (อุบาสกตอนต้นคุยอะไรกันก่อนเราไปไม่ทัน) กล่าวว่า ไปที่ไหนมักไปเจอแต่ตัวอึ่งอ่าง ดังนี้ ทำไมเป็นอย่างนั้นเล่า ก็เราไปที่ไหนต้องการไปปราบตัวอึ่งอ่างไม่ใช่หรือ แล้วทำไมจึงไปเจอแต่ตัวอึ่งอ่างเข้าอีก อุบาสกกล่าวว่า นั่นน่ะซิ ท่านกล่าวต่อไปว่า หรืออุบาสกจะไปแสดงหรือปล่อยตัวอึ่งอ่างออกมาก่อนก็เป็นได้นะ จึงไปที่ไหนก็พบแต่ตัวอึ่งอ่างอย่างนั้น อุบาสกกล่าวว่า ก็คิดว่าไม่มี หรือหากจะมีบ้างก็เพียงเงาๆ เล็กน้อย ต่อนั้นท่านก็แสดงเรื่องอึ่งอ่าง คือ ทิฐิ, อุปาทาน, ของบุคคลผู้ยังมีอวิชชาอยู่ พอท่านแสดงจบลง อุบาสกก็กล่าวว่า ธรรมะของท่านเป็นธรรมะที่เบียดเบียน ท่านก็บอกว่าถูก และท่านก็ได้กล่าวต่อไปว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเพื่อเบียดเบียนข้าศึก คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิ ที่เป็นเครื่องเศร้าหมองจิต ถ้าบุคคลใดยังยึดถือว่ายังใช้ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิ เป็นตัวตนอยู่ บุคคลผู้นั้นก็ต้องถูกเบียดเบียนด้วยเหมือนกัน พอท่านกล่าวจบเพียงเท่านี้อุบาสกผู้นั้นก็ยกมือพนมขึ้น กล่าวว่า กระผมพึ่งมาได้ธรรมวันนี้เอง ต่อนั้นท่านก็แสดงต่อไปว่าพระศาสดาทรงบัญญัติพระวินัย ทรงประกาศแต่งตั้งธุดงค์ไว้เป็นข้อปฏิบัติตลอดถึงอารมณ์พระกัมมัฏฐาน ทั้งส่วนพระสมถะ และวิปัสสนาทั้งหมดก็เพื่อเป็นข้อปฏิบัติเบียดเบียนข้าศึก คือ กิเลส ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิ ทั้งนั้นดังมีบัญญัติไว้ในพระวินัยว่า ถ้าพระภิกษุรูปใดมีความดำริในใจว่าจะให้คนทั้งหลายเขาเลื่อมใสยกย่องในตัวเรา แล้วสมาทานข้อปฏิบัติทั้งหลาย มีธุดงควัตร ข้อใดข้อหนึ่งแล้วออกจากที่พักไปสู่ที่จงกรม หรือออกไปสู่ที่นั่งเจริญพระกัมมัฏฐานก็ดี พระภิกษุนั้นถูกปรับเป็นอาบัติทุกกฏทุกๆ ก้าว ดังนี้

ฉะนั้น ธรรมวินัย ซึ่งเป็นคำสอนของพระศาสดา ตั้งแต่ศีลคือพระวินัย ตลอดถึงสมถะวิปัสสนา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับเบียดเบียนข้าศึกคือกิเลสทั้งนั้น ต่อนั้นอุบาสกนั้นก็ลาเดินทางไปภาคใต้ต่อไป

บุพพภาคแห่งการเจริญพระกัมมัฏฐานโดยย่อ

ถ้ามีเวลาพอ ก็ให้สวดมนต์บทใดบทหนึ่ง หรือมากบทก็ได้ หลังจากนั้นขอให้แผ่เมตตากำหนดนึกเป็นภาษาไทยๆเราว่า สัพเพ สัตตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ที่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น จงอย่าได้เบียดเบียนกัน อย่าได้มีเวรต่อกันและกัน รักษาตน ให้พ้นจากทุกข์ ให้เป็นสุขๆเถิด เมื่อเจริญเมตตาจบแล้ว ต่อนั้นให้กำหนดอสุภะ ความไม่งาม ความไม่สะอาดของร่างกายทั้งภายใน คือ กายของเราทั้งภายนอก คือกายของคนอื่นและสัตว์อื่น ทั้งที่ยังเป็นอยู่และตายแล้วๆต่อจากนั้นให้กำหนดนึกน้อมถึงความตาย ว่าเรานี้จักต้องตายๆ ความตายจักต้องมีแก่เรา เราจักไม่พ้นจากความตายไปได้ และเรานี้จะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบทั้งสิ้น และเรานี้มีกรรมเป็นสมบัติของตน มีกรรมเป็นผู้ให้เกิด มีกรรมเป็นญาติพวกพ้องเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งที่อาศัย จักเป็นกรรมดีก็ตาม กรรมชั่วก็ตามที่เราทำไว้ ด้วยกาย ด้วยวาจา หรือแม้ด้วยใจคิดนึก เราต้องรับผลของกรรมนั้น ทั้งหมดสิ้น

ต่อแต่นั้นก็กำหนด อารมณ์พระกัมมัฏฐานต่อไป หรือว่า จะสมาทานคุณพระรัตนตรัยอีกก่อนก็ได้ หรือจะอัญเชิญพระปีติทั้ง ๕ หรือพระอรหันต์ทั้ง ๙ ก่อนก็ได้ตามแต่ถนัด คำสมาทานท่านมักใช้ว่า

พุทธัง ชีวิตัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ
ธัมมัง ชีวิตัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ
สังฆัง ชีวิตัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง ชีวิตัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง ชีวิตัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง ชีวิตัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ
ตติยัมปิ พุทธัง ชีวิตัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ
ตติยัมปิ ธัมมัง ชีวิตัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ
ตติยัมปิ สังฆัง สรณัง ยาวนิพพานัง สรณัง คัจฉามิ

พุทฺโธ เม นาโถ ธัมโม เม นาโถ สังโฆ เม นาโถ ติโลกนาถัง อภิปู่ชยามิ ฯ

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะเจริญพระกัมมัฏฐาน ขออาราธนาคุณพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย ทั้งคุณพระธรรม ๘๔,๐๐๐ ธรรมขันธ์ พร้อมทั้งคุณพระอริยสงฆ์ทั้งหลาย จงเสด็จมาประทับเหนือเกล้า แลเข้ามาสู่มโนทวารของข้าพเจ้า แลขออาราธนาคุณพระปีติทั้ง ๕ คือ ขุททกาปีติ ๑ ขณิกาปีติ ๑ โอกกันติกาปีติ ๑ อุพเพ็งคาปีติ ๑ ผรณาปีติ ๑ จงมาประทับในมโนทวารของข้าพเจ้าฯ อุกาส อุกาส อาราธนา กโรมิ ฯ

จากนั้นก็เจริญพระกรรมฐานต่อไป

หมายเหตุ ข้อปฏิบัติธรรม ที่ท่านหลวงพ่อพระครูภาวนานิเทศก์ได้เขียนขึ้นนี้ ได้เป็นข้อปฏิบัติธรรมของสำนักวัดเขาวังราชบุรี โดยหลวงพ่อพระครูพรหมสมาจารได้อบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์ อุบาสก อุบาสิกา และสาธุชนทั่วไป เป็นข้อปฏิบัติธรรมประจำสำนัก สืบมาจนทุกวันนี้

"ผู้จัดทำ"

อานิสงส์ของการเจริญพระกรรมฐาน

๑. จะเป็นผู้เกิดในตระกูลสูง
๒. จะเป็นผู้เกิดในตระกูลสัมมาทิฏฐิ
๓. จะเป็นผู้มีปัญญามาก
๔. จะยินดีคบหาแต่สัตบุรุษ
๕. จะมีความละอายและเกลียดกลัวต่อการกระทำบาป
๖. ราคะ โทสะ โมหะ ของผู้นั้นจะเบาบางจากสันดาน

อานิสงส์ของผู้ทรงพระปาฏิโมก ๕ อย่าง

๑. ไปอยู่ในหมู่ใดก็ได้เป็นใหญ่ เป็นหัวหน้าในหมู่นั้น
๒. เป็นผู้ทรงธรรม เป็นพหูสูตร ในชาติที่เกิดต่อๆไป

๓. เป็นผู้แตกฉานและทรงพระธรรม วินัย พระไตรปิฎก
๔. เป็นผู้ขยันหมั่นเพียรในการศึกษา และทำบาปได้น้อย แม้จะไปเกิดในหมู่มิจฉาทิฐิ ก็ยินดีและปฏิบัติสัมมาทิฐิ
๕. เมื่อสิ้นชีพ สุคติเป็นที่หวังได้

กติกาสำหรับภิกษุสามเณร วัดเขาวัง

๑. ภิกษุทั้งหลาย เมื่อถึงวันอุโบสถต้องช่วยกันทำบุพพกรณ์ และต้องประชุมกันทำอุโบสถทุกกึ่งเดือน เว้นแต่อาพาธหนัก

๒. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย ต้องประชุมกันสวดมนต์ ทำวัตร เช้า เย็น ตามเวลา ขาดไม่ได้ เว้นแต่อาพาธหรือมีกิจจำเป็นจริงๆ

๓. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย เมื่อถึงวันธรรมสัสวนะ ต้องประชุมกันฟังธรรมตามเวลา ขาดไม่ได้ เว้นแต่มีกิจจำเป็นจริงๆ

๔. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย เมื่อมีกิจจะไปนอกวัด ต้องบอกลาก่อนจึงไปได้ (โดยปกติต้องลาเจ้าอาวาส เพื่อยังคารวะให้สมบูรณ์) เว้นไว้แต่กิจด่วนตามวินยานุญาต แม้แต่จะไปตามบริเวณเขาและเขตของอุบาสิกาอยู่ก็เหมือนกัน ห้ามไปเที่ยวเตร่โดยใช่เหตุ

๕. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย เมื่อมีกิจเกิดขึ้นในวัด ต้องช่วยกันทำตามความสามารถไม่ดูดายและต้องช่วยกันรักษาความสะอาดในถาวรวัตถุและเสนาสนะของสงฆ์

๖. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย อย่าประชุมกันถึงเรื่องที่นอกจากกถาวัตถุ ๑๐ ซึ่งไม่อาศัยหลักธรรมเป็นเหตุ และต้องรู้จักกาลเวลาในกติกานี้ด้วย

๗. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย ต้องมีฉันทะในการศึกษาและปฏิบัติตามสิกขาบท อันเป็นส่วนอาทิพรหมจริยกถาสิกขา และอภิสมาจาริยกถาสิกขา ให้รู้ถูกตามระเบียบซึ่งที่ประชุมนี้รับรอง

๘. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย ต้องเล่าสูตร หรือคาถาให้จำได้ และว่าได้ ตามระเบียบของวัดนี้จัดขึ้นไว้ตามพระธรรมวินัย

๙. ภิกษุผู้บวชได้ ๑ พรรษาแล้ว ต้องเรียนปาฏิโมกข์และอุโบสถทั้ง ๙ ตลอดบุพพกิจบุพพกาณ์

๑๐. ภิกษุสามเณรรูปใด ไม่มีหิริโอตตัปปะ จับต้องของอนามาสมีเงินและทองเป็นต้น ต้องมีโทษอย่างหนัก

๑๑. ภิกษุสามเณรรูปใด ไม่มีหิริโอตตัปปะ ทำความเป็นเหตุทะเลาะวิวาทหรือสนับสนุนโจทก์ ภิกษุสามเณรอื่นด้วยเรื่องอธิกรณ์ไม่มีมูล ต้องมีโทษอย่างหนัก

๑๒. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย อย่าคุยกับผู้หญิงในสถานที่อันปราศจากบุรุษเป็นอันขาด แม้จะเป็นมารดาหรือญาติก็ไม่ได้ เว้นไว้แต่อาพาธหนัก

๑๓. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย ต้องนุ่งห่มให้เป็นปริมณฑล คืออยู่ในวัด ห่มลดไหล่ขวา นอกวัด ห่มปิดบ่าทั้งสอง ปิดกายให้เรียบร้อยตามเสขิยวัตร อย่าเวิกข้างเป็นอันขาด

๑๔. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย ตั้งแต่ ๔ ทุ่มแล้วอย่าไปคุยกัน ให้พากันทำความสงบ ถ้ามีกิจส่วนตัวจำเป็น ต้องมีสติสัมปชัญญะ ระวังอย่าให้เกิดเสียงดังจนเป็นเหตุทำลายความสงบของผู้อื่น ถ้ามีอาคันตุกะมาพักต้องบอกให้รู้กติกาเฉพาะมาตรานี้

๑๕. ภิกษุที่ยังไม่เป็นนิสสัยมุตตกะ จะไปแรมคืนในวัดอื่นโดยไม่มีเหตุจำเป็นจริงๆ ที่เนื่องด้วยพระธรรมวินัยไม่ได้ เว้นไว้แต่ผู้ใหญ่จัดส่งไปเอง

๑๖. ภิกษุสามเณรทั้งหลาย ผู้ถือเพศพรหมจรรย์ ต้องมีความสงบเสงี่ยมจึงจะสมกับเพศของตน ถ้าภิกษุสามเณรรูปใดไม่มีหิริโอตตะปธรรม มีความโลภในลาภสักการะจัดทำความริษยา กล่าววาจาเท็จ วาจาส่อเสียด วาจาหยาบให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณรอื่น ถ้าวินิจฉัยได้ความชัด ต้องมีโทษอย่างหนัก

๑๗ ภิกษุสามเณรรูปใด ประพฤติล่วงกติกาที่วางไว้นี้ สงฆ์มีอำนาจทำกรรม ๖ อย่างมีตัชชนียกรรม เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งแก่เธอรูปนั้น.

กติกาตั้งไว้ ณ วันที่ ๒ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๘

ลงนาม พระสาลี ธมฺมสโร
เจ้าอธิการวัดเขาวัง

ธรรมเทศนา ๔ กัณฑ์

○

๑. อนุตริยคาถา
๒. จิตตคาถา
๓. กุมภูปมกายคถา
๔. โอวาทของหลวงพ่อ
ในวันมหาปวารณา ๒๕๐๒

อนุตริยคาถา

หลวงพ่อ พระครูพรหมสมาจาร (สาลี่ ธมฺมสโร)

แสดง ณ ท้องพระโรง วัดเขาวังราชบุรี

๒๕ กันยายน ๒๕๐๒

ฉ อิเม ภิกฺขเว ธมฺมา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ทสฺสนานุตริยญฺจ สวนานุตริยญฺจ ลาภานุตริยญฺจ สิกฺขานุตริยญฺจ อนุสฺสตานุตฺตริยญฺจ ปริจริยานุตฺตริยญฺจาติฯ

บัดนี้จะได้แสดงพระสัทธรรมเทศนา อันเป็นโอวาทของพระพุทธเจ้าสอนเวไนยสัตว์ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และ เทวดาอินทร์พรหมครั้งกระโน้น ท่านฟังแล้วก็ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ทั้งโลกีย์ทั้งโลกุตระ ฉนั้นการฟังธรรมนี้มีอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ไพศาล

บัดนี้ จะนำเรื่องอานิสงส์แห่งการฟังธรรม มีอยู่ในพระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์ มีคำปุจฉาถามไว้ว่า ทำไมพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปดาวดึงษ์ โปรดพระพุทธมารดาใช้หนี้ค่าน้ำนมข้าวป้อน มารดาอยู่สวรรค์ชั้นที่สี่ พระองค์เสด็จขึ้นไปแค่สองชั้นเท่านั้น จะเสด็จขึ้นไปให้ถึงที่พุทธมารดาอยู่ไม่ได้หรือ ท่านถามไว้อย่างนี้ อรรถกถาจารย์ถาม ตอบว่าเป็นประเพณีของพระพุทธเจ้าทุกๆพระองค์เสด็จขึ้นแค่ดาวดึงษ์โปรดพุทธมารดา มีพระประสงค์ว่า ให้พุทธ

มารดามาจากสวรรค์สองชั้นลงมาสู่ดาวดึงษ์ จะได้อานิสงส์ยิ่งใหญ่ไพศาล ถ้าเสด็จขึ้นไปถึงเสีย ทีเดียว อานิสงส์ที่มาฟังธรรมจะไม่ได้แก่พุทธมารดา ให้พุทธมารดาเสด็จจากดุสิตยามาถึง ดาวดึงษ์ มีผลานิสงส์มาก มากอย่างไร แก้ว่า พระมหากษัตริย์ได้ลาภสิ่งละแสนๆ ช้างหนึ่ง แสน ม้าแสนหนึ่ง รถเทียมด้วยม้าสินธพแสนหนึ่ง นางนาฏกัญญาประดับด้วยกุณฑลแก้วมณี แสนหนึ่ง ลาภสิ่งละแสนๆเหล่านี้ของพระมหากษัตริย์ จะเอามาเปรียบเทียบกับผลานิสงส์ ซึ่งยกย่างเท้ามาด้วยปรารถนาจะฟังธรรมนั้น แต่ย่างเท้าเดียวก็เปรียบไม่ได้ อานิสงส์ที่บุคคล ปรารถนาจะฟังธรรมย่างเท้าเดียวเท่านั้น เอามาบั่นออกเป็นสิบหกส่วน ยกเสียสิบห้า เอาแต่ ส่วนหนึ่ง เอาส่วนหนึ่งนั้นมาบั่นอีกสิบหกส่วน ยกเสียสิบห้าอีกเล่า แบ่งไปอย่างนี้ถึงสิบหกครั้ง เหลือเสี้ยวเดียวอานิสงส์ยังมากกว่าที่พระมหากษัตริย์ได้ลาภสิ่งละแสน ช้างแสนหนึ่ง ม้าแสน หนึ่งรถเทียมด้วยสินธพแสนหนึ่ง นางนาฏกัญญาประดับกุณฑลแก้วมณีแสนหนึ่ง อานิสงส์ที่มา ฟังธรรมมากกว่านั้นอีก พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นอานิสงส์ ให้พระพุทธมารดาได้อานิสงส์ อย่างนี้ จึงไม่ขึ้นไปถึงดุสิต ให้มารดาลงมาฟังธรรมชั้นดาวดึงษ์ อันนี้แบบแผนมีในพระอภิธรรม เจ็ดคัมภีร์ ที่ยกขึ้นแสดงให้ญาติโยมทั้งหลายฟังเช่นนี้ เพื่อประสงค์อยากให้รู้ว่าเจตนาปรารถนา จะฟังธรรมนั้น มีอานิสงส์มากเพียงนี้ นับเป็นก้าวเท้า จึงเทียมลาภของพระมหากษัตริย์ซึ่งสิ่ง ละแสนๆ ได้ช้างแสนหนึ่ง ได้ม้าแสนหนึ่ง ได้รถเทียมด้วยม้าสินธพแสนหนึ่ง ได้นาง ราชกัญญาประดับด้วยกุณฑลแสนหนึ่ง สิ่งละแสนเหล่านี้เอามาเทียบกับอานิสงส์ที่ปรารถนา จะมาฟังธรรมก้าวเดียวเท่านั้นก็เทียบไม่ได้ นี้อ้างในอภิธรรมว่าอย่างนี้ ฉะนั้น ญาติโยม ทั้งหลายให้พึงเข้าใจ ว่าการที่มาฟังธรรมมีผลานิสงส์ถึงขนาดเพียงนี้ เมื่อเข้าใจอย่างนี้ แล้วใครๆก็อยากได้ลาภอันยิ่งใหญ่ไพศาลทุกๆคน เอ้า ต่อนี้ไปจะแสดงความยิ่ง ยังมีภพ ชาติเกิดอยู่ ก็อยากให้เป็นตัวผู้ยิ่งใหญ่ทุกๆอย่างกว่าคนทั้งหลาย ที่บุคคลจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่า คนทั้งหลายได้นั้น ยิ่งอะไร ยิ่งด้วยรูปสมบัติ ปัญญาสมบัติ ทรัพย์สมบัติ ตระกูลสมบัติ อัธยาศรัยใจคอ ทุกสิ่งทุกอย่างแต่ล้วนยิ่งกว่าคนทั้งหมดทั้งสิ้น มีภพชาติเกิดในที่ใด ต้อง การเป็นความยิ่งทุกสิ่ง ยิ่งนั้นคือพิเศษประเสริฐกว่าคนทั้งหลายเรียกว่ายิ่ง สมเด็จพระบรม ศาสดาของเรา รู้ต้นเหตุที่จะให้สัตว์บุคคลถึงซึ่งความยิ่งใหญ่ด้วยธรรมะ จึงได้แสดงธรรมะ

หกประการไว้ให้ชื่อว่า อนุตตริยะธรรม ธรรมที่ทำบุคคลให้ยิ่งประเสริฐหกอย่าง ธรรมหกอย่างนั้น พระบรมศาสดาผู้เป็นพระอรหันต์ ได้รู้แล้วได้เห็นแล้วด้วยสัพพัญญุตญาณ ได้ตรัสเทศนาไว้หกข้อ อะไรหกข้อ ทสฺสนานุตฺตริยญฺ จ เห็นอย่างยิ่งข้อหนึ่ง สวนานุตฺตริยญฺ จ ฟังอย่างยิ่งข้อหนึ่ง ลาภานุตฺตริยญฺ จ ได้ลาภอย่างยิ่งข้อหนึ่ง สิกฺขานุตฺตริยญฺ จ ศึกษาอย่างยิ่งข้อหนึ่ง อนุสฺสตานุตฺตริยญฺ จ ระลึกอย่างยิ่งข้อหนึ่ง ปริจริยานุตฺตริยญฺ จ ความบำรุงบำเรออย่างยิ่งข้อหนึ่ง เป็นหกข้อด้วยกัน ธรรมทั้งหกประการนี้ ตถาคตให้ชื่อว่า อนุตฺตริยะธรรม เป็นธรรมที่ทำบุคคลให้ยิ่ง ถ้าบุคคลผู้ใด มามีธรรมทั้งหกประการ ผู้นั้นชื่อว่าถึงซึ่งความยิ่งด้วยอำนาจแห่งธรรมหกประการนี้ ไม่ใช่สัตว์บุคคลจะยิ่งใหญ่ประเสริฐวิเศษเองหาได้ไม่ จะยิ่งใหญ่ประเสริฐวิเศษเพราะธรรมะเหล่านี้ อันบุคคลผู้นั้นประพฤติให้มีให้เป็นของๆ ตน บัดนี้ อธิบายพอสมควร ธรรมนี้พิศดาร ทสฺสนานุตฺตริยที่เห็นอย่างยิ่ง เห็นอะไรจึงจะเป็นการเห็นยิ่งการเห็นทั้งหมด แก้ว่า เห็นสองอย่าง เห็นด้วยตาเนื้อ เรียกว่า มังสะจักษุ เห็นธรรมะด้วยปัญญาภายในใจ เห็นด้วยตาเนื้อนั้นยิ่งอย่างไร ได้แก่พระพุทธเจ้า เห็นพระปัจเจกโพธิหรือเห็นพระอรหันต์ หรือเห็นพระสาวกผู้มีกายตรงแล้ว วาจาใจตรงแล้ว เห็นแล้วจะยิ่งอย่างไร พระพุทธเจ้าเป็นผู้ยิ่ง พระปัจเจกโพธิเป็นผู้ยิ่ง พระอรหันต์เป็นผู้ยิ่ง พระสาวกเป็นผู้มีกายตรงใจตรงแล้วเป็นผู้ยิ่ง คือท่านหมดกิเลส มีคุณธรรมเต็มรอบในสันดานของท่าน เมื่อเราไปเห็นท่านแล้วจะยิ่งไปด้วยอย่างไร ส่วนพระพุทธเจ้า พระปัจเจกโพธิท่านยิ่งแน่ละ เราไปเห็นเข้าเราจะพลอยยิ่งประเสริฐด้วยเหตุใด ยกตัวอย่าง วักกลิพราหมณ์ เห็นพระพุทธเจ้าเข้าเลื่อมใสอย่างยิ่ง นั่งมองอยู่ด้วยความเลื่อมใส มาดำริในใจว่าพระพุทธเจ้าย่อมเสด็จไปโปรดสัตว์ทั่วไปในโลก เราก็เป็นเพศฆราวาสจะตามไปดูจะได้ที่ไหน ควรจะบวชเสีย เราจะได้มองพระพุทธเจ้าให้สมความปรารถนา คิดอย่างนี้ ทูลขอให้พระองค์บวชให้ บวชแล้วก็มองพระองค์อยู่นั่นแหละ ไม่เป็นอันเล่าเรียนทำกัมมัฏฐาน ด้วยความเลื่อมใส พระองค์รอให้อินทรีย์แก่กล้าพอสมควร ปล่อยให้มองเฉยๆอยู่นานไม่สั่งสอน พอเห็นอินทรีย์แก่พอสมควรก็ขับไล่ดูก่อน วักกลิ เธออย่ามามองพระตถาคต จงไปเสียจากที่นี่ พอรู้ว่าพระองค์ขับไล่ไม่ให้มองเท่านั้น จิตก็คิดขึ้นว่ามาบวชปรารถนาจะดูพระองค์ให้อิ่ม ตลอด

ทั้งกลางวันกลางคืน พระองค์ขับไล่ไม่ให้เราดู เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะให้ชีวิตเป็นอยู่ทำไม ตายดีกว่า หันหน้าขึ้นสู่ภูเขา พอขึ้นไปสู่ภูเขาที่สูง พระศาสดาทรงรู้ เปล่งฉัพพัญณรังสีหกประการ เหมือนพระองค์ทรงเสด็จข้างหน้า พอเห็นเข้าเท่านั้น อุพเพงคาปีติที่มีกำลังพาให้ลอยจากภูเขามาถึงเชตวันมหาวิหารแล้ว พระศาสดาทรงตรัสเทศนา โยโข วกฺลิ ดูก่อนวักกลิ บุคคลผู้เห็นธรรมพระตถาคต บุคคลผู้นั้นชื่อว่าเห็นเราผู้ตถาคต เท่านี้วักกลิก็สำเร็จมรรคผล นี้อาศัยเหตุปัจจัยคือ สวนานุตฺตริยะ ด้วยตาเนื้อ เห็นอย่างยิ่งอย่างนี้ พ้นจากปุถุชนเป็นอริยะบุคคลขึ้นหรือไม่ฉะนั้น ยกตัวอย่างอีก ยศกุลบุตร มหาเศรษฐีใหญ่ มีปราสาทอยู่สามหลัง ฤดูฝนหลังหนึ่ง ฤดูหนาวหลังหนึ่ง ฤดูร้อนหลังหนึ่ง มีนางระบำบำเรออยู่ตั้งร้อย ไม่ลงจากปราสาทเลย อำนาจปุญญาอภินิหารทำไว้ในชาติก่อน เมื่อมีอินทรีย์บารมีแก่ นางบำเรอเหล่านั้นพอดึก ยศกุลบุตรนอนหลับ นางบำเรอเหล่านั้นก็หลับ พอใกล้แจ้งตื่นขึ้น เห็นนางบำเรอเหล่านั้นนอนเกลื่อนกลาด เห็นเป็นซากศพในป่าช้าผีดิบ อำนาจอินทรีย์บารมีแก่กล้า ราวกับว่าอยู่ในป่าช้าผีดิบ เราต้องไปให้พ้น ลุกขึ้นลงจากปราสาท ว่าเทวดาบันดาลให้บ่ายหน้าเฉพาะสู่ทิศพระพุทธเจ้าอยู่ ยังไม่รู้ว่าพระพุทธ-เจ้ามีอยู่ในโลก พระศาสดาเป็นสัพพัญญูทรงรู้ ว่ายศกุลบุตรไม่สามารถจะมาถึงพระตถาคตได้ ยศกุลบุตรจะมาถึงในที่แห่งใด พระศาสดาจะเสด็จไปคอยท่าที่แห่งนั้น พอดีแจ้งถึงที่นั้น บ่นพึมพำว่าวุ่นวายจริง ลำบากจริง เดือดร้อนจริงอยู่ผู้เดียว พระศาสดาทรงประทับนั่งตรัสว่า ยศมานี่ ที่นี่ไม่วุ่นวาย ที่นี่ไม่เดือดร้อน ที่นี่ไม่ลำบาก ยังไม่เคยเห็นพระพุทธเจ้า อำนาจอินทรีย์วาสนาก็รู้ว่าเป็นพระพุทธเจ้า ก็ถอดรองเท้าทันทีไว้ข้างนอก เข้าไปนั่งกราบพระศาสดา พระศาสดาของเราทรงสอนยศกุลบุตรด้วยอนุปุพพิกถาห้าอย่าง ยศ เธอตั้งใจฟัง ตถาคตจะสอน เธอจะได้บรรลุคุณความดี ยกมือพนมตั้งใจฟัง ทรงตรัสว่า ทานกถา บุคคลยินดีให้ทานวัตถุ ในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ๆ ให้ทานผ้า ให้ทานอาหาร ให้ทานเสนาสนะ ให้ทานยาแก้โรค เรียกปัจจัยสี่ อันนี้จะมีอานิสงส์ให้ผู้นั้นได้ประสบความสุขตามอำนาจของทานและเจตนาศรัทธานั้น เทศนาทานอย่างนี้แล้ว ก็เทศนาศีลกถา บุคคลผู้มีศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด ให้มีศีลบริสุทธิ์หมดจด ศีลนี้ บุคคลผู้ใดรักษา

ให้บริสุทธิ์หมดจดดีแล้ว จะเป็นเสบียงทางไกลของเขาอย่างอุดม และจะเป็นบันไดพาดขึ้นไปบนสวรรค์ เป็นปัจจัยให้สมาธิบังเกิด เป็นปัจจัยให้วิปัสสนาบังเกิด เป็นปัจจัยให้เห็นโลกุตตระธรรม และเป็นที่น่ารักใคร่ เป็นที่น่าชอบใจของเพื่อนพรหมจรรย์ เพราะผู้มีศีลดีศีลงาม เมื่อเทศนาศีลโดยพิสดารแล้ว ต่อนั้นไปก็เทศนาอานิสงส์ทานกับศีล ว่าเทพบุตรเทพธิดาที่เป็นสุขในสวรรค์หกชั้น จาตุมมหาราช ดาวดึงษ์ ยามาดุสิต นิมมาปรนิม มีความสุขมากมายยิ่งกว่ามนุษย์หลายร้อยพันเท่า บริโภควิบากคือผลกุศลเกิดจากทาน เกิดจากศีลของเขา มีสุขเลิศทั้งรูปทั้งเสียง ทั้งกลิ่นทั้งรส ทั้งสัมผัส ทั้งธรรมารมณ์ เลิศทุกอย่าง อายุก็มากไม่ต้องทำมาหากิน บริโภคของทิพย์ ถึงเวลาก็นึกกำหนดบริโภคอาหารก็อิ่มสำราญแถมอายุยืนนานชั้นดาวดึงษ์ ร้อยปีในมนุษย์ได้วันหนึ่งของดาวดึงษ์เท่านั้น ชั้นดาวดึงษ์นับปีในมนุษย์สามโกฏิหกล้านปีจึงหมดอายุ นี้ความสุขของสวรรค์ชั้นดาวดึงษ์ ถ้าสูงขึ้นไปก็มากไปกว่านั้น เมื่อพระองค์ทรงแสดงทาน แสดงศีล แสดงอานิสงส์ทานและศีลเป็นเทวดาเสวยทิพย์สมบัติอันโอฬาริกภาพ มากยิ่งกว่าในมนุษย์หลายร้อยพันเท่าฉนี้ ต่อนั้นพระองค์ทรงแสดงโทษของกาม แม้ความสุขอันเกิดจากกาม เป็นของมนุษย์ก็ดี ความสุขอันเกิดจากกามอันเป็นทิพย์ก็ดี แต่ล้วนมีโทษทั้งนั้น หาได้เป็นสุขล้วนๆไม่เจือปนไปด้วยโทษ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บาป ให้อกุศลบังเกิดเพราะกาม ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันนี้ชื่อว่าอารมณ์ของกาม เป็นของมนุษย์ก็ดี เป็นของทิพย์ก็ดี นับเป็นกามทั้งสิ้น กามนี้มีโทษ อปฺปสฺสาทา กามาความสุขในกามนั้นเศร้าหมองไม่ผ่องใส ความสุขในกามนั้นเปรียบอุปมาเหมือนดังบุรุษถือคบเพลิงด้วยหญ้าคาแห้งๆจุดไฟแล้วถือทวนลม บุรุษคนนั้น ถ้าไม่วางคบหญ้าคากำลังไฟลุกไฟนั้นจะพึงรวก ตา หู จมูก ถึงซึ่งความตาย โทษของกามทั้งหลายมีความยึดมั่นถือมั่นในกามจะมีความทุกข์เช่นนั้น บาปอกุศลจะรุกรามกำเริบขึ้น และทำบาปกรรมต่างๆแล้วก็ไปไหม้ในอบายภูมิทั้งสี่ หรือไม่อย่างนั้นก็ไปท่องเที่ยวในสังสารวัฏฏ์ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะกามเป็นเหตุเป็นเหตุเพราะกาม ทรงแสดงโทษของกามมีประการเป็นอันมาก ที่ห้าพระองค์ทรงแสดงเนกขัมมะ การออกบวช ออกจากบ้านมาบวชในพระบวรพระพุทธศาสนา ประพฤติความเพียรที่เรียกว่าตปะ เผากิเลส มีศีลเป็นที่ตั้ง เมื่อเอากายออกจากบ้านบวชเป็นภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก

อุบาสิกา ตั้งหน้าเจริญตปะ คือความเพียรเผากิเลสให้แห้ง ให้กุศลเจริญงอกงามทุกวันๆ กิเลสก็แห้ง อันนี้เป็นอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ เมื่อกิเลสอันกุลบุตรบวชด้วยศรัทธา กระทำความเพียรเผากิเลสอย่างนี้ ให้กิเลสแห้ง น้อย เบาบางเป็นลำดับ ปัญญาย่อมบังเกิดขึ้น เมื่อปัญญาอันกิเลสปกปิด กิเลสแห้งไปแล้ว ปัญญาก็เห็นตามเป็นจริง เมื่อเห็นตามเป็นจริงแล้ว ก็จะบรรลุโลกุตระธรรม มีพระโสดาเป็นต้น พระศาสดาทรงแสดงอนุปุพพิกถาห้าข้อ ข้อต้นแสดงทาน ข้อสองแสดงศีล ข้อสามแสดงอานิสงส์ของทาน ศีล สวรรค์ ข้อสี่แสดงโทษของกาม ข้อห้าแสดงเนกขัมมะออกบวชและประพฤติพรหมจรรย์ จบลง ยศบุลบุตรบรรลุโสดาทันที พอบรรลุโสดาแล้วนี้บิดายศกุลบุตร วุ่นวายทั้งบ้าน จำเพาะเทวดาบรรดาลให้ตามมาทางนี้ บิดาตามมาใกล้จะมาถึง พระองค์พิจารณาเห็นว่าจะเป็นอันตรายแก่ธรรมะ อธิษฐานไม่ให้บิดากับยศกุลบุตรเห็นกัน ให้เห็นแต่รองเท้าที่ถอดทิ้งไว้ข้างนอก เห็นรองเท้าก็จำได้เป็นรองเท้าของลูก เห็นแต่พระพุทธเจ้านั่งพิงต้นไม้ แต่มองไม่เห็นลูก พระองค์ไม่ให้เห็น ตรงเข้ามาถาม ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ พระองค์เสด็จอยู่ที่นี่ เห็นยศกุลบุตรมาที่นี่บ้างไหม พระองค์ตรัสตอบว่า คฤหบดี เธอจงนั่งที่นี่จะเห็นลูกของเธอเท่านั้นแหละดีใจเหลือล้น แต่ไม่เห็นลูก ทรงแสดงอนุปุพพีกถาอีก แสดงทาน แสดงศีลอีก แสดงอานิสงส์ทานและศีลสวรรค์อีก แสดงโทษของความยินดีในกามอีก แสดงเนกขัมมะการออกบวชอีก ซ้ำเหมือนอย่างแสดงให้ลูกชายฟัง พอจบลงเศรษฐีบิดายศกุลบุตรถึงโสดา ยศกุลบุตรฟังซ้ำครั้งที่สองถึงอรหัตต์ พอถึงอรหัตต์แล้ว พระศาสนาก็คลายอภินิหาริย์ให้เห็นกัน บิดาเห็นลูกนั่งอยู่ใกล้ๆ กล่าวว่าพ่อยศกุลบุตร จงกลับไปบ้านให้ชีวิตแก่มารดาของเธอเถิด มารดาไม่เห็นเธอ ชีวิตจะอยู่ไม่ได้ ยศกุลบุตรมองดูพระศาสดา พระศาสดาตรัสว่าดูก่อน คฤหบดี ยศกุลบุตรถึงแก่ธรรมอย่างนี้แล้วควรจะกลับไปบริโภคกามเป็นชาวบ้านอีกแลหรือ เศรษฐีบิดาทูลว่า ไม่สมควรเจ้าข้า ถ้ากระนั้นขออาราธนาพระองค์บวชยศกุลบุตรเถิด พระศาสดาก็มีพระวาจาตรัสว่า เอหิ ภิกฺขุ เธอจงเป็นพระมาเถิด คำเดียวเท่านั้น เพศฆราวาสหายหมด เป็นเพศบรรพชิต เศรษฐีบิดาอาราธนาพระศาสดากับยศกุลบุตรไปฉันบิณฑบาตรที่ปราสาท พระองค์ก็เสด็จไป พอฉันบิณฑบาตรแล้ว ก็เทศนาแสดงให้พวกบริวารยศกุลบุตร มีมารดาเป็นต้น มีอินทรีย์วาสนาทำไว้ในชาติก่อน บรรลุโสดาตามกัน นี้

ทัสสนานุตตริยะ ที่ว่าเห็นสมณะ คือเห็นพระพุทธเจ้า ทำตนให้เป็นคนยิ่งอย่างนี้ คือบรรลุโลกุตระพ้นจากปุถุชน พ้นจากนรก เปรต อสุรกาย เดียรฉาน ไม่ต้องไปอีกแล้ว แล้วก็เที่ยงที่จะไปสวรรค์ และเที่ยงที่จะได้อรหัตต์ นี้แสดงโสดา ยศกุลบุตรนั้นถึงอรหัตต์แล้วนี่ทัสสนานุตตริยะ ที่ว่าเห็นอย่างยิ่งนั้น เห็นแล้วเป็นอย่างนี้ เราฟังอย่างยิ่งก็เหมือนกัน ยศกุลบุตรฟังธรรมของพระศาสดา ฟังเรื่องทาน ฟังเรื่องศีล ฟังเรื่องอานิสงส์ของทาน ศีล ที่จะให้เกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์ เราฟังเรื่องโทษของกาม ความยินดีในกาม ฟังเรื่องที่ออกจากชาวบ้านมาบวชเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ประพฤติพรหมจรรย์ เท่านี้ท่านก็บรรลุโสดา ฟังครั้งที่สอง ท่านก็บรรลุพระอรหัตต์ นี่ทัศสนานุตตริยะ และ สวนานุตตริยะก็เหมือนกัน เพราะได้เห็นพระพุทธเจ้า ได้เห็นพระอรหัตต์แล้ว ได้ฟังธรรมของท่าน แต่ให้พึงรู้ว่าไม่ทั่วไป ที่เห็นแล้วไม่เลื่อมใส ก็ไม่เป็นทัสสนานุตตริยะ เช่นพวกเดียรถีนิครณ ได้เห็นพระพุทธเจ้า พระสาวกผู้มีกาย วาจา ใจ ไปตรงแล้ว ก็ไม่เลื่อมใส เป็นบาป ที่เป็นทัสสนานุตตริยะเห็นอย่างยิ่ง จำเพาะท่านผู้มีอินทรีย์วาสนา เห็นพระพุทธเจ้าเห็นพระอรหัตต์ พระปัจเจกโพธิ แล้วเกิดเลื่อมใสยินดี ยกมือขึ้นไหว้ ฟังธรรมของท่านก็ได้บรรลุชั้นโลกุตตระ ถ้าอินทรีย์ยังอ่อนก็ได้โลกีย์กุศลเต็มเปี่ยม อย่างนี้แหละเรียกว่าทัสสนานุตตริยะ และสวนานุตตริยะฟังธรรมอย่างยิ่ง ยิ่งกว่าการฟังทั้งหมด บรรดาเสียงมีในโลก ฟังเสียงนอกนั้น ไม่ให้กุศลเกิด ไม่ให้กิเลสหมด ฟังให้เกิดกิเลส ฟังให้เกิดบาปฉนั้น การฟังเสียงทั้งหมด จึงไม่เป็นการฟังอย่างยิ่ง ฟังพระธรรมของพระศาสดา จึงเป็นการฟังอย่างยิ่ง เพราะทำให้กิเลสหมด ทำให้กุศลเกิด หรือไม่ฉนั้นให้รู้เหตุแห่งทุกข์ คือ อกุศลให้รู้เหตุแห่งสุข คือกุศล เพราะได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้า เราจึงจะรู้ได้ว่าสุขมาจากกุศลอย่างนี้ๆ ที่ผู้นั้นทำไว้ ทุกข์มาจากบาปอกุศลอย่างนี้ๆที่ผู้นั้นทำไว้ เขาจึงได้ทนทุกข์เวทนาที่เราจะรู้อย่างนี้ก็เพราะฟังธรรมของพระพุทธเจ้า ปุถุชนจะรู้เองไปได้ที่ไหน พระพุทธเจ้าเองก็สร้างบารมีมาตั้งสี่อสงไขยแสนมหากัปล์ ออกบวชแล้วประกอบความเพียรตั้งหกพรรษากว่าจะตรัสรู้ธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ลักว่ารู้เอาง่ายๆเพราะฉะนั้น การฟังธรรมของพระองค์จึงให้กิเลสหมดไป ให้กุศลเกิด หรือให้เป็นอุปนิสสัยปัจจัยสืบเนื่องไปในเบื้องหน้า เอ้า...

สรุปใจความ ข้อสาม ลาภานุตตริยะ ได้ลาภอย่างยิ่ง ท่านหมายเอาได้ศรัทธาความเชื่อ ไปเห็นพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมแล้ว จึงเชื่อตาม เชื่อตามคำสอนของพระองค์เรียกว่า ตถาคตโพธิศรัทธา เชื่อตามความตรัสรู้ของพระองค์ ไม่มีความเคลือบแคลงสงสัย เห็นเป็นจริงตามที่พระองค์ทรงแสดงไว้อย่างไร เชื่อแน่ว่าอย่างนั้น ไม่พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น พระพุทธเจ้าเป็นสัพพัญญูพุทธะแท้ วาจาของพระพุทธเจ้าไม่เป็นสอง ตรงนี้จะยกมาเป็นพยานหน่อยหนึ่งก่อน บิดาของพิมพา ชื่อว่า สุปปพุทธะ โกรธพระพุทธเจ้าว่าทิ้งพิมพาและโกรธว่าให้พระเทวทัตไปบวชแล้ว ให้พระเทวทัตผูกพยาบาท ถูกแผ่นดินสูบ โกรธเอาพระราหุลหลาน หวังจะให้ครองราช ไปบวชเสียอีก เอาหนามมาปิดทางในเวลาที่พระองค์ไปบิณฑบาตร พระองค์เสด็จไปทางอื่น ตรัสกับพระอานนท์ อานนท์ สุปปพุทธะทำกรรมอันหนัก ปิดทางพระพุทธเจ้า นับตั้งแต่วันนี้ไปอีกเจ็ดวันแผ่นดินจะสูบเชิงบรรไดลงจากปราสาท ตรัสกับพระอานนท์อย่างนี้แล้วหลีกไปทางอื่น พระอานนท์ก็พูดกับพระสงฆ์ต่อไป เสียงเล่าลือก็ดังไปทั่วโลก พอได้ยินเข้าหู สุปปพุทธะ พระยาสุปปพุทธะ เออ.... คราวนี้พระสมณะโคดมจะพูดโกหกละ ถ้อยคำของพระสมณะโคดมจะไม่จริงคราวนี้เราจะไปอยู่บนปราสาทชั้นที่เจ็ด ปิดประตูหมดทั้งเจ็ดชั้น ให้ทหารรักษาทั้งเจ็ดชั้น แผ่นดินจะเหาะขึ้นไปสูบเราได้อย่างไร พระอานนท์ได้ยินอย่างนั้น ก็นำถ้อยคำมากราบทูลพระพุทธเจ้า ว่า พระยาสุปปพุทธะพูดอย่างนี้เจ้าข้า ว่าพระองค์จะกล่าววาจาไม่จริงละคราวนี้ พระยาสุปปพุทธะ จะไปอยู่บนปราสาทชั้นที่เจ็ด แผ่นดินจะขึ้นไปสูบได้อย่างไร พระศาสดาตรัสว่า ดูก่อน อานนท์ พุทธานามะ ชื่อว่า พระพุทธเจ้าทุกๆพระองค์มีบารมีเต็มรอบตรัสเป็นพระพุทธเจ้าแล้วนั้น จะมีวาจาเป็นสองหาได้ไม่ อย่าว่าพระยาสุปปพุทธะอยู่บนปราสาทชั้นที่เจ็ดเลย ให้ขี่เรือบินลอยอยู่บนอากาศก็ตาม ก็ต้องมาสู่ที่เชิงบันไดนั้น หรือไม่ฉนั้นพระยาสุปปพุทธะ ขี่เรือดำน้ำดำไปในก้นทะเลโน้นก็ตาม ต้องมาสู่ที่เชิงบรรไดนี่ หรือไม่ฉนั้นพระยาสุปปพุทธะ ยกพยุหะไปเขาหิมพาน เข้าไปอยู่ในถ้ำลึกๆก็ต้องมาสู่ที่เชิงบรรไดที่นี่ ต่อมาพระยาสุปปพุทธะก็กระทำเตรียมปิดประตู สั่งทหารทุกชั้น ถ้าเราเผลอพลั้งก็ให้จับเราไว้ พอถึงวันที่เจ็ด ม้าพระที่นั่งร้องคำรามข้างล่าง ลืมสัญญา ลงมาเพื่อจะปราม ประตูที่ใส่

กุญแจเปิดรับเสด็จ ทหารที่สั่งไว้ก็จับผลักลงมาข้างล่าง ประตูชั้นที่สองก็เปิดคอยรับเสด็จทหารก็จับผลักลงมาตามลำดับ จนกระทั่งลงมาถึงเชิงบรรได พอเหยียบแผ่นดินเหมือนเอาหินโยนลงไปในทะเล ผลุบหายไปเลย นี่พระยาสุปปพุทธะแผ่นดินสูบ ที่ยกขึ้นมาให้ฟังเช่นนี้ เพื่อให้รู้ว่าพระพุทธเจ้ามีพระวาจาไม่เป็นสอง ไม่ใช่คะเนแล้วเทศนา ไม่ใช่เรียนมาเทศนา รู้จริงเห็นจริงตามความเป็นจริง นี่ฉนั้น ผู้ที่มีศรัทธาเชื่อว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงๆไม่เคลือบแคลงสงสัย พระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้อย่างไร พระธรรมที่พระองค์ทรงเทศนาไว้อย่างไรก็เป็นอย่างนั้น ที่จะเป็นอย่างอื่นเป็นไปไม่ได้ เชื่อแน่อย่างนี้มีในท่านผู้ใดท่านเรียกว่า ลาภานุตตริยะ ท่านผู้นั้นได้ลาภอย่างยิ่งคือศรัทธา ไม่มีลาภอะไรจะยิ่งกว่าเกินศรัทธาเชื่อเช่นนี้ จะพ้นทุกข์พ้นโทษไปได้ ก็เพราะศรัทธาความเชื่อ เมื่อไม่เชื่อต่อบุญ จะทำบุญได้อย่างไร เมื่อไม่เชื่อว่าบาปให้ผลเป็นทุกข์ แล้วจะเว้นจากบาปได้อย่างไร เพราะฉะนั้นเมื่อเชื่อ เชื่อบาปก็ต้องละบาป เชื่อบุญก็ต้องบำเพ็ญบุญ ตอนนี้ยศกุลบุตร ดังแสดงแล้วตะกี้ บิดายศกุลบุตรก็พูดเหมือนกัน ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ยศกุลบุตรเกิดมาชาตินี้เป็นลาภอย่างยิ่งแล้ว คือได้บรรลุอรหัตต์ ที่เป็นอย่างนี้ เพราะฉนั้นให้ถือว่า เราเกิดมาเป็นลาภอย่างยิ่ง หมายเอาพระสูตรนี้คือศรัทธา ถ้าเราเชื่อต่อคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยไม่เคลือบแคลงสงสัย เป็นลาภอย่างยิ่งของเรา เรียกว่า ลาภานุตตริยะ เราได้อย่างยิ่งได้อย่างสูง เพราะศรัทธาความเชื่อของเราเกิดแล้ว เหตุนี้พระศาสดาจึงตรัสกะ อ รวกยักษ์ อ รวกยักษ์ถามว่า บุคคลจะพ้นจากสังสารวัฏฏ์ทุกข์ไปได้ด้วยเหตุอันใด พระองค์ตรัสว่า สทฺธาย ตรติ โอฆํ สัตว์ทั้งหลายจะพ้นจากสังสารทุกข์ คือ โอฆะห้วงน้ำทั้งสี่ได้ด้วยศรัทธาความเชื่อ นี่ ถ้าศรัทธามากมายก่ายกองบุคคลผู้ที่มีศรัทธาตั้งมั่น ผู้นั้นชื่อว่าได้ความสุข จะให้สำเร็จความสุขเพราะศรัทธาความเชื่อตั้งมั่นในคำสอนของพระองค์

สรุปใจความย่อๆ สิกฺขานุตตริย ศึกษาศีล สมาธิ ปัญญา ศึกษาพระธรรมวินัยของพระองค์ได้ให้ความชัด หรือปฏิบัติตามสมถะวิปัสสนา ก็เรียกว่าศึกษา อนุตฺสตานุตตริย ระลึกอย่างยิ่งได้แก่ระลึกถึงพระพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณอย่าให้ขาด ยิ่งกว่าการระลึกทั้งหมด ข้อหก บำรุงบำเรออย่างยิ่ง ได้แก่ครั้งกระโน้น ท่านบำรุงบำเรอพระพุทธเจ้ากับพระ

อรหันต์สาวกเช่นฝ่ายคฤหัสถ์ มีอนาถบิณ นางวิสาขา ฝ่ายบรรชิตมีพระอานนท์เป็นต้น ประพฤติปฏิบัติพระพุทธเจ้าไม่ขาด เรียกว่า ปริจริยานุตฺตริย ยิ่งกว่าการบำรุงบำเรออย่างอื่น ซึ่งไม่ได้ผล ธรรมทั้งหกประการ หนึ่ง เห็นอย่างยิ่ง สอง ฟังอย่างยิ่ง สาม ได้ลาภอย่างยิ่ง คือศรัทธา สี่ ศึกษาอย่างยิ่ง คือศีล สมาธิ ปัญญา ห้า ระลึกอย่างยิ่ง คือระลึกในพระพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ หก บำรุงบำเรออย่างยิ่ง ได้แก่บำรุงบำเรอพระรัตนตรัย ธรรมทั้งหก ประการนี้มีในท่านผู้ใด ได้ประพฤติอบรมไว้ดีแล้ว ท่านผู้นั้น พึงหวังในตนของตนเถิดว่า เราได้พบแล้วซึ่งของอันยิ่ง เธอจะไม่หย่อน เธอจะไม่ต่ำ เธอจะไม่มีความเศร้าหมอง มีแต่ความผ่องใส มีแต่ความประเสริฐอย่างเดียว เพราะอำนาจแห่งธรรมอันยิ่งทั้งหกประการ ซึ่งท่านได้ประพฤติปฏิบัติตามโอวาทคำสั่งสอนของพระศาสดา ดังวิสัชนามาด้วยประการนี้.

จิตตคาถา ว่าด้วยการทำสมาธิ
หลวงพ่อ พระครูพรหมสมาจาร (สาลี ธมฺมสโร)

แสดง ณ ท้องพระโรง วัดเขาวังราชบุรี
วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓

จิตฺตํ ภิกฺขเว ทนฺตํ รกฺขิตํ
สํวุตํ อตฺถาย สํวตฺตตีติฯ

บัดนี้ จะได้แสดงพระธรรมเทศนาอันเป็นพระบรมโอวาทของสมเด็จพระบรมสุคตทสพญาณได้ตรัสประทานเทศนาสอนเวไนยสัตว์ไว้เพื่อให้หลุดพ้นจากกองทุกข์ ก็พระสัทธรรมเทศนาของพระศาสดานั้นมีนัยแยบคายหลายประการต่างๆยักย้ายตามนิสสัยของสัตว์ สมเด็จพระบรมศาสดา เป็นผู้รอบรู้ในสัจจธรรมทั้งหลายไม่มีขัดข้อง เพราะฉะนั้นญาติโยมทั้งหลาย ซึ่งเป็นพุทธบริษัท ฟังธรรมอย่างนั้นบ้างอย่างนี้บ้าง แต่ในที่นี้จะแสดงเรื่องจิต เพราะจิตนี้เป็นใหญ่ในสรีระร่างกาย ดังพระบาลีที่แสดงว่า มโนปุพฺพํ คมาธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา ดังนี้เป็นต้น

แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลและอกุศล มีใจถึงก่อน สำเร็จด้วยใจ มีใจเป็นใหญ่ อธิบายว่า คนที่จะทำกุศลก็ต้องมีใจนึกคิดถึงเรื่องกุศลก่อน น้อมไปถึงเรื่องกุศลก่อน กุศลนั้นก็สำเร็จด้วยใจคิดนึก มีใจเป็นใหญ่ในที่จะทำให้กุศลนั้นๆที่ท่านเรียกอีกอันหนึ่งว่า มนินทรีย์ มีใจเป็นใหญ่ในที่จะกระทำ

กองการกุศลนั้นๆให้สำเร็จลุล่วงไปตามเจตนา เหตุนี้พระศาสดาจึงทรงแสดงว่า กุศลธรรมทั้งหมดมีกามาวจรกุศล รูปาวรูปาและโลกุตตร สำเร็จด้วยใจ มีใจถึงก่อน สำเร็จด้วยใจมีใจเป็นใหญ่อย่างนี้ ฉะนั้น ใจนี้สำคัญที่สุด พวกพุทธบริษัทพึงเข้าใจในเรื่องของจิต ประคับประคองใจของตนให้เป็นบุญเป็นกุศล ก็เป็นใหญ่อยู่ที่ใจอย่างเดียว กายนั้นต้องมีใจสั่งการก่อน จึงทำด้วยวาจาต้องมีใจสั่งการก่อน จึงพูดได้ เหตุนั้นพระศาสดาจึงตรัสแสดงเรื่องของใจว่า จิตฺตํ ภิกฺขเว เป็นอาทิ ดูก่อนภิกขุทั้งหลาย จิตฺตํ อันว่าจิต อทนฺตํ บุคคลไม่ได้ทรมาน อคุตฺตํ บุคคลไม่ได้คุ้มครอง อรกฺขิตํ บุคคลไม่ได้รักษา อสํวุตํ บุคคลไม่ได้สำรวมระวัง อนตฺถาย สํวตฺตติ ใจนั้นย่อมเป็นไปเพื่อความพินาศอย่างใหญ่หลวง นี่ พระศาสดาทรงแสดงใจและจิตอย่างเดียวกัน

ใจไม่ได้ทรมาน ใจไม่ได้คุ้มครอง ใจไม่ได้รักษา ใจไม่ได้สำรวมระวัง ใจนั้นแหละจะทำความพินาศปราศจากประโยชน์ให้แก่ผู้นั้นอย่างใหญ่หลวง นี้แสดงใจ ซึ่งไม่ได้ทรมาน เรียก อบรมก็เรียก ปราบปรามก็เรียก ไม่มี ไม่เคยทำ รักษา คุ้มครอง สำรวม ไม่ได้ทำทั้งนั้น ปล่อยไปตามอำนาจของกิเลสเพราะใจดวงนี้ เป็นสัญชาติชนิดหนึ่ง ต้องมีเครื่องมาประกอบ เขาก็ไปสู่อารมณ์ เพราะใจนั้นไม่มีตัวตนสรีระร่างกายสีขาวเหลืองแดง ต้องมีอารมณ์จึงจะเกิดขึ้นได้ อารมณ์ก็คือรูปารมณ์ อารมณ์คือรูป อารมณ์คือเสียง อารมณ์คือกลิ่น อารมณ์คือรส อารมณ์คือสัมผัส อารมณ์คือความนึกคิด ใจก็เกิดขึ้นในรูปในเสียงในกลิ่นในรสในสัมผัส ในความคิดนึกนั้น ใจที่ละเอียดสุขุมลุ่มลึก ทีนี้เจ้าของที่สมมติว่าผู้เป็นเจ้าของของใจได้แก่ตัวตนของบุคคลผู้หนึ่งๆไม่ได้สดับตรับฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อไม่ได้สดับตรับฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ได้คบสัปปุรุษผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติงาม ธรรมก็ไม่รู้ แล้วก็ปล่อยให้ใจไปตามธรรมดา ตนเกิดมามีใจอย่างไรก็ประพฤติเป็นไปอย่างนั้น ก็เป็นไปตามโลภ เป็นไปตามโกรธ เป็นไปตามหลง ไม่มีข้อกฎ ข้อบังคับ เพราะเธอไม่ได้ยินไม่ได้ฟังว่าใจโลภ ใจโกรธ ใจหลง มันเป็นบาปแล้วลามถึงกาย กายทำบาป วาจาพูดบาป บาปเหล่านี้แหละพาสัตว์ไปตกนรกเปรตอสุรกาย เดียรฉาน เพราะใจดวงนี้ ใจดวงนี้จะเป็นไปเช่นนั้นก็เพราะผู้นั้นไม่รู้จักใจ ว่าไปผสมบวกเข้ากับอะไร แล้วแต่เขาจะไปยึดเอาอารมณ์อะไร ก็

ประพฤติเป็นไปตามอารมณ์นั้นๆเจ้าของไม่มี นี่ใจอย่างนี้ ท่านเรียกว่าใจไม่ได้ทรมาน ไม่ได้อบรม ใจไม่ได้คุ้มครอง ใจไม่ได้รักษา ใจไม่ได้สำรวมระวัง ใจนี้แหละ จะทำบุคคลผู้นั้นให้เดือดร้อนในปัจจุบัน มีครหาติเตียนนินทาเป็นต้น เดือดร้อนในอนาคต จะไปหมกไหม้ในนรกเปรต อสูรกายเดียรฉาน นี่โทษของใจที่ไม่ได้อบรมไม่ได้ทรมาน ไม่ได้คุ้มครอง ไม่ได้รักษา ไม่ได้สำรวม ให้ผลอย่างนี้ ที่ว่า อนตฺถาย สํวตฺตติ ใจอย่างแสดงมานั้นเป็นไปเพื่อความพินาศจากความสุข เป็นไปเพื่อไร้จากประโยชน์ซึ่งต้องการ ประโยชน์ความสุขเป็นโลกีย์เป็นโลกุตตร ปราศจากบุคคลผู้นั้นหมด เพราะใจเป็นบาปเสียแล้ว กายวาจาก็เป็นบาปหมด เหตุไรจึงเป็นอย่างนั้น เพราะเขาไม่รู้จักว่า ใจนี่เป็นผู้สำคัญที่สุด ติดต่อบาปอกุศล จนให้กายวาจาภายนอกเสียไปด้วย เขาก็ไม่รู้ว่าเสีย เมื่อเขาไม่รู้อย่างนี้ เขาจึงไม่ได้ทรมานใจ เขาจึงไม่คุ้มครองใจ เขาจึงไม่รักษาใจ เขาจึงไม่สำรวมใจ สาวกของพระศาสดาเพื่อได้สดับธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วแจ้งอย่างนี้ พระศาสดาจึงตรัสกับพวกสาวกทั้งหลายเหล่านั้น ว่า.--

จิตฺตํ ภิกฺขเว ทนฺตํ รกฺขิตํ สุวุตํ อตฺถาย สํวตฺตติ

สาวกผู้ใดรู้จักใจอย่างนี้แล้ว ทรมานใจให้เป็นธรรม คุ้มครองใจที่เป็นธรรมอยู่แล้วให้คงที่ รักษาใจให้ติดต่อกับธรรม สำรวมระวังใจของตนไว้ในสมาธิ ตั้งปธานะวิริยะความเพียร ทรมานใจของตนให้เป็นธรรมให้จนได้ คุ้มครองใจให้อยู่กับธรรมที่เป็นแล้ว รักษาใจไม่ให้แยกย้ายไปจากธรรม สำรวมระวังใจไว้ในธรรมที่เป็นกุศล อตฺถาย สํวตฺตติ สาวก สาวิกา อุบาสก อุบาสิกา ของพระพุทธเจ้าได้ฝึกหัดกระทำตนดังนี้ ท่านเหล่านั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอันเป็นโลกีย์และโลกุตตระ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ยังได้รับความชมเชยสรรเสริญจากบัณฑิตนักปราชญ์ในปัจจุบัน เมื่อสิ้นชีวิตก็ไปสู่สุคติหรือบรรลุโลกุตตระ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสรรเสริญท่านผู้มีใจอบรม ดังนี้ว่า.–

กลฺยาณธมฺมํ กิตฺติ สทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ

ผู้เป็นกัลยาณธรรม คือมีใจอบรมทรมานดีแล้วคุ้มครองดีแล้ว รักษาดีแล้ว สำรวมระวังให้เป็นกุศลทุกขณะ ทุกเมื่อนั้น กิตติศัพท์ คือ ความสรรเสริญหรือชมเชยยกย่องฟุ้งไป

ในทิศทั้งสี่ ทิศตะวันออก ตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ สัตบุรุษบัณฑิตย่อมชมเชยสรรเสริญ ยกย่องไปในทิศทั้งสี่นี้ในมนุษย์ เทวา นํ ปสํสนฺติ อย่าว่าแต่มนุษย์ เทพยดาทั้งหลาย ย่อมชมเชยสรรเสริญ พฺรหฺมุนาปิ ปสํสิโต ท้าวมหาพรหมผู้อยู่ในพรหมโลกก็ชมเชยสรรเสริญ ท่านผู้มีใจอบรมดีแล้วอย่างว่า นี้พระศาสดาทรงตรัส จิตที่บุคคลทรมานดีแล้ว จิตที่บุคคลคุ้มครองแล้ว จิตที่บุคคลรักษาไว้งามดีแล้ว จิตที่บุคคลสำรวมระวังไว้ดีแล้ว ย่อมมีผลชมเชยสรรเสริญจากกัลยาณชน กัลยาณมิตร เทวดาก็สรรเสริญ ท้าวมหาพรหมก็ยกย่อง นี่ผล บัดนี้ใจนี้รวดเร็วว่องไวยิ่งนัก ไม่มีสรีระร่างกาย พบอารมณ์ก็แวกวิ่งแล่นไป นี่จะแสดงตรงนี้หน่อยหนึ่งว่า.—

ชีวิตํ อตฺตภาโว จ สุขทุกฺขา จ เกวลา
เอกจิตฺตสมายุตฺตา ลหุโส วตฺตเต ขโณ

แปลว่า สหชาติธรรม คือชีวิตอัตตภาพร่างกาย สุขทุกข์และสหชาติธรรมอันเศษจากสุขและทุกข์ ชีวิตอินทรีย์เหล่านี้ ประกอบไปด้วยใจดวงเดียว ใจดวงนั้น ย่อมมีขณะอันเหมือนๆกันทุกๆขณะ แต่สหชาติธรรมเหล่านี้ เกิดขึ้นมิได้เจือปนกันกับขณะจิต เกิดพร้อมด้วยขณะจิตดวงใด ก็แยกย้ายกันกระจายกันอยู่ ตามหน้าที่ของตน มิได้เจือปนกันและขณะอันเกิดแห่งสหชาติธรรมนั้นรวดเร็วว่องไวเกิดพร้อมกันกับด้วยขณะจิต แต่ก็แยกย้ายกันอยู่ อันนี้แสดงอย่างนี้ ญาติโยมเห็นยากหน่อยเพราะเหตุว่าใจละเอียด ใจสุขุม ใจรวดเร็ว ชีวิตอัตตภาพร่างกาย สุขทุกข์นี่ระยะเกิดกับใจดวงเดียว ชีวิตก็เกิดกับใจ อัตตภาพก็เกิดกับใจ สุขก็เกิดกับใจ ทุกข์ก็เกิดกับใจ แต่แยกกันอยู่ เกิดขณะเดียวกันแต่แยกกันอยู่เร็วอย่างนี้ เกิดพร้อมกันกับใจขณะเดียวกัน แต่ว่าแยกย้ายกันอยู่ หาได้ปะปนกันไม่ นี้อย่างนี้ ก็ยังฟังยาก นี่เรื่องของใจ ฉะนั้นเป็นวิสัยของผู้ที่ได้ญาณสมาบัติ ก็พอจะรู้จักใจเหล่านี้ได้บ้าง แต่ไม่ชัด ต้องถึงอริยะมรรค โสดา ถึงอรหันต์ ก็ชัดเจนขึ้นในใจ ฉะนั้นใจนี้จึงรวดเร็วว่องไวเกิดกับขณะจิตพร้อมกัน แต่แยกย้ายกันอยู่ เอาละอธิบายเพียงเท่านั้น

บัดนี้ การทรมานใจ จะทรมานอย่างไร พระองค์ทรงตรัสว่า ทนฺตํ จิตฺตํ ท่านจงทรมานใจของท่าน เมื่อท่านทรมานใจของท่านได้แล้ว ท่านจะเป็นผู้ประเสริฐ พระศาสดา

ตรัสว่า มนุษย์คนใดเป็นผู้ฝึกหัดทรมานใจได้แล้ว มนุษย์คนนั้นประเสริฐกว่ามนุษย์ทั้งหลาย นี่สรรเสริญอย่างนี้ พระโยคาวจร คือภิกษุอุบาสกอุบาสิกา สามเณร เพียรพยายามทรมานใจของตน ในพระกัมมัฏฐานยกกัมมัฏฐานบทหนึ่งบทใดขึ้นมาตั้งให้ใจอยู่ที่นั่น เมื่อไม่อยู่ก็เอาสติควบคุมรึงรัดไว้ให้แน่นหนาไม่ให้ไปจากพระกัมมัฏฐาน เหมือนอย่างยกพระพุทธคุณขึ้น พุทฺโธ ให้อยู่กับพุทฺโธ จะไปก็เอาสติผูกรึงรัดไว้ไม่ให้ไป จะลำบากเพราะใจกวัดแกว่งดิ้นรนอย่างไร ก็ไม่ยอมปล่อยให้ใจออกจาก พุทฺโธ คือพระกัมมัฏฐาน ร่างกายจะเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเท่าไร ก็ไม่ปล่อยให้ใจออกไปจากพุทฺโธ ท่านเห็นอย่างไรจึงไม่ปล่อย ก็ใจนี้แสดงแล้วในเบื้องต้น พระศาสดาตรัสว่า ที่จะไปนรกก็เพราะใจ ที่ไม่ได้ฝึกหัดอบรมทรมานให้อยู่กับธรรม ใจอย่างนี้พาสัตว์ไปตกนรก เปรต อสุรกาย เดียรฉาน เพราะฉะนั้นถึงจะดิ้นรนกวัดแกว่งก็ยึดไว้ไม่ยอมให้ไป ยอมให้ไปก็เท่ากับให้ไปตกนรก ท่านจึงยึดเอาใจนั้นไว้ การที่ยึดเอาใจนั้นแหละ เรียกว่า ทรมาน ไม่ปล่อยให้ใจไปตามอารมณ์ที่เป็นบาปอกุศล ท่านเห็นอย่างนี้เป็นเปรตก็เพราะใจมิได้ทรมานอย่างนี้ให้อยู่ใต้อำนาจ นี่เป็นอย่างนี้ สาวก สาวิกา อุบาสก อุบาสิกา ของพระพุทธเจ้าครั้งกระโน้น พระองค์ทรงแสดงว่าอย่างนี้

อิทํ ปุเร จิตฺตมจาริกํ
เยนิจฺฉกํ ยตฺถกามา ยถาสุขํ
ตทชฺชหํ นิคฺคหิสฺสามิ โยนิโส เป็นต้น

แปลว่า ในกาลก่อนจิตนี้ได้เที่ยวจาริกไปแล้ว ตามความปรารถนา ตามความรักใคร่ ตามความสุขของเรา บัดนี้เราจะข่มจิต จิตดวงนี้โดยแยบคายในวันนี้ ให้เหมือนควาญช้าง ถือขอเหล็กขู่ช้างกำลังตกมัน อาละวาดอยู่ให้กลัวฉะนั้น พระองค์ทรงนำควาญช้างถือขอเหล็กขู่ช้างกำลังตกมัน อาละวาดให้ยอมมาเปรียบ ใจนี้กวัดแกว่งดิ้นรน ประพฤติเป็นไปตามความปรารถนา ตามความรักใคร่ ตามความสุขใจของเขา ภิกษุอุบาสกอุบาสิกา ข่มจิตดวงนั้นด้วยสติ เอาสติเป็นขอ ยึดไว้เหมือนขอสับศีรษะช้างยึดไว้ฉะนั้น ถ้าปล่อยจิตไปก็เป็นบาปก็ต้องไปตกนรก หรือเปรต หรืออสุรกาย หรือเดียรฉาน ที่พระศาสดาตักเตือนผู้ที่ไม่ฝึกหัดทรมานใจ ปล่อยให้ใจประพฤติเป็นไปตามอำนาจ จะไปเสวยทุกขเวทนาในมหานรก

เปรตอสุรกายเดียรฉาน ท่านเห็นอย่างนี้ ท่านรู้อย่างนี้ ท่านจึงไม่ปล่อยใจประพฤติเป็นไปตามอำนาจของใจ ให้อยู่ในอำนาจของพระกัมมัฏฐาน ทรมานอยู่ในพระกัมมัฏฐาน พุทฺโธๆ อยู่ที่นี่ไม่ให้ไป พระศาสดาตรัสสอนภิกษุอุบาสกอุบาสิกา สามเณร ให้ทรมานจิตของตนอยู่ในพระกัมมัฏฐาน คือ พุทฺโธๆ เป็นต้น อย่างนี้อยู่ และใจนั้นก็ย่อมอยู่ในอำนาจของความเพียรและสติ ของพระโยคาวจรนั้นๆ จะขืนดื้อดึงไปไม่ได้ ถ้าพระโยคาวจรไม่หย่อนกำลังไม่ปล่อยไป ไปไม่ได้ เมื่อฝึกหัดประพฤติทรมานอยู่อย่างนี้ จิตที่เป็นสมาธิก็ย่อมเกิดขึ้นเพราะใจประพฤติเป็นไปกับอารมณ์นั้นไม่ได้ ให้ประพฤติอยู่กับอารมณ์ พุทฺโธๆ เกิดดับเกิดดับอยู่ที่นี่ หนักเข้า ใจนั้นก็อ่อนลง อ่อนลง คือคำว่าอ่อนลงนั้น กิเลสที่หุ้มห่ออยู่ก่อนนั้นก็ค่อยคลายออก เมื่อคลายออก ใจนั้นก็มีกำลังธรรม ข้อนี้ ท่านนำเอามาเปรียบไว้ว่าเหมือนนายโคบาลจับลูกโครุ่นๆ ยังไม่เป็นเชือก ยังไม่เป็นแอกเป็นไถ พอเอาเชือกคล้องคอเข้ามัดติดหลัก ลูกโครุ่นๆไม่เคย ดิ้นวิ่งวนไปวนมา เชือกก็เหนียว หลักปักก็ไม่โค่นเธอวิ่งหมดแรง ลูกโคนั้นย่อมมานอนอยู่ที่หลัก ข้อเปรียบนั้นฉันใด ใจเหมือนลูกโค เชือกเหมือนสติ หลักคือพระกัมมัฏฐาน คือ พุทฺโธ เอาสติผูกมัดใจดวงนั้นไว้ให้อยู่กับพุทฺโธๆ วิ่งไปอย่าให้สติขาด เมื่อประกอบอยู่อย่างนี้ ทรมานอยู่อย่างนี้ ใจนั้นเหนื่อยก็มานอนอยู่ที่หลักคือพุทฺโธ อุปจารสมาธิเกิด เมื่ออุปจารสมาธิแล้ว ในที่นั่งนั้น เธออย่างเคลื่อนจากที่นั่งเธอจงรีบเจริญให้ยิ่งขึ้นไป ให้ถึงอัปปนาให้ได้ แต่นั้นท่านแสดงว่า ถ้าเจริญพุทฺโธ ไม่สามารถจะถึงอัปปนา ถึงแก่อุปจารสมาธิ ท่านก็นับเป็นฌานเหมือนกัน เพราะพุทฺโธนั้นสุขุมลุ่มลึก ไม่สามารถจะถึงอัปปนา อุปจารสมาธินี้ปราบได้แต่กิเลสหยาบๆ ตัณหาหยาบๆ บกพร่อง ต่อแต่นั้นพระโยคานั้น ความสะดุ้งหวาดเสียวไม่มี อำนาจอุปจารสมาธิปราบตัณหาอย่างหยาบ ได้เพียงเท่านี้ไม่ถึงอัปปนาชั้นฌาณ เท่านี้เป็นบาทของวิปัสสนา ยกรูปให้เห็นไม่เที่ยง ก็เห็นไม่เที่ยง ที่เรียกว่า อนิจจานุปัสสนา ตามดูรูปว่าไม่เที่ยง ก็ไม่เที่ยงจริงๆ ไม่เหมือนก่อนเราว่าเอาเอง นี้เห็นเกิดขึ้นว่าไม่เที่ยง เมื่อเห็นความไม่เที่ยงในกองรูปเสร็จแล้ว ย่อมเห็นอนัตตาในรูปไม่มีตัวไม่มีตน นี่เขาเลื่อนชั้นขึ้นเป็นลำดับๆ นี้ชั้นวิปัสสนาปัญญาเกิดจากอุปจารสมาธิ จึงจะให้ผลอย่างนี้ นี่การฝึกหัดทรมานใจ ย่อมให้เกิดสมาธิอุปจารสมาธิ และให้เกิดวิปัสสนาปัญญาเห็นความไม่เที่ยงในรูป เห็นทุกข์ในรูป เห็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตนใน

รูป ถ้าพระไตรลักษณ์ปรากฏขึ้นอย่างนี้ เป็นเบื้องต้น อุปนิสสัยปัจจัยมี เจริญอนิจจังทุกขังอนัตตา เห็นรูป มองรูปให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเสมอกันทีเดียว รูปในตัวเรา รูปผู้อื่น รูปหยาบ รูปละเอียด รูปเลวทราม รูปประณีต รูปไกล รูปใกล้ เป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนเสมอกันหมด เมื่อเห็นอย่างนี้เสมอกันแล้ว พระโยคาวจรนั้นเพ่งกระทำให้เห็นอนิจจังทุกขังอนัตตายิ่งขึ้น เมื่อยิ่งละเอียดขึ้นไปแล้ว ต่อนั้นไปก็ละอนิจจังทุกขังอนัตตา มีจิตวางเฉย ท่านเรียกว่า อุเบกขาญาณ เมื่อมีจิตวางเฉยไม่ต้องดูอนิจจังทุกขังอนัตตา เพราะดูแล้วเห็นชัดหมดแล้วก็วางเฉย เมื่อวางเฉยอยู่อย่างนั้นถ้านิสสัยอริยมรรคมี ท่านว่ากิริยาอริยมรรค คือเรียกว่า กิริยาชวนะจิตบังเกิดขึ้น บังเกิดขึ้นแล่นไปเจ็ดครั้ง ครั้งแรกอุปกรรมบริกรรม ครั้งที่สองอุปจาร ครั้งที่สามอนุโลม ครั้งที่สี่โคตรภู นี่ละเอียด โคตรภูนั้นปัญญาที่เป็นโลกีย์วิปัสสนาถึงแค่โคตรภูปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้นแล้ว ย่อมท่วมทับครอบงำจิตปุถุชน จิตโคตรภูเกิดแล้วพอดับลงไป จิตดวงอริยมรรคเกิดขึ้นทันที จิตดวงอริยมรรคเกิดก็ทำลายสังโยชน์สาม ที่เห็นร่างกายเป็นของเราก็ละได้ ไม่ใช่ของเรา ความสงสัยมรรคผลนิพพานก็ละได้ ความลูบคลำข้อปฏิบัติผิดธรรม ผิดวิสัยก็ละได้ นี่เป็นพระโสดา เมื่ออริยมรรคสังหารสังโยชน์สามนี้ขาดแล้ว อริยมรรคก็ดับ อริยผลก็เกิดขึ้น บางท่านก็ขณะหนึ่งสองขณะ บางท่านก็สามขณะ นี่เป็นโลกุตตระ นี้ใจฝึกหัดทรมานให้ผลเป็นโลกุตตระ ถ้าแค่ชั้นโสดาปิดนรกเปรตอสุรกายเดียรฉานขาด เป็นนิยตบุคคล เป็นบุคคลเที่ยงแล้ว เที่ยงสองอย่าง เที่ยงที่จะไปสวรรค์ เที่ยงที่จะได้อรหัตต์โดยลำพังตนเอง จิตใจทิฐิ ความเห็น เห็นไม่แปรปรวนอย่างอื่น คงที่ ฉะนั้นพระศาสดาจึงพยากรณ์นิยตบุคคลได้พระโสดา เป็นบุคคลที่เที่ยง จะไปสวรรค์จะได้อรหัตต์โดยลำพัง ถ้าไม่อาจถึงอย่างนั้น แค่ฝึกหัดทรมานจิตของตนให้อยู่ในพระกัมมัฏฐาน จิตนั้นก็บริสุทธิด้วยสมาธิ เพราะความทรมานของท่านผู้นั้น เมื่อบริสุทธิ์หมดจดด้วยสมาธิแต่ไม่อาจถึงฌาน หรือไม่อาจถึงโลกุตตระ เพียงเท่านี้เขาสิ้นชีวิต ก็ไปบังเกิดในสุคติ คือสวรรค์ เพราะมีใจอันเขาทรมานบริสุทธิได้แล้ว ละพยศอันร้ายคือกิเลศที่หุ้มห่อใจได้พอสมควร เหตุนั้นพระศาสดาจึงตรัส ใจของท่านผู้ที่บริสุทธิ์ อันเกิดจากการฝึกหัดทรมานนี้ว่า.—

จิตฺเต ปาริสุทฺเธ สุคติ ปาฏิกงฺขา ฯ

ท่านทรมาณจิตของท่านให้บริสุทธิหมดจดด้วยพระกัมมัฏฐาน ท่านทำกาลกิริยาตายเพียงเท่านี้ก้าวขึ้นเบื้องบน สุคติคือสวรรค์หกชั้น ท่านหวังได้ ท่านตายวันนี้ เป็นเทวดาขณะนี้เอง เหมือนบุคคลนอนหลับแล้วตื่นขึ้นจากที่นอนเท่านั้น นี่ การฝึกหัดใจ ทรมานใจไม่ให้ตกไปสู่กระแสแห่งกิเลส ให้อยู่ในอำนาจแห่งพระกัมมัฏฐาน แล้วก็คุ้มครองไว้ รักษาไว้ สำรวมไว้ อย่าให้ไปไหนนั้นแหละ เมื่อใจยังไม่เป็นอุปจารสมาธินั้นยังกวัดแกว่งยังดิ้นรน พระโยคาวจรผู้ฝึกหัดจิตยังลำบากอยู่ ยังตกอยู่ในอัตตกิลมถา แปลว่า ยังเหน็ดเหนื่อย เพราะใจยังไม่สงบ เมื่อสงบลงเมื่อใดแล้ว ก็พ้นจากความลำบาก ตั้งอยู่ได้ตามความประสงค์ มีจิตเป็นสมาธิอยู่ในอารมณ์นั้นๆนั่งอยู่ได้กี่ชั่วโมงก็ได้ เป็นสุขสบายไม่ต้องอดต้องทน ในระหว่างสมาธิยังไม่เกิดก็ต้องอดทน ความอดทนนั้นแหละเรียกว่า ทนฺโต แปลว่า ทรมาน ทมะ ที่ทำใจให้สงบมีอยู่ ท่านอบรมไว้ให้ดี อย่าท้อถอย เหมือนเดินทางไกลบ้าง ทางนี้กันดารแสนจะลำบาก ก็ต้องเตือนว่า เมื่อไปถึงที่แล้วสบายเป็นสุขมาก ท่านลำบากแต่ทางเดินนี้เท่านั้น ท่านอย่าท้อถอยเดินไป ข้อเปรียบนั้นฉันใด ระหว่างโยคาวจรทำใจให้สงบยังไม่สงบเพราะยังไม่ถึงธรรมที่สงบ ก็ยังลำบากเหมือนเช่นนั้น แต่ให้เตือนตนของตนว่า ธรรมเครื่องสงบใจมีอยู่ ท่านผู้เป็นบัณฑิตสัตบุรุษท่านสงบมามากแล้ว มีพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ พระสาวก ทั่วไป ก่อนท่านก็ เป็นปุถุชน ท่านก็ลำบาก เมื่อยังไม่ถึงความสงบ เมื่อท่านถึงความสงบแล้ว ท่านจึงได้เปล่งวาจาว่า สุขจริงหนอ สุขจริงหนอ นี่ ก่อนยังไม่ถึงยังเหน็ดเหนื่อยลำบาก ท่านก็ไม่ยอม ไม่ยอมให้จิตไปนอกจากพระกัมมัฏฐานเพราะกลัวนรก จิตดวงนี้ไปติดต่อนรก นี่ท่านแก้ไขไว้อยู่อย่างนี้ ยกให้ฟังเป็นตัวอย่าง หมู่เราก็ปรารถนาอยากให้พ้นจากนรก อยากไปสวรรค์หรือถึงนิพพาน ก็ต้องฝึกหัดใจดวงนี้ ใจดวงนี้แหละเป็นผู้จะไปสวรรคและนิพพาน ก็ต้องฝึกหัดใจดวงนี้ ใจดวงนี้แหละเป็นผู้จะไปสวรรค์และนิพพาน เพราะใจที่ฝึกหัดได้แล้ว ใจที่ปล่อยไม่ฝึกหัดให้เป็นไปตามอำนาจกิเลสนี้แหละ นรกก็เพราะใจดวงนี้ เปรตอสุรกายเดียรฉานก็เพราะใจดวงนี้ เศษบาปมาเป็นคนง่อยเปลี้ยเสียขาบ้าใบ้หนวกในมนุษย์โลกนี้มีเยอะแยะ ก็เพราะใจดวงนี้ไปทำบาป เจ้าของไม่รู้จักทรมาน เพราะเหตุเธอไม่รู้ ไม่ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้า ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่ได้อบรม

ในธรรมของพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะ จึงปล่อยให้ใจเหนืออำนาจของเธอ ก็พาไปสู่บาป บาปก็พาไปสู่อบายมีนรก เป็นต้น

ฉะนั้น พระศาสดาจึงตรัสว่า

จิตฺตํ ภิกฺขเว หนฺตํ คุตฺตํ รกฺขิตํ
สํวุตํ อตฺถาย สํวตฺตติฯ

ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ใจที่ท่านอบรมทรมานดีแล้ว ใจที่ท่านคุ้มครองดีแล้ว ใจที่ท่านรักษาดีแล้ว ใจที่ท่านสำรวมระวังดีแล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์อันใหญ่หลวงแก่ท่าน ทั้งที่เป็นโลกีย์ สุขในสวรรค์ และมนุษย์โลกพรหมโลก ทั้งที่เป็นโลกกุตตระบรรลุพระโสดาตลอดถึงอรหันต์ เพราะใจที่ท่านทรมานแล้ว คุ้มครองแล้ว รักษาแล้ว สำรวมแล้ว นี่แหละต้นเหตุ เมื่อท่านไปเป็นเทวดาเป็นพรหมเป็นอริยะตั้งแต่โสดา ถึงอรหัตต์

ท่านทั้งหลาย เมื่อได้สดับพุทธโอวาท เรื่องของจิตใจ อันท่านผู้เป็นบัณฑิตทรมาณคุ้มครองรักษาสำรวมดี ท่านได้พ้นทุกข์เป็นลำดับ ดังอธิบายมาแล้ว

รับทานเทศนามาพอสมควรแก่เวลายุติเทศนาแต่เพียงนี้ เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้ฯ

กุมภูปมกายคาถา
หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร (สาลี่ ธมฺมสโร)

แสดง ณ ท้องพระโรง วัดเขาวังราชบุรี
เมื่อ วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒

กุมฺภูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา
นครูปมํ จิตฺตมิทํ ฐเปตฺวา
โยเธถ มารํ ปญฺญาวุเธน
ชิตญฺจ รกฺเข อนิเวสโน สิยาฯ

บัดนี้จะได้แสดงคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสสอนภิกษุ ภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกา เทวดา มนุษย์ ให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน พ้นจากความทุกข์ ในอบายและสังสารวัฏฏ์ เพราะได้ฟังคำสั่งสอนของพระศาสดา แล้วรู้แจ้งแทงตลอด จึงได้พากันพ้นจากทุกข์ในอบายหรือสังสารวัฏฏ์ทีเดียว เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายฟังด้วยความเคารพ ก็จะได้เห็นผลดังที่ได้ประสบแล้วในครั้งกระโน้น

ดำเนินใจความวันนี้ในพุทธโอวาท พระศาสดาตรัสสอนด้วยวิปัสสนาปัญญา บุคคลพึงรู้แจ้งซึ่งร่างกายนี้ว่าเป็นเหมือนดังหม้อดิน พึงกั้นจิตนี้ไว้ให้เป็นเหมือนเมืองที่เขากั้นประตู พึงรบมารด้วยอาวุธคือปัญญาวิปัสสนา พึงรักษาธรรม ที่ชนะแล้วไว้ให้ดี อย่าให้เสื่อม อย่าติดอยู่แต่แค่นั้น จงทำให้ถึงที่สุด สิ้นใจความในคาถาเท่านี้

ต่อไปนี้จักอธิบาย เพื่อให้เป็นทางพิจารณาปัญญา ในพุทธโอวาทนี้ แสดงวิปัสสนาปัญญาล้วน ฉะนั้น มูลฐานที่ตั้งของวิปัสสนาปัญญานั้น ต้องมีศีล ต้องตั้งศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด ของตนลงให้มั่นคงก่อน แล้วจึงทำสมาธิให้บังเกิด ชำระจิตที่เศร้าหมองในอกุศลนิวรณ์ให้หมด เมื่อจิตเศร้าหมองในอกุศลนิวรณ์หมดแล้ว ทีนี้วิปัสสนาปัญญานั้นก็จะเห็นแจ้งตามความเป็นจริงอย่างไร ฉะนั้นพระศาสดาจึงตรัสว่า

สีเล ปติฏฺฐาย นโร สปญฺโญฯ

บุคคลผู้ที่เป็นบัณฑิต ตั้งอยู่ในศีลและสมาธิ จึงเจริญวิปัสสนาปัญญา จึงจะเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ดังนี้ฯ

ต่อนี้จักอธิบาย คำว่า "ท่านทั้งหลายพึงรู้แจ้งซึ่งกายนี้นั้น" อธิบายกายก่อน เพราะกายนี้ในแบบแผนสมมุติหลายอย่าง บางครั้งสมมุติว่า กาย บางครั้งสมมุติว่า รูป ที่สมมุติว่ากายนั้น แปลว่าเป็นที่ประชุมแห่งกเพวะราก ได้แก่อาการสามสิบสอง คือเป็นที่ประชุมของธาตุทั้งสี่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ประชุมกันอยู่สี่อย่างนี้เรียกว่า กาย แยกธาตุดินออกไปเป็นยี่สิบ ผมอย่างหนึ่ง ขนอย่างหนึ่ง เล็บอย่างหนึ่ง ฟันอย่างหนึ่ง หนังอย่างหนึ่ง เนื้ออย่างหนึ่ง เอ็นอย่างหนึ่ง กระดูกอย่างหนึ่ง เยื่อในกระดูกอย่างหนึ่ง เนื้อม้ามอย่างหนึ่ง เนื้อหทัยอย่างหนึ่ง เนื้อตับ เนื้อพังผืด เนื้อพุง (ไต) เนื้อปอด ลำไส้ใหญ่ ลำไส้น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า มันในสมองศีรษะ รวมเป็นยี่สิบชิ้นเป็นธาตุดิน

ธาตุน้ำสิบสอง น้ำดี น้ำเสลด น้ำหนอง น้ำเลือด น้ำเหงื่อ นันข้น น้ำตา มันเหลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ น้ำเยี่ยว เป็นสิบสองน้ำด้วยกัน นี้ประชุมน้ำสิบสองน้ำเป็นสามสิบสอง

เมื่ออธิบายธาตุไฟเป็นสี่ คือไฟทำกายให้อุ่นประจำอยู่เป็นนิตย์นั้นกองหนึ่ง ไฟที่ย่อยอาหารที่รับประทานแล้วไม่ให้บูดเน่านั้นกองหนึ่ง ไฟที่เผาร่างกายให้แก่คร่ำคร่านั้นกองหนึ่ง ไฟที่ทำให้ใจร้อนกระวนกระวายกระสับกระส่ายนั้นกองหนึ่ง เป็นสี่กองด้วยกัน นี้ธาตุไฟในกายนี้ประชุมธาตุไฟสี่ธาตุ

ธาตุลม ท่านจำแนกไว้เป็นหกประชุมอยู่ที่นี่ กองหนึ่งพัดแต่พื้นเท้าขึ้นมาถึงศีรษะ กองหนึ่งพัดจากศีรษะลงไปถึงเท้า กองหนึ่งพัดอยู่ในลำไส้ กองหนึ่งพัดอยู่นอกลำไส้ แขนขา

กองหนึ่งหายใจออก กองหนึ่งหายใจเข้า รวมเป็นหกกองด้วยกัน นี้เรียกว่าลม ประชุมอยู่ในสรีระร่างกายนี้ สรีระร่างกายนี้ประชุมดินเหมือนของแข้นแข็งยี่สิบชิ้น ไฟสี่ ลมหก นี้ธาตุแบ่งออกเป็นธาตุอย่างนี้ ที่เรียกว่ากาย เมื่อจาระไน เพื่อให้พิจารณาละเอียดลงไปแล้ว ผมสีดำสัณฐานยาว ต้นเรียวปลายเรียว เหมือนคันชั่ง กลิ่นเหม็นสาบเหม็นสาง เกิดขึ้นจากหนังหุ้มกระโหลกศีรษะ รากหยั่งลงในหนังประมาณเท่าปลายเม็ดข้าวเปลือกที่กระโหลกศีรษะ มีผมให้พิจารณาอาการห้า พิจารณาสีสัณฐานกลิ่นที่เกิด ที่อยู่ ทั้งห้าอย่างนี้ ขนก็ให้พิจารณาห้าอย่าง เล็บ ฟัน หนัง ก็ให้พิจารณาอาการห้าอย่างดุจเดียวกัน สรุปรวมใจความว่าพระศาสดาทรงสอนภิกษุภิกษุนีอุบาสกอุบาสิกาที่ว่า กุมฺภูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา ท่านทั้งหลายพึงรู้แจ้งซึ่งสรีระร่างกายนี้ กายอย่างที่พรรณนามานี้ ดินเท่านั้น ไฟเท่านั้น น้ำเท่านั้น ผมเท่านั้น แจกออกไปเป็นขั้นๆให้เห็นเป็นเหมือนอย่างหม้อดิน หม้อดิน ท่านพรรณนาว่า ขุทฺทกญฺจ เขาปั้นลูกเล็กๆก็ดี มหนฺตญฺจ เขาปั้นลูกใหญ่ๆก็ดี หม้อดิน โอ่งอ่างที่ทำด้วยดิน นับ – ๑ เข้าในที่นี้ทั้งหมด สุกแล้วเพราะเผาแล้ว ยังไม่ได้เผายังดิบอยู่ก็ดี ภาชนะดินโอ่งอ่างหม้อไหเหล่านี้ สพฺพํ เภทปริยนฺตํ แตกหมดละเอียดทุกใบไม่มีเหลือ ที่จะมีใบหนึ่งลูกหนึ่งเหลืออยู่ไม่แตกนั้นเป็นอันไม่มี ยถาข้อนี้ฉันใด ท่านจงเห็นร่างกาย (คือ) ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ที่แจกออกเป็นดินยี่สิบ น้ำสิบสอง ไฟสี่ ลมหก ซึ่งเรียกว่ากายนี้ แตกหมดเหมือนอย่างนั้น ทหราปิจฺจ ยังเด็กๆ ยังหนุ่มสาวอยู่ก็ดี แก่แล้วก็ดี เป็นคนพาลก็ดี เป็นบัณฑิตก็ดี เป็นคนมั่งคั่งสมบูรณ์ในโภคทรัพย์ก็ดี เป็นคนยากไร้เข็ญใจก็ดี เป็นที่ว่ามีร่างกายเหมือนดินทั้งสิ้น เอวํ มจฺจุ วสํ ยนฺติ ทั้งหนุ่ม ทั้งแก่ ทั้งคนพาลทั้งบัณฑิต ทั้งมั่งมีทั้งยากจน ไปสู่อำนาจความตายทั้งหมดไม่มีเหลือ เอวํ มจฺจุ ปรายโน ธาตุดินน้ำไฟลมอย่างพรรณนามานี้ ที่สมมุติเรียกกันว่าตนว่าสัตว์นั้นมีความตายเป็นที่ไปในเบื้องหน้าทั้งหมดทุกรูปทุกนามไม่มีเหลือ พระบรมศาสดาผู้ตรัสรู้โลกุตตระธรรม สอนภิกษุภิกษุนีอุบาสกอุบาสิกา ให้เห็นว่าสรีระร่างกายของเราและผู้อื่น เป็นเหมือนหม้อดินอย่างนี้ หม้อดินแตกหมดทุกใบละลายหมดในโลก สรีระร่างกายของเราก็แตกหมดทุกรูปทุกนาม ยังเด็กยังหนุ่ม หรือเป็นคนแก่แล้ว หรือเป็นคนพาลเป็นบัณฑิต หรือเป็นคนมั่งมี เป็นคนยากจน ไปสู่อำนาจความตายทั้งหมด มีความตายเป็นที่ไป

ในเบื้องหน้าทั้งหมด ทุกรูปทุกนามไม่มีเหลือ นี่พระศาสดาให้ปัญญา พวกเราพึงพิจารณาอย่างนี้ อย่ามาหลงอยู่ในกองรูป ซึ่งเป็นเหมือนดังภาชนะดิน และให้พิจารณาเห็นอยู่เสมอเนืองๆว่าสรีระร่างกายของเรานี้เป็นที่ประชุมแห่งโรคาพาธ คือโรคต่างๆเบียดเสียดเบียดเบียนอยู่ในสรีระร่างกายนี้ ไม่มีเว้นแต่สักเวลา เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ท่านจงพิจารณาให้ใกล้กระชิดเข้ามาว่าร่างกายของเรานี้ เหมือนเรือนหลังหนึ่ง สมมุติว่าบ้านเรือนของคฤหบดีผู้หนึ่งผู้ใดถูกไฟไหม้ คฤหบดีผู้นั้นตื่นขึ้นมาเห็นไฟติดขึ้นในทิศหนึ่ง เห็นอาการจะดับไม่ได้แล้ว เจ้าของเรือนนั้นรีบร้องเรียกปลุกบุคคลที่อยู่ด้วยกัน เก็บข้าวของโยนออกจากเรือนให้พ้น พอเก็บข้าวของโยนออกจากบ้านเรือนของตนพ้นแล้ว ตนก็โดดออกจากเรือนนั้น ปล่อยให้ไฟไหม้เรือนนั้นอย่างเดียว แต่ภาชนะที่เก็บออกไปได้นั้นเป็นประโยชน์แก่เขาในวันหน้าๆต่อไป ส่วนที่เก็บออกไม่ได้ก็เป็นเถ่าเป็นถ่านอยู่กับเรือนหลังนั้น ข้อเปรียบนี้ฉันใด ความแก่และความเจ็บและความตายนี้เป็นไฟไหม้เรือนคือร่างกายของท่าน ซึ่งเปรียบด้วยหม้อดิน อย่างที่แสดงแล้ว เมื่อท่านพิจารณาเห็นอยู่อย่างนี้ชัดทั้งรูปเราทั้งรูปคนอื่น ทั้งเด็กทั้งปานกลางทั้งแก่ไม่เลือกหน้า แต่ล้วนไปสู่อำนาจความตาย แต่ล้วนมีความตายเป็นที่ไปในเบื้องหน้าแตกละลายเป็นหม้อดิน เมื่อเห็นอย่างนี้ รีบบำเพ็ญกองการกุศลที่พระบรมศาสดาได้ทรงตรัสรู้แล้ว ทรงจำแนกแจกให้พวกเรารู้ไว้

กุศลอันใดเราควรจะบำเพ็ญ ให้รีบบำเพ็ญกุศลอันนั้นก่อนสรีระร่างกายอันเป็นเหมือนหม้อดินยังไม่ทันแตก รีบบำเพ็ญกุศล บำเพ็ญบุญนั้นไว้ให้เต็มความสามารถ บำเพ็ญทานเพื่อกันความยากจน บำเพ็ญศีลเพื่อกันอกุศลทางกายวาจา บำเพ็ญภาวนาเพื่อกันจิตเป็นอกุศล ทั้งสามมูลนี้ ให้บำเพ็ญให้เนืองๆ อย่าให้ขาดหาย เมื่อท่านกระทำอยู่อย่างนี้ ชื่อว่าท่านเห็นแจ้งแล้วว่าร่างกายนี้เป็นหม้อแท้ อีกหน่อยจะแตกหรือเปรียบเหมือนไฟไหม้เรือนคฤหบดีรีบเก็บของออกจากเรือน ปล่อยให้แต่ไฟไหม้เรือนเปล่าๆ ของที่โยนออกไปได้จะได้ใช้ในข้างหน้าต่อไป กุศลที่เรากระทำไว้ในชาติภพหน้าต่อไป เรือนคือร่างกายนี้ ปล่อยให้ชราพยาธิมรณะไหม้อยู่ที่นี่ โลกนี้ ให้เป็นอย่างนี้แล้วที่ว่า ให้กั้นจิตนี้ไว้ให้เป็นเหมือนเมืองอันนี้พระองค์ทรงตรัสสอนให้เราเจริญสมถะทำจิตสงบอยู่ในดวงเดียว ท่านเรียกว่า สัญญมะ

สำรวมจิตอยู่ในแห่งเดียว เรียกว่ากั้นจิตไว้ไม่ให้จิตเป็นไปกับกามความรักใคร่ ไม่ให้จิตเป็นไปกับความพยาบาท ไม่ให้จิตเป็นไปกับความง่วงเหงาหาวนอน ไม่ให้จิตเป็นไปกับความฟุ้งซ่านและรำคาญ ไม่ให้จิตเป็นไปกับความลังเลเหลวไหล ให้ตั้งอยู่ในองค์ภาวนาสมถะ มีพุทโธเป็นต้น กำกับจิตอยู่ หรืออานาปานสติ มีลมหายใจออกรู้ หายใจเข้ารู้ กำกับอยู่อย่างนี้ ไม่ให้จิตเป็นไปในความรักใคร่ ความโกรธ ความง่วงนอน ความฟุ้งซ่าน ความลังเลนั้น บาปของจิตมีห้าบาทนี้ที่เรียกว่ากั้นจิตไว้ ไม่ให้จิตเราตกไปสู่บาปอกุศลของบาปเหล่านั้น ให้อยู่กับองค์กุศล คือ พุทโธ หรือลมหายใจออก หายใจเข้า นี้เป็นกุศลทุกขณะจิต เกิดดับๆๆอยู่ที่นี่ เมื่อจิตเป็นสมาธิ ขจัดข้าศึกของจิตคืออกุศลมีความรักใคร่เป็นต้นออกไปได้แล้ว จิตนั้นก็ผ่องแผ้วใสสะอาด จิตนั้นเบา จิตนั้นอ่อน จิตนั้นสมควรจะดูวิปัสสนาแล้ว ที่นี้วิปัสสนาก็ไม่ใช่อื่นอะไร จะดูกองรูปอย่างที่พิจารณาแล้วตะกี้ รูปที่แยกเป็นธาตุดินเท่านั้น ธาตุน้ำเท่านั้น ธาตุไฟเท่านั้น ธาตุลมเท่านั้น ให้เห็นทั้งดินทั้งน้ำทั้งไฟทั้งลม เหมือนอธิบายแล้วตะกี้ว่า นี้หรือกายเป็นที่ประชุมดินน้ำไฟลมอย่างนี้ เป็นที่ประชุมแห่งผมขนเล็บฟันหนังอย่างนี้ จึงชื่อว่ากาย กายเหล่านี้พระอริยะท่านเห็นว่าไม่เที่ยงทั้งนั้น ไม่เที่ยงคือสิ้นไป เสื่อมไป หมดไป พินาศไป ฉิบหายไป ไม่อยู่ที่คงที่ จึงเรียกว่าไม่เที่ยง ให้เห็นความไม่เที่ยงของกาย คือธาตุดินธาตุน้ำธาตุไฟธาตุลม ให้เห็นความไม่เที่ยงของผมขนเล็บฟันหนังเป็นต้นตลอดไฟลม เมื่อท่านเห็นธาตุดินน้ำไฟลม สิ้นเสื่อมพินาศสาบสูญสิ้นไป ไม่อยู่ที่คงที่ จึงเรียกว่าไม่เที่ยง อย่างนี้แล้วท่านจะไม่หลงติดอยู่ในธาตุดินน้ำไฟลม หรือกระจายเป็นผมขนเล็บฟัน ไม่มีสิ่งใดที่จะยั่งยืนมั่นคง ไม่แปรปรวนเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ในธาตุดินน้ำไฟลมไม่มีเห็น ด้วยวิปัสสนาปัญญาอย่างนี้ เมื่อเห็นความไม่เที่ยงของธาตุดินน้ำไฟลมด้วยวิปัสสนาปัญญาอย่างนี้แล้ว ต่อนั้นจะเห็นกองทุกข์ในดินน้ำไฟลม เพราะสิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นต้องเป็นทุกข์ เมื่อแปรปรวนเปลี่ยนเมื่อใดก็เป็นทุกข์เมื่อนั้น เมื่อเห็นธาตุดินน้ำไฟลม ซึ่งเรียกกันว่ามหาภูตรูปก็ดี กายก็ดี เป็นทุกข์อย่างนี้แล้ว ก็จะเห็นอนัตตา ว่าธาตุดินน้ำไฟลม ซึ่งเรียกกันว่ากายหรือว่าสัตว์ว่าคนว่าตัวคนนั้น เต็มไปด้วยความสิ้นเสื่อม เต็มไปด้วยกองทุกข์ และไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดจะห้ามปรามเป็นเจ้าของคุ้มครองรักษา

ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่ให้แปรปรวน ไม่ให้สิ้นเสื่อมไม่ให้เป็นทุกข์ไม่ได้ เพราะไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของป้องกัน ห้ามกันไม่ได้ เช่นนั้นดินน้ำไฟลม ซึ่งเรียกว่ากาย จึงเป็นอนัตตาไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่คนไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน เพียงแต่ ดิน น้ำ ไฟ ลม อันเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัย คือกุศล แล้วยังควบคุมกันอยู่ ก็เพราะเหตุปัจจัย กุศลยังมีอยู่ เมื่อหมดเหตุปัจจัยที่ควบคุมหมดเมื่อใด ดินน้ำไฟลมก็แตกทำลายจากกันเมื่อนั้นเรียกว่ามรณะ จะได้มีผู้หนึ่งผู้ใดเป็นเจ้าของคุ้มครองรักษาธาตุดินน้ำไฟลม เหล่านั้นไว้เป็นกรรมสิทธิ์หามีไม่ เมื่อพิจารณาเห็นอนิจจังความสิ้นเสื่อมแห่งธาตุดินน้ำไฟลม เห็นกองทุกข์ในดินน้ำไฟลม ดินน้ำไฟลมซึ่งเรียกว่ากายนั้นที่เดียวเป็นตัวทุกข์ ท่านหลงกอดทุกข์ไว้คือดินน้ำไฟลมนั่นแหละไม่ใช่ตัวตนทั้งนั้น มีอยู่แต่ทุกข์เท่านั้น ตัวอย่างนางภิกษุนีไปเจริญวิปัสสนาอยู่แห่งหนึ่ง พระอรหัตต์บังเกิดขึ้น เปล่งอุทานวาจาว่า ทุกฺขเมว หิ สมฺโภติฯดินน้ำไฟลมเท่านั้นที่เกิดขึ้น คือกองทุกข์ได้แก่ดินน้ำไฟลม ดินน้ำไฟลมยังตั้งอยู่ก็คือทุกข์นั้นแหละตั้งอยู่ ดินน้ำไฟลมแตกดับไปก็คือทุกข์นั่นแหละแตกดับไป ไม่มีอะไร นี้ท่านกำหนดทุกข์ในอริยะสัจจ์คือธาตุดินน้ำไฟลม แล้วก็เกิดจากตัณหาผู้ทำจิตของสัตว์ให้ดิ้นรนด้วยความทะยานอยากนั่นเป็นผู้ก่อ ให้ธาตุดินน้ำไฟลมคือรูปเกิดขึ้นตัณหาจะดับสูญสิ้นไป เพราะพิจารณาวิปัสสนาให้เห็นอนิจจังทุกขังอนัตตาชัดแล้ว เกิดเห็นพิพพานขึ้น ซึ่งเรียกว่านิโรธ ดับตัณหาดับทุกข์ตรัสรู้อริยะสัจจ์ พร้อมกันขณะเดียวปัญญาที่พิจารณานั้น ท่านเรียกว่าเห็นแจ้งชัดในอริยะสัจจ์ทั้งสี่ ด้วยอริยะสัจจมรรคญาณชัดเจนในขันธ์ทั้งห้า ไม่มีอะไร มีแต่กองทุกข์นี้เป็นความจริงทีเดียว ขันธ์ห้านี้และขันธ์ที่เป็นกองทุกข์นี้เกิดจากตัณหา ตัณหาทยานอยากนั่นแหละเป็นผู้ก่อให้เกิดขันธ์ห้าเกิดขึ้นในภพน้อยภพใหญ่ แล้วก็ไปเป็นทุกข์คือขันธ์ห้า ถ้าเห็นนิพพาน นิพพานก็ดับตัณหาความทยานอยากสูญสิ้นจากจิต ทุกข์อันเป็นผลก็ดับไป ปัญญาที่เกิดขึ้นในมรรคทั้งแปดก็เกิดขึ้นพร้อมกัน ที่ท่านเรียกว่าปัญญา ที่เห็นอริสัจจ์ทั้งสี่นั้นเรียกว่าญาณสาม ติปริวตฺตํ เวียนสามรอบ อันนี้ปัญญาที่เห็นอริยสัจจ์ทั้งสี่ด้วยอริยสัจจมรรคญาณนี้ เป็นสัจจญาณ ปัญญาที่รู้ว่าทุกข์อริยสัจจ์ ควรจะพึงกำหนดรู้ในกองทุกข์ทั้งปวงและทุกข์สมุทัยควรละเสียซึ่งตัณหาทุกขนิโรธอริยสัจจ์ ควรทำให้แจ้งซึ่งมรรคผลนิพพาน ทุกขนิโรธคามินีอริยสัจจ์ ควรเจริญซึ่งอัฏฐังคิกมรรคทั้งแปดให้

บริบูรณ์ในสันดาน ปัญญาที่พิจารณาจิตอย่างนี้ชื่อว่ากิจจญาณ ปัญญาที่พิจารณาจิตที่ตนทำแล้วว่าทุกข์ทั้งหลายเราได้กำหนดรู้สิ้นแล้ว ตัณหาเราได้ละแล้ว มรรคผลนิพพานเราได้บรรลุแล้ว องค์หนทางที่ให้ถึงนิพพานคือมรรคแปดเราได้เจริญแล้ว อย่างนี้เรียกว่า กตญาณ ญาณทั้งสาม สัจจญาณ กิจจญาณ กตญาณ ทั้งสามนี้ท่านให้ชื่อว่า ติปริวัฏฏํ เวียนสามรอบ ในเวลาตรัสรู้อริยสัจจ์ทั้งสี่ เวลารู้ว่าขันธ์ห้าเป็นทุกข์ ละตัณหา ทำนิพพานให้แจ้งเจริญมรรคทั้งแปดให้บริบูรณ์ขณะเดียวกัน ญาณทั้งสาม สัจจญาณ กิจจญาณ กตญาณ เกิดพร้อมกันในขณะนั้นนี้เรียกว่าตรัสรู้อริยสัจจ์ของจริงทั้งสี่ ตอนนี้เป็นอริยบุคคลขึ้นทันที ละตัณหาละขันธ์ห้าละอาสวะขาดจากขันธ์สันดาน นี้วิปัสสนาปัญญาที่พระองค์ทรงแสดง ที่ยกขึ้นว่าท่านทั้งหลายพึงรู้แจ้งกายนี้ว่าเป็นเหมือนหม้อ ท่านพึงรบมารด้วยอาวุธคือปัญญา มารหมายความว่าขันธ์ห้านี้แหละเป็นมาร ท่านเรียกว่าขันธมาร กิเลสมาร มัจจุมารคือ ความตาย สังขารที่ให้ปรุงแต่งสัตว์ให้เกิดในภพน้อยภพใหญ่ เทวปุตตมารทั้งห้า ท่านเอาวิปัสสนาปัญญาพิจารณาเหมือนที่อธิบายมาแล้วนี้ จนเห็นแจ้งชัดทั้งหลายเหล่านี้จนอริยสัจจธรรมทั้งสี่ มีทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ปรากฏขึ้นเรียกว่าเห็นนิพพาน สลัดสังขารหลุด นั่นแหละท่านรบมารด้วยอาวุธคือวิปัสสนาปัญญา ดังอธิบายมานี้ แล้วท่านก็ชนะมารทั้งหลายได้ ถ้ายังไม่ถึงที่สุด เพียงแต่โสดาละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉาสีลัพพัตตปรามาสขาดเป็นปฐมมรรค เรียกว่ามรรคเบื้องต้น ได้เห็นพระนิพพานคือพระโสดา มีคติเที่ยง เที่ยงที่จะไปบังเกิดในสุคติข้อหนึ่ง เที่ยงที่จะตรัสรู้อรหัตต์ด้วยลำพังตนเองข้อหนึ่ง ไม่แปรปรวนเป็นอย่างอื่นอีกต่อไป อย่างช้าจะเกิดอีกเจ็ดหนเท่านั้นก็ถึงอรหัตต์เข้าสู่นิพพานนี่ ท่านทั้งหลายพึงแล้ว พึงเข้าใจเนื้อความดังที่อาตมายกแสดงฉะนี้ มีปัญญาเห็นแจ้งซึ่งกายนี้เป็นเหมือนหม้อ และพึงกั้นจิตนี้ไว้ให้เป็นเหมือนเมือง พึงรบมารด้วยอาวุธคือวิปัสสนาปัญญา พึงรักษาธรรมที่ชนะดีแล้วอย่าให้เสื่อม อย่าพึงติดอยู่เท่านั้น จงดำเนินไปให้ถึงที่สุด คือพระนิพพาน

รับปทานเทศนามาสมควรแก่เวลา ยุติเทศนาแต่เพียงนี้ เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้ฯ

โอวาท ของหลวงพ่อ พระครูพรหมสมาจาร (สาลี่ ธมฺมสโร)

ในวันมหาปวารณา ณ อุโบสถ วัดเขาวังราชบุรี
เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๐๒

บัดนี้ จะได้กล่าวเรื่องการปวารณาในวันออกพรรษา ด้วยวันนี้เป็นวันสุดท้ายของการจำพรรษา ที่เราอธิษฐานเอาไว้ว่า อิมสฺมึ อาวาเส อิมํ เตมาสํ วสฺสํ วสามิ ข้าพเจ้าจะอยู่ในอาวาสนี้ สิ้นไตรมาส ๓ เดือน ปฏิญญาณไว้ ๓ ครั้ง ครบสามเดือนในวันนี้ ฉะนั้น วันนี้จึงเป็นสุดท้ายของการจำพรรษาดังกล่าวแล้ว ที่เราประกาศปวารณากันว่า สงฺฆมฺภนฺเต ปวาเรมิ ฯลฯ ปฏิกฺกริสฺสามิ กันเมื่อตระกี้นั้น เราปวารณาต่อสงฆ์เพื่อนพรหมจรรย์ ที่เราประชุมกันที่นี่ทั้งหมด เป็นหมู่คณะ เรียกว่า สงฆ์ สงฺฆมฺภนฺเต ปวาเรมิ ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณาตัวแก่ท่านทั้งหลายที่มาประชุมกันที่นี่ ท่านทั้งหลายเห็นข้าพเจ้าด้วยตาก็ดี ได้ยินเสียงทางหูก็ดี หรือรังเกียจด้วยใจก็ดี สามอย่างนี้ในตัวของข้าพเจ้า อันประพฤติไม่เป็นธรรมไม่เป็นวินัย อนุกมฺปํ อุปาทาย ท่านจงอนุเคราะห์ด้วยความเมตตายกข้อนั้นตักเตือนว่ากล่าวข้าพเจ้าด้วยความเมตตากรุณา เมื่อข้าพเจ้าเห็นคำเตือนอันไม่เป็นธรรมไม่เป็นวินัยนั้น เมื่อเห็นแล้ว ปฏิกฺกริสฺสามิ ข้าพเจ้าจักทำคืนข้อซึ่งไม่เป็นธรรมวินัยนั้นทันที อันนี้คำปฏิญญาณของพวกเราอย่างนี้ ที่พระบรมศาสดาของพวกเราให้ไว้ หมายความว่า เราปวารณา

ตนของเราแก่เพื่อนพรหมจรรย์ ซึ่งเรียกว่าสงฆ์ประชุมที่นี่ ท่านเห็นข้าพเจ้าด้วยตาก็ดี ท่านได้ยินทางหูก็ดี หรือท่านนึกรังเกียจด้วยใจก็ดี ขอท่านกรุณาอย่านิ่ง จงตักเตือนข้าพเจ้ายกข้อซึ่งข้าพเจ้าประพฤติไม่เป็นธรรมไม่เป็นวินัยขึ้นให้ข้าพเจ้าฟัง ปสฺสนฺโต เมื่อข้าพเจ้าฟังได้ความชัดแล้ว ปฏิกฺกริสฺสามิ ข้าพเจ้าจักคืนข้อนั้นทันทีนี่พระบรมศาสดาอนุญาตให้หมู่เราปวารณาซึ่งกันและกันอย่างนี้ เพื่อให้ออกจากโทษความผิด เมื่อได้ออกจากโทษความผิดได้แล้ว ก็มีแต่ความบริสุทธิ์หมดจดฝ่ายเดียว ความบริสุทธิ์หมดจดคือวินัยหรือศีลนี่แหละเป็นเบื้องต้น ที่เรียกว่ามรรคมีองค์แปด มีศีลเป็นต้น ที่ย่นเป็นสมาธิและปัญญาไตรสิกขา นำสัตว์ออกจากสังสารทุกข์ หมู่เรายังตกอยู่ในระหว่างแห่งความทุกข์ คือความเกิด ความแก่ เจ็บ ตาย เรายังออกไปไม่ได้ ยังอยู่ในระหว่างหนทางซึ่งเป็นของอันตรายอย่างใหญ่หลวง คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความเศร้าโศก ความร้องไห้ทุกข์กายทุกข์ใจสะอื้นอาลัย นี้ประจำกองรูปและทั้งจะพลาดจากพระวินัยแล้ว จะไปไหม้อยู่ในนรก เปรต อสุรกาย เดียรฉาน สิ้นกาลช้านาน ตามอำนาจแห่งกรรมที่ตนกระทำไว้นั้นตกนรกเป็นเปรตเป็นอสุรกายเป็นเดียรฉานแล้วๆเล่าๆหากำหนดไม่ได้ เพราะเหตุอะไรเพราะเหตุว่าเรายังไม่บริบูรณ์ด้วยพระวินัย เป็นต้น ถ้าเราบริบูรณ์ด้วยพระวินัยแล้ว จะกันนรกเปรตอสุรกายเดียรฉานไม่ต้องไป, ไปสู่สุคติมีสวรรค์และพรหมเป็นที่ไป และถ้าที่สุดพระวินัยแก่กล้าสมบูรณ์ อุปการะให้มีฌานสมาบัติ ให้มีวิปัสสนาปัญญา เมื่อวิปัสสนาปัญญาแก่กล้าแล้ว ก็ได้บรรลุโลกุตตรธรรม ตัดกิเลสขาดเบื้องต้นเป็นพระโสดา ละสักกายทิฏฐิวิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ถ้าเห็นว่านามรูปเป็นของๆเรา ความเห็นอย่างนี้ละขาดเห็นว่าไม่ใช่ของเรา วิจิกิจฉาสงสัยมรรคผลนิพพาน สงสัยผลบุญ ผลบาป อันมีอยู่แต่ก่อนนั้นก็ละขาด เห็นชัดทีเดียว สีลัพพตปรามาส ลูบคลำข้อปฏิบัติอย่างโน้นมั่ง อย่างนี้มั่ง จะได้ความสุขก็ละขาด เห็นศีล สมาธิ ปัญญา อย่างเดียวเป็นหนทางที่จะให้สัตว์พ้นอบาย และถึงนิพพาน นี่ถ้าวิปัสสนาปัญญาแก่กล้า จะบรรลุโลกุตตรธรรมมีพระโสดาเป็นต้น และจะละสังโยชน์สามเบื้องต้นขาดอย่างนี้ เมื่อได้โสดาแค่นี้แล้ว จะปิดนรก เปรต อสุรกายเดียรฉาน ไม่ต้องไปนรก เปรต อสุรกาย เดียรฉาน ยังจะต้องเกิดเป็นขันธ์ห้ามอยู่อีกอย่าง

มากเจ็ดหนเท่านั้น ถึงอรหันต์ด้วยลำพัง ถ้าเป็นโลกีย์ยังไม่ถึงโสดาอย่างว่า ไม่แน่นอน สังสารวัฏฏ์ การท่องเที่ยวไปเกิดของหมู่เราทั้งหลายไม่แน่ เพราะเหตุอะไร กิเลสยังหนาแน่น ท่านจึงเรียกว่า ปุถุ ปุถุชนะ ชนท่านแปลว่าเกิด ปุถุท่านแปลว่าหนา เกิดหนาหนาด้วย ราคะ โทสะ โมหะ อันนี้แหละเป็นเหตุให้เราไม่รู้จักหนทางที่จะไปสวรรค์ และนิพพาน ฉนั้น ทุกๆศาสนา พระศาสนาทรงแสดงแล้วว่า อากาเสว ปทํ นตฺถิ รอยไม่มีในอากาศ ฉันใด สมณะสี่เหล่า โสดาเหล่าหนึ่ง สกิทาคาเหล่าหนึ่ง อนาคาเหล่าหนึ่ง อรหันต์เหล่าหนึ่ง ไม่มีนอกพุทธศาสนา และประกาศอีก สงฺขารา สสฺสตา นตฺถิ ขึ้นชื่อว่าสังขารคือนามรูปอันเกิดจากเหตุปัจจัยที่จะเที่ยงอยู่กับที่ไม่มี จะเป็นสังขาร นามรูปอะไรๆที่เกิดจากเหตุปัจจัยเป็นอันเที่ยงไม่ได้ ต้องแปรปรวนสิ้นเสื่อมสาบสูญสิ้นไป แล้วก็งอกใหม่อีกทนทุกข์เวทนากันอย่างนี้ ไม่มีที่สิ้น ไม่มีที่สุด เรียกว่า สังสารวัฏฏ์ อนมตฺคฺโค ยํ ภิกฺขเว สํสาโร ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สังสารวัฏฏ์นี้มีที่สุดเบื้องต้น อันบุคคลตามสืบไปไม่พบแล้ว หาเบื้องปลายที่สุดก็ยังไม่พบอีก ท่ามกลางก็ยังไม่พบอีก นี่เรียกว่าสังสารวัฏฏ์ ฉนั้นที่จะเป็นเพศสมณะ ก็เพราะเรามาพบพระศาสนาของพระพุทธเจ้าจำพวกเดียว แล้วได้บรรลุพระโสดา สกิทาคา อนาคา อรหัตต์ จึงเป็นสมณะอันแท้จริง ไม่แปรปรวนเปลี่ยนแปลงอย่างหมู่เราเป็นสมณะยังเป็นสมมุติสงฆ์ ปุถุชน แต่ยังทรงไว้ซึ่งสมบัติของอริยะ ที่เรียกว่าจตุ ปาริสุทธิศีล นี้เป็นสมบัติของอริยะ คือปาติโมกข์สำรวม ปาติโมกข์ สองร้อยยี่สิบเจ็ดสำรวมอินทรีย์ทั้งหก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เลี้ยงชีพชอบพระวินัย พิจารณาปัจจัยแล้วจึงอุปโภคบริโภค อันนี้เรียกว่าสมบัติอริยะ ผู้ที่จะถึงอริยะธรรม ต้องมีศีลทั้งสี่นี้ครบบริบูรณ์มีปาติโมกข์สมบูรณ์ มีอินทรีย์สังวรศีลสมบูรณ์ มีอาชีวะเลี้ยงชีพในวินัยสมบูรณ์ พิจารณาปัจจัยสี่แล้วจึงอุปโภคบริโภคสมบูรณ์ จึงจัดว่าเป็นอริยะสมบัติ นี้เป็นหนทางที่เราจะกำจัดมลทิน มีกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งพระธรรมวินัยนี้ สั่งสมอบรมด้วยความไม่ประมาทในพระธรรมวินัย ถ้าท่านจำพวกใดไม่ประมาทในธรรมวินัยอย่างที่แสดงมานี้ พระศาสดาทรงตรัสว่า เป็นหนทางให้ผู้นั้นถึงนิพพาน จะถึงซึ่งธรรมะอันไม่ตาย ถ้าผู้ใดประมาทในพระธรรมวินัยดังที่แสดงมานี้ เป็นหนทางแห่งมัจจุราช คือความตาย คือจะไปอบายภูมิทั้งสี่ จะต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่มีที่สิ้นสุด ชนทั้งหลายผู้ไม่ประมาท

ในพระธรรมวินัยนี้ ชนทั้งหลายเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ไม่ตาย คือไม่ตายจากความสุข และจะถึงพระนิพพาน ก็ไม่ตายจากความสุขเพราะความไม่ประมาทของเรา ไม่ประมาทในพระธรรมในพระวินัย ถึงตายเกิดๆตายเกิดในมนุษย์ก็เป็นมนุษย์อย่างดี เป็นเทวดาในสวรรค์ เป็นพรหมในพรหมโลก แต่ยังไม่ถึงพระนิพพานเพราะอินทรีย์วาสนายังไม่พอ ดีกว่าไปตกนรก เปรต อสุรกาย เดียรฉาน ฉนั้นพระศาสดาจึงทรงตรัสว่า อปฺปมตฺตา น มียนฺติ ผู้ไม่ประมาททั้งหลายเชื่อว่าเป็นผู้ไม่ตาย ไม่ตายจากความสุข ในที่สุดจะถึงซึ่งอมตะธรรมคือเป็นธรรมที่ไม่ตายได้แก่พระนิพพาน มีพระโสดาเป็นต้น ดังอธิบายแล้วตระกี้ ฉนั้นหมู่เราที่มาเกิดครั้งนี้ พบพุทธศาสนาเป็นบุญญาลาภดีอย่างยิ่ง ในศาสนาอื่นพระองค์ทรงประกาศแล้วว่า สมณะทั้งสี่เหล่าไม่มีในศาสนาอื่น เหมือนรอยเท้าไม่มีในอากาศ ฉนั้นนี้หมู่เรามาพบพุทธศาสนาอันเป็นสมณะแท้จริง เรายังไม่ถึงโสดาสมณะที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ที่สี่ แต่เราได้สมบัติพระอริยะคือจตุปาริสุทธิศีลอย่างว่า ปาติโมกข์สังวร อินทรีย์สังวรศีล อาชีวปริสุทธิศีล ปัจจเวกขณะสุทธิศีล เป็นสมบัติของพระอริยะ เป็นอันว่าเราได้สั่งสมอยู่แล้ว ยังไม่เป็นตัวเศรษฐีก็ใช้ได้สมบัติอย่างนั้น นี่หมู่เราน่าดีอกดีใจ เราได้อัตภาพมาครั้งนี้ได้พบพุทธศาสนาอันเป็นสมณะที่แท้จริง อุบายแยบคายในธรรมวินัย พระองค์ทรงแสดงสอนพวกเราไว้เป็นอุบายดีที่สุดในที่จะกำจัดกิเลสภายใน และกำจัดภัยภายนอกอันเป็นปัจจัยให้ไปนรก เปรต อสุรกาย เดียรฉาน ฉนั้น เมื่อท่านทั้งหลายเข้าใจอย่างนี้แล้ว ไม่ประมาทในพระวินัย ในพระธรรม เป็นหนทางให้ท่านถึงพระนิพพาน ท่านประมาทในธรรมในวินัย เป็นหนทางไปอบายคือนรก ผู้ไม่ประมาทในพระธรรมวินัยผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้ไม่ตายจากความสุข มนุษย์สุข สวรรค์สุข พรหมสุข นิพพานสุข นี่ได้มาจากโอวาทอัปปมาทธรรม จะพูดว่าตายแค่นี้เราก็กลัวแล้ว จะพูดว่าไม่ตายก็ดี หรือตายจากความสุข นี่ก็น่ากลัว ความสุขไม่ตายจากเรา ถึงอัตภาพมันหมดอายุของมัน แต่ความสุขมีให้ใหม่ถมไป นี่ก็ไม่ต้องแปลกอะไร

เมื่อท่านเข้าใจอย่างนี้แล้ว จงตกแต่งรักษาตนให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาท จงทำประโยชน์ตนประโยชน์คนอื่น หรือจงกระทำ อธิศีล อธิจิต อธิปัญญาให้บริบูรณ์ในสันดาน ด้วยความไม่ประมาท ด้วยประการทั้งปวงฯ

เอ้า พึงเท่านั้น ฯ.

กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ
พระครูพรหมสมาจาร (สาลี่ ธมฺมสโร)

ณ เมรุวัดเขาวังราชบุรี อ. เมือง จ. ราชบุรี

วันเสาร์ ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๘

เวลา ๑๖.๓๐ น.

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เวลา ๑๕.๐๐ น. เคลื่อนศพตั้งบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาจอมพล วัดเขาวังราชบุรี

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์มัคควิภังคสูตร

เวลา ๑๙.๐๐ น. แสดงพระธรรมเทศนามัคควิภังคสูตร ๑ กัณฑ์

เวลา ๒๐.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม–อภิธรรมสังคหะ

วันศุกร์ ที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เวลา ๐๘.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์สติปัฏฐานปาฐะ

เวลา ๑๐.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

เวลา ๑๓.๐๐ น. แสดงพระธรรมเทศนาสติปัฏฐานปาฐะ ๑ กัณฑ์

เวลา ๒๐.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม–อภิธรรมสังคหะ

วันเสาร์ ที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เวลา ๐๘.๐๐ น. ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระสงฆ์ ๘๓ รูป มาติกา–บังสุกุล

เวลา ๑๔.๐๐ น. สมเด็จพระสังฆราชทรงแสดงพระธรรมเทศนาศราทธพรต ๑ กัณฑ์ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดศราทธพรตคาถา

เวลา ๑๕.๓๐ น. เคลื่อนศพสู่จิตกาธาร ณ เมรุหน้าศาลาจอมพล

เวลา ๑๖.๒๐ น. พระมหาเถระพิจารณาผ้ามหาบังสุกุล

เวลา ๑๖.๓๐ น. พระราชทานเพลิง

เวลา ๑๘.๓๐ น. เจริญพระพุทธมนต์ทำบุญอัฐิ

วันอาทิตย์ ที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เวลา ๐๖.๓๐ น. ถวายภัตตาหารสามหาบ

เวลา ๐๘.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเช้าเสร็จแล้วมาติกา–บังสุกุล

เวลา ๑๐.๐๐ น. อัญเชิญอัฐิประดิษฐาน ณ ศาลาท้องพระโรง เสร็จพิธี

คณะกรรมการและศิษยานุศิษย์ เจ้าภาพ

รายนามคณะกรรมการ

จัดงานพระราชทานเพลิงศพพระครูพรหมสมาจาร (สาลี ธมฺมสโร) เจ้าอาวาสองค์แรก

วัดเขาวังราชบุรี อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

วันที่ ๑๓–๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘



ตามมติที่คณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิงได้ประชุมปรึกษาหารือกันเมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ มีความเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์ว่า ควรจะมีคณะกรรมการแผนกต่างๆขึ้นมาดำเนินงานคณะหนึ่ง เพื่อให้การปฏิบัติงานพระราชทานเพลิงดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยของแต่ละหน่วย และทั้งต้องอาศัยความร่วมมือความสามัคคีในการประสานงานเป็นประการสำคัญ งานจึงจะบรรลุผลสำเร็จสมความมุ่งหมาย

ฉะนั้น จึงมีรายนามคณะกรรมการประจำหน่วยงานต่างๆที่ได้รับความเห็นชอบจากประธานกรรมการที่ได้ลงมติแต่งตั้งดังต่อไปนี้

๑. กองอำนวยการ

๑.๑ กองอำนวยการฝ่ายสงฆ์

๑. พระเทพวิสุทธิโมลี	รองเจ้าคณะภาค ๑๕	ประธานกรรมการ
๒. พระนิเทศธรรมวาที	เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี	กรรมการ
๓. พระครูบวรธรรมสมาจาร	รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี	,,
๔. พระครูภาวนานิเทศก์	เจ้าอาวาสวัดเขาวังราชบุรี	กรรมการผู้จัดการ

๕.	พระพุทธวิริยากร	เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี (ธรรมยุต)	กรรมการ
๖.	พระศรีธรรมานุศาสน์	เจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี (ธรรมยุต)	,,
๗.	พระครูวิบูลคณานุสรณ์	เจ้าคณะอำเภอหนองแคกิตติมศักดิ์	,,
๘.	พระครูศรีคณารักษ์	เจ้าคณะตำบลหน้าเมืองเขต ๑	,,
๙.	พระครูบัณฑิตรัตนากร	เจ้าคณะตำบลเจดีย์หัก	,,
๑๐.	พระครูประสาทสังวรกิจ	เจ้าอาวาสวัดนัมทาววาราม	,,
๑๑.	พระครูพรหมสมาจาร	เจ้าอาวาสวัดโกมุทรัตนาราม	,,

๑.๒ กองอำนวยการฝ่ายฆราวาส

๑.	พลโทประเสริฐ รอดวรรณะ	ปลัดบัญชีกระทรวงกลาโหม	ประธานกรรมการ
๒.	พลตรีเทียบ บูรณสิงห์	เจ้ากรมการทหารช่างราชบุรี	รองประธานกรรมการ
๓.	พ.อ. สำราญ กมลรัตน์	ผู้ช่วยเจ้ากรมการทหารช่างราชบุรี	กรรมการ
๔.	พ.อ. สุรัต หอมมะลิ		,,
๕.	นายทรงชัย เจตะบุตร	ศึกษาธิการเขต ๕	,,
๖.	นายภัทร ภู่งาม	ศึกษาธิการจังหวัดราชบุรี	,,
๗.	พ.ต.อ. ถวิล เปล่งพานิช	ผู้กำกับตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี	,,
๘.	นายยุทธ แก้วสัมฤทธิ์	นายอำเภอเมืองราชบุรี	,,
๙.	นายทวี ลิมบิทีป	ศึกษาธิการอำเภอเมืองราชบุรี	,,

๑.๓ กรรมการที่ปรึกษากองอำนวยการ

๑. นายจำนง เทพหัสดิน ณ อยุธยา ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี

๒. พ.อ. หลวงสุรสิทธิสมบูรณ์

๓. หัวหน้าศาลจังหวัดราชบุรี

๔. พ.อ. ชาตรี ชำนาญกูล

๕. พ.อ. ผึ้งพร บุญเลี้ยง

๖. พ.ต.อ. พร้อม สุขมาก

๗. พ.ต. ประดับ เกิดอินทร์

๘. กำนันสุชาติ ปทุมสูตร

๙. คุณพรเพ็ญ บุญญวนิช

๑๐. นางเน้ย สลาตัน

๑๑. นายพิชัย รชตนันท์
๑๒. นายวัฒนพงศ์ อุดมศิริ
๑๓. แม่ชีหน่วง ศรีแจ่มทับ
๑๔. คุณนายกิมหงษ์ โขมพัสตร์
๑๕. แม่ชีชุนเก็ก สรรวิริยะ
๑๖. พ.ต. ไฉน เขียวสลับ
๑๗. คุณนายสุจิตต์ เขียวสลับ
๑๘. นางเง็กกี ผ่องลักษณ์
๑๙. นางสัมฤทธิ์ ตันเจริญ
๒๐. นายสาธิต นิติกาญจนา

หน้าที่กองอำนวยการ

อำนวยการ สั่งการ และดูแลงานทุกแผนกให้ดำเนินไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเรียบร้อยตั้งแต่เริ่มจัดงานจนเสร็จงาน ๆ

๒. กองการก่อสร้าง

๒.๑ กองการก่อสร้าง จัด และตบแต่งสถานที่ฝ่ายสงฆ์

๑.	พระครูประสาทสังวรกิจ	วัดนันทาวาราม	จังหวัดประจวบฯ	ประธานกรรมการ
๒.	พระอธิการกิมฮก อภิสมาจาโร	วัดรักดีคีรีวัน	จังหวัดประจวบฯ	รองประธานกรรมการ
๓.	พระอธิการพันธ์ เขมวีโร	วัดสิทธิสังฆาราม	จังหวัดประจวบฯ	กรรมการ
๔.	พระสมาน สุมิตฺโต	วัดรักดีคีรีวัน	จังหวัดประจวบฯ	,,
๕.	พระประสิทธิ์ ธมฺมปาโล	วัดสิทธิสังฆาราม	จังหวัดประจวบฯ	,,

๒.๒ กองการก่อสร้าง จัด และตบแต่งสถานที่ฝ่ายฆราวาส

๑.	พ.อ. สำราญ กมลรัตน์	ประธานกรรมการ
๒.	พ.อ. โสภณ นาลินธม	กรรมการ
๓.	พ.อ. ประยูร พงษ์นิทรัพย์	,,
๔.	พ.ท. ยุทธ อาสนะตระกูล	,,
๕.	พ.ท. ชัชวาลย์ รัตนกุสุมภ์	,,
๖.	พ.ต. อมร กิ่งเกตุ	,,
๗.	พ.ต. อรรถพร พันธุมคุปต์	,,

หน้าที่กองการก่อสร้าง จัด และตบแต่งสถานที่

๑. ทำเมรุแบบจตุรมุข

๒. ทำอาสนะสงฆ์ที่ศาลาจอมพล

๓. แสง ประดับไฟฟ้าทุกแห่งที่ต้องการจะประดับไฟฟ้า

๔. เสียง ติดตั้งเครื่องขยายเสียงให้เพียงพอ

๕. ติดต่อประสานงานกับกองอำนวยการ

๓. กองการปฏิคม

๓.๑ กองการปฏิคมฝ่ายสงฆ์

๑.	พระครูวิบูลคณานุสรณ์	วัดสหมิตรมงคล	จังหวัดสระบุรี	ประธานกรรมการ
๒.	พระครูประสาทสังวรกิจ	วัดนันทาวาราม	จังหวัดประจวบฯ	รองประธานกรรมการ
๓.	พระครูพรหมสมาจาร	วัดโกมุทรัตนาราม	จังหวัดชลบุรี	กรรมการ
๔.	พระครูสังฆรักษ์ขุนดุษฎีวิศวิไจย	วัดเขาวังราชบุรี	จังหวัดราชบุรี	,,
๕.	พระมหาเหลี่ยม ญาณวีโร	วัดธรรมวารีฯ	จังหวัดประจวบฯ	,,
๖.	พระมหาบุญช่วย อคฺคธมฺโม	สำนักสงฆ์แหลมฉบัง	จังหวัดชลบุรี	,,
๗.	พระมหาขาว รกฺขิโต	วัดโกมุทรัตนาราม	จังหวัดชลบุรี	,,
๘.	พระมหาอู๋ สุจิตฺโต	วัดอภัยทายาราม	จังหวัดกรุงเทพฯ	,,
๙.	พระมหาพูลสวัสดิ์	วัดอภัยทายาราม	จังหวัดกรุงเทพฯ	,,
๑๐.	พระมหาปภัสสร์ ภทฺทิโย	วัดแตงเม	จังหวัดจันทบุรี	,,
๑๑.	พระมหานิ่ม ยสวฑฺฒโน	สำนักสงฆ์ป่ามะม่วง	จังหวัดกำแพงเพชร	,,
๑๒.	พระมหาภัทราวุธ ปภสฺสโร	วัดอภัยทายาราม	จังหวัดกรุงเทพฯ	,,
๑๓.	พระอธิการใช่ สุชีโว	วัดปาลิไลยวัน	จังหวัดชลบุรี	,,

๑๔.	พระอธิการบุญช่วย ปุญฺญโก	วัดเขาย้อย	จังหวัดเพชรบุรี	กรรมการ
๑๕.	พระอธิการพันธ์ อหึสโก	วัดสุวรรณบรรพต	จังหวัดอุทัยธานี	,,
๑๖.	พระอธิการกิมฮก อภิสมาจาโร	วัดรักดีคีรีวัน	จังหวัดประจวบฯ	,,
๑๗.	พระอธิการสรพล สนฺตวาโจ	วัดทุ่งนา	จังหวัดอุทัยธานี	,,
๑๘.	พระอธิการพันธ์ เขมวีโร	วัดสิทธิสังฆาราม	จังหวัดประจวบฯ	,,
๑๙.	พระอาจารย์อ้อม กตปุญฺโญ	สำนักสงฆ์บ่าเลา	จังหวัดอุทัยธานี	,,
๒๐.	พระอาจารย์ใส ฐิตปุญฺโญ	สำนักสงฆ์เขาสุขุม	จังหวัดประจวบฯ	,,

๓.๒ กองการปฏิคมฝ่ายฆราวาส

๑.	นายสมศักดิ์ นาคสุข	ประธานกรรมการ
๒.	อาจารย์ยุพา ประถมภัฏ	รองประธานกรรมการ
๓.	พ.ท. สุริยา ลิมปีทีป	หัวหน้าจัดเลี้ยงแขก และ กรรมการ
๔.	น.ส. เตี้ยม เทียนทอง	หัวหน้าแม่ครัวฝ่ายเลี้ยงพระ และ กรรมการ
๕.	นางกิมเจ็ง ศรีวิกรัยกร	หัวหน้าแม่ครัวฝ่ายเลี้ยงฆราวาส และ กรรมการ
๖.	แม่ชีบุญเยี่ยม ศิริไพบูลย์	หัวหน้าฝ่ายเครื่องดื่ม และ กรรมการ
๗.	ร.อ. ชาญณรงค์ เจริญสุข	กรรมการ
๘.	อาจารย์ชิต ชิตชูตระกูล	,,
๙.	อาจารย์สามารถ สุขศิริ	,,
๑๐.	อาจารย์เพ็ญศรี สุขศิริ	,,
๑๑.	นายอำนวย ภู่ระหงษ์	,,
๑๒.	นายวาด แสงประไพ	,,
๑๓.	นายใช้เชียง แซ่เฮ้ง	,,
๑๔.	นายประสงค์ ไชยกิจ	กรรมการ
๑๕.	นางหนำ ชัยเกษตรไพบูลย์	,,
๑๖.	นายพรหม ศิริมงคล	,,
๑๗.	แม่ชีเน้ย บุญจันทร์	กรรมการ
๑๘.	คุณแก้ว คุณคิ้ม	,,
๑๙.	คุณสม	,,

๒๐. นายศรี พันธุสาคร	กรรมการ	๓๕. คุณเกียว ชูสันติสุข	กรรมกรา
๒๑. นายน้อย นางลิ้นจี่ ลิ้มรัตนเมฆา	,,	๓๖. คุณเล็ก โพธิ์แก้ว	,,
๒๒. ผู้ใหญ่ยอด นางเผื่อน อุ่นอารมณ์	,,	๓๗. คุณสมบุญ ภูบาล	,,
๒๓. ผู้ใหญ่กล่ำ นางบัตตา พันธุสาคร	,,	๓๘. คุณวรพจน์ ปั้นประเสริฐ	,,
๒๔. นายคำ นางลอง บ้านห้วยไผ่	,,	๓๙. คุณน้อย เอี่ยมปา	,,
๒๕. คุณบุญยิ่ง ศรีทอง	,,	๔๐. คุณทวี ณรงค์อินทร์	,,
๒๖. แม่ชีสำราญ ชุ่มมะโน	,,	๔๑. คุณสุข กิมพิทักษ์	,,
๒๗. คุณเซี้ยม ร้านอาหารไผ่ล้อม	,,	๔๒. คุณประสิทธิ์ เพิ่มวัฒนา	,,
๒๘. แม่ชียุพา กรีฑาพล	,,	๔๓. คุณสมศักดิ์ ธิราศิริพร	,,
๒๙. นางทองคำ ธนิตกุล	,,	๔๔. คุณวินัย พลกรรณ์	,,
๓๐. คุณประภา สอนสอบ	,,	๔๕. คุณนวล สระศรี	,,
๓๑. คุณพรรณี วรรณฤมล	,,	๔๖. คุณทองดี คุณสุจิตรา คำสอน	,,
๓๒. นางเหรียญ วิมลประดิษฐ์	,,	๔๗. คุณเอ้ง กวนศิริ	,,
๓๓. คุณสมบุญ ทับเสือ	,,	๔๘. คุณปรีชา ชอบธรรม	,,
๓๔. นางมาก บ้านห้วยหมู	,,	๔๙. แม่ชียิ้ม ศศิธร	,,

๓.๓ กรรมการที่ปรึกษาฝ่ายปฏิคม

๑. ผู้จัดการบริษัทเสริมสุข (เป๊ปซี่)	สาขาราชบุรี
๒. ผู้จัดการบริษัทไทยน้ำทิพย์	สาขาราชบุรี

หน้าที่แผนกปฏิคม

๑. ต้อนรับแขก อาคันตุกะ ทั้งพระและคฤหัสถ์ที่มาในงาน แนะนำที่นั่งอันสมควรตลอดทั้งให้ความสะดวกทุกประการ

๒. ประสานงานกับแผนกเครื่องดื่ม

๓. เลี้ยงดู อาหาร และเครื่องดื่ม ตลอดงาน

๔. กองพิธีการ

๔.๑ กองพิธีการ (ศาสนพิธี) ฝ่ายสงฆ์

๑. พระครูบวรธรรมสมาจาร	วัดมหาธาตุวรวิหาร	ประธานกรรมการ
๒. พระครูธีรญาณประยุต	วัดมหาธาตุวรวิหาร	กรรมการ
๓. พระครูสุวัฒน์วิหารกิจ	วัดสัตตนาถปริวัตร	,,
๔. พระครูปลัดลิขิต อุตฺตโม	วัดสีชมภู	,,
๕. พระสมุห์ประกอบ ปญฺญาปทีโป	วัดช่องลม	,,
๖. พระครูสมุห์กุหลาบ	วัดมหาธาตุวรวิหาร	,,
๗. พระครูใบฎีกาประจวบ ญาณรํสี	วัดมหาธาตุวรวิหาร	,,
๘. พระมหาสนธิ์ ธีรญาโณ	วัดสีชมภู	,,
๙. พระมหาไพบูลย์ ชินวํโส	วัดมหาธาตุวรวิหาร	,,
๑๐. พระมหาไชยวัฒน์ โอภาโส	วัดช่องลม	,,
๑๑. พระมหาดำรงค์ ปญฺญาวโร	วัดเขาวังราชบุรี	,,
๑๒. พระมหาเที่ยง ปสาโท	วัดเขาวังราชบุรี	,,
๑๓. พระมหายุ้ย อุปสนฺโต	วัดเขาวังราชบุรี	,,
๑๔. พระมหาสำเนียง ธมฺมธโร	วัดอภัยทายาราม	,,
๑๕. พระพล ธมฺมสาโร	วัดมหาธาตุวรวิหาร	,,
๑๖. พระพีรพล ธมฺมพโล	วัดอภัยทายาราม	,,
๑๗. พระวิโรจน์ วิโรจโน	วัดอภัยทายาราม	,,

๔.๒ กองพิธีการฝ่ายฆราวาส

๑. ร.ต.ณรงค์ ปิ่นนุช		ประธานกรรมการ
๒. พ.ต.พิศิษฐ์ จงใจรักษ์	อนุศาสนาจารย์กรมการทหารช่างราชบุรี	กรรมการ
๓. ร.ต.ชนินทร์ อาราวี	ผู้ช่วยอนุศาสนาจารย์กรมการทหารช่างราชบุรี	,,
๔. นายประกิตติ์ ศรีสุข กรรมการ	๕. นายสุข ธิราศิริพร	,,

๖.	นายนวล สระบุรี	กรรมการ	๑๑.	น.ส.ธิราวรรณ จักรวิเชียร	กรรมการ
๗.	นายสิทธิโชค เชษฐบัณฑิต	,,	๑๒.	แม่ชีปฏิมา ยิ้มแต้	,,
๘.	นายเฉลิม อัตรนาถ	,,	๑๓.	แม่ชีฉวีวรรณ คำศรีจันทร์	,,
๙.	นายพร้อม จันทร์แม้น	,,	๑๔.	คณะครู ร.ร.วัดเขาวัง	
๑๐.	นายสะอาด จันทร์แม้น	,,		(แสงช่วงสุวนิช)	,,

หน้าที่กองพิธีการ

๑. จัดสถานที่ ที่สวดพระพุทธมนต์ บังสุกุล เทศน์

๒. จัดของถวายพระ และของใช้ในพิธีสงฆ์

๓. มีฎีกานิมนต์พระที่มาในพิธีกรรมต่างๆ

๔. ดูแล เอาใจใส่พระสวดพระพุทธมนต์ บังสกุล เทศน์ ตามรายการเป็นวันๆ

๕. รับ–ส่งพระที่นิมนต์มา (ในบริเวณใกล้เคียง)

๖. ประสานงานกับกองเลี้ยงและเครื่องดื่ม

๕. กองจัดของที่ระลึก

๕.๑ กองจัดของที่ระลึกฝ่ายสงฆ์

๑.	พระมหาเหลี่ยม ญาณวีโร	วัดธรรมวารีศรีรัตนาราม	ประธานกรรมการ
๒.	พระมหาบุญช่วย อคฺคธมฺโม	สำนักสงฆ์แหลมฉบัง	กรรมการ
๓.	พระมหาขาว รกฺขิโต	วัดโกมุทรัตนาราม	,,
๔.	พระมหาดำรงค์ ปญฺญาวโร	วัดเขาวังราชบุรี	,,
๕.	พระมหาเที่ยง ปสาโท	วัดเขาวังราชบุรี	,,
๖.	พระมหายุ้ย อุปสนฺโต	วัดเขาวังราชบุรี	,,
๗.	พระครูสังฆรักษ์ขุนดุษฎีวิศจิไจย	วัดเขาวังราชบุรี	,,

๕.๒ กองจัดของที่ระลึกฝ่ายฆราวาส

๑. นายธีระ ธไนศวรรยางกูร	ประธานกรรมการ
๒. นายมนตรี ตัณฑวิรัตน์	รองประธานกรรมการ
๓. นายรัชต์ ตั้งสวัสดิ์	กรรมการ
๔. นายสมบูรณ์ แพท่าไม้	กรรมการ

หน้าที่กองจัดทำของที่ระลึก

๑. จัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิง ๑ เล่ม มีขนาด ๘ หน้ายก ให้มีเนื้อหาที่สมควรและสมเกียรติ พิมพ์จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

๒. จัดทำเหรียญที่ระลึกมีรูปหลวงพ่อพรหมสมาจาร จำนวน ๕,๐๐๐ เหรียญ

๓. จัดหา เนื้อหาของหนังสือ คำไว้อาลัย จากผู้ใหญ่

๔. ติดต่อประสานงานกับโรงพิมพ์

๕. ควบคุมดูแลการจ่ายของที่ระลึกทั้งหมด

๖. กองเหรัญญิก

๑. นายณรงค์ อภิชาตบุตร	ประธานกรรมการ	๗. แม่ชีสายหยุด เพ็รชน้อย	กรรมการ
๒. นายรัตนชัย โฆษบดี	กรรมการ	๘. แม่ชีมังกร วันเห่า	,,
๓. นางอุดม แพท่าไม้	,,	๙. แม่ชีพุฒจีบ วรรณดิลก	,,
๔. นายอารักษ์ ช่วงสุวนิช	,,	๑๐. แม่ชีทับทิม ไกรเลิศ	,,
๕. นางเขียวหวาน อภิชาตบุตร	,,	๑๑. แม่ชีสมใจ แซ่ลิ้ม	,,
๖. แม่ชีจำลอง วิมลประดิษฐ์	,,		

หน้าที่กองเหรัญญิก

๑. ทำบัญชีรับจ่าย และเก็บรักษาเงิน

๒. ทำบัญชีรายจ่าย และจ่ายปัจจัยถวายพระตามใบปวารณา โดยรัดกุมและเรียบร้อยรวดเร็ว

๓. จัดสถานที่ รับเงินจากผู้บริจาค

๔. จ่ายเงินตามใบเบิกเงิน มีประธานแต่ละกองเป็นผู้เบิกตามแบบฟอร์มของการเบิกเงินของวัด

๕. เมื่อเสร็จงานแล้วให้รวบรวมรายรับ–รายจ่ายเสนอกองอำนวยการ และเจ้าอาวาสรับทราบ

๗. กองจัดมหรสพ

๑.	พ.ท.เฉลิม บรรจงเขียน	ประธานกรรมการ
๒.	พ.ต.สุพจน์ วงศ์ทองแท้	กรรมการ
๓.	ร.ท.ปรีดา กระแจ่ม	กรรมการ

หน้าที่กองจัดมหรสพ

๑. จัดให้มีการฉายภาพยนต์

๒. จัดให้มีปี่พาทย์ประโคมในงาน และ พลุสี

๓. ให้ความสะดวก การรับรอง การจัดสถานที่เกี่ยวกับมหรสพ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

๘. กองออกบัตรเชิญ หาผู้อุปถัมภ์

๑.	คุณอร่าม ช่วงสุวนิช	ประธานกรรมการ
๒.	แม่ชีบุญเยี่ยม ศิริไพบูลย์	กรรมการ
๓.	แม่ชีจำลอง วิมลประดิษฐ์	กรรมการ
๔.	คุณสำราญ แบ้งหอม	,,
๕.	คุณเสงี่ยม แก้วไพฑูรย์	,,
๖.	คุณปราณี นิลบดี	,,
๗.	นายอารีย์ ช่วงสุวนิช	,,
๘.	นายชุบ นางพวงเพชร แย้มโกมล	กรรมการ
๙.	กำนันสุชาติ ปทุมสูตร	,,
๑๐.	นางกิมเจ็ง ศรีวิกรัยกร	,,
๑๑.	กำนันวิง สายน้ำเขียว	,,
๑๒.	คุณหยิบ คุณบุญลิ้ม มิ่งมาลัยรักษ์	,,

๑๓.	แม่ชีเอื้อมพร ชัยเฉลิม	กรรมการ	๒๓.	แม่ชีเชย วัดธาตุทอง	กรรมการ
๑๔.	คุณนายอุบล แก้วเสมา	,,	๒๔.	แม่ชีมาลัย ทรัพย์ประเสริฐ	,,
๑๕.	แม่ชีแตง อมรพล	,,	๒๕.	คุณพิทยา กิติเสถียรพร	,,
๑๖.	คุณนายดวงรัต พงษ์นิทรัพย์	,,	๒๖.	คุณสุรัตน์ คุณประยูร กัลยาลักษณ์	,,
๑๗.	คุณประยูร พันธุ์โพธิ์	,,	๒๗.	คุณจันทนา บ้านบ่อ	,,
๑๘.	แม่ชีทับทิม ไกรเลิศ	,,	๒๘.	คุณรัตนา ตันสุวัฒน์	,,
๑๙.	คุณเสียงหวาน พิริยพฤนต์	,,	๒๙.	นายเซี้ยง (เจ้าของวิกเก่าราชบุรี)	,,
๒๐.	คุณอำนวย ภู่ระหงษ์	,,	๓๐.	คุณหมอสุรีย์ นางถนอม นันทราช	,,
๒๑.	คุณพงษ์ศักดิ์ อภิญญากุล	,,	๓๑.	เจ้าของปั๊มน้ำมันบึงถาวร ราชบุรี	,,
๒๒.	แม่ชีหน่วง ศรีแจ่มทับ	,,	๓๒.	คุณชูศักดิ์ เมธีศรี	,,
			๓๓.		,,

หน้าที่กองออกบัตรเชิญ หาผู้อุปถัมภ์

๑. จัดส่งบัตรเชิญให้แก่ผู้ที่จะมาในงานพระราชทานเพลิง ทั้งข้าราชการ ทหาร พ่อค้า ประชาชน และพระภิกษุที่เห็นสมควร

๒. ติดต่อหาผู้มีจิตศรัทธาที่จะบริจาคทรัพย์ ช่วยทุนกองกลางที่จะใช้จ่ายในงาน

๓. ติดต่อประสานงานกับทุกหน่วยงาน

๙. กองประชาสัมพันธ์

๙.๑ กองประชาสัมพันธ์ฝ่ายสงฆ์

๑.	พระครูวิบูลคณานุสรณ์	วัดสหมิตรมงคล	จังหวัดสระบุรี	ประธานกรรมการ
๒.	พระครูปลัดลิขิต	วัดสีชมภู	จังหวัดราชบุรี	รองประธานกรรมการ
๓.	พระมหาบุญมา	วัดประยูรวงศาวาส	จังหวัดกรุงเทพฯ	กรรมการ
๔.	พระมหายุ้ย	วัดเขาวังราชบุรี	จังหวัดราชบุรี	กรรมการ

๙.๒ กองประชาสัมพันธ์ฝ่ายฆราวาส

๑.	นายยุทธ ติ๋วโวหาร	ประธานกรรมการ
๒.	นายชาญ เฮงตระกูล	รองประธานกรรมการ
๓.	นายวิชัย ทรงสุวรรณ	กรรมการ
๔.	นายวินัย มณีจันทร์	,,
๕.	นายสาหร่าย สุขโข	,,
๖.	นายละเอียด จันทร์แม้น	,,
๗.	นายชูเกียรติ จันทร์เพ็ญ	,,

หน้าที่กองประชาสัมพันธ์

๑. เขียนรายชื่อผู้บริจาคทั้งหมด ในกระดานดำ

๒. ติดต่อประกาศงานพระราชทานเพลิงทางหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงออกอากาศตามสาย และเขียนประกาศ

๓. ประกาศอนุโมทนาที่เห็นว่าเหมาะสมเท่านั้น เพราะงานนี้เป็นงานพระราชทานเพลิงศพ ไม่สมควรโฆษณาให้เกินกว่าเหตุ

๔. หาโฆษกประจำเพื่อประกาศรายการต่างๆ

๕. ติดต่อ--สอบถาม--แนะนำ ให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

๖. ประสานงานกับทุกฝ่าย

๑๐. กองพยาบาล

๑.	นายแพทย์อริน สวารชร	นายแพทย์ใหญ่จังหวัดราชบุรี	ประธานกรรมการ
๒.	คุณอ่อนศรี ธไนศวรรยางกูร		รองประธานกรรมการ
๓.	คุณสุชาติ ขำสุนทร		กรรมการ
๔.	พยาบาลอนามัย	สำนักงานแพทย์ใหญ่จังหวัดราชบุรี	กรรมการ

หน้าที่กองพยาบาล

๑. กองพยาบาล ให้การปฐมพยาบาล แก่ภิกษุ–สามเณร และแขกผู้เจ็บป่วยผู้มาในงานพระราชทานเพลิงศพ จนตลอดงาน

๑๑. กองบริการทั่วไป

๑. นายวิวัฒน์ ลิ้มบีโชติกุล ประธานกรรมการ
๒. นายอารีย์ ช่วงสุวนิช รองประธานกรรมการ
๓. นายอารักษ์ ช่วงสุวนิช กรรมการ
๔. นายละเอียด จันทร์แม้น ,,
๕. นายวัลลภ แม้นจันทร์ ,,
๖. นายอำนวย ภู่ระหงษ์ ,,
๗. นายเดชาวุธ ลิ้มพวงแก้ว ,,
๘. นายสุรินทร์ จตุรทิศ กรรมการ
๙. จ.อ.อ.อินทร์ จตุรทิศ ,,
๑๐. ร.อ.ต.ประสิทธิ์ จตุรทิศ ,,
๑๑. นายประยูร พันธุ์โพธิ์ ,,
๑๒. นายสานนท์ จบศรี ,,
๑๓. จ.ส.อ.สนอง คำศรีจันทร์ ,,
๑๔. นายฟื้น คำศรีจันทร์ ,,

หน้าที่กองบริการทั่วไป

๑. จัดบริการรถรับ - ส่ง พระที่นิมนต์มาในงาน และแขกผู้มาในงาน
๒. รับบริการจากหน่วยงานต่างๆ
๓. ติดต่อประสานงานกับทุกหน่วยงาน

๑๒. กองรักษาความสงบ–ความปลอดภัย–และการจราจร

๑. พลตรีเทียม บูรณสิงห์ เจ้ากรมการทหารช่างราชบุรี ประธานกรรมการ
๒. พ.ต.อ.ถวิล เปล่งพานิช ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี รองประธานกรรมการ
๓. ทหาร—ตำรวจ กรรมการ

หน้าที่กองรักษาความสงบปลอดภัย–จราจร

๑. จัดทหาร–ตำรวจ มาปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบ–ความปลอดภัย และการจราจรให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตลอดงาน

๒. ติดต่อประสานงานกับกองอำนวยการ

๑๓. กองเลขานุการ

๑๓.๑ กองเลขานุการฝ่ายสงฆ์

๑. พระมหายุ้ย อุปสนฺโต	วัดเขาวังราชบุรี	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาบุญช่วย อคฺคธมฺโม	สำนักสงฆ์แหลมฉบัง	รองประธานกรรมการ
๓. พระมหาขาว รกฺขิโต	วัดโกมุทรัตนาราม	กรรมการ
๔. พระมหาเที่ยง ปสาโท	วัดเขาวังราชบุรี	,,
๕. พระมหาสิน สีลสุวณฺโณ	วัดอภัยทายาราม	,,
๖. พระมหาพนม ภูริวฑฺฒโน	วัดอภัยทายาราม	,,
๗. พระอธิการพันธ์ เขมวีโร	วัดสิทธิสังฆาราม	,,
๘. พระทองอยู่ ถิรคุโณ	วัดอภัยทายาราม	,,
๙. พระทองย้อย สญฺญโม	วัดเขาวังราชบุรี	,,
๑๐. พระเกษม จิตฺตเขโม	วัดปทุมคงคา	,,
๑๑. พระมหาปวยหงษ์ ธนปญฺโญ	วัดเขาวังราชบุรี	,,

๑๓.๒ กองเลขานุการฝ่ายฆราวาส

๑. นายธีระ ธไนศวรรยางกูร	ประธานกรรมการ
๒. นายมนตรี ตัณฑวิรัตน์	รองประธานกรรมการ
๓. นายรัชต์ ตั้งสวัสดิ์	กรรมการ
๔. นายสมบูรณ์ แพท่าไม้	,,
๕. นายประดิษฐ์ สืบสุข	,,
๖. นายบัญชา คูรศิริกูล	,,
๗. นายทนงเกียรติ จันทร์เพ็ญ	,,

หน้าที่กองเลขานุการ

๑. จัดพิมพ์เอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องในงานพระราชทานเพลิง ตั้งแต่ก่อนเริ่มงานจนเสร็จสิ้นงาน

๒. รวบรวมเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง

๓. ประสานงานกับแผนกต่างๆทุกแผนก

๔. พิมพ์ฎีกานิมนต์พระที่มาในพิธีทั้งหมด แล้วมอบให้ฝ่ายพิธีการ

ขอให้คณะกรรมการทุกท่านที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ต่างๆที่คณะกรรมการกลาง (ประธานกรรมการทุกหน่วยงาน) ได้จัดหน่วยงานขึ้น จงได้ปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความรับผิดชอบเพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุผลสมความมุ่งหมายทุกประการ.

พระเทพวิสุทธิโมลี
รองเจ้าคณะภาค ๑๕
ประธานกรรมการ

พระครูภาวนานิเทศก์
เจ้าอาวาส
ประธานกรรมการผู้จัดการ

รายนามผู้บริจาคสร้างหนังสืออนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อ

๑. พระครูประสาท สังวรกิจ วัดนัมทาวราราม	๒,๐๐๐	บาท
๒. พระครูพรหมสมาจาร วัดโกมุทรัตนาราม	๒,๐๐๐	,,
๓. พระมหาบุญช่วย อคฺคธมฺโม วัดชายหาดตะกาด	๑,๐๐๐	,,
๔. พระอธิการกิมฮก อภิสมาจาโร วัดรักดีคีรีวัน	๑,๐๐๐	,,
๕. พระมหาประภัสร์ ภทฺทิโย วัดแตงเม	๑,๐๐๐	,,
๖. พระอธิการพันธ์ เขมวีโร วัดสิทธิสังฆาราม	๑,๐๐๐	,,
๗. พระอาจารย์ใส ฐิตปุญฺโญ สำนักสงฆ์เขาสุขุม	๑,๐๐๐	,,
๘. แม่ชีจำลอง วิมลประดิษฐ์ วัดเขาวัง	๑,๐๐๐	,,
๙. ร.ต. ณรงค์ คุณนายบัวปี่ นนุช	๑,๐๐๐	,,
๑๐. แม่ชีเกษร ธนรักษ์ วัดโกมุทรัตนราม	๑,๐๐๐	,,
๑๑. คุณนายเกษร เกศรี	๑,๐๐๐	,,
๑๒. พระมหาเหลี่ยม ญาณวีโร วัดธรรมวารีศรีรัตนาราม	๕๐๐	,,
๑๓. พระมหาบุญสวัสดิ์ วัดอภัยทายาราม	๕๐๐	,,
๑๔. พระอาจารย์อ้อม สำนักสงฆ์บ่ำเลา	๕๐๐	,,
๑๕. แม่ชีพิมพา จตุรทิศ วัดเขาวัง	๕๐๐	,,
๑๖. พระเกษม พระสมศักดิ์ คงสินธุ์ วัดเขาวัง	๓๐๐	,,
๑๗. นายประกิตติ์ ศรีสุข	๒๐๐	,,
๑๘. นายชุบ นางพวงเพชร	๒๐๐	,,

๑๙.	แม่ชีสำราญ ชุ่มมะโน วัดเขาวัง	๑๕๐	บาท
๒๐.	พระมหายุ้ย อุปสนฺโต วัดเขาวัง	๑๐๐	,,
๒๑.	พระมหาพนม ภูริวฑฺฒโน วัดอภัยทายาราม	๑๐๐	,,
๒๒.	พระมหาสินธุ์ สีลสุวณฺโณ วัดอภัยทายาราม	๑๐๐	,,
๒๓.	แม่ชีบุญเรือน วัดเขาวัง	๑๐๐	,,
๒๔.	คุณวารี บุญเกษม	๑๐๐	,,
๒๕.	แม่ชีเชย วัดธาตุทอง	๑๐๐	,,
๒๖.	นายวรพจน์ ปั้นประเสริฐ	๑๐๐	,,
๒๗.	แม่ชีบุญเยี่ยม ศิริไพบูลย์ วัดเขาวัง	๑๐๐	,,
๒๘.	คุณทองอ่อน เชื้อทอง	๑๐๐	,,
๒๙.	คุณระหงษ์ เริงศักดิ์	๑๐๐	,,
๓๐.	คุณอำไพ คุณเพทาย สุขแสงดาว	๒๐๐	,,
๓๑.	คุณไพฑูรย์ คุณประสงค์ สุขสมกลิ่น		
๓๒.	นายบรรยงค์ เชื้อกรด	๑๐๐	,,

คืนวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

คณะญาติเป็นเจ้าภาพ สวดพระอภิธรรม ๑ คืน

ท่านอาจารย์พันธ์
ท่านอาจารย์อ้อม
ท่านอาจารย์สุรพล
ท่านอาจารย์ใส
พระหยด
พระเฉลิม
แม่น้ำทิพ คำศรีจันทร์
แม่ชีฉวีวรรณ คำศรีจันทร์
นายมงคล

รายชื่อผู้จองเป็นเจ้าภาพพระสวดมนต์เย็น

นางปานพร้อมด้วยบุตร เป็นเจ้าภาพ	หนึ่งองค์	๖๕๐	บาท
คุณอึ่ง คุณเล็ก เพิ่มพูล	หนึ่งองค์	๖๕๐	,,
คุณประดิษฐ คุณอารีย์ คุณชม	หนึ่งองค์	๖๕๐	,,
คุณสมพงษ์ คุณประไพ	หนึ่งองค์	๖๕๐	,,
แม่ชีสังวาลย์ (คุณสงวน) กมณยศ	หนึ่งองค์	๖๕๐	,,
คุณนวล คุณเช็งเลี้ยง หงษ์งาม	หนึ่งองค์	๖๕๐	,,
คุณบ้ำลมูล แม่ชีลม่อม สมพิทักษ์ นางหวัน อร่ามยิ่ง	หนึ่งองค์	๖๕๐	,,
คุณลำเพย นางลำภา พร้อมด้วยญาติ นางกิม นิลกระจ่าง	หนึ่งองค์	๖๕๐	,,

กัณฑ์เทศน์ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๘

นางเง็กกี ผ่องลักษณ์ พร้อมด้วยบุตรธิดาเป็นเจ้าภาพ จำนวนเงิน	๒,๐๐๐	,,

กัณฑ์เทศน์ในวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

พระครูสังฆ์รัก คุณเสียงหวาน จำนวนเงิน	๒,๕๐๐	,,
คุณกิมเจ็ง ศรีวิกรัยกรณ์ พร้อมด้วยญาติ	๒,๕๐๐	,,

รายชื่อผู้จองเป็นเจ้าภาพ บังสกุล

แม่ชีเข็ม พวงพลอย	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
จ.อ. วิชัย ชุ่มมะโน	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
โยมเผื่อน มั่นเทศ	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
คุณนายดวงรัตน์ พงษ์นิทรัพย์	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
คุณทองม้วน	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
คุณเล็ก โพธิ์แก้ว พร้อมด้วยญาติ	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
คุณละมัย มีศีล	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
คุณสนม บุญเจือ	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
คุณเหลือง	หนึ่งองค์	๑๕๐	,,

รายชื่อผู้จองเป็นเจ้าภาพถวายไตร

๑. ครูขวัญยืน (เป็นเจ้าภาพไตรมหาบังสุกุล) หนึ่งไตร
๒. คุณกิมตั้ง เวชศรี หนึ่งไตร ๕๐๐ บาท
๓. คุณหนู พัฒนะแฉ่ง พร้อมด้วยบุตร หนึ่งไตร ๕๐๐ ,,
๔. คุณเสนาะ เอี่ยมสอาด หนึ่งไตร ๕๐๐ ,,
๕. คุณปราณี รัตนะสมบัติทวี หนึ่งไตร ๕๐๐ ,,
๖. คุณโยม ชุ่นเก็ก สรรวิริยะ พร้อมด้วยบุตร ๕๐๐ ,, (นำมาด้วยตนเอง)

ผู้จองเป็นเจ้าภาพไตร

๑. คุณนายดวงรัตน์ พงษ์นิทรัพย์ ๓๕๐ บาท
๒. คุณวัจณี (เจ้าของโรงงานจารุภันณ์) ๓๕๐ ,,
๓. คุณทวี แสนอารี ๓๕๐ ,,
๔. คุณหลั้น ๓๕๐ ,,
๕. พระอาจารย์ใส สองไตร

รายการเพิ่มใหม่ หุนกองกลาง

๑. แม่ชีอำนวย สุขห้อยพระ }
๒. แม่ชีพรรณี วรรณฤมล } ๑,๐๐๐ บาท
๓. คุณมอญ ศรีสอาด ๑,๐๐๐ ,,
๔. คุณกิมต๋ง เวชศรี ๒๐๐ ,,
๕. คุณปรานี รัตนสมบัติทวี ๒๐๐ ,,

เพิ่มใหม่ รายการค่าอาหารเลี้ยงพระเลี้ยงคน

๑. แม่ชีบุญไผ รอดเทศ เข้าครัวเลี้ยงพระ ๒,๐๐๐ ,,
(เข้าครัวเลี้ยงคน) ๒,๐๐๐ ,,
๒. คุณนวล กุลมาพร้อมด้วยบุตร ๒๐๐ ,,

๓. พระเกษม จิตฺตเขโม พระสมศักดิ์ สมสกฺโข	๒๐๐	บาท
๔. แม่ชีบุญเยี่ยม คุณตองอ่อน เชื่อทอง	๒๐๐	,,
๕. นางรอด บุญเกิด	๒๐๐	,,

รายชื่อผู้จองเป็นเจ้าภาพพระสวดอภิธรรม

คืนวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

คุณวรรณนิภา แซ่เล้า (ปากท่อ)	รับหนึ่งองค์	๔๕๐	บาท
นายสงัด นางกิมเจ็ง พลกรรณ์	หนึ่งองค์	๔๕๐	,,
นายบัญชา ครูศิริกุล	หนึ่งองค์	๔๕๐	,,
นายเดชาวุธ ลิ้มพวงแก้ว	หนึ่งองค์	๔๕๐	,,
นายพรหม พรหมศิริ	หนึ่งองค์	๔๕๐	,,

นายวาด แสงประไพ เป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม หนึ่งชุด

คืนวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

นายชิต นางสาคร	๑๕๐	บาท
อุบาสิกาต่วน สุขจินดา	๑๕๐	,,
ละมัย สุขจินดา	๑๕๐	,,
คุณนายเหรียญ บูรณะสุวรรณ์	๑๕๐	,,
คุณสุพิศ อ่อนอินทร์	๑๕๐	,,
นางหอม (คลองแค วัดท้ายเมือง)	๑๕๐	,,
คุณปุ๊ และญาติ	๑๕๐	,,
นายพันธ นางพลอย ภรรยา และบุตร	๑๕๐	,,
คุณสมบูรณ์ ทองจันทร์ นายชิต นางสาคร หนึ่งองค์	๑๕๐	,,
แม่ชีทองหยิบ คงสุวรรณ คุณทองเปลว คุณรัตนา คงสุวรรณ์ รวมญาติ หนึ่งองค์	๑๕๐	,,

เจ้าภาพสวดมนต์รับเทศน์ สังฆราช วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๘

คุณนายดวงรัตน์ พงษ์นิทรัพย์	๑,๐๐๐	บาท
คุณรัตนา จารุกิจเสรี	๑,๐๐๐	,,
คุณปรีชา คุณโสภิน	๑,๐๐๐	,,
คุณประเสริฐ คุณประทิน	๑,๐๐๐	,,

พระสวดมนต์องค์ละ ๑,๐๐๐ บาท

คุณประสาท สุทธิสุวรรณ์ (เพียว) อู่รถ	๑,๐๐๐	บาท
นางพาน คมสหนาม	๑,๐๐๐	,,
คุณจินตนา ลิ้มเส็งเลิศ (ร้านขายยาลิ้มง่วนสูน)	๑,๐๐๐	,,
นายวิสุทธิ เงยไพบูลย์ (ร้านศิริไพบูลย์)	๑,๐๐๐	,,

รายชื่อผู้บริจาคทรัพย์
เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
ท่านพระครูพรหมสมาจาร

ผู้บริจาครายละ ๑๐,๐๐๐ บาท

๑. คุณฉันทนา ตริยานนท์ พร้อมด้วยบุตรธิดา

๒. คุณนายเฮียง ไวทยธำรงค์

๓. อาจารย์สุนีย์ ชงคมานนท์

๔. คุณบาหยัน คุณธิราวรรณ์ จักรวิเชียร

๕.

ผู้บริจาครายละ ๕,๐๐๐ บาท

๖. ร.ต ธวัช คุณนายล้วน ประสพศักดิ์

ผู้บริจาครายละ ๓,๐๐๐ บาท

๗. คุณเมานะชัย เตียวตระกูล

๘. คุณอร่าม คุณอารีย์ คุณอารักษ์ ช่วงสุวนิช

๙. คุณบุญเสริม ราษฎร์ศิริ

ผู้บริจาครายละ ๒,๐๐๐ บาท

๑๐. พระเทพวิสุทธิโมลี

๑๑. พลโท ประเสริฐ รอดวรรณะ

๑๒. พระครูประสาทสังวรกิจ

๑๓. คุณนายล้วน เทพสุวรรณ์

๑๔. อุบาสิกาไฝ รอดเทศ
๑๕. คุณโยมบุศย์ แก้วไพฑูรย์
๑๖. คุณวิวัฒน์ ลิมบีโชติกุล
๑๗. คุณณรงค์ อภิชาติบุตร
๑๘. คุณรัตนชัย โฆษะบดี
๑๙. คุณชุนเก๊ก นางทุเรียน สรรวิริยะ
๒๐. นางฬื้น ดวงชู
๒๑. คุณสงัด แก้วไพฑูรย์
๒๒. คุณสงบ แก้วไพฑูรย์
๒๓. แม่ชี เอื้อมพร ชัยเฉลิม
๒๔. คุณน้อย เอี่ยมปา
๒๕. คุณปราณี นิลบดี
๒๖. คุณนายรัมภา โกมุท
๒๗. คุณนวน คุณจันดี สระศรี
๒๘. พ.อ. สำราญ กมลรัตน์
๒๙. น.ส. อรนุช ทุ่มอุทัย
๓๐. คณะวัดประชุมนารี
๓๑. คุณหมอสุรีย์ คุณนายนอม นันทราช
๓๒. พระอธิการกิมฮก อภิสมาจาโร
๓๓. พระมหาเหลี่ยม ญาณวีโร
๓๔. พระอ้อม กตปุญโญ
๓๕. พระอธิการพันธ์ อหึสโก
๓๖. คุณชาญ เฮงตระกูล
๓๗. คุณเกิน จันทร์เพ็ญ

ผู้บริจาครายละ ๑,๔๐๐ บาท

๓๘. คุณนายวรรณดี บูรณสิงห์

ผู้บริจาครายละ ๕๐๐ บาท

๓๙. คุณจันทนา ไชยรัตนาพร

๔๐. คุณปทุมมา สุรินทรโร

๔๑. คุณป่าทองใบ สระศรี

๔๒. แม่ชีประทุมวดี ปัทมดิลก

๔๓. คุณป้าเผื่อน ศิริเทศ

๔๔. คุณทองสุข ธิราศิริพร

๔๕. คุณเฉลิมชัย อรินทัย

๔๖. แม่ชีพุฒจีบ วรรณดิลก

๔๗. คุณหมออุบล แก้วเสมา

๔๘. คุณละเอียด คุณทองดี จันทรแม้น

๔๙. คุณประภา ล้วนล้อม

๕๐. พ.ท. ยงยุทธ ในอรุณ

๕๑. พ.อ. สุรัติ คุณนายจิตรา หอมมะลิ

๕๒. โรงเรียนวัดเขาวัง (แสงช่วงสุวนิช)

ผู้บริจาครายละ ๔๐๐ บาท

๕๓. แม่ชีสะอาด รอดบำรุง

๕๔. คุณวาด แสงประไพ

๕๕. คุณชูเกียรติ จันทรเพ็ญ

ผู้บริจาครายละ ๓๐๐ บาท

๕๖. แม่ชีพวงรักษ์ อินทรมาตร

๕๗. คุณชุบ คุณพวงเพชร แย้มโกมล

ผู้บริจาครายละ ๒๐๐ บาท

๕๘. คุณลูกอินทร์ กลัดนาค

๕๙. อุบาสิกาวงค์ ในอรุณ

๖๐. ร.ท. ปรีดา คุณนายลำดวน กระแจ่ม

๖๑. คุณฤกษ์ คุณเยื่อ เจือไทย

ผู้บริจาครายละ ๑๐๐ บาท

๖๒. คุณวรพจน์ ปั้นประเสริฐ

๖๓. คุณทวี ณรงอินทร์

๖๔. คุณลำยอง แม้นจันทร์

๖๕. คุณสมพงษ์ โกฐเชียง

๖๖. คุณสะอาด จันทร์แม้น

๖๗. คุณพร้อม จันทร์แม้น

๖๘. คุณอำไพ คุณเพทาย สุขแสงดาว

๖๙. คุณสมศักดิ์ ธิราศิริพร

๗๐. คุณแสง สวัสดิมงคล

๗๑. คุณอำนวย คุณประยงค์ เชียงจง

๗๒. คุณนายถมยา วงค์ทองแท้

๗๓. แม่ชีสุพัตรา อุกฤษณ์

ถ้อยแถลง

การจัดงานพระราชทานเพลิงศพของหลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร (สาลี ธมฺมสโร) อดีตปฐมเจ้าอาวาส ของวัดเขาวังราชบุรี ได้กำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิง มีพระเทพวิสุทธิโมลี รองเจ้าคณะภาค ๑๕ เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ พระครูภาวนานิเทศก์ เจ้าอาวาสวัดเขาวัง เป็นกรรมการผู้จัดการ และพลโทประเสริฐ รอดวรรณะ ปลัดบัญชีกระทรวงกลาโหม เป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ พลตรีเทียบ บูรณสิงห์ เจ้ากรมการทหารช่างราชบุรี เป็นรองประธานฝ่ายฆราวาส พร้อมด้วยคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ และฝ่ายฆราวาสอีกจำนวนมาก ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันหลายครั้ง ที่จะจัดการพระราชทานเพลิง แด่ หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจารให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้บรรดาศิษยานุศิษย์ และท่านที่เคารพนับถือในหลวงพ่อ ได้เก็บศพของท่านไว้เป็นที่เคารพสักการบูชา ในพระคุณของท่าน ตามพระบัญชาของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งพระองค์ได้รับสั่งไว้ว่า ให้เก็บศพของหลวงพ่อไว้นานๆ เพื่อเป็นที่เคารพสักการบูชาของบรรดาศิษยานุศิษย์ที่อยู่ในถิ่นไกล นับตั้งแต่หลวงพ่อได้มรณะภาพมาจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลานาน ๑๐ ปีเศษแล้ว เห็นว่าเป็นเวลานานพอสมควรที่จะจัดการพระราชทานเพลิงถวายให้แด่หลวงพ่อ

การจัดงานพระราชทานเพลิงของหลวงพ่อพระครูพรหมสมาจารครั้งนี้ ได้อาศัยความร่วมมือจากคณะกรรมการหลายฝ่าย ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตพร้อมด้วยศิษยานุศิษย์ ทั้งหญิงชาย ที่ได้ดำเนินงานมาจนบรรลุถึงความสำเร็จสมประสงค์ อนึ่ง การทำงานร่วมกันในบุคคลส่วนมากย่อมต้องอาศัยความสามัคคีเป็นพลังอันสำคัญ ทั้งความสามัคคีทางกายและใจ อันความสามัคคีในการร่วมมือกันกระทำกิจอันเป็นส่วนรวมนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก โดยเฉพาะงานใหญ่ๆ เช่นงานพระราชทานเพลิงศพของหลวงพ่อครั้งนี้ ทั้งนี้ เพราะหลวงพ่อได้เป็นพระภิกษุที่ทรงคุณธรรมอันล้ำเลิศ เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความเมตตาในมวลชนทั่วไป เป็นนักพัฒนาจิตใจปวงชน ให้มีคุณธรรมมั่นอยู่ในดวงจิต กระทำแต่คุณความดี งดเว้นจากการกระทำความชั่วทั้งปวง และหลวงพ่อยังเป็นนักพัฒนาผู้ยิ่งใหญ่ ได้สร้างวัดวาอารามในสถานที่ต่างๆหลายจังหวัด ซึ่งเป็นวัดสาขาในเครือของวัดเขาวังดังปรากฏเป็นผลงานของท่านภายในหนังสือเล่มนี้แล้ว

ฉะนั้น การจัดงานพระราชทานเพลิงแด่หลวงพ่อเป็นงานใหญ่ครั้งนี้จึงเป็นการเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง คณะผู้จัดทำหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงครั้งนี้ จึงขอขอบพระคุณ คณะกรรมการ ทั้งบรรดาศิษยานุศิษย์และท่านที่เคารพในหลวงพ่อทุกท่าน

อนึ่ง การจัดทำหนังสืออนุสรณ์เล่มนี้ได้สำเร็จเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ด้วยดี ก็ด้วยอาศัยความอนุเคราะห์จากคุณฉันทนา ตริยานนท์ และคุณจิตต์ แพร่พานิช เจ้าของโรงพิมพ์แพร่พิทยาที่ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ จนสำเร็จสมตามความประสงค์ของคณะผู้จัดทำ และขอขอบคุณท่านทั้งสองไว้ ณ โอกาสนี้ สาระประโยชน์อันใดที่บังเกิดจากการจัดงานพระราชทานเพลิงครั้งนี้แล้วขอบุญราศีนั้นจงดลบันดาลให้ทุกท่านประสบแต่ความสุข ความเจริญ ทั้งในภพนี้และสัมปรายภพ

อนึ่ง บุญกุศลอันใดที่คณะกรรมการทุกท่าน และคณะศิษยานุศิษย์หญิงชายได้บำเพ็ญอุทิศให้หลวงพ่อครั้งนี้ ขอบุญกุศลนั้นจงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณของหลวงพ่อซึ่งสิงสถิตอยู่ ณ หนใดจงได้รับอนุโมทนาในส่วนบุญกุศลนั้นๆ และจงมีความสุขสมดังมโนรถที่พึงปรารถนา ในสถานทิพย์พิมานนั้นๆ ชั่วนิจนิรันดร

อนึ่ง การจัดทำหนังสืออนุสรณ์เล่มนี้หากมีความผิดพลาดประการใดเกิดขึ้น โดยที่คณะผู้จัดทำรู้เท่าไม่ถึงการก็ดี หรือโดยที่เกิดจากความประมาทก็ดี หรือเกิดจากการค้นคว้าผิดพลาดไปจากความเป็นจริงก็ดี คณะผู้จัดทำขอน้อมรับความผิดพลาดนั้นๆทุกประการ แต่หากว่าสาระประโยชน์และความดีจะพึงบังเกิดมีจากหนังสือเล่มนี้แล้ว คณะผู้จัดทำขอน้อมบูชาพระคุณแด่หลวงพ่อพระครูพรหมสมาจาร (ลาลี ธมฺมสโร) ผู้เป็นดวงประทีปส่องทางสวรรค์ให้แก่มวลมนุษย์ทั้งหญิงชายได้รับรสพระธรรมเป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล สมดังคุณธรรมที่มีประจำอยู่ในจิตใจของหลวงพ่อ จึงได้รับพระราชทินนามจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า "พรหมสมาจาร" ผู้มีคุณธรรมประดุจดัง "พรหม"

คณะผู้จัดทำ



หมายเหตุ ถ้าหากการจัดงานในครั้งนี้ การปฏิสันฐานจะมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง อันจะเกิดมีขึ้นแล้วไซร้ ก็ขออภัยต่อท่านที่มาในงานนี้ทุกท่านด้วย แต่ด้วยใจจริงแล้วทางคณะกรรมการไม่อยากจะให้มีความบกพร่องเกิดขึ้นเลย

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล หจก. ๑๖๓ ซอยเทศา ถนนราชบพิธ กรุงเทพฯ โทร. ๒๒๖๐๐๘
พรชัย แพร่พานิช ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๑๘